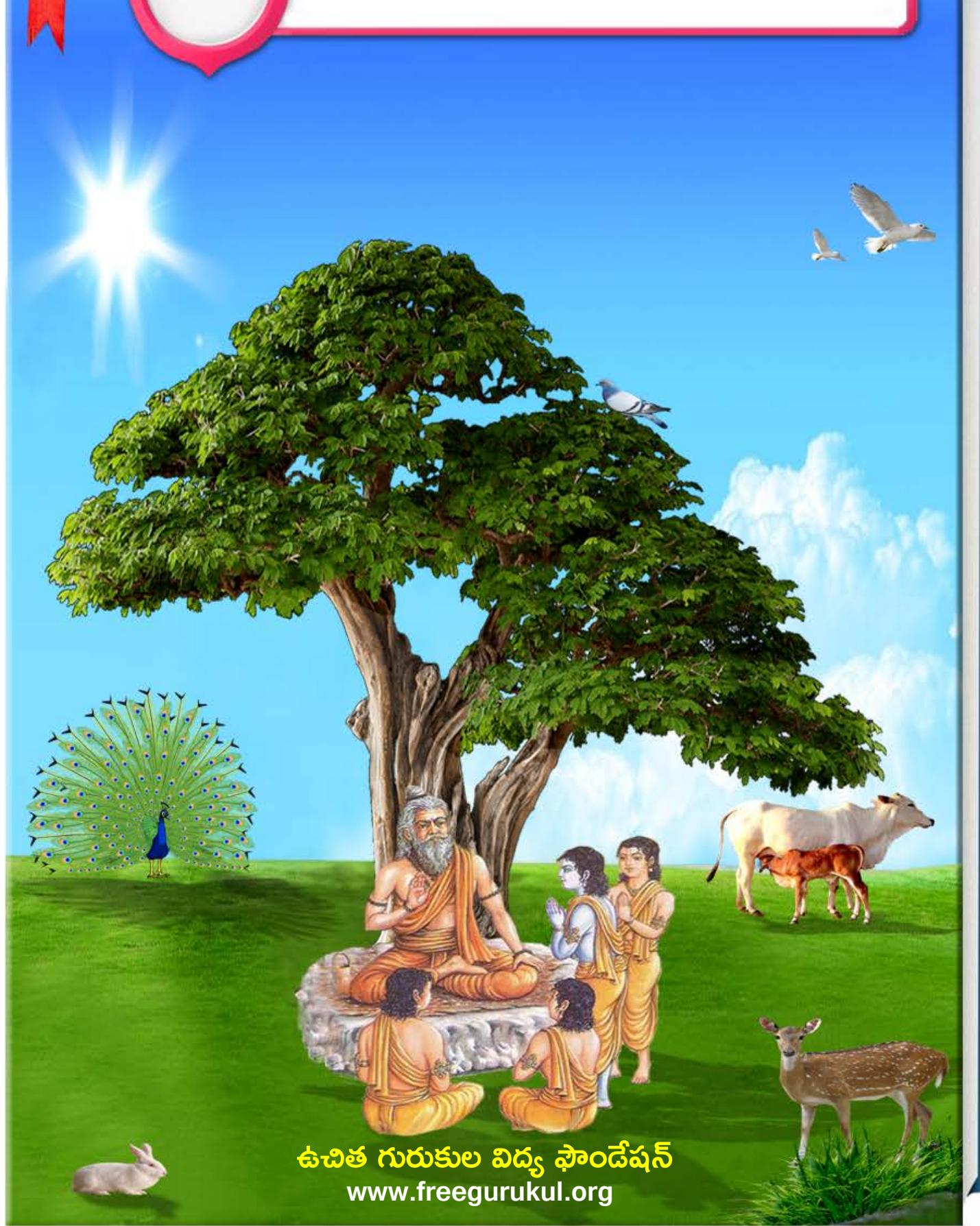

ఉప వేదాలు

రాగ తాళ చింతామణి

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేష్టన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షిముని

గురు వెన్కటేశ్వర ముహార్షి

గురు శుక ముహార్షి

గురు నారద ముహార్షి

గురు వాస్తవికీ ముహార్షి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్యోదాస్

గురు శైలశ్రీ మహా ప్రథము

గురు నాన్కీ

గురు రామచంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు రమణ ముహార్షి

గురు యోగానంద

గురు శక్తివేదాంత ప్రథమాద

గురు మాయాశ స్వామి

గురు విద్యాల్కాశాసంగిరి

గురు రంగ్రేష్మల పరమామార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಸಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

Presentations and Report

Statistics Report

Status Report

Feedback | Suggestions | Problems | Missing links or Books

Click here for PDF collection
DLIMIRROR at IICAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click Here to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritIIT TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnna University <small>NEW!</small>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దూసాలలోతల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతబీనీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాచి బోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞాతివరిత నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు, అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు, కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజు పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చట్టంగా ఇరగవలని ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్ములు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇవ్వారక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికి కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తాంది. ఆనేక శతాబ్దీలూగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దీల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్నానరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పింది. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

రాగతాళచింతామణి

విషయ సూచిక

విషయము	పుట	విషయము	పుట
అపకారిక	1	ఖండ శేరు చక్కనిధిరము	108
ఘన్యంకము	6	చతుర్భుక్తాసము	
కాదావిష్టారము	7	రాగ శైఖములు	
కాట్టు శైఖర్తి	8	శిఖర్జీ రాగములు	121
బ్రహ్మంప్రసంవాదము	11	ఉత్తమ, వధ్యమాధమ, రాగము	135
బ్రహ్మం, భరతాదులు నూర్యరథు		అంశ్రూపాన్యాసాది ఉషణములు	188
నాట్య శేషువచేంచుట	12	సంశ్రాం రాగ ఉత్తములు	
భాంతి, సాక్షాతి, ఆరథటి, కృషి	13	కాల సింయము	139
అవ్యరథం	14	(శ్రీ, శుం, నపుంచక రాగములు	150
ఇంద్ర భ్యక్తిక్షము-కై నాట్య		వాగ్దీయకాగడ ఉషణము	152
ప్రయోగము	16	అప్పిధ గాయత్రీలు	
బంగమంటము	20	శృందర్ప్రయ సింహాపణము	153
బంగమంటపారాథము	28	శ్రీరాగ కొమములు	156
శివిషమన, భరతుంధు నాట్య		పంచమాశ్వాసము	
రహస్యమంతియులు	80	తార్గ్యతీర స్వరూపము,	
శిఖపరంపర	83	స్వర్య లభ్యము	158
ద్వితీయాశ్వాసము		నాట్య స్వర్య ములు	159
పామ గాన వహిమ	86	శుద్ధాస సప్త నాట్యములు	161
గాసప్రకంప	87	నట ఉషణము	162
గాంధర్వము, గానము	89	గాగప్తశ్రిష్టాషైషములు	164
అంత్య ఉషణ ని వేధము	40	పూర్తిల ఉషణములు	165
ప్రిస్టాస ఉషణము	44	మూర్దిలాడులు	166
జిస్కము ప్రతి ద్వారింశరి	46	నాద్య స్వరూపము,	
న స్పస్తర ఉషణము	47	త్రిక్రించస ము	167
వీర్పక్ష్యర ఉషణము	55	వీచామ్యుదంగాది ఉషణము	169
శాది సంహార్యానులు	62	కాళమహిమ	173
స ప్రస్తర జాతులు	64	క శ తత్త్వము, కశ్చిపంచస ము	176
తృతీయాశ్వాసము		హ ప్రతియో ప్రమాణము	179
గ్రామ ఉషణము	67	పంచాంగ ఉషణము	180
తరువ్వక మూర్ఖులు వాగి		ఉపప్రాణములు	186
ప్రశంపనము	70	ప్రస్తావ ప్రపంచస ము	189
పూడు వ్యాపక ప్రశంపనము	78	ప ప్ర కాళములు, తప్రపో క్రీ	200
పూటకావ ఉషణము దావి		విక్రమాశాములు	202
ప్రశంపనము	87	క ప్రిషాలి కాళములు	208
ప్స్టర్ప్రెస్టార ఉషణము	99	కూర్కాపి కాళములు	216

త ప్రాప్తిక

తప్ప	బప్ప	పుట	పంక్తి
విభ్రాజతేబోవృత్తి	విభ్రాజతేబోవృత్తి	1	7
సుంక	సంకు	2	24
రీలినెల్లజనులులే	రీరిలినెల్లజనులు	3	27
పబంధ	ప్రబంధ	5	25
ఘనమతినజ	ఘనమతిజిత	6	19
డ్యూర్య	డ్యూర్య	7	29
డ్యూర్యగతింజని	డ్యూర్యగతింజని	7	29
నిసునుతుల్	నీసుతుల్	11	26
నీళ్లగండి	నీళ్లగండి	17	15
ఒసంగి భారతీ	ఒసంగె, భారతీ	"	21
మార్దల్కానవద్యనాద	మార్దల్కానవద్యనాద	18	20
సన్నాధి	పన్నాధి	19	24
మగుజతు	మగునలచతు	21	7
స్క్రంధుండు	స్క్రందుండు	23	18
సాధించి	సాధించి	24	24
నిధిశివ్య	నిజశివ్య	28	25
ఆశ్వసీ	ఆశ్వసీ	28	9
జయసోడక	జయపోడశ	30	29
లలితకు	లెలమిను	31	2
నైపుణ్యము	నిపుణ్యము	31	22
సౌత్రము	సౌత్రము	32	27
ఉపదేశము	ఉపదేశము	,,	10
తోస	తోడ	34	2
దుర్గాయు శక్తియు	దుర్గాశక్తియు	34	10
వినయ్య	వినవయ్య	41	17

తప్ప	ఒప్పు	పుటు	పంక్తి
మెంచంగ	మెంచంగ	42	22
భానస	భావన	43	19
ఆవాడక	ఆవాడుక	43	25
సర్వాది	స్వరాది	44	15
వెన్ను	విసీమి	47	11
నందు	నంకు	48	7
త్సైలిప్పేతి	త్సైలియుట్టీతి	51	19
దియగు వజ్రయు	దియగుచువజ్రయుఁ	52	14
మండకయు	మండకయును	53	16
రతికార్మాదియరక్తి } ల్రోథయునువ }	రతికర్మాద్రయు } రక్త్లోథవ	53	18
యునంగ	యునంగ	53	20
యువ్వేతి	యువ్వీతి	„	19
బనతార	బనదార	54	24
పార్థివ	పార్థివ	58	24
స్వరమంశక	స్వరమదంశక	62	12
శాప్రజ్ఞల్మలైన	శాప్రజ్ఞలైన	63	26
వితీర్ణజత	వితీర్ణజిత	66	5
కమరినభేదంపు లక్ష్మణావళి	నమరినభేదంబులక్ష్మణాళి	69	3
గ్రాను	గ్రామ	„	11
ముఖ్యమైక	మంచొక	71	25
యనంగ	యనంగ	72	11
యనంగకౌ	యనంగఁగౌ	„	15
గాగలిగి	గాగలిగి	79	18
బుధులు	యరయ	80	7
ముద్దు గుల్ముచు	ముద్దుగుల్ముచు	88	24
స్వరములిడివ	స్వరములిడిన	90	15
రానుభూ	రామభూ	91	13
సహిపూర్వ	సహిపూర్ణ	94	25
తానముల్లలిగ	తానముల్లలిగ	97	7

తప్ప	ఉప్ప	పుట	పంక్తి
సర్వాంతరాఖ్య	స్వరాంతరాఖ్య	"	11
బాగ	బాధి	99	10
స్వరాంతంబులు	స్వరాంతంబులు	102	11
కైనత	కైనద	102	24
వాని	వాని	„	26
బురుయించు	బుదయించు	„	29
మూడియిండ్డ	మూడిండ్డ	105	22
కోపాంక	కోపాంక	„	29
స్వరమిత్తో	స్వరమిత్తో	107	15
మాత్రంచే	మాత్రంచే	„	5
సూర్యాధ్వరో	సూర్యాధ్వరో	107	21
యూర్ధాధ్వరో	యూర్ధాధ్వరో	„	28
లును	లును	108	11
అయ్యస్వర	దిస్వస్వర	„	12
సత్త ప్వర	సత్తస్వర	108	16
సష్టోషిష్ట	సష్టోషిష్ట	„	21
ప్రథమ	ప్రథమ	„	„
తర్జ్జులు	తర్జ్జులు	„	22
యంతతుత్తాన	యంతస్తుత్తాన	109	16
చౌకింద	చౌకింద	„	19
క్రంమంబు	క్రమంబు	110	10
నిఱవది	నిరువది	„	8
ప్రథమ	ప్రథమ	„	29
బుద్ధి సుంతులు	బుద్ధిమంతులు	119	8
లబ్దింబ	లబ్దింబ	112	15
నిట్టు	ఇట్టు	„	24
కోష్టంకంబు	కోష్టాంకంబు	„	31
మగుచులంబు	మగులంభనంబు		
	(లంభనము=లబ్దము)	113	17
కోష్టంకంబు	కోష్టాంకంబు	„	28

తప్ప	బప్ప	పుట	పంక్తి
లబంబు	లబంబు	114	2
స్వరంబును	స్వరంబును	„	4
మదిష్ట	మదిష్ట	„	7
అదిష్ట	యదిష్ట	„	14
యంటటిక్క	యంటనొక్కటి	„	13
జతుస్వర	జతుస్వర	„	17
కింది	క్రింది	„	20
„	„	115	25
సున్న	సున్న	115	6
తానోఫ్ఫార	తానోఫ్ఫార	„	14
పష్ట	సష్ట	116	28
మూళవడ	మూళవ	„	30
పష్ట	పష్ట	117	5
మంబునద్రో	మంబునద్రో	„	7
స్నివలి	స్నివల	„	11
కిణ్డు	కిణ్డు	„	15
విద్యద్వాయక	విద్యద్వాయక	„	20
సుక్రమంబు	సుగ్రమంబు	„	24
లిథించి	లిథించి	118	27
„	„	119	9
సష్టోదిష్ట	సష్టోదిష్ట	120	6
శ్రీఘమలామన	శ్రీకమలాసన	121	2
డెలుపంగ	డెలుపంగ	„	8
జెల్యోందు	జెల్యోందు	122	2
మేళంబు	మేళంబు	122	21
నోప్ప	నోప్ప	„	8
మునుజ్యోతశ్చకమును	మునుజ్యోతశ్చకమును	123	5
ముననిట్లు	ముననిట్లు	„	6
బౌలియన	బౌలియన	„	17
శుభస్వరంబులునాల్గువిక్క	శుభస్వరంబులు నాల్గువిక్కత	124	8

తప్ప	బప్ప	పుట	పం
స్వరవిట్లు	రములిట్లు	„	9
యన	యనగ	„	17
మముపంచ్ శ్రు	మమునుబంచ్ శ్రు	125	4
దైతప	ధైవత	„	5
నవలచ్ఛృత	నవలఁజ్ఞృత	„	5
చ్ఛృతమధ్యను	చ్ఛృతమధ్యము	125	6
నిత్యంబు	నిక్కంబు	„	7
నానినెల్ల	వానినెల్ల	„	11
మేనము	మేళము	„	11
నాని	వాని	125	12
సాంధార	సాధార	126	4
ములవచింతు	ము లవి వచింతు	„	12
...	„	23 (బంతుల తరువాత)
సప్తస్వరంబులు	సప్తస్వరములు	127	9
బుషబంబు	బుషఫంబు	127	19
శత్రులాఱు	శ్రుతులాఱు	128	7
వరనాగ	వరఁగనాగ	129	3
శుద్ధ	శుధ్	„	7
నందుదుదయించు	నందుదయించు	„	16
లీజాడ	లీజాడఁగలిగి	„	27
సంభోధ	సంబోధ	130	2
లెప్పదు	నెప్పదు	„	26
మొప్పు	మొప్పు	131	5
మొదలు	మొదలుగ	„	11
పుట్టేయొకనొన్ని	పుట్టేనొక కొన్ని	131	12
పరిథవిల్లు	పరిథవిల్లు	„	23
భూపాల వినుము	ధరాధినాథ	132	13
రుండు	రెండు	133	„
శార్జ	శార్జ	„	2,15

తప్ప	ఒప్ప	పుట	పంక్తి
శుద్ధమము	శుద్ధమధ్యంబును	„	19
మేళంబు	మేళంబు	„	26
షైల్వతమునిక	షైల్వతములునిక	134	20
సమైలిము	సమైలితము	„	24
దనరునట్టి	గలుగునట్టి	„	25
ముదను	ముగను	„	26
లలితాఖ్య	లలితాఖ్య	135	„
సామంత	సామంత	134	11
లెట్టిదనిన	లెట్టివనిన	136	10
లెన్ని	లెవని	„	23
మేచక	మేచక	„	24
లనియు	లివియు	137	19
నజజనులు	జనులునజ్ఞ	„	25
బత్త	జత	„	29
రాయానుగము	రాయానుగతులు	138	4
లెల్లిడెఱ	లెల్లిండెఱ	138	9
మద్యమ	మద్యమ	„	18
న్యాసాది	న్యాసాది	„	21
న్యాసంబున	న్యాసమనగను	„	27
న్యాసాది	న్యాసమాది	„	22
లక్షంబు	లక్షణంబు	139	10
పూర్ణంబు	పూర్ణంబు	„	11
ప్రాగఛి	ప్రాగఛీ	„	30
నెనుక	వెనుక	140	15
యూమున	యూమమున	141	4
విధముల్	విధముఁ	„	8
బుగా	బుగాఁ	„	9
డేశాషీ	డేశాషీ	„	19
కెంద్ర	కెంద	„	24
రాగము	రాగమున	142	2

తప్ప	బప్ప	పుట	పంక్తి
యవరూహం	యవరీహం	„	4
బాఱిగా	వాడిగా	„	7
మిర	మీరిఇ	„	12
సాంశక్రము	సాంశము	„	12
మాధీత	మోయీత్	„	17
సుచీయు	మజీయు	„	28
ధన్యమై	ధన్యమై	143	5
ధైవతము	ధైవతము	„	9
వేడవ	వౌడవ	„	24
గూడపది	గూడబది	„	27
మన	, మని	144	7
మయిన	మమయి	„	9
శూర్	శూర్	„	17
నెసంగుగ	లెసంగుగ	145	6
రాగిలం	రాగిలఁ	„	17
న్యాసాంశ	న్యాసకాంశ	„	21
మేరక	మేమఱక	146	4
మహిమాడ	మహింతమాడ	„	7
మేమరక	మేమఱక	„	13
రామవాడగు	వాడగు, రామ	„	24
గాసము	గాసము	„	3
గేయనుగు	గేయమగు	„	18
న్యానము	న్యాసము	147	22
లోలఁగి	దొలఁగి	„	27
బులులెఱింగిం	బులెఱింగిం	148	10
వౌడవకారంబు	వౌడవాకారంబు	„	13
వింశతీ	వింకతి	„	24
పెనిక	పియిక	149	8
ణేయుము...టి	ణేయును...టి	„	14
మధ్యి	మధ్యీ	„	18

తప్ప	ఒప్ప	పుట	పంక్తి
వలయు	వలయ	150	5
నెరుంగ	నెఱుంగ	„	8
పోసఁగి	పొసఁగి	„	15
బలావురీ	బలావురి	„	22
మగురు	మగురు	151	4
డెక	జగ డెక	„	5
నువిద	మహిళ	„	7
ముమూర్ఖురు	కింతులుముమూర్ఖురు	„	9
రాగ భేవము	రాగ భేదము	„	13
భేదంములు	భేదములు	„	24
భై	భై రవి	„	27
అనంద	ఆనంద	„	27
భేవము	భేదము	„	13
తంబులు	తంబులగ	„	4
ఇల్లు	ఇట్లు	„	„
సర్వవిధ	స్వరవిధ	„	12
శెట్టిగి	శెట్టిగి	„	17
గాపు	కాపు	„	20
సర్వవిధంబులు	స్వరవిధంబులు	152	12
రములు	రమ్ములు	157	29
దృష్టి	దృష్టి	153	2
కుండను	కుండను	„	25
కాయక	గాయక	154	2
చతురు	చతుర్పుయము	154	11
తుమ్మలం	చతుర్ములయు	„	18
సట్టి	సట్టు	„	18
కొలావా	కొలావా	„	12
బోంధక	బోంధక	155	4
ధుర్వను	ధుర్వనాను	„	8
మంద్రకమధ్య	మంద్రక	„	„

తప్ప	బప్ప	పుట	పంక్తి
మస్తాన సంభవ...	మధ్యమస్తాన సంభవ.	155	9
బోంబక	బోంభక	"	12
బోజక	బోంభక	"	22
సాన	ఫాన	"	26
కాకు	గాకు	156	13
గుభయ	గుభయ	"	20
బవ్యిక్రీం	బవ్యిక్సం	"	26
తీతంబు	దీతంబు	"	23
నాయత్త	నాయత్త	157	11
లంక్రమ	లంగ్రమ	"	17
వొడవ	వొడవ	"	23
తాళ	దాళ	158	8
గాన్న	కాన్న	"	10
యూగాంగి	యుంగాంగి	"	11
గించన	గించిన	"	20
ములగు	మగు	159	5
బరంగు	బరంగు	"	18
నృపతీఁ	నృపతి	"	20
శ్రీసంగము	ప్రియసంగము	"	23
నందుపు	నందుఁబు	"	25
మజ్జాపి	మజ్జాపి	"	27
కుంక్ర	కుంగ్ర	160	2
బులను	బులును	"	3
హృద్యీ	హర్షద్యీ	"	13
గనుఁ	నఁగుఁ	"	20
బగుఁ	బగు	"	22
విభువా	విథ్యావా	"	31
ఫవిల్లు	ఫవిల్లు	161	2
పంచాశిద్భువ	పంచాశద్భువ	"	7
నుదీపించు	దీపించెడు	"	27

తప్ప	బప్ప	పుట	పం <u>కి</u>
యనగ పెంపెక్కు నొక్కటి	యనగఁ చెంపెక్కు నొకటి	161	23
పేరకొము	పేరఁగొము	"	29
నాయ్యంజని	నాయజని	162	8
మహానీయుడు	మహానీయుడు	"	9
శుభ్రీయు...పొడువు	పొభ్రీయు...పొడువు	"	22
సనయావనంబు	సనయావనంబు	"	7
సంఖలు	సంఖుడు	163	19
నిరతయ	నిరతిశయ	164	3
దివ్య	దివ్య	"	6
దల్లంభనంబు	దల్లంభనంబు	"	21
విత్త	వీపు	165	7
వికారి	వికార	"	19
దుర్గుణ	దుర్గుణ	"	23
శిష్టుడు	శిష్టుడు	166	25
కాలాంత	కాంతా	166	3
మూర్దవికాషి	మూర్దవికాషి	166	13
సురుచిత	సురుచిర	"	15
వాద్యకర్మ మెత్తిగి	వాద్యఫర్మ మెత్తిగి	"	16
సాందర్భసామ్య	రూపసామ్య	"	20
సాందర్భవృదయ	రూపసామ్యవృదయ	"	22
సన్నియు సుషిరాఖ్యంబనఁ	లన్నియు సుషిరాఖ్య మనఁ	167	27
బరఁగు	బరఁగుఁ	168	3
వాద్యభేద	వాద్యంపుభేద	"	6
ప్రసిద్ధ	ప్రసిద్ధ	"	10
ప్రతీక	భస్త్రిక	"	17
వొకరూపురయునువాసుకి	నొకరూపు దొరయును...వాసుకి	"	19
తన	లన	169	2
వైణికు	వైణికు	"	5
వాఢనమూర్తి	వాఢనమార్గ	"	10
యనగఁ	యనగఁ	"	25

తప్ప	ఒప్ప	పుట	పంక్తి
వరుసగ	వరుసఁ	170	2
బల్మేదు	బల్మేదు	"	9
వింపతుం	వింపదుం	"	16
సందుబు	సందుబు	"	26
ళ్ళటి వీళాది	ళ్ళటిది వీళాది	171	3
గాపున	కాపున	"	26
ల్లమమరుకములు	ల్లమమరుకములు	172	5
లోను	లోను	"	10
వలనాధ	వలయనాధ	"	11
వసుచు	వసుచు	"	21
వరుస	వరుసఁ	173	9
హోస్త	హోస్త	"	15
వాయంప	వాయించ	"	16
మంబుషెట్టి	మంబెట్టి	"	29
సుప్రస్తూభి	సుప్రతిష్ఠాభి	174	2
సులగు	జెలగు	175	6
వాదోవు	వాదోవ	"	23
నబ్బు	నబ్బు	176	8
తమ్ము	తమ్ము	"	24
తెనిషిది	తెన్నిడి	"	28
"	"	"	29
రెండును	రెండు	"	31
సుభూతము	సుబ్బుతము	177	4
అట్టి	నట్టి	"	12
వందుకశ	వందంగశ	"	25
బోల్పు	బోప్పు	"	28
జెల్లుచుండు	జెల్లుచుండు	"	30
శ్రుతుమ	ఘుఱవ	178	12
సన్నిపాతాయయపు	సన్నిపాతావ్యాయపు	"	13
క్రిములు	క్రిములు	"	15

తప్ప	బప్ప	పుట	మంకి
మఱియు	మఱియు	178	19
సంతత	సతత	179	2
వలనాధ	వలయనాధ	180	22
చౌచిత్సుంబు	చౌచిత్సుంబు	181	6
రంలైన	రంబులైన	182	14
గబరి	గపరి	"	15
చిందువన	చిందువు	183	8
గంగంబు	గంబు	"	22
త్రైళ్ళిఖిస్ర	త్రైళ్ళిఖిస్ర	"	24
చాంగంబు	చాంగంబు	184	3
ద్రుతంబన	ద్రుతంబన	"	17
భిష్మ	భిష్మ	"	20
యన్న	యన్న	"	27
నుతగ	నుదగ	188	11
ప్రస్తావ	ప్రస్తావ	192	22
నుజ్ఞాచా	నుజ్ఞా	"	28
జ్ఞతంబు	జ్ఞతంబు	193	12
గా	గాఁ	"	23
పోదిష్ట	పోదిష్ట	194	5
లయ్యీ	లయ్యీ	"	10
జ్ఞతమురెం	జ్ఞతములరెం	"	15
యరయ	యెనయ	"	18
చందవర్ణ	మాలీవినుము	"	24
యొకటిగ	యొక్కటిగ	195	10
ఇక	ఇక	"	14
యాది	యాది	196	6
శేతిలో	శేతిలో	"	28
లయాలాది	లయాది	200	18
డేశ్టీ	డేశ్టీ	"	20
శ్రిపుటాఖ్య	శ్రిపుటాఖ్య	"	24

తప్ప	ఒప్ప	పుట	పంక్తి
లఘులఘు	లవలఘు	200	27
తాళచ..	ళము	"	28
ములతోనొప్ప	లలితమగుచు	"	30
థారసితిఁ	భరితసితి	210	3
మలయండ	మలయంప	208	4
ఆక	ఆక	"	20
స్ఫురితము	స్ఫురితము	"	21
విఱి	విఱి	210	6
తెలచే	తెలచే	211	15
గూడ	గూడ	"	23
పై కొన్న	పై కొన్న	"	24
గోన	గోన	214	5
లూదవ	లూదవ	215	11
నుగుచు	నుగుచు	"	15
వైకృతతాళములు	వై శ్యాతాళము	220	6
శేబది	శేబది	221	13
గుర్వాది	గుర్వాది	"	22
నంబేసి	నంబేసి	"	26
యుండు	యుండు	222	22

రాగతాళచింతామణి

(అను భరతశాస్త్రము)

ప్రథమాశ్వనము

కృ విధార్యరమణామరేంద్ర వివిజకృదాయి పాశాంబుజ
కృ విద్యోగి జనాంతరంగ విహిత క్రేయానిదానైక నా
దావిరాఘవవిలాస వేదలతికా దంపత్య విభూజి తే
జోవృత్తిన్ మదిలోఁ దలంతుఁ గమలాతున్ రామభూపాగ్రణీ । 1

ఇం॥ శాశ్వత మగునై శ్విర్యము
విశ్వముశకు సంశుటించు విశుత సతతా
నశ్వరులఁ బొర్యాతీ పర
మేశ్వరులను బ్రస్తుతింటు నెంతయు వేడ్చున్ । 2

ఈ॥ వాఁఁ బుస్తుకసాఁఁ బొచనతగి ర్యాణీ సఫభూత శ
ర్యాణిం గోకిలవాఁఁ భృంగతతి భాస్యద్వేషిఁ గారుణ్య వా
గ్రోణీ దృగ్జితకాత్మరైణి బుల్లినిశ్రోణిం గలావార్ష్మిని
క్రేణిం బద్మజురాఁఁ భావుకమునిక్రేణీ గణింతుఁ మరి । 3

సీ॥ వల్లభోహృదయాజ్ఞ వల్లభాకృతియును
వంతీంద్రముఖ మేకదంతగరిమ
లలితపామనశూపలంబోదరము వక్కు
తుండ మరేందుశిఖిండకంబు
మోనకోస్తుంబు మూపికపాహంబు
గృష్ణాశినంబును గృష్ణరుచియుఁ
జామరకర్మముల్ చారునేత్తుత్తుయ
మాముక్కు మాండి పాశాంకుశాండి

సహితభుజములు నాల్గు, భుజంగ భూమ
శాధియును గల్లి సకలవిద్యాధినాధుఁ

డై వెలింగెదుగణనాథు సథలవాంచి
శార్పము లొసంగువి జ్ఞేషు తు నాత్ము నెంతు.

1

సీ॥ పల్చైకసంభవదైయాయనులఁ గౌల్చి
బోణసుబంధుల భక్తి చేసి
దండి సత్కావికాళిదాసుల వినుతించి
భవభూతి భారవి భక్తి దలచి
చోరమయు రమురారులఁ గీర్తించి
మాఘు విర్యానాథు మధిని గూర్చి
బిహ్వా మహ్వా గా ప్రియకపీందుల నెంచి
జయదేవహస్తల సన్మితించి

భోజ లోల్లట భల్లట ప్రమృదంత
భామశోది కపీందులఁ బ్రహుతిచేసి
భక్తిఁ దొలుఁ వొల్లఁ బాణిని భాస్యకార
వరసుచుల నెంతుఁ ప్రిమునిధూర్యరసుచులు.

5

సీ॥ ఆంధ్రశాస్త్ర మొనర్చునానికపీందు కొ
నన్నపాథర్యుల సన్మితించి
కవిరాక్షసుని శీమకవిచందు నెత్తాఖ్య
సుకపీందుఁ దిక్కునసోమయాజి
నభినవదండిఁ బోతామాత్ము శ్రీనాథు
సోముని భాస్యరు సోమనార్యుఁ
చెద్దార్యుఁ దిమ్మార్యుఁ బినపీరనార్యుని
రామభద్రుఁ దెనాలిరామకవిని

మల్లనాభిఖ్య ధూర్జటి మతియు సుతక సంపు
సాల సింగార్య వెంగార్య సరసులైన
ప్రాక్తనాంధకపీందులఁ బ్రస్తుతింతు
నాథునికు తైనసుకపుల నభినుతింతు.

6

ఆ॥ వో॥ భవ విరించి భరత పార్థ భత్తిల కోహ
శాంజనేయ కుంభజామరేణు ..

నంది గుహ మతంగ నారద శార్పు
వాది భరతవిదుల నాశయింతు.

కం॥ పామర లోకానీక

భ్రామరకవనావ ధౌసభావము వెలయం

గోమల కువాగ్గు ఎంఫణ

మేమియుఁ గనలేనికుకవి నెంతుచె సుకపుల్.

వ॥ ఇ ట్లభీష్టు దేవతావందనంబును సుకవిజనాభిసందనంబును గుకవి
జననిందనంబును గావించి నే నొక్కిభరతశాస్త్రం బొంద్రవచనరచనాను
బంధబంధుఁ ప్రబంధరత్నంబు గా నొన్పుఁ బూని ఉస్తున్నసమయంబున.

వ॥ అత్మలితకట్టమూలికలకూంబుధికిం బలపూర్వుచందుఁ టై
సుతను మనోభపుండు కరిసుధమహాస్నుతపూర్వమూర్తి స
స్నుతపిభవాభిరాముఁఁ విసూత్రు ఏముజ్యుల రత్నభూమణో
న్నతుండు చెలంగ భాగ్యసిద్ధి నా థఁ బుస్తున్నాలుఁ డంతయున్.

కం॥ శీతాగ్రి సేతు మధ్య

ఖ్యాతాన్విత భోగ్యాగ్య గౌరవ మంచ

భూతల మేలుచు బుస్తు

క్షోతలపతి యొక్కానాడు సంతు మెనగ్గె.

సీ॥ ఆత్మబంధుజనంబు లాంపుహృస్తుప్తు

లాంతరంగికులు సామంతజనులు

గురుబంధువ్వంబు గోవిహామూర్యులు

నయపురోపాతులు ప్రేప్రియులు శైవులు

పొరాణికాళ్యలంకారైతివానికుచే

పరిషాసికజనంబు భృటగణము

భరతశాస్త్రజ్ఞులు భవ్య గాయకజనుల్.

గణికాజము నరకట్టజంబు

గీ॥ భృత్యనిచయంబు రితి సెల్లజనులు

గ్రామకుఁ నోఁ దోఁ పోఁ లగ్గుఁ తంపి

భద్రపేణిని గూర్చుండి భద్రయశుడు
సకలవిద్యాప్రసంగము ల్పులుపునుపుడు.

12

గి॥ నిరుపమాన దయాకట్టాడు రసపూర్ణ
పీతుణంబుల నను జాచి వేడ్కు ననియె
విశదరజుస సువిలాస విమల మృదుల
మఫురగంభీరతరవచోమహిమ దనర.

13

సీ॥ శ్రీరామచరణాబ్జునేవాధురీణ! యా
ర్మేయలవంళాంభోధి బాలసూర్య!
సురచిరాప స్తుంబసూత్ర! కొండిశ్వస
గోత్రీ పోలూరి సత్కులపణ్ణత్ర!
రామచంద్రాంబికారామగరాభియూ
మవతీంద్ర! యూబయామాత్యస్తుత్ర!
గోవిందసుకవీంద్ర! గుణసాంద్ర! సంగీత
శాస్త్ర మాంట్రోక్తి విస్తారముగను

బుర్యోలెవ్వరు ప్రాయ రపూర్య మిట్టి
భరతళాస్తుంబు దెనిగింపు బ్రోధి నీకె
యాదు వటుగాను గాంధర్వు, మాకలించి
కబ్బు మొనరింపు మొకటి నీ వబ్బురముగ.

గి॥ సప్త సంతానములలోన శాశ్వతంబు
సత్కుతియె గాన శ్రీరామచంద్రవేరు
బొంక మమరంగు బ్రతిషప్య మంకితముగు
శైయు మాక్తతి చిరయక్త్రీ వహింప.

14

వ॥ అనుచు నమ్మిష్టాశ్వరుండు కృపారసార్ద్ర! (1) ప్రియంబు లగు
(2) వచనాతీర్ణయంబుల గారవించి, చారుకర్మారపీటికాశాటకాంబరాది
నిఖలస త్యాగంబులు గావించి, యాదరించిన నేనును బరమానంద సంతోషిత
శృంగారవిందుండ నై బుస్సభూపాల కేశరు నిరుపమాభూమాల్యరత్న
భూమణం బహలంబించి తత్పుంగిత శాస్త్రప్రభంధ రచనాకుపూహంబున. 15

(1) మొధురంబు (పోతుం)

(2) కేకపరవశాతీర్ణయంబు (పోతుం)

సీ॥ సంగీతళాస్త్రంపు సర్వంకష్టప్రజ్ఞ
 గలిగియుఁ దొల్లిటి కవివోణ్య
 లీభాతీ నాంద్రోక్తిభీతకాఖ్యంబు
 పచరింప రిది యొక్కాఖ్యా మనియు
 సకలగుణాధ్వ్యండై సర్వజ్ఞాఁ పైనటి
 రామభూషాలు ఔరమ్యకృతికి
 నాయకరత్నమై నలువొందు టోకఖ్యా
 ఏని సేయ సత్కారి యెసంగు టోక్కు-

ఖ్యా మని యొంచి యాటువంటి ఖ్యాగరిము
 టోకె సిపు డని సంతోషపరవశమును
 సాహసము సేపి భరతళాస్త్రంబు తెనుగు
 గబ్బముగు శేయు బూనితి నిబ్బరముగా.

16

గీ॥ శాస్త్రాచేవాదిభరతజ్ఞజనుల కైనఁ
 జాల దుస్పాధ మైన యూ శాస్త్రగరిము
 తెలియ శక్యమై మైన నా తెలిసిసంత
 తెలియు జేసితి నొక్కిగాఁ తేటడుగు.

17

గీ॥ ఇటు ఉసాఁయ్యముగు బూని యే నొసచ్చ
 కబ్బమును దస్పు లోకచోటు గలిగానేని
 యొప్పు లోనరించి యొప్పులు దప్పు లనక
 కైకొనుడు మిం లోగుణాగ్రాపంలారు!

18

వ॥ ఇట్లు సభాజన ప్రార్థనాపురస్వరంబుగు శేయం బూనిస యక్క
 బృంబునకు రాగతాళచింతామణి యచు శుభనామంబు ఘుటియంచి ప్రతి
 పాద్యి నాయక రామనామాంకిత నిరవద్యపద్యాత్మకం పై సహ్యాదయ
 హృదయాళ్మాడకం పై యొప్పునట్లుగు సంగీతళాస్త్రప్రబుంధరత్నంబు శ్రీరామ
 భూద్రకరుకూకటామణిషుకూలికయసంప్రాప్త పారస్యతవిశేషంబున రచియింప
 నమక్రమించెద. అందు మొదల నాయకగుణమర్మససమజ్ఞహృదాయాలైస
 శక్తులుపడ్యంబు రైష్య వనిన.

19

క०॥ శ్రీమద్యోధ్యావిభునకు
గామితిఫలనానవిథికిఁ గరుణాంబుథికిన్
సామాద్యపాయఫుసునకు
రామస్వామిని మదనరమ్యాకృతిఁన్.

20)

క०॥ మేదుర వితరణ విభవా
మోదవిజిత బలిభవార్చై ముదిరును సామ
రాఘవుప్రికపాదార్థిక
పాదపదాద్యర్థవాక్యభావోన్ని ధిఁన్.

21

క०॥ అంభోరాశి నిబంధున
కంభోజభవ ప్రకల్పితా [1] జాండాఁ
[2] డంభిర మా క్రిక ఘుటికా
లంభితదామాంక కీ రిలలనామజికిన్.

22

క०॥ థారాథు థారాథు
థారాథారాశదాన థారాసారా
థారావతారపారా
వార పరివాహారూపవారాన్ని ధిఁన్.

23

క०॥ నగరాజధృతికి భజబల జిఁ
ఖగరాజ ప్రవగపతికి ఘుమమతి గుజ ప
స్వగరాజబృహస్పతిఁని
మృగరాజస్తోమసికి రిస్పగజతతిఁన్.

24

క०॥ దీనార్థిడై న్యుతిమిరా
నూనోద్యతీప్రశ్నాఁఁ సుతవాగ్యిభవ
శ్రీనాథశయనఘిఁని
భూనత గుమమికి రామభూపాగమికిన్.

25

వ॥ ప్రతిషద్యాంకితంబుగా నాయునర్పు భూనిన రాగణాశచింతాఁ
యను భరతశాస్త్రప్రబంధరత్నంబునకు గథాక్రము జెట్టి దనిన.

26

[1] తొంపాద + తాట + అంధిక

[2] 'అంధిక' అంధ యు గ్ర్యామ

సీ॥ శ్రీ సదాశివమూర్తి చిత్తు క్రియాశక్తి
 జెలగ విశ్వమునెల్లఁ గలుగఁజేసి
 కలిగిన విశ్వంబు శునశాస్త్రాన్నియాతీచే
 పెలయింటు తలఁపుచో విభనిచిత్త
 మాట్లేచ్చుఁ జలియించి యట ప్రాణకసనం॥
 ప్రేరణానేయ సమిారుఁ దంత
 మాలాంబుపీపై మొనని యాంతునాద
 మంత నాకర్షింప నచటుఁ జేరె

గీ॥ నమ్మిషోనాద మంతును నథికసూక్ష్మ
 బిందురీతిని బర యచు వేసు గాంచె
 కోసలుఁటింద్ర! రఘువంశకులసముద్ర
 భస్యగుణసాంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

27

ఉ॥ అంతు బరాభ్యునాద మనిలాహాతి నూర్ధ్వగణుఁ జెలంగి క
 శ్యాంతి యనంగ నాభివివరాంతము బోషుచు సంత ఎంత
 స్వాంతశ మధ్యమాభ్యు హృదయాంతమునందు వహించి ఏంచి యా
 స్వాంతమునందుఁ గాంచె బ్రావాక్షుత వై లిరి, రామభూపాల ! 28

కం॥ ఈరీతి నాల్గుపాదము
 లారూఢిఁ డలిపు నొప్పు నయోళ్లంకార
 శ్రీ రమణీయ సరస్వతి
 భూరమణా! కోసలుారి బుధజనపాలా!

29

శ్యా॥ ఆ యోంకాంపునందుఁ గ్రై నటు గాయతీమణిమంతుమం
 దీయామ్మాయచయం బసారతర మై యిం పొండు బ్రావంచిక
 శ్రేయోదాయు పరాశరాత్మజాయు నిర్మింపం జతూరూప ము
 చ్చాయభ్యుతిని దాశ్మేఁ, గోసలపురిరామక్షుతిశాగ్రణీ!

30

వ॥ ఇట్లు కరమేశ్వరేచాపుఁ క్రిపేరిత మనకోనిత మహావనవంశం
 బున జనియించి ధుమ్మిషోనాదంబు సొదట నాభాకములంబునం దతి
 సూప్తుతరం బై పరాభిధానమ్మున బిందురూపమ్ము వహించి వెండియు
 పాభువశంబున మెల్లి మెల్లిన్న నూర్ధ్వగథిం జని నాభిదేశంబునందుఁ భశ్వంతి

నామధేయంబునఁ గించిదున్నీ లిత్ఫావంబు పహించి యందుండి యవ్వులఁ జని హృదయ దేశంబునందు మనస్సాంగ త్ర్యంబునంజేసి మఱియు నించుకంత విష్టరిల్లి మధ్యమాహ్నయంబునఁ బ్రథలించుట వాసి కంతప్రదేశంబునకుం జని తత్క్షంతతాలు మూలరసనాదంతో ప్రపుటో త్తమాంగ సంఘుర్ణంబు నంజేసి యత్యంతవికసితం బై స్ఫుటవై ఖరీనామవాగ్నావం బయ్యె. అంతట నట్టినాదంబు మొదట మొదట నీళ్యరముఖంబునఁ దోంకారరూపంబునఁ బుభవించె. పరబ్రహ్మవాచకం బై త్రివర్ణ త్రిమూర్త్యత్తుకం బై కంతోష్ట నాసికాజన్యం బై మహానాదమయం బైన యిం ప్రణవంబువలన వాగ్భు వాగ్యకారాదిక్షకారాంతం బైన పంచాక్షన్యత్తుకాచయంబు సంభవించె. అందునుండి గాయత్రీమహా మంత్రరాజంబు సంఘుటిల్లే. గాయత్రీవలన ననంతం బైన వేదసముద్రం బుదయించె. అట్టి వేదసాగరంబునందు నానా శాస్త్ర శ్లరాణాగమ స్నేహతీతిషాసు సంపోతా పురావృత్తాది రూపంబులైన యుల్లో లక్లోలమాలికాజాలంబు లు ద్వేలంబు లై సంతతమహానాదంబు బై జని యించి విలసిల్లే. అట్టి మహావాజ్ఞాయ కల్లోల మాలికాజాలంబులయందు నిత్యరిరంం బై చిన్నయాకారపరమరాజవాంసంబు ని [ది?]శాంకే[వే?] పభూషితదివ్యహంసవి శేషంబులతోఁ గూడ నానామత క్రియాకలాప మృణాలకాండంబులఁ జోచ్చి ఖండింపుచు మహానీయాంకార్క్రైంకారకల నాచంబులు గావించుచు నవాజ్ఞానసగోచర మహిమంబునఁ బరమానంద రసమయం బై యచ్చుట నోలలాడుచు నుండు. అట్టి యపార వేదసముద్రం బునుదు సరస్వతినారపాత్రావలంబలాభంబునంజేసి ప్రముఖుం బై నిత్య సంచారంబు నేయుచు లోకపితామహుం దైన చతుర్ముఖప్రవర్తకుండు (సప్తమహాను) తత్పురమహాస యోగానందామలిత బిందుసందోహమాంబు లనుభవింపుచుఁ దన్నుధ్యసీతతద్వాక్య సమూహరూప దీపాంతరమధ్య సారాథునికరంబులు బుధిమూలాధ్యతికయంబులచేతఁ గ్రయవిక్రయ వ్యవహార పురస్పరంబుగా లభుంబు లైనవి సంగ్రహించి తెచ్చి తత్పుమృధి నమేషించి నిజపుత్రాది పారంపరాగ్నసుస్వాత్మంబు గ నిథలస్వుజనంబులకు సమర్పించి కృతాధులం జేసి తదైవ్యదికపాక్యార్థ సమృధిసంప్రదాయంబు లవిచ్ఛిన్నంబు గావించె. తదనంతరంబు సకలవేద సముద్రాధిక్ష్యరుండైన భారతీక్యరుండు జోధించి యూజ్ఞాపింప నయ్యపార వేదపారావారపారాయఁఁ డపరసారా యఁఁ డగు బ్రాహ్మణాయఁఁ నిజబుధిప్రాప్తిగ్యంబున నయ్యసంతవిగమ సముద్రంబు సర్వసాభారణంబుగా సుమస్తరం బని తలంచి సంతోషంజు

పాటించి లోటోపకారార్థంబు గా ద్వాపరాంతంబునందు బుగ్గజాస్సామాధ ర్ఘ్రజంబు తైన చతుర్యేదకుల్యాప్రవాహంబు రామ్యాయసాగరంబున సంగ హించి సాంగోపాంగంబు గా మధ్యమలోకంబునందు బ్రశస్తంబు గా విస్తారంబు గావించె. అట్టి చతుర్యేద ప్రవాహంబులలో నొక్కాక్కు ప్రవాహంబు నందుఁ దగ్గాంభిర్ఘవిశేషిథు తైన మహాశ్యులు గల్పించి నెలవుషణించిన శాఖాతీర్థంబు లనేకంబులు గలిగియాండు. అట్టి తీర్థవిశేషంబుల యందుఁ దత్తద్వేద ప్రవాహతీగ నిత్యనివాహసాయిఱు తై మహావైషిక శిథామణులు నిజపరిజసనంబులతోఁ గూడి యథితిపోథాచుణా ప్రచారణరూప స్నానపాశదావనాదివ్యవహారంబులు గావించి తన్నిర్మల గంభీరాశయ పరమాధ జ్ఞానామృతస్పూర్చారంబు లుపయోగ్యంబులుగా ననుభవించి, కన్న మాధ కుత్యైకతార్థభావంబున బ్రసిద్ధులై యందుండురు. మఱియు నిష్టి మహానాదనిరూఇంజునైన చతుర్యేదంబులు నుదాశ్శానుదాతత్త స్వరితప్రచయాది స్వరవిశేషప్రథానంబు తైనసు నందులో విశేషించి భగవద్రూప మైన సామ వేదంబు గేవలగితప్రథానం బను బ్రసిద్ధండై హరిహరబ్రహ్మణై దేవతాప్రీతి కగంబై యోక్కాచు నుండు. అట్టి సామవేదంబునందు గితంబును, బుగ్గే దంబువలన వాద్యంబును, యజ్ఞదింబునందుఁ జతుర్యిథాభినయరూపం ఔన సృత్యంబును, ఆథర్జంబువలన శృంగారాదినసంబులును సంగ హించి తాజుశనవనసాత్ముక సృత్పంగిత వాద్యప్రవంచ ప్రతిపాదకం బైన నాట్యవేదంబు బ్రహ్మ చ్చించి నిజపుత్రుం దైన భగతమునికి నుపదేశంబు గావించె. తత్తుర్ముం బెట్టి దనిన నవిస్తారంబుగా నాట్యవేదావిర్భావమూకణ త్వయిం బెఱింగించెన నాకర్మింపుము.

31

సీ॥ శ్రీకర విజ్ఞాన శిథరు లుత్తము
 లత్రిష్టములు తైన యథాలబుషులు,
 బ్రహ్మసంభవుఁ దైనభరత్విఁ గని యొక్క
 సమయంబును భక్తి చాలఁ జేసి,
 నాట్యవేదము గల్లిన విధంబు విను గోరి
 మునినాథ! ఇనవయ్య మున్ను బ్రహ్మ
 దేసి సమయంబున నే నిమిత్తంబున
 సెవ్యనికిఅణగా నిష్టి నాట్య

వేద మొనరించు, దన్నాట్య వేదజన్మ
మహిమ తెల్పిగింపు మన, వేదమాని యిణ్ణు
వారలకు దెల్పు, నారీతి వరుసతోడ
వినుము తెల్పుడ, రామభూవిభులలామ!

82

సీ॥ దైవత దైత్య గంధర్వ యత్కోరగ
రాష్ట్రసబన సమాక్రాంత మగుచు,
లోకపాఠురచేతు బ్రాహ్మణితీఁ ఇని
తిర్మైన జాంబువదీపమునుఁ,
ప్రదేశాయుగమునందుఁ నివిరి వైవస్థుత
మస్యంత్రమువేళ మనుజు లెల్ల
గ్రామ్యధర్ముము మిాఱి కామలోభ క్రింద
మూర్ఖదురాచారరూభు లగుచు

వేదమాగ్న క్రమంబులు విధిచి సడువ
సపుతు గల్పించె బహ్ము నాట్యాగమంబు
సకల ధర్మానభోధన చతురుఁ డగుచు
వినుము, రామేంద్ర! యూ నాట్యవేదమహిమ.

83

సీ॥ ఇంద్రాది దివిజుల కైల్ల సూనులకును
దృశ్యమై క్రావ్యమై దివ్యమైన
నాట్యవేదము మహానటుఁడు మహేశ్వరుఁ
దౌనరించె మను వేదమోగ్యముగను
వేదస్వరూపమై విలసిల్లు నది చూడ
శ్రీ శూద్రజాతికిఁ దెలియ వినఁగఁ
జూడంగ రా దని సురగురుండు దలంచి
నాట్యవేదము వేత్త నరులకైల్ల

సర్వసాధారణంబు గా క్రావ్య మగుచు
పెలయుఁ కైనెడ నని త త్ర్యువిదుఁడు బ్రహ్మ
మిషుల తోగస్తిని నాల్లు వేదములను
నలుకై ముదిలోనేవ, రామభూవలతుషాఫి

84

వ॥ ఇట్లు, లోకపితామహం తైన బ్రహ్మ దేవుండు చతుర్యోదంబుల
వలన సవరసార్థకసృతీగీతవాద్య ప్రమంచ ప్రతిపాదకం తైన నాట్యవేదంబు
లోకపకారాథం తై యామిమాహాశ్వర ప్రోక్తనాట్యవేదానుగుణం రై
సకలాథ సిథిప్రతం తై వెలయఁ గల్పించి యట్టి నాట్యవేదాథావప్రయోగం
బులయందు నెవ్వురు సమర్థు లగుదురోయని చిత్తించి వేదవిగుం తైన యఁ
ద్రుని రావించి యతనితో బ్రహ్మ యి ట్లనిను.

35

సీ. వేదాథనిధి మై వివిధాథబోధంయఁ
వెలయంగఁ బంచనపేచిమహిమ
నెగడంగ నాచేత నిర్మితం తైసట్టి
యా నాట్యమర్గైంబు నిశ్చాడు సేర్చి
గొబ్బన మిఅలోసఁ గొందలు నాట్యంయఁ
కొందరు గీతంబు కొంద అతుల
వాద్యంబు చేకొసి హృద్యవైభరి సేర్పు
మెజసి సమర్థు తై మేఱిగతుల

సత్ర్యమోగంబు గావించి సకలలోక
సునకు వాడుకఁజేయింపు మసుచు బ్రహ్మ
వలుక ఖినయోక్కి సద్గుక్కి వాసవుండు
మగుడడు బలికెను, రామభూమచుజనాథ

36

సీ॥ కమలసంభవ నాట్యకర్మాంబున కయోగ్య
లసమర్థు లరయంగ సమరజనులు
శంసిత్వతు నైన సంయమిందులు వేద
గుహ్యార్థము తెలుంగఁ గుశలకుతులు
ధన్య లీ నాట్యవేదము లభ్యసేంపంగఁ
శ్రీ వత్స్త్యమోగము సేయఁ దగినిష్టారు
కాలున పితునుతుల్ ఘనుసులు నూట్యురు భర
తాళీకమునులు మహాత్ము లరథు
వారతతు నాట్యపేదంబు వరుసగాలగఁ
ఉలియు నుపచేష మునుంచి తిషిత త్రయ్య

యోగ మొనరింపు మని యింద్రుఁ హౌనరుఁ బల్కుఁ
డెలియుఁ బల్కుఁ, రామథార్తిత లేందు!

37

స॥ ఇవ్విధింబున దేవేంద్రుండు నాట్యా శ్యాస్త్రమోగంబులకు దేస
తలు సమ్మలు గా రని విన్నువిచిషులుకు ఉషధరించి పెణామవుండు తప్ప
మయంబున నిజశ్రుతితతంబునందు జైశ్రుండు క్రేశ్రుండు సకలవేదవేదాం
గాది నానావాళ్ళయ పార్వత్యశ్రుండు జ్ఞానవిభ్రాననిధి న్యున భరతమునీం
గ్రునిం గనుంగొని యితడే నాట్యవేదగ్రహణధారణ ప్రచారంబులయం
దుధబీషం డని యాత్మ నెఱింగి నిజసభామధ్యంబున బ్రహ్మమునివర్ధంబు
లోను గూర్చున్నభరతబుషిని జన సన్నిధికి రావించి ప్రియోక్తుల గార
వించి సభ్యజనాసుమతంబున నతనికి వేదోపవేదార్థం బనిబంధబంధురం బైన
నాట్యవేదంబు సాంగంబు గా సుపదేశించి ఫారతి, సాత్యతి, ఆరథటి, కైశికి
యనియొడు నాల్మలవృత్తులు నాట్యపయోగంబులు గ్రమంబుగా నెఱింగించి
యప్పుడు పితామవుండు భరతుని జూచి నీ కుపదేశించినయూ నాట్య
శాస్త్రంబు తిక్కిన పుత్రుసంఖుంబున కుపదేశించి తన్నుఖంబున సర్వాత్మ నాట్య
ప్రమోగంబు గావింపు మని యాన తిచ్చిన నంగీకరించి భరతమునీంద్రుండు
బిష్టుసుమతంబున నాట్యవేదోపదేశ్చ ప్రమోగంబులయం చాచార్యత్వంబు
వహించె. వాక్యల్యహాచ్యు, కోహాళ, దత్తిల, బత్తిల, అంబవ్యక్త, తండు,
అగ్నిఛాథ, సైంధవ, పుల్మామ, కోహణబంబుజధ్యజ, కాకజంఘు, స్వర్ణక,
తొపు, కైదారి, శోలికర్ణ, దీర్ఘగాత్ర, శోలిక, లంబాలక, పల్లక, ముష్టిక,
పైథాయన, తైతీల, భూర్జవ, శుచి, బుభుల, అంబుధు, బుధనేన, అంబర,
మూగధ, సరశకర్ప, అగ్ర, తుషార, పాండవ, గోమద, బూదరాయణ,
హంసిముఖ, పీతముర, కురుక్షుర్ప, అశ్వముర్ప, పట్టము, పాదుక,
ఉపానత్త, శుశ్రీ, చాపత్నీర్ప, అతిపంపు, ఆజ్యపలుఁ, క్లింగ్స్, ఇక
రాత్రు, పొరాణశ్యాము, కుశల, దుష్టుభి, జాయంధు, నాయక, బీభత్సు, విచు
షుణ, పుండ్రాత్మ. పూర్ణానాసిక, అసిత్, సిత్, విద్యజ్ఞమ్యు, కొలకాయన,
శ్యామాయన, మహాశరు, లోహితాంగ, సంవర్తక, పంచశిఖ, త్రిశిఖ, శిఖ,
శంఖవర్షముఖ, ఎండ, కంకుకర్ణ, చుక్కనేము, గభ్రత, ఎంసకూలి, శత,
విద్యుత్, శతజంఘు, కాద్రపీర ఇత్యాది నామధేయంబులు గలిగిన బ్రహ్మ
పుత్రులు నూర్యురకును లోకోపకాథంబు గా నాట్యవేదం భుపదేశించి భరతా
చార్యురంపు తత్త్వమ్మామివిథాగానుగుణాయుగా వారలలోన వేష్ట్యుణ నాట్య

కర్మింబులయందు సమయ లగు వారి వారి నాయా నాట్యింబులయందు
వేర్యోత సేవుతచి, భారతి, సాత్యతి, ఆరభటి, యనియోష మూడు మార్గం
బులచేత నాట్యింబుగమ్మలం జేసి వెండియు భరతాచాయ్యిండు
తాసుచుం బరవాదునుంసుడ బ్రహ్మప్రస్తుధి రేగి యత్సనతో సి ట్లుసిము. 38

ఉ॥ సీ యుపదేశమార్గముచ సేసును నా జులైల్ నాట్యముల్
పాయక యభ్యసించితిమి భారతి సాత్యతి యాఖ్యప్రకమం
బేచుడఁ బాయ కుండ వివేయసి నాట్యముఁ జూప బ్రహ్మ పు
(తా! యిని రొఱిపు నంచు భరతాయ్యనిఁ బలైను, రామభూవరా! 39

చ॥ సుమతిని సీవు సీమహిమ చోద్యము నాట్యముఁ జూడ వృత్తులు
సమవస మొస్సు జూపితిని సంతస మయ్యిను నిండి గై శిథి
శ్రమమున నాట్యము ల్యయిపఁగా మతి సేయము దాని కై నుది
య్యము సిటు పెపు ఏత్తు నసి యిష్టజుఁ దాడెం, రామభూవరా! 40

గీ॥ చక్కగట్టని పాక్యింబు భుతుండు విని
చుతినాథ! క్రైచెఫవ్యానాట్య
సాధనవ్యి ఏ మైని చక్క.. నచ్చి
మతియుఁ బలైను, రామభూవులలాము! 41

సీ॥ మృదులాంగపఁ సంపదతోఁ దులఁదూగి
ననస్సితులచే రవళి మిాతే,
వావిభావానుభావముల సంచారి భా
వములను దత్తియాక్రమము గై
చాముకుఁ పాక్యింబున్నలు గై
శ్నీగాఁ సమాచే శైలును మిాం
కై చెక్కనాట్యింబు గసుష్టు ము నొక్క
నాఁడు శంభుని నర్తనంబువేళ

సట్టి నాట్యముఁ గుగొంటి, పూర్ణండు దక్క
నితర ప్రమథులు తన్నాట్య మెత్తిగి, సేయు
కత్తు లన్ఱాదు, పొలఁతి శక్కి మనుచు.
భరతముని థిల్పు, రామభూవాలచ్చాద్ర!

ఉ॥ కావున, వార్థిజాపు! యొక్కరూపవిలాస విభ్రమ
శ్రీవిభవంబు సద్గుణవిశేషము గ్రీయు నాటుపాటులం
దేవిధ మైను దా మెచ్చిగి యాళ్ళురు నైనఁ గరంగఁజేయువా
మానఁ గల్లు లేను మని ప్రాణును జేసెను, రామభూవరా!

43

వ॥ ఇట్లు, దోశితాయైన్ని తయిఖును గామిచు నాట్యంబు మహాం
ఫ్రతాంగ హరకలితం బైన పుమపనాట్యం బై యుండు. కై శికినాట్యంబు
శృంగారున ప్రచురం బై సుకుమారాంగహారాచి విలాస విభ్రాజితం బైన
శ్రీ నాట్యం బై యుండు గావును జుమపతిక్యంబు గాని యిట్టి కై
నాట్యంబును సాధనంబుగా పేరులమ్మెణ సంపన్మం బైన దివాయంగనాజనం
బులు గావలయు నని ప్రాథించిన భక్తమునీంద్రునకు బ్రసన్నుండై పద్మాస
నుండు తన దివ్యచిత్తంబునందు దాద్రుశపిన్యకాంతాజనసంభవంబు సంక
వ్యంచిన సమయంబు.

44

సీ॥ ముఢ్జగంబుల గేట్టు సజ్జించి నిల్చి
మహన్మాంబు మహమూయ లనఁగ
రాహుకశింకాదిరాహిత్యమున నీపున
పరిశ్రాపు దివ్యచింబంబు లనఁగ
కుపికధ్యము మాని శాశ్వత ప్రభలతో
మెలుగడి లోకరిమెఱుపు లనఁగ
జైతస్యములు దాఖి ధాతముందఱ నిల్చి
జో కైన రసియిశలాక ఎసగ
సకలమూహన సాందర్భసార మెల్ల
గసుగులను బోసి చేసినకపణి దోం
సముర శ్రీనులు జనియించి యజ్ఞస్మాం
నిలిచి రక్షుడు, రామభూవలయునాథ!

45

వ॥ ఇట్లు, కమలగర్భంపు నిజమాను పుత్రిక లైన యష్టసల భర
శాచార్యుల కొసంగి యా దివిజాంగనా జనంబులను కై శికినాట్యం బధ్య
సింహశేసి ప్రయోగంబుఁ గాపిస్త మని యూనతిచ్చి నారదాచి గంభర్యుల
సంగీతమార్గాభ్యాసంబు గాపిస్తాడని నిఘోసించి యనిపె. ఆ సమాయంబున
శాచామునియును, దేవదత్తమును, దేవసేనయును, మవోరముయున్న సువ

భియు, సుంవరియు, విదగ్ధయు, విబుధయు, సుమాలియు, సంతెలియు, సునం దనయు, సుముఖయుసుకూతలియు, అభ్యనయు, సరళయు, శేరళయు, ఘృతియు, మంజుకేళియు, సుకేళియు, మిత్రైకేళయు, సులోచసయు, వామయు, సుప్రములయు, గలభయు సనియొదు నామంబులు గలిగి నాట్యాలంకార ప్రసంగచతులు తైన యా యిలుకు నలువురు కోమలాంగు ఉగు నప్పరస లుచు, బిహ్వానిర్మిత తై కాంగలు శిష్ములుచు, స్వాతినారదాది గంధర్వు లును, బిహ్వునుమతంబును గొల్పి పరిషైష్మించి చనుదేర నపుడు భరతాచార్యుండు పిల్లామహల పిడ్కొని చని మంఫరపర్వతాగ్రంబునందు నొక్క రమ్యప్రదేశంబున నిల్చి క్రమక్రమంబున నాంగికవాచికాషర్వునా త్రీకాఖ్య చతుర్థిథాభినయాత్మకంచు తైన నాట్య భేదంబును, శైతిస్వర నానారాగాత్మకం తైన సంగీతంబుచు, తతాస్తస్మిరఘునాది చతుర్థిథవాద్య భేటింబును, స్వరఱయజ్ఞాన ప్రకస్తరంబు గా, స్వప్తిలును శిష్ములకును సమర్పుకంబు గా నుఁడిశించి నిజబుద్ధి కొశలం బేర్పడఁ గై శిక్షినాట్యప్రయోగం చెల్లి సాంగంబు గా నభ్యసింపంజేసి నానావిగు నాటకాలంకార ప్రసంగ నిల్చహితాత్మరీథురీథా తైన దివివ్యాంగనలం జూచి రామపుంతోపంబున భరత ముసీంద్రం డోక్కునాడు స్వాతినారదాది గంధర్వ వర్ణంబును నప్పరోజన శిష్మగణంబులు గొల్పు మగుడు బిహ్వసన్నిధిం జని యతనికి నమస్కరించి స్వినయంబు గా ని ట్లసిసొ.

46

శా॥ దేవా! నీ యాం దేశ మార్మమన నీ వివ్యాంగనాతేసిన్

భాషం బొప్పుగఁ కై కేసటన మధ్యాసంబ నేయించితిన్

నీ వీ నాట్యవిథంబు లెయ్యుడల వర్షింప న్ని మూగింతు వా

కేవం జూపెద నీ ప్రయోగ మని వల్టుస్సు, రామభూపాగటే!

47

సీ॥ అని యట్టు కలికిన నా భరతాచార్యు

బొడగని పల్చి మూ మునివరేణ్య!

యింద్రభ్యజోత్పవ మిదె వచ్చు నా మహా

త్సువ సనుయమునందు శక్రపథను

నీ కై శిక్షినాట్య హృద్యప్రయోగంబు

గ్రామిషు మని పల్చి కమలగర్భు

దసుర పరాజయ మమ రెంద్ర విజయంబు

బ్రథటించు నాట్యపబుంధ మూకటి

సరసరీతుల నిర్మించి చక్క నొసాగి
నాంకి మంగళ మాట నిం పొండడేసి
యట్టి నాటక మచట వర్షింపు మనుచు
భరతు బంచెను, రామభూపాల! వినుము.

48

సీ॥ అని యట్లు ఃఐజుం డనిపిన భరతుండు
నింద్రధ్వబోత్సువ మెసుగువేళ
అప్పరోనికురుంబ మాత్రుశిష్టులుఁ గౌణ్య
న్యాతి నారదయుక్తిఁ జని సురేంద్రః
గౌంచి యొ దివిజెంద్ర! కమలజనాజ్ఞసు
నచ్చితి మిం యుత్సువంబునండు
భనామీయదినయరూపకసుత్పబంధక
క్రాంత్రాంగ కళా విధాన మోంగఁ

శ్రీకీమార్గమున నాటక్కు యోగ
విధము మెఱలయించి నీ కీర్తి వెలయఁజేతు
ననుచుఁ బలికిన భరతున కా మహాంద్రుఁ
డనుమతి యొనుండే, రామభూపాగగణ్య!

49

వ॥ ఇట్లు, దేవేంద్రాం ద్వర్ష్యాపాదాయైదిషోడ శ్లోపచాఁ పూజావిధాన
పురస్తరంబు గా భరతాచార్యు నాదరించి నాట్యప్రయోగంబునకు సమ్ము
తించి తత్సాధన సామగ్రులెల్ల సమర్పించె. అట్టియొడ భరతుండు తన్నమా
త్పువ సమయంబునం వ్రక్కు రమ్య ప్రతేశంబున రంగమంటపంబు రంగ
పీతాయైపదాయై నాట్యప్రగణాలంకారయుక్తంబు గాఁ గల్పియి దీక్షాలీకా
సహస్రంబులు వెలయఁగ రాత్రి సమయంబున నాట్యంబున కుప్రకమించుసప్నాడు
దేవేంద్రుండు సకలదేవగణంబులు గౌల్య సభానాయకుం టై పారిపూ
బ్రిహమ్మసుమతంబున సుఖాసీనుం టై చూచుండె. అంత భరతాచా
ర్యుండు రంగపీతంబునందుఁ గూర్చుండి నాట్యప్రయోగంబునకు నాజ్ఞాపింప
భరతమునీంద్రుని శిష్యవర్గంబులు దెత్తానోన నిలిచి మొదట వినాయకపూజ
ప్రాణంజలి సభాకీర్యాదం బైన నాందీమంగళంబు నిర్మిథ్యుసమాప్తిరం
బుగా నాచరించి దేవేంద్ర విజయరూపనామక ప్రబంధ కథా ప్రమ్మావంబు
సేయించు.....టై కొండతలు సూత్రఫారు టై నిలువు గౌండతలు కథా

ప్రసంగంబు నేయఁ గొందలు మృదంగాదివాద్యవాదనంబులు గావింపఁ
గొందలు స్వాతినారచాదిగంథర్యులు వీళాదితంతీ వాద్యంబులు వాయించి
గాసంబులు నేయఁ గొందలు త్రుతిముఖాశ్వాదులు మొరయింపఁ గొందలు
తాళంబులు ధరింప సౌదామిని దేవదక్తాదు లైనయుభయులు కై శికిమార్గ
నటనంబునకుఁ బాత్రువై నిలిచి యింద్రవిజయరూపకం బనుసరించి శ్రీంగా
రాదినవరస ప్రథానంబు లై తత్పవాథాభినయంబులు నెల్ల నాంగికవాచికా
పోర్చు సాత్మ్యకాఖ్యానతుర్యాభినయంబులు గల్లఁ దాళ్ళియామానపూర్వీ
కంబు గా నభినయించి సభారంజనంబు నేయ భరతాచార్య ప్రయోగచాతు
ర్యంబువలన సు ప్రయోగం లై ప్రవర్తిణిన కై శికీనాట్యంబు హరిహర
బ్రహ్మదినిఫలదేవతా మనోహరం లై యవాజ్ఞనసగోచరాఖలనేతోత్సవం
లై పరులకండఱికిఁ బరమానందంబు గల్పించే, ఆ సమయంబున.

50

సీ॥ తనచుకై నొసుగైను దైవతనాయకుం
డబ్బు డిచ్చుఁ గుటెలకాఖ్యాభరణము
గీ నీళ్ళండి నొసుంగై నీరదనాథుండు
సురుచికచ్ఛుతంబు సూర్యుఁ డొసుగై
గార్యసీధి నొసుంగై ఖండేందుబూటుండు
వాయుజేన్నుఁ డొసుగై వ్యజన మొకటి
సింహసున మొసుగై శ్రీరఘునాథుండు
థవతి మకుటంబుఁ దా నొసుగై

*శ్రీవ్యతి యొసుగై భారతీసరసభావ
మృద్యరూపబలకియ లితర్డైవ
యుషంథర్యపన్నగు లక్షి నిడిరి
భరతవరూనికి, రామభూపాలచండ్ర!*

51

ప॥ ఇట్లు, హరిహరబ్రహ్మదై దేవసభాజను లందలు సంతసిల్లి
నాట్యపకరణం లైన వస్తువిశేషంబులు బహుమానపురస్సరంబు గా
నొసుగి యాదరింప సప్ను దా భరతాచార్యండు చాల సంతోషించే.
ఇవ్విథంబున నింద్రవిజయాత్మపంబులయందు సార్వత్రికంబుగాఁ కై శికీనాట్య
ప్రయోగంబు భరతశ్రీతీయక్కం లై ప్రవర్తిట్లుచో నొక్కనాటి ప్రయోగ
సమయంబున.

52

సీ॥ నిత్య మై దానవదైత్యనాశనకథ
 ప్రస్తావనాయు క్రీడ బ్రబలి యిట్లు
 కై శిక్షినాట్యంబు ఘనముగా నడువఁగఁ
 జూచి మోర్ముగ లేక నీచమతులు
 ఓపించి క్రూరులై ఘోరాకృతులు దాల్చి
 రా విరూపాక్షోదు లసుపులెల్ల
 ధీరు లై నాట్యప్రచేశంబునకుఁ జేరి
 వేవేగ రప్పించి విశ్వుతతుల
 నాసఁగఁ బురికొల్పి, నవియు నయ్యసుచవరులఁ
 గూడి మాయలు నన్ని యగోచరము గ
 రంగమంటవ మధ్యసరంగపీత
 మాత్రమించెను, రామభూపాగఁాణ్ణ!

గి॥ రంగపీతముమిందను బొంగి విశ్వు
 తతులు నర్తకజనముల స్నేహితులు మతేఁగుఁ
 జతురశక్తులు జైప్పలు జక్కు నెజఁది
 వై చె నప్పుడు, రామభూపాలనాథ!

53

సీ॥ సూత్రధారులు బుద్ధిశూన్య లై నిలిచిరి
 జడవుత్తి నిలిచె బసంగకారి
 వృద్ధమార్ధలీకానవద్యనాద (1)మంకెఁ
 దత్తవాద్యవాదకు ల్లిలడిలిరి
 సోలిరి పుదమితై శ్రుతివేళపాణులు
 వ్రాలిరి తెరల్లుపై దాశధరులు
 పాత్రలు చిత్రరూపస్తంభితము లయ్యు
 భరతుండు భయకంపఫరితుఁ డయ్యు

తెరలై దెరలును ధరణితై దీర్ఘ మగుచు
 ఏపకభికాకలాపముల్ రూప మానె
 సురులు మానులు బెదరిరి సురవిరోధు
 లెల్లు జైలఁగిరి, రామభూవల్లభేంద్ర!

54

వా ఇట్లు, విరూపాక్షదిరాక్షసాధ్వయ ప్రయుక్తమహావిష్ణుమాయా
కృత్య ప్రకటించం వైన భ్రత్తముక్తసాట్యప్రమోగంబు రసాభాసం
బగుటఁ జూచి యా నాట్యప్రమోగంబుకు వైకల్యంబు గల్లిన కారణం
జేమి యని కొంత ప్రాద్య చింతించి ఇంటి రాక్షసమాయాకృత్యం బని నిశ్చ
యించి యాభాడబుంపు మహాద్వండ వీక్రమంబునఁ బుచండమార్తి నైస్తు
రోషావేశకపూయితమూర్తితాత్ముం దై యతీరభంబున లేచి రంగమంచప
మధ్య ఫౌతె నిజధ్వజదండంబుఁ చేసలించి చండబొచ్చయదండంబున మహా
గ్రంబు గా భరియించి రంగపీతంబు నార్కయించి చున్న యమ్మప్రమిష్ణు
సురజవంబుల గౌంటి యమ్మప్రజ్ఞరసాధనంబున జ్ఞరితాంగులం జేసి పరా
ధూతులం జేసె. ఆప్య దా విష్ణుంబు లెల్లు బలాయితంబు లమ్మె. అట్టి
మొడ దివిజ లెల్ల సంతసిల్లి సురేంద్రుని జూచి ఎగు ధ్వజదండం బాయుధ
రూపం పై, ఇం ట్లసురమాయావిష్ణుసిపోకం పై నాట్యప్రమోగం
ఖలయం దానశ్వరుకు నై నర్కప్రాజకం బగుం గాక యని వలికిన విని సంక్రంద
సుందులు నక్కి యగుం గాక యుం శకథం గా గాయించె. ఇట్లు పాకళాసనుండు
రాక్షసులు కు విష్ణుం ఖలిల్లు ఉన్నసాసనబున సిజించే గనుక నది జజరీ
నామకం ఒమ్మె త్రస్తు సిర్యి లు లు గా నాట్యప్రమోగులు నడిప వెండియు
ఖరతాచాయ్యంషు ఎక్కువోటి త్తింబు సెప్పు యట్లు నార్కధ్వజరణబులఁ
జేసికొని నర్కప్రమోగంబు గాయిచసప్పాడు, విశాఖాకౌదిరాయుసు
నియుక్త పామావిష్ణుంబులు యథాపూర్వంగు గా చచ్చి యుక్రమంబున
భరతాచాయ్య నించింప డలంబినఁ వల్లక్కుణం జెకెంగి, యయ్యసురవిష్ణు
కృత్యాగు దుష్పరిహారం బని యుంచి భయసంభ్రమంబులు రెప్పింప నృత్య
కృత్యా గా ని ప్రతించి, భరతాచాయ్యం డయ్యిడ గా రిజనంబుగా బహ్ము
సన్నిధిం జు యమ్మపోత్తున చెట్లునొంగా.

55

సీ॥ ఎనెనయ్య యోకేని ! రస్సురాత్మస కోటి
నాట్యశాత్రు విశాశసంబు నేచు
దలఁచి ఎష్టుంబులు వశము గా గల్పించి
రపో సన్న సని వచ్చి రంగపీత
మాక్రమించుచు నిల్వి వక్కించి నర్క
బనముల భయపెట్టి జడనశతుప
నాట్యంబు నడవక నానావిథం టయ్యె-
నీ నాట్యలమే మెట్టు నేతే

దేలుపు మని పల్కు బ్రహ్ము చింతించి విక్ష్య
కర్మాం బిలిపించి సర్వులక్షణస్మేష
నాట్యముంటప మొకటి విన్మాణా మొనరఁ
జేయు మని పల్కు, రామభూనాయకేంద్ర !

56

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మునియోగంబునంజేపి విక్ష్యకర్మ తన శిల్పశాస్త్రప్రాప్తి
ణ్యంబు మెతుని యష్టిత్త త్రశతహస్తప్రమాణాం బైన వికృష్టాఖ్య రంగమంట
పం బోకటి దేవతాయోగ్యంబు గా నిర్మించె. అట్టి హస్తదండ ప్రమాణా
లక్షణం చెట్టి దనిన.

57

సీ॥ అఱున్త లెన్నిది గూడ నగు రజోరూపక
మవి యొన్నిదియు ఫాల మనఁగఁ బరఁగు.
నెన్నిమిది ఫాలము లిరవందు లక్ష దైన్మై
యొనిమిది లక్షలు నెసఁగు నూక
యూక లెన్నిది గూడ నొనరఁగ యవ మయ్య
యవము లెన్నిది గూడ నంగుళంయు
నవియు నిర్వదినాల్లు హస్తమై యిం పొందు
నవి నాల్లు దండ మై యతిశయల్లు

హస్తములు నూటయొన్నిది యమర జీవు
మఱువదియునాల్లు మధ్యమ మగుఁ, గనిష్ట
మెసఁగు ముప్పవిరెం కైన, నిట్లు నాట్య
శాల పరిమితి యుగ, రామజననరేణ్య !

58

వ॥ ఇట్లు, మూడు తెఱుంగు లైన జ్యేష్ఠమధ్య కనిష్ట ప్రమాణంబు
లయున రంగమంటపంబులకు వినియోగం చెట్టి దనిన.

59

ఆ॥ వె॥ దేవయోగ్య మగుచు దిర మొప్పు జ్యేష్ఠంబు
మధ్యమంబు రాజమాన్యముయ్య
నితరయోగ్య మగుచు త్యుతిని గనిష్టంబు
పొస్సిగిరుండు, రామభూవచేంద్ర!

60

గీ॥ ఇట్లు త్రివిధ మైన యా రంగమంటవ
విధము వరుస మాఁడు వికృతు లయ్యో
జను వికృతు మనఁగఁ జతుర్శ్ర మనఁ ద్ర్యశ్ర
భావ మనఁగ, రామభూవరేంద్ర!

61

గీ॥ ఉన్న తాకృతి నిం పొందు నొకవికృతు
మనమతల మగుఁ జెతుర్శ్రగృహము
దనరుఁ గోఽత్రయంబునఁ ద్ర్యశ్ర మనఁగ
వరుసతోడను, రామభూవలయనాథ!

62

వ॥ ఇ త్రైణంగునఁ ద్రివిధంబు బైన నాట్యమగుంపములలోనఁ బరిమితం
బైన చతుర్శ్రమధ్యమంచిరం బుత్తునుష్టుయి యోగ్యం బైన యొప్పు
చుండు. అట్టోత్తరశతమాస్తప్రశస్తం బైన జ్యేష్ఠవికృతోఖ్య నాట్యగృహంబు
దేవతలకుఁడక్కఁ నితరయోగ్యంబు గావని (యట్టి)శల్పశాస్త్రాలుకుఁడం చెఱింగి
విశ్వకర్మ నిజ శిల్ప చాతుర్యంబు మెఱయించి దేవతా యోగ్య
కలిపం బైన జ్యేష్ఠవికృతోఖ్య మహారంగమంటపంబు స్వ్యాలక్షుఁ సంపన్నం
బుపు దివ్యకాఁచర రత్నమయుఁ బగు చిత్రివిత్రవిశేషవిభూషితంబును బైన
పెలుంగ శీఘ్రమయుఁ సంశల్పమాత్రా బున సర్పించి, తానుషుఁ కెత్తింగించిన
నమ్మిషట్టుండు సకలసుంగమరిప్పేతుగ క్షేత్ర చసుదెంచి నిఖల శుభ
లక్ష్మీసమన్వితం బైన రంగపాంపంబు గనుగొని చాల సుతోషించి విశ్వ
కర్మ శిల్పచాతుర్యతిశయంబు చెద్దయుంటొద్దు నిష్టేఱఁగంచి తాంగ్రుశ
నాటకశాలాపవేశంబు గావించె. అ త్రస్తి నవ్విరించి దివిజుల విలోకించి మిం
రందఱు నీరంగమంటవరక ణార్థంబై మిమించా యంకంబులచేత నీ మంచ
బాహ్యభ్యంతుర్పదేశంబులయం దాద్యంతంబుగా నావహింని విష్ణుం
బుబు విదారించి నాట్యపయోగంబు సెఱలవేర్పుండ యని యానతిచ్చిన
సంగీకరించి సకలసుచలు పాచ్చికాంగ్రేసుమతంబునఁ దన్నాట్యమంటవ ప్రవేశంబుల
యండెల్లుఁ గ్రమంబున నిలిచియండేరి, తప్రుమం చెఱింగించెద, ఆక్రీంపుము. 63

గీ॥ రంగమంటపమున రజనీశ్వరరుడు నిలైపి
దిక్కాలు రాయప్పదిశల నుండి
రల సప్తమార్పములు విధిక్రూల నుండి
నైపథ్యమున లీత్రేసాముఁ డండ

వరుణఁ డంబరసీమ వర్తిలై పేషికా
తలమునఁ బొవకుం డెలసియుండె
నాటో శ్వాసకరణాభాండము లెల్ల ఉషీయిం
నానామర్ప్రాత మూనియుండె

బ్రాహ్మణాదికవర్షము ల్పరఁగ నాల్న
రంగముఖ్య చతు స్ఫురంభరంగు లయోధ్య
మజియ నాదిత్యరుద్రప్రకరము కొన్ని
స్తంఘముల నిల్చే నట, రామజనవరేణ్య!

64

సీ॥ సాలభంజికలందు, సంధిలైభూతముల్
శాలల నప్పరోజనము నిల్చే
నితరస్వగ్రాహ విరవయ్యాయఉషీయాల్
భూస్థలిమాయ సమగ్రుఁ ८ గుండె
తలవాకింపునే సెలకోనిరి కృణాంగఁ
కాయు రిష్యురు సలో ద్వీయలు రగును
ద్వాపాయ్యాయములందు వరబల్రాగ్నితు తై న
నాగేందు లిపవుడిప నాయుకోసఁ

శ్రీకిడికపసు యమాండు పురఁ १ ० ८
మిందికడాను శూలంబు సాదుకోనియు
సుగుంపనిచూజ్జు చేకొని వచుసభోజు
నామభూవాల! మహానీయ రస్యాఁ!

65

సీ॥ సిన్నతియు మృష్యుసు నియతు తై యిర్యుమ
ద్వాపాలాలైయాన గు తై న
వరునగఁ చీకపాప్యుమునంబ, తివిజేంగ్రుఁ
చెంతను జాగ్రత్త సిరవుకోనియు
మత్తవారణియందు హత్తి తై త్యనిహంతి
స్తువిగ్రహిత యమరియుండె,
మత్తవారణమహాదాత్తవతు స్ఫురంఘ
పరిపాలనక్కియాభారమునకు

భూతజాలపిశాచసమాహములను
యత్కుపుష్టిను లరిద ర్మి రీకురూప
నిరుపమానబలాభ్యు తై నిలిచి రపుశు
రామధూధాల! జగదేశకరమ్మణశీల!

66

సీ॥ తైశ్యనిబర్హాభోభుత్యజ్యులం వ్రేస
వ్యజంబు జబ్బరవాచ్యమును
రక్తకం వ్రే నిశ్చై, రణాని దాసిఁఁ గల్లు
కంచపర్వములందుఁ బరఁగ మొదటి
గణపున సనియిఁ చెఁ గమలాససు శు వెండి
గండుఁ గణపున మూడె వారుఁడు
మూరుఁడుగణపున మురవై రి సిసించె
స్కుంచుండు నాలుగణపుఁ జెండె

శేషవాసుఁఁకుతుల్ చేరిశుఁఁడి
శేషవుఁ స్తుమసుఁ నిట్లు కిపిజ
సుఁలు పిఘ్నుమారము గ జబ్బరమునండ,
నథివసించిరి, రామస్టాంగగణా!

67

సీ॥ రంగపీరికమధ్యపంగంబునసు బ్రహ్మ
లూసు బ్రత్యేకంబు పూని నిశ్చై
బూతాళవాసుతై పసంగినగుప్యక
యత్కపున్నాగజసుల్ దక్కు లగుచు
రంగపీతాథారుక్కు నిలిచిరి
రహిం నిట్లు సురత్తెల్ పంగగృహము
నృతైడల సిలున నావేళ నీత్మించి
యా సభానాయకు నివ్వదుఁ దేలు

నతని నాయకురాలి బ్రహ్మణి సూచు
భక్తిఁ బ్రాసంగికుని భోముఁ బ్రాసచీజ
మితరసభ్యుల తివ్వదు నత్మించు నసుచు
భ్రమ్మ పత్రైను, రామభూపాల! వినుము.

68

నీ॥ తనవల్మి కై కొని ఘను తైన దేవతా
జను లెన్ను రెవ్వరు సనపఁ బ్రోహ
సీరంగమంటప శ్రీరఘ్వభూభాగ
ములలోన నెందెందు నిలిచి రషుడు
నా యాయి దేవత లాయాయి చోటుల
కథి దేవతాస్మితి నమరియుండ్రు
వివిధ విఘ్నంబుల విదశించి నాట్యిప్ర
మోగంబు నెఱవేర్ప నోపఁగలరు

నిజము నిజ మని పల్మైడున నజనిఁ జాచి
సంతసంబున దేవతాజనము లెల్ల
థాట్మి | మొక్కలు పచరించి పల్మై రషుడు
రామ భూపాల! రఘుణీయరఘ్వశీల!

69

నీ॥ దేవ! నీ యూంజ్ఞ సు విరము గ్రా సీరంగ
మంటంబున నిల్చియుంటి విపుడు
విఘ్నంబులు ఘనటించు వీకటాసురులఁ బట్టి
సంపరింతుము సీదు సత్యమును
నటు తైన నిం కొక్క హరువు ప్రార్థించెద
మని యోటి దనిన సామాది గాఁగఁ
జతురుపాయంబుల సంధించి క్రమమున
విఘ్నం క్రూల బిల్చి విశదము గను

మిందు దెల్చిన మీ మాట మింతి రేని
వారి నంతట దండ ప్రచార ఘోర
వైభరుల మింతి ప్రాధించి వైతు మనుచు
సుకలు పల్మైరి, రామ భూవరలలామ!

70

ము॥ అపు డా పిలిని దేవతాన్నయవతుల్ ప్రార్థింపు బద్మాసనుం
డవకారాత్మకు తై మెలంగెడు విరూపాక్షాది విఘ్నక్రియా
షిషరితాసుర కోటిఁ జాచి పల్మై విశ్వాసమోక్కైక సా
మ పురస్కారి వచో విలాస ముదయింపన్ రామ భూపాగ్రణి!

71

శా॥ ఓహారి! రాష్ట్రస పీఠలార! యిటు లేమో మిారు నానాశ్రుతి
వాయిషోరాథమయాథ లాభిమత నవ్యామ్యాయ విద్యాపకా
రాష్ట్రంకార వికార ఘోరహృదయవ్యాపారు లైనా రి దే
లా హీనస్థితి నంచుఁ బల్టై నజ్జె డౌయ్యె, రామ భూపాగణీ! 72

శా॥ ఆ రితీఁ జలజాసుం డడుగ కై లాయినీకివిఫూనటీ
పారంక్యముతోడ నప్పుడు విరూపాతుండు వాణిధవ
శ్రీ రమాయంఖ్రి పయోరుహాద్వయము దా సేవించుచుఁ
(మొక్కలు)

థీరుం కై పలికే మహావినయన్తుతీఁ, రామ భూపాగణీ! 73

సీ॥ ఓ దేవ! వినపయ్య యొక విన్నపము, లోక
నాథ! యో వాఁపనాథ! నీవు
జగములు గల్పించి జపులకు సెల్లను
దండి కై లాత వై దనరి సర్వ
సమవ్యతీఁ జేకోని చరియింతు, విట్టులు
నీయందు దేవతానీకిగములను
రాష్ట్రస ప్రజములు రహిం నొక్కిరితి గా
జన్మించి యుండుగ సమత లేక
దైత్యనాశనకర మగు దైవతాధి
నాథ విజయ ప్రచంబుగా నాట్యవేద
మిట్టు సేయంగఁ దగునె లోకేశ! యునుచు
నసురపతి వాలైఁ, రామన్నపాగణ్యా!

74

సీ॥ ఆ విధంబుఁ బల్టై నా విరూపాక్షుది
రాష్ట్రసజనులతో బ్రహ్మా పలై
వినుడు విఘ్నములార! విడుపుడు దోషంబు
చిత్తవిషాదంబుఁ జెంద సేల
మిాకును సురులకు మేటికుభాశుభ
కర్మవిజ్ఞానవిక్రయము గల్లు
నానాథమయ మైననాట్యవేదము సేను
గావించితిని మిాకే కాదు మతియు

సకలలోకంబులఁ జరించు జనులకెల్ల -

సర్వదర్శింబు తెఱిగింపఁ జూలునట్టి

శాస్త్ర మొనరించితిని దీని పారవిథవ

మిశ్రమ వినుఁ డని పల్నై, రామేంద్రచంద్ర!

75

సీ॥ ఒకవోట ధర్మంబు ప్రకటించి తెల్పును
గ్రీడామహిమ నొక్కఁకేవఁ జూపు

నిష్ఠాధసాధన నెఱిగించు నొకచక్కి
నొకవంక శమవృత్త మొనరఁ దెల్పు

నొకత్రోవ వశస్వింబు సుకరంబు గావించు
యుద్ధరంగముఁ జూపు నొక్కమూల
నొకచెంతుఁ గామంబు నూజితంబుగ సేర్పు
వడి నొక్కఁచో దుష్టవధము నెఱపు

నిష్టినాట్యమహాత్మ్యంబు నెఱుంగ లేక
యేల విఘ్నంబునేసేన రింక వినుఁడు
మఱియుఁ దెల్పైద మిానాట్యమహిమ యనుచు
బిహ్ను పల్నైను, రామభూపాలఁ. వినుము.

76

వ॥ కావున నిట్టు సకలవేదశాస్త్ర స్నేహితిపురాణాగ మేతిహస సహిత
శురావృత్తాది శుణ్యాకథాపసంగనిథానం బైన స్తుత్యిష్టపముదపర్యతారణ్య
నదీసదాదిచేవ తిర్యక్కునుప్యాదిచిచరాచరాత్మక సకలలోక వ్యవహారాను
కెరణంబై ధర్మార్థకామమోహ చతుర్మిథపురుషాధిష్టిష్టదం బై వెలయు,
ఇట్టినాట్యమహిమంబుల మిా రెఱుంగక యిసాట్యంబు కేవలజేవతా
విజయరూపం బని భ్రాంతి వహించి జేవతలతోడి మత్సురంబున వేదతుల్యం
కైక యిసాట్యశాస్త్రప్రయోగంబునకు విఘ్నం బాచరించుట క్రత్యు
వాయంబు. కావున నిట్టిదుష్టవ్యవహసరంబులు చాలించి బుధిమంతులకై
వైరంబు దక్కి సురలతో స్నేహంబుఁ జేసేకొని మిారలు వీరలం గూడి
యిసాట్యశాస్త్రప్రయోగంబునకు స్నేహంబుతో సరసవల్లాశసమస్తాసభాసు
రంబు గా సభామంటపంబును గూర్చుండి యిథరతాచార్యుప్రయు కృత్కు శిక్షి
సాట్యప్రయోగ మహాత్మప్రయోగంబుల జూచి కృతార్థభావంబుం గాంచుం డని
భవంతికారంబుల బోధించి పల్నిన సప్పద్ముగర్మని నిర్భరదయారసపరిశ్రాం

వర్షా సీయమృదుమథున గంభీరవచనరచనాచాతుర్య వికేమంబునకు జాల
సంతెస్తిల్లి సమాధానచిత్తు తై యొడంబడి పరమహర్షంబున నాలోకపితా
మహానకు భృత్తివీరయస్తుస్తంబుగాఁ బ్రిహమంబులు గావించి యవ్విరూ
పాత్మోదిరాత్మసజ్ఞంబులు, నేఁ విసుండి నాట్యవిశ్వంబు సేయువారము గా
మని సత్యంబు గా బ్రహ్మాసమ్మాఖంబున సేకవాక్యంబు గాఁ బలికి నిజస్థా
సంబునకుం జనిరి. తదనంతరం బాచత్తుర్యుఖుండు దివిజులఁ గనుం
గొని యారంగపీతంబునందుఁ బూజ గావింపవలయు. అందు సమంచిత
పుష్టి విసరంబు ప్రసరింప జేయుం డని సియోగించి యిఁతెనుండి రంగ
మంటపంబునందుఁ బ్రయోగంబునకు ముందఱ పుక్కాయహవాచన మంత్ర
జల ప్రోక్షణంబును, మంటపాది దేవతారాధనంబులును, హామంబు
లును, బల్యాన్న కుంభంబులును, ముడ పోవేతంబు తైన భక్త్యుభోజ్య లేహ్య
చోప్యాది చతుర్మిథాషాధిపతిరంబులును వేదమంత్ర శ్వాతంబుగా సంఘ
భించి మంగళ వాడ్య ఘోష పురస్పరంబుగా రంగ మంట పార్వునంబు
గావింపవలయు. ఇట్లు వూజించి ప్రయోగించిన నాట్యంబు సకలాభీష్టంబు
లొంగు. మిారు చేసినకుమంబున మర్మాండి సకల లోకజనంబులును
ముందఱ రాగమంటపారాధనంబు గావించి సకలశుభంబులు గాంతురుగాక!
యని యాచలిచ్చి యచ్చతురాసుంము దివిజులతో మతియు నిట్టనియె.

77

సీ॥ రంగమంటపశ్శాద రహితంయు గా ఏని
నాట్యంబు గావించు నచుని శాస్త్ర
విజ్ఞాన మంత్రయు వీఘలం బగు నతందు
పీఁఁశతిర్యగ్దంతుయోనీ బౌద్ధము
రంగాధి దేవతారాధనం బచి యజ్ఞ
ఎవ్వుప్రం బుని శాస్త్రచయము దెల్పు
ఈ తైన నటుఁ తైన రంగార్పునము సేయుఁ
నాటుఁ జేయకున్న సు దనరు నథము
లట్లు. ఆవున శాస్త్రమార్గానురూప
ము గను రంగార్పునము సేయు ముఖ్యనటుఁడు
సకల శుభములు శాశ్వత స్వర్గ సుఖము
ఉండు నని పత్రుఁ, రామయ్యచ్ఛాగణ్ణ!

78

క॥ అని యిట్లు డెల్పు భరతుని
 గని యత్తచే బ్రహ్మ దివిజగణములతో డెక్క
 ముసుకొని రంగారాధన
 మెనరింపు మటంచుఁ బల్మై నొగి, రామన్నపో!

79

వ॥ ఇట్లు చతుర్ముఖండు నియోగించిన దేవాజ్ఞాచేంటొని సకలశాస్త్రాల్ని
 విజ్ఞానఫుర్యం డగుభరతాచార్యుండు రంగమంటపా రాధనంబు నేయ
 నుదేశించేం. అట్టియెడ నథండసచ్చిదాసందరూపం బైనబ్రహ్మంబు నిజశక్తి
 మహిమంబునంజేసి చరాచరత్వక్తపంచాకారంబును బ్రాకాశింపుచు సుండు.
 అట్టి ప్రపంచంబు భుగ్మాపతీశ్వితం బైప్రవర్తిల్లు. అట్టిభర్మంబు సత్యదయా
 కౌచతపోరూడు పాంచచతుష్పయాన్నితపివ్యగోరూపం బైవిలసిల్లు. మఉయు
 నాధర్మంబు వేదాగమంతిపాతితం బైబ్రాహ్మివిజ్ఞానసాధనం బగు. అట్టి
 వేదాగమాదివాస్క్రయంబెల్లు బ్రాహ్మణాధనం బైయుండు. కాఘున నాల్మి
 గోబ్రాహ్మణాగణంబు సామోత్పరమేశ్వరరూపం బైసకలలోకపూజ్యం బగు
 సనియును దాదృశగోబ్రాహ్మణాశాశ్వన్యాసపిత్రం బైసక్కేత్తంబు కాశీ
 త్యేత్తంబునుంబోలే బరమపోవసు బైరంజీలు ననియును శాస్త్రస్వర్ణంబు
 నిశ్చయించే. అప్పుడు భరతాచార్యుండు బ్రహ్మాప్రతితుల్మై లేని సమాపు
 బ్రాహ్మణుల రావించి రంగాధిదేవతాముతజుపపారాయణులం జేసి గోసమా
 ప్రసంబుతోగూడ బ్రాహ్మణసహాస్రంబుసు సర్వాయిషణసంస్నం బై రంగ
 మంటంబునందు సప్తావార్ణారాత్రింబులు నిసాన్నిపర జేసే. వేడియు భరత
 ముసీంద్రుండు శుచి బై త్రిరాత్రీపవాసంబు గావించి నాలవనాడు
 మంగళస్నానంబు గావించి ధవళాంబరాధరణంబులు ధరియాచి పుణ్య
 కాంతాజనశుభగానంబులును, బ్రాహ్మణదేవమంత్రాశీర్ణాదంబులును, బంచ
 మహావాచ్యాసంబులును జెలుంగ రాత్రిముఖంబునందు శుభమువూర్మ
 మున దేవమానిగణంబులును నిధిశిష్టమ్యవర్షంబును గౌలుని సశాలంశార
 శోభితం బైనరంగమంటపంబుఁ బ్రవేషించి యందు నిచ్చి పుణ్యవాహాచనాది
 శుభకర్మంబు లాచరించి తన్నగ్రత్జలప్రోషణంబున రంగమాచించుబు సుపవి
 త్రీంబు గావించి యంతట బ్రహ్మాదినైవత్యం బైన రంగపీతారాధనంబు
 గావించి బ్రహ్మానుమతంబును దత్తీత్రంబునం దధివసించి నైవపక్షాది సమా
 భ్యంతరగృహంబులయండు దత్తీదధిదేవతావాహన మంత్రజుపవాసు
 బల్మైన్నదాన చతుర్ముఖ భక్తులు గమర్పకాది ప్రాణాపోషించులు భూ

సుమలచేతం కేయించె. వెండియు భరతాచార్యుండు తాను బ్రతీష్కంబును
రంగారాధనంబు నేయిందలంచి క్రమంబున నయ్యాధి దేవతా వాహనంబు
గావించె, తత్త్వమం బెట్టి దనిన.

80

శీ॥ సద్గ్యోవ్యరం దైన చంద్ర జేఖరు బ్రహ్మా
గమలూతు నిందుని గార్తికేయు
భారతి లక్ష్మీల భాస్కర చంద్రుల
సిద్ధిని మేధను స్నేహితిని మతీని
బవమానవయు లోకపాలాశ్వనీసుత
మిత్రా! నలాదిత్యై గోత్ర హవ్ర
వస్తు చతుర్పుయాపరకాల కలి మృత్యు
నీర్పతుల యమాండ నీజాంక
చక్ర ధనిరాజ గరుడవజ్రముల మెఱుగు
ఉషజలధి గంధర్వులఁ జిల్లా మునుల
యత్క భూత రిశాచ గుహ్యకుల నుస
నావహించెను, రామధూనాయకేంద్ర!

81

య॥ ఇట్లు భరతాచార్యుండు రంగమంటపారాధనంబు సాంగంబు
గావించి రాట్యం ఎక్కమింపువో నిర్విష్ణుంబునకై మొదట గణనాథ
పూజా పురస్ఫరంతైర యష్టాంగకథనాందీ మంగళంబుసు గావించి తాను
రంగపేతాసీనుఁ కై యపుసు నృత్యవాయాగంబువును నిజమైయజనంబులం
బురిశొల్చిన వారును బ్రహ్మాంద్రాకి దేవతాధిశ్వరాధిస్మితం పైన నభా
మంచంబున నిల్చి గొందఱు సూతథాములును, గొందఱు తాశథాచులును
గొందఱు వీణాగాయకులును, గొందఱు ప్రుతిపేణవాచకులును నై యింద్ర
విజయ నాటక ప్రస్తావనా పూర్వకంబుగా నాట్య ప్రయోగంబు గావింప
సౌధామిన్యాద్యస్పురోజువుజీక్యంములు పొత్త కై నిలువు, నలుగురుఁ
బాష్పాంజలి నభా నమప్రారాది పూర్వంగా నంతరగభుషణ నువ్వకముబు
గావించి చతుర్యథాధినయరూపం తైన నాట్యంబు కై శిక్షిమార్గంబున సవ
పంపుచు శాచభావ విలాస విభ్రమ లలిత హసిత కిలించిత బింబోక కుట్టమిత
మౌత్రూయాశాధి శృంగార చేష్టాపైమంబులు సరసుబులుగా నంగప్రత్యుంగో
పాంగ క్రిమారూపంబు తైన చతుర్పుష్టివ్యాస్తవిచేమంబులచేత నభిన
ముంచి తత్త్వదాథవాచ్యాశ్చ రసాధిప్రాయించు లరచతికే జీపపణి

సభారంజనంబు గావించునప్పు డా నాట్యంబు నిర్మిష్టుంచు గా సకలజన నేత్రోత్సవం బై ప్రవర్తితి. ఇట్లు భరతాచార్యుప్రయుక్త కైశీనాట్య త్రయోగచమత్కారావిరూపత శృంగారరసముద్రం బుద్ధేలం బై సర్వ ప్రాంతంబు గా వెల్లిపిరిసి పారవక్ష్యంబు నొందించునటియెడఁ దన్మహిం మంబునంజేసి యచేతనచేతనంబులు చేతనాచేతనంబు లై తద్రసానుధవంబు గాంచు తదనంతరంబ తన్నాట్యప్రయోగవిలాస సందర్శనలాలసమానసాభ్యం తరసందర్శితసంతతానంబసంపోషణపుగ్రామారావారాభంగతరంగమాలికా వగాహమాన రాజహంసాయమాన సకలదేవరాజహంసాశంసిత నృత్య ప్రశంసావిశేషవాగార్థాటిప్రచారంబులును, దౌర్యాల్మికప్రపంచోదంచిత మహా నాదవిశేషమంబులుం గూడ బో డై కోలాహాలంబున దండిగానిండుకొనినప్పుడు బ్రహ్మాండ భూండవహరంబు నాదబ్రహ్మమయం బయ్యు. అట్టియెడ బ్రహ్మాండాది దేవతాధీక్ష్వరు లా ప్రయోగచార్యుంబునకుఁ జాల సంతోషించి భరతాచార్యులకు సకలసత్కారంబులు గావించి బహువిధంబులం గొని యాడి యూ నాట్యపేదమార్గంబు శాశ్వతం బై నీచేత సకలలోకప్రసిద్ధం భోగాక యని యాకీర్యాసించి యతని కథ్యప్పంబు లోసంగి వారంవఱు నిజ నివాసంబులకుం జనిరి. అంతటఁ బ్రహ్మాత్మం బగుటయు భరతమునీంద్రుండు సంతసంబున బ్రహ్మాదులు వీడ్కుని ప్రయోగంబు చాలీచి శిష్యగణమే తంబుగా నిశ్శ్రము ఉకులు జని సుఖంబుగా సుండె ఇట్లు భరతువడు నాట్యశాస్త్రాచార్యుం డై బ్రహ్మాప్రచేశంబున సకలనాట్యన ర్స్తుంబు తెల్చింగి తత్పుయోగసమయ్యాం కై నిజశిష్యగణంబులుం దానును సకలదేవసభలయండు సకల బహుమానంబు లందుకొనుచున్నంత నొక్కునాటి సమయంబున,

82

సీ॥ బ్రహ్మానుయతమున భరతమునీంద్రుండు

కై లాసిఖిరికిఁ గాంఢ నరిగి

శితుని సన్నిధియందుఁ శైలఁగి టా సేర్పిన

నాట్యఫేదంబులు పాల్యుతెఱుగు

లమరంగ వినిపింప, నా మహానటమూర్తి

జగనుంబానును దాను సంతోషిస్తి

తా జయహోడ్ధరాండవఫేదంబు

అంబ టా సప్తలాస్యక్రమంబు-

అలిచుకుఁడేళ ఏ మృని కృపను బముచ
నంది ఏన్నంచ సంతతానంది యగుచు
సాంబశిశ్రునాజ్ఞ నథలనాట్యారమర్మ
మతని కెఱ్చిగించె, రామభూషాగాగ్ణా!

సీ॥ ఈ కృపంబున నంది కేశ్వరుఁ డీక్ష్వరు
విరువురి యాజ్ఞ వహించి యఫుము
శాండవలాస్యో తన్న లత్య మర్మంబు
లన్నియుఁ దెలుకంగ నభ్యసించి
భరతుఁ దంతు సచ్చి సార్వతీశ్వరుయనకు
భ్రత్తతోఁ బ్రింగాల్ని భ్రతవరచ
నీ సేవకుడైనై తే నీ, కట్టామ ముచేతే
నీ నాట్య కర్మంబు తెఱుఁగుగంటి

నచుఁడు నీరితి విన్నప మాచరించి
హరుని హోర్మిలను దా సేర్పినట్టి నాట్య
విధము లెల్లను నెఱపిన, విశ్వవిభుందు
సంతసిలైను, రామభూజానీ! విసుము.

సీ॥ ఈరితి భరతార్యుఁ డివొండ సేర్పిన
తాండవలాస్యవిధంబు శేలుఁ
గని శంకరుఁడు మెచ్చి కరుక్కాకటామంబు
భరతునిపై నించి పత్రే సపుము
నీ తాండవ కీయామైపుణ్ణుమితరులు
సేర్పి నా ముందఱ నెఱప లేరు
సీపు సేర్పితిగాన సీసిథి సీబుథి
నీ యధికారంబు నిరుపమ మగు

ననుచుఁ గొనియాడి దయాతోడ నాదినాట్య
వేదత త్వ్య రహస్యంబు విశ్వభర్త
విశదముగుఁ దెల్పు ను యెల్ల వినులమలిని
భరతముని సేక్కె, రామభూషాలచంచ్చర్చి!

॥ ఇట్లు తకుం బ్రియంఫుస్తుం కై తనవలన నాట్యవేదతత్త్వహవుస్తుంబెల నభ్యసించి ప్రయోగచాతుర్వసామృధుంబును గృతార్థి కై నమస్కరించి కృతాంజలి మై సినియంబుగాఁ దనమందఱ సిన్నిసభరతునిం గనుంగొని యమ్ముహనటమూర్తి సంతుష్టాంతరంగుఁ కై యోధరతాచార్యవర్య! యా నాట్యశాస్త్రంబు వేదమయంబు గా నే నాదికాలంబును గల్చించి బ్రహ్మ కుపదేశించిట. వెండియుఁ బిత్తామహాండును నీ నాట్యవేదంబు వేదయోగ్యంబు గాక యతరయోగ్యంబు గా దనియును, నమ్ముం లకు నగాధబోధం బనియును దలంచి సర్వజనానందంబు గాఁ దదనుగుణం పైన నాట్యవేదంబు వేతె గావించి నీ కుపదేశంబు గావింప నవియును నీ వభ్యసించి తత్ప్రయోగచాతుర్వ్యసుర్యుడ వై వచ్చి నాతాండవలాస్య క్రమంబులు నేర్చి నన్ను మెప్పించితిపి గావున నీవు నాపిమ్ముట నీశాస్త్రంబు నకు మాండవకర్త వై లోకప్రశిథిం గాంచెదరు. మావలన నీ వభ్యసించి లోకవిస్తారంబు బవుపక్కాంబు గాఁ జేనుంవలన నీశాస్త్రంబు జగత్తు నీథం బయ్యుడు. నీవలన మావలన బహువేదమునిజనంఁ నీశాస్త్రం బెఱింగి నిజపుత్రవ్యాతపుంపరాచుకమంఘనుజేసియు, శిఖ్యసుషిష్యసంక్రాయాను క్రమంబునంజేసియు భూలోకాది సమార్తలోకంబుండు విస్తారంబు గావించి వారు వాగు ప్రత్యేకమతకలునాసమర్థ లై బవునాట్యశాస్త్రంబులు కల్పిం చెదరు. అప్పి శాస్త్రంబులెల్లను నీవేరు పూని భరతశాస్త్రంబు లనం బరంగు. అట్టి శాస్త్రకర్త లెల్లరును భరతాచార్యనామంబును బ్రసిథి. గాంచెదరు. అది యునుంగాక జగంబునందు నాట్యశాస్త్రం బభ్యసించిన మార్త్రలెల్లను భరత నామాంకితంబు లయ్యుడు. మఉయును నీ శాస్త్రాధాస్పయోగసమర్థం కైన పురుషునకు ధర్మార్థకామాయంబులు స్వతస్సిగ్ధంబుగా నీథించు ననె. ఇట్లు సర్వేశ్వరుఁ కైన శాకసు డానితిచ్చి భరతుకు ఎర్యాభీష్టసిథియు సకలాతిశాయమహిమం భెల్ల నొ..గిపీడింట్రాప సప్పువుభరతాచార్యండు శివకటాంబుకలన సకలనాట్యశాస్త్రచాయ్యసామృజ్యర్థాభిషేకమహావై భవంబు కై కొని యాపురాణదంపతులకు: బుహ్మినమస్తారస్తీతంబులు భక్తితోఁ గావించి వారల వీడొన్ని నందికేశ్వరాందిక్రమభగవంబులకు: బ్రణామిల్లి నిజ శిష్యగణసమేతుం కై బహ్మస్విధికి శీధ్రంబుగాఁ జని యతనికి నమస్కరించి ప్రాంజలి మై నిలిచి తనకు శివపుంబు గలిగిన లెఱంగెల్ల నెఱింగించి యతనియనుగ్రహంబు వడసి యందుండి నిజాశ్రమంబునకుఁ జని డ్యుఫ్సోట్టి నుండునంత నాక్కనాఁ డత్రిమరీచ్యంగిరః ప్రభుతిబహుర్షులై భరతముని

గని నమస్కరించి యా నాట్యవేదోత్తుత్తీకమం బడిగిను దచ్చాశ్చరహస్యం
చెల్ల వారల కుడేశించిన వారలతనివలన నేర్చి తమజిష్యక్రమంబున నాట్య
శాస్త్రంబు లోకంబున విస్తారంబు గావించిరి. మతేయు నమ్ము నీంద్రునివలన
భవుమునిజను లేఖింగిరి. కావును దద్దరుశిష్యపరంపరాక్రమం చెల్పింగించెన,
అవధిరింపుము.

86

గీత
ఆ॥ వె॥ అజుని హరుని గీత్తు యథలనాట్యగహస్యి
మధ్యసించి భరతుఁ దత్తిమాఖ్య
టైన మునులకెల్ల నామహు త్వ్యము దెల్పై
ఉణ్ణసాంద్ర! రామభూమాంద్ర!

87

త॥ వె॥ భరతువలను దెలిసి భరతశాస్త్రాగమ
తత్వ మమ్మురిచి తనదుపుత్తుఁ
టైన కళ్యాపునకు నర్థతోఁ దెలిపెయ
ఉణ్ణసాంద్ర! రామభూమాంద్ర!

88

ఆ॥ వె॥ కళ్యాపాఖ్యమాని కమలాస్తునకు దెల్పై
జలబహితుఁడు నాట్యశాస్త్రమెల్ల
యాజ్ఞవల్క్యమునికి నంజనాసుతునకు
బొసగుఁ దెల్పై, రామభూమాంద్ర!

89

సీ॥ ఆ యాజ్ఞవల్క్యయు నాంజనేయుండును
థాస్కరుకృపచేత భరతశాస్త్ర
తత్త్వజ్ఞు టై మాతే తాము ప్రత్యేకంబు
భరతశాస్త్రిచార్యపటిముఁ గనిథ
వా రిరురురిలోన వాయుశుత్తుఁం దగు
సంగీతవిద్య ప్రసంగమునకు
సాధన్యఁ డొక్కునాఁ డనోణ్యసంగీత
తారతమ్య మెతుంగ నారదుండుఁ

శై

దుంబురుడు వచ్చి సద్భుక్తిలోనే నడుగ
నాటగుండక్రియలు పాడి మేటిరాశ్ను
సీళ్ను గావించి సీళ్ను రాళ్నఁ జేసె
సరససంగీతమన, రామజనవరేళ్నఁ!

90

వ॥ ఇత్తెఱంగున సకలలోకప్రసిద్ధం బైన భరతశాస్త్రంబునందుఁ బ్రహ్మా
వంతు బైన ప్రత్యేకమతకల్పన బైన భరతాచార్య లనేకు లనేకభరతంబులు
గల్పించి లోకపసిధుంబులు గావించిరి. ఈ క్రమంబును నెతెంగించెద
విసుము. సదాచిత్తమండును, బ్రహ్మ దేవుండుమ, భరతుండును, గోధ్వరుండును,
మతంగుండును, నిష్టకుండును, దుర్గాత్మాక్తియు, శాద్రూలుండును, గోవా
థుండును, విశాఖలుండును, దత్తులుండును, గంబలాశ్వతరులును, వాయు
దేవుండును, విశ్వావసుండును, రంభయు, నద్జనుండును. నారదుండును,
దుంబురుండును, హనుమంతుండును, మాత్రగుప్తుండును, రావణండును,
సందికేశ్వరుండును, గార్తికేయుండును, నగ స్తుండును, జ్యువనుండును,
యూజ్యపల్చియు, బలియును, శంఖపాలుండును, స్వాతిగణంబును, దేవేం
ద్రుండును, రుద్రసేనుండును, భూలుండును, భోజరాజేంద్రుండును, సోమేశ్వ
రుండును, జగదేకమహిషమియు, లౌల్మభుండును, నుభుటుండును, న...ఫ కుం
డును, భట్టియుఁ, గీర్తికరుండును, నభినవగుప్తాచార్యుండును మొదలైన
భరతాచార్య లంబలును వేర్యేఇ లోకప్రసిద్ధ్యర్థంబు భరత శాస్త్రంబుఁ
గల్పించిరి. వాని నభ్యసించి తదనుగుణంబుగాఁ దౌర్యత్రికవ్యవహరంబుఁ
గావింపవలయు. ఇదిభరతశాస్త్రివతారక్రమంబు, ఎతెంగించితి. ఇంకఁ దత్త్వు
రూపం బెట్టి దనుటయుఁ బిమ్ముట నెతెంగించెవ.

91

గద్యః— ఇది శ్రీరామభద్ర కరుణాకరుంథమీక్షాసంరభు సారస్వత
విచిత్ర పోలూరి యోబయామాత్యశ్శత్రు సకలజనవిధేయ గోవిందనామధేయ
ప్రపీతం బైన రాగతాళచింతామణి యను సంగీత శాస్త్రప్రబంధంబునందు
మొదట సంగీతశాస్త్రారుంథంబును, బరమేశ్వరునివలన నాదమయం తొ ప్రణావో
త్వత్తియు, నా ప్రణావంబువలన వేదముద్రావిర్భావంబును, నా వేదసారంబును
సంగ్రహించి కృష్ణదైవాయనుండు చతుర్యేదంబులు సేయుటయును, ధానివలన

బ్రహ్మ సరసంబు లైన నృత్తగీతవాద్యంబులు గల్పించి నాట్యవేదంబు నిర్మించే నని సూచించుటయును, బ్రహ్మ దేవుండుచు నాట్యవేదంబు నేమినిమిత్తంబుగాఁ జేసెనని యత్క్ష్మాదులు భరతాచాయ్యని నడిగిన నతండు వారికిఁ దెలుపుటయును, బ్రహ్మ తేతాయగంబున మనుష్యులు వేదాచారవిషీఁను లైనచో వారికి పొతంబు గా నాట్యశాస్త్రంబు గల్పించి నిజపుత్రు లైన భరతాదుల కుపదే శించుటయును, నందు భరతుండు మేటి ర్షి నాట్యశాస్త్రంబు ననువర్తించి విజయోత్సవంబున బ్రయోగింపుచో రాణసులు విశ్వుంబు నేయ నది యొతేంగి బ్రహ్మ విశ్వకర్మచే జతురంగమంటపంబు నేఱించి నాట్యశాస్త్ర మహిమ నసురులకుఁ దెలిపి యొడంబతచుటయును నంత భరతుండు రంగపంటపవ్వాజ చేసి నాట్యంబు నెఱవేర్చి పోయి శివునినఁ నాట్యపర్మాం చెఱుంగుటయును శింగ్య వరంపరానుక్కణసంబును నన్నది ప్రథమాశ్యాసనము సంపూర్ణము.

—: ఇది ప్రథమాశ్యాసనము :—:

ద్వితీ యా శ్వేస ము

కం॥ శ్రీ సంక్రందన సన్నిఘ!

భాసురవిథవాఖిరామ! భక్తివిబోధా!

శ్రీ సన్నుత హృదయోన్నత!

భూసురసుత! కోసలూరి ఒఢజనపాలా!

1

వ॥ అవధరింపుము, ఇట్లు మచేశ్వరబ్రహ్మ భరతాచార్యుది మహోజన ప్రణీతం బైన యా భరతశ్శాస్త్రంబునందుఁ బ్రతిపాదితంబు బైన నృత్తిగితవాద్యంబులు మూడఁపునుం గూడ సంగీతనామంబున దృశ్యశ్రవ్యభావంబు వహించుచు సకలజనానురంజనంబు నిష్టు. అందులో విశేషించి సంగీతంబు సామవేదజన్మం బై కేవల నారచయం బై నృత్తివాద్యములకుఁ బ్రథానం బై యుండుంగావును దస్తితలక్షణంబు చిక్కిలిత గ్రంథనామానుగుణంబు గావలయుట నిరూపించి పిమ్మట ర్తతవాద్యలక్షణంబు లేకొగించెద, అందు గాంధర్వజనకం బైన సామగానమహిమగా చైటి ననిన.

2

సీ సామగానరతుండు చంద్రశేఖరమూర్తి

సామగానసరుండు చక్రధరుడు,

సామగానప్రాతుండు జల్మాతథవమూర్తి

సామగానప్రియుల్ సర్వసుచలు

సామగానప్రియుల్ సనకాదియోగులు

సామగానప్రియుల్ సకలమునులు

సామగానాధ్యముల్ సకలయజ్ఞంబులు

సామగానము సర్వసాఖ్యకరము

సామగానము నిర్మియుస్వదంబు

సామగానము గేయనిజనులు గలరె

సామగానాద్యపాయవిశారద! విసు

సామగానాధ్య! రామశ్రాజననరేణ్య!

3

గి॥ మున్ను రావణ భోణాది ముఖ్యజనులు
నారదాదులు సామగ్రానంబుఁ జేసి
శివుని మెప్పించి శాశ్వతత్రీఁ దనర్మి
రమితకృతపుణ్య! రామన్యపాగగణ్య

1

వ॥ ఇట్లు, సకలదేవతాయోగ్యం బైన సామవేదంబు గితశాస్త్రంబు
నందు 'వేదానాం సామవేదోఽన్నీ'త్వాది వాక్యంబులచేత సాహోత్పరమే
శ్వరస్వరూపం బై భగవంతునిచేత బ్రతిషాపితం బగుటంజేసి సకలమునిజన
గేయం బై మోత్సుప్రదాయకం బై యొప్పుచుండు. ఆట్లు సామవేదమూగ్గం
బున గీతంబు సంగ్రహించి బ్రహ్మా దేవుండు గాంధర్వావేదంబు సామవేదంబున
కుపదేశంబు గాఁ గల్పించి సామగ్రానప్రియు తైన హరిహరాదుల మెప్పించి
భరతనారదుల కుపదేశంబు గాపించె. వారివలను దద్దాంధర్వంబు సకల
విస్తారితం బయ్యా. అట్టి సంగీత విద్యావిలాసంబు ధర్మార్థకామమోత్సురు
షాస్త్ర ప్రదం బై యుండు. దానీ మహిమంబు వర్ణింప వెయిదలల చిలువ
రాయని కైన శక్యంబు గాదు. ఏను నానేర్చిన టుఫివర్షించేద, అవధరిం
పుము.

5

సీ॥ నలువ నాదామ్యుతజలనిధి నోలాడ
వాణి గానము సేయ వీణఁ దాలై
ప్రవేతులు మోహించి పౌండు శ్రమ్యుక రాగ
పేఱుగానము సేసె విష్ణుమూర్తి
రుద్రు నానందాభి రుద్రాణి దేలించు.
రుద్రవీణాగానరూథీఁ దనరి
హరిహరబ్రథ్యుదు తో నని మెచ్చు నా
రదుఁడు వీణాగానరక్తి నెఱపు

నిట్టి ఘనులైల్ సంగీతహితమతి ప్ర
థాను లై యుండు. రితర గంధర్వయుష
దేవదానవమానవదేవుఁ భెంత
థాగ్నిపేష్ఠదా ఉమాశుభుచండ్రక

11

సీ॥ సేత్రముల్ దెఱవని నిసుభుదనంబునఁ
 బొత్తులలో నుండి పొరల లేక
 విషయభోగైకవివేక వింతయు లేక
 స్తున్యపానముఁ జేయు జాణా గాక
 మలమాత్రములలోన మగ్గుఁ ఛా కెఱుంగక
 చెవ్వచే మేన నచ్చికము మిాటి,
 బాలగ్రహపేశపాపశ్యము గై
 వెల్లుల్లిపొగల బట్టెగటు విసరు

గసరి నుసులుచు మసులుచు నెసరుఁ బాఅలు
 బాలుఁ డావేశ పెలుదులు పాటుఁ బాడ
 విసుగ కేక్కాగము గ గానరసము లాసు
 రామభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

7

ఉ॥ గొల్లడు మందలో నిలిచి కోమలి లీలసు వేణునాదముల్
 చల్లని రాగభేషములు చక్క నొనర్పుగ గోసహస్రముల్
 మెల్లన నోరు తెత్తుకొని మేంత రెముంగక యాలకింపుగా
 నెల్లరు గానక్కిని జరించుట వింతయై, రామభూపాలా!

8

కం॥ నాగసరాన నరేంద్రుడు
 రాగము పచరింపఁగానరంభితమతి మై
 భోగి తల యొత్తి నాదము
 భోగించుసు, గోసలూరి బుధజనపాలా!

9

కం॥ సంకీర్త మెడుకుచ మగు
 సంగతి దక్కించుచంబు సాపీంత్య మగున్
 శృంగారము వాక్కతి యగుఁ
 బొందుగ విను, కోసలూరిబుధజనపాలా!

10

సీ॥ ఆ బాలగోపాల మందతే కండ మై
 యానందకండ మై యమరియుండు,
 హెడుత్రుమాయన నైన సిండ నిగు ర్యైంచు
 గుండైసై లము నైన గరుగుఁశైయుఁ

శత్రురూపముతెల్లఁ జైతనమ్ములు సేయుఁ
జత్రురూపులఁ జైయుఁ జైతనముల
నాయలిదప్పుల నలమటఁ గొన నీదు
కొండల మెదలోనఁ జెందనీదు

యతుల వలపించు సతుల సమ్మితిలఁ జేయు
నిథిలకర్మరసాయనియతిఁ జూపు
నిట్టి సంగీతమహిమ దా నెంచఁ దరమె
భవ్యాగుణానాంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

11

క 0॥ సరిగుపవదాదిసప్త
స్వరసంగతనాద మథలజనరంజన మై
పరఁగిన నది గీతం బనఁ
బురణించును, గోసలూరిబుధజనపాలా!

12

క 0॥ ఆ గీత ఖిరుదెజంగుల
బా గగు గాంధర్వగానమైనాకములం
జాఁగురెము గాఁగ శాశ్వత
భోగోన్నతు! కోసలూరి బుధజనపాలా!

13

క 0॥ గాంధర్వ ముట్టిరూపున
సంధిలును గాన మెట్టిసవరణ గల దా
సంధు లెతెఁగింతు నే నే
రుపం ధృతి గల కోసలూరిబుధజనపాలా!

14

సీ॥ దేవగంధర్వులు దేవలోకానాది
సంప్రదాయాగతసరసగీత
శాస్త్రులక్ష్మణయుక్తసంగీత మొనరింతు
రాగీత మలినియతాఫలేష్ట
దాయకం బగుచు గాంధర్వనామముఁ గాంచు
నని గీతశాస్త్రజ్ఞ లండ్రు నుతేయు
పాగేయకారు తై వరలెదు శార్జు దేశ్శ
వాది పూర్వాచార్య లభలదేశి

రాగములు గూర్చి సకలానురాగ మెనుగ
లక్ష్మీమార్గము పట్టి సలభుము గ
సైటింతము గావించి రష్టింత
మగును గాంచంబు, రామభూపాగ్గణ్యి!

15

సీ॥ గానగాంధర్వయుగ్మములోన గాంధర్వ
మనునది లత్సణ మనుసరించి
యభ్యసించగఁ దగు నదియు లక్ష్మాన
మైనచో బ్రత్యవాయంబు గల్లు
గావున శాస్త్రలభుము ప్రథానము
గాని లక్ష్మీము గాదు కాంచంబు
గాంధర్వులభుము క్రనుమున కరయంగ
గాన మిం లోకలహ్యానుగుణము

గాని లత్సణకారణక్రమము గాదు
లక్ష్మీ మటు ద్రోచి లత్సణలక్షీతము గ
గావ మొనరిం జనరంజకంబు గాదు
భవ్యగుణాధుర్వ! రామభూపాలవర్య!

16

కొ|| శాస్త్రన లక్ష్మోనుగుణం
శై వెలయుచు భవిని గాయకాభిజ్ఞాత్రం
శై వరిలు సీ గానము
భూవినుతా! కోసలూరిబుధజనపాలా!

17

గీ॥ సకలసంగీత శాస్త్రసంవిదుండు
శార్దుదేవుండు గాన లక్ష్మీప్రథాన
తామపాము దెల్పె వాద్యకాథ్యాయమునను
భవ్యగుణసాంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

18

కొ|| వస్తుస్వరూపనిర్ణయ
శస్తుం బగు లత్సణంబు సవ్యస్తు వగుం
బ్రస్తుతలక్ష్మీము విను, మా
న్యస్తుతగుణ! రామభూప! యంచితరూపా!

19

కం॥ రాగంబుల లక్ష్మింబులు

రాగనిరూపణముఁ జేయు రంజిత్శాస్త్రా

భూగంబు లక్ష్మింబును

భూగోన్నత! కోసలూరిఖుధజనపాలా!

20

కం॥ లోకుల వాడంక లక్ష్మిము

లోకములో లక్ష్మింబు లోకవ్యాపహ

రాకుత్త మైన నిం పని

చేకొందురు, రామభూష! చిత్తజరూపా!

21

కు॥ లక్ష్మియుక్తమై లక్ష్మీము

లక్ష్మివీనంబు లక్ష్మీలక్ష్మి మగునా?

లక్ష్మిం చె దన్నుఁ దెవిపెద

లక్ష్మీముగా, రామభూక! లలితాలాపా!

22

గీ॥ శబ్దశాస్త్రానీలిప్తాశాస్త్ర, మెల్లి

లోకమునఁ గ్రూహన్యవహార మాకలించి

పసుగఁ తేస్తిరి నొణిన్చిరముఖు లనెడు

కలుకు విస్ఫుల్యు, రామభూషాలవర్ణ!

23

కం॥ అరయుగ లక్ష్మీము లక్ష్మి

శరణం ఒగుచో ‘ప్రయోగశరణా వై యూ

కరణా’ యసు ఏట్టుంతముఁ

బురజించు, గోసలూరి బుధజనపాలా!

24

ఉ॥ లక్ష్మినిథాన మై వెలయు లక్ష్మి మింపులు గల్లు నన్నుచో

లక్ష్మీము లేనిలక్ష్మిము లక్ష్మీము నేయరు లోకులెల్లి దు

ర్షత్వు మటంచు వేయుఁ బదిలక్షల కైనను లక్ష్మిశాస్త్రముల్

లక్ష్మీము చేసి చూతురు సులక్షణలక్ష్మత, రామభూషావరా!

25

గ॥ అది యెట్టీ దనిన నిందకు

బదిలంబుగ లక్ష్మీ మేను బకటించెద నిం

పొదవుగ ఘుంటారావము

మొదలుగ విను, కోసలూరి బుధజనపాలా!

26

కం॥ న్యాసుగ్రహంశనియమ
న్యాసుగ్రహము శాప్త మరయ నస్యతరాంస
న్యాసుగ్రహ మా లక్ష్మీము
మిసరము గ, రామభూప! మృదులాలాపా!

27

వ॥ అని దొక్కి దనిన
శా॥ సన్యాసుగ్రహాంశకం బగునరాజుధైప్రవీరాగశా
ప్రస్తుతయం బటు లుండ లక్ష్మీ మనెదున్ సన్యాసుసాంశాగః
ధ్యాన్యాయం బిసుమంత లేక విసు ధన్యాసుగ్రహంశాధ్యా మై
ధన్యం బయోసు థాత్రీఇ, గోపలపురీంద్రా! రామభూమిశ్వరా!

28

శా॥ ధన్యాసుగ్రహాంశకం బగుట గాంధర్వంబు ఘంటాపవి
యన్యాయం బగుచుండు సంగ్రహము సన్యాసుసంబు సాంశంబు గా
జన్యం ఔ పరిపూర్ణ మై పెలయు లక్ష్మీం ఔన ఘంటాపవం
బయ్యాప్రక్కియ, జానకీహృదయరమ్యా! రామభూమాగణీ!

29

సీ॥ సంక్రదాయాగత్తశాప్తలక్ష్మాయు క్త
గాంధర్వగీతంబు గలిగినట్లు
మనుజగానం బెల? మహాసీయశాస్త్రా
సమ్ముతి లేక విస్తార మయ్య
శాప్తసమ్ముతిఇ బూని సరసగాంధర్వంబు
నానాఫలంబుల నీనుచుండు
శాప్తసమ్ముతి లేఖి సత్యుల మిానని
గాన మెంచ్చగ సేల మానవులకు
తుచ్ఛమనుజు లక్ష్మీ తుచ్ఛంబుగాఁ గౌని
దివ్యగీతశాప్తదీపి విడుచు
సట్టిగాన మెట్లు లభిమత మగు నన్న
వినుము, రామభూప! విస్తరింతు.

30

గీ॥ దివ్యశారీరసంపదఁ దేజరిట్లు
మై వజనములు జంత్రగాల్తములయందు
శాప్తసమ్ముతగాంధర్వసరసగీత
మొనరఁ జేతురు, రామభూజనవరేణ్య!

31

క ० || కా నిట్లు జంత్రగాత్రము

లానికఁ బలికింపలేని యల్పులగానం

బానెతెని శాస్త్రసమ్మైతి

బూసునె మతి, గోసలూరి బుధజనపాలా!

32

ఁ॥ ఏనను సంజనాత్సుభవార్జునదత్తిలకుంభజాదు లీ

గానము శాస్త్రసమ్మైతము గా నమరించిరి ముస్ఖు కొన్నినా

శ్యానియమంబె చెట్లినఁ దనంతన దా విరశస్యాంధ్రమై

గానఁగసయ్యు దోస్యులను గానమి, రామనృపాలకాగణీ!

33

క ० || మునుపటియగమున మునుజులు

ఫును లనఘులు దేవసములు గాపున గానం

బనువుగ శాస్త్రస్తితి గా

బొనరించిరి, కొసలూరి బుధజనపాలా!

34

క ० || ఇప్పటి కలికాలంబును

బప్పని మనుజులకు నేల శాస్త్రస్తితిగా

బొప్పుదుసు గానసంగతు

లాప్పింపఁగ, రామభూవరోత్తమ! వినుమా!

35

ఁ॥ నాపున వారి శాస్త్రపరికల్పిత రాగవిశేషమర్గాగ్నములు

న్రాసువనేయ లేక నగ్రాపాక్రిగ నాత్మమనోసురుజునగ

శ్రుతివేలయంగ పూజుజనాసభి వాడఁగ జేశచేకపం

భావితరాగభేదము లపోరము లాయుసు, రామభూవరా!

36

శ్యా॥ ఆయూదేశజనాసురంజనము లై యాప్పబ్బపం లై సచో

నాయూదేశికరాగభేదములు పూర్వ్యాచార్య శాస్త్రోత్మమా

గ్రాయాతంబులు కొన్ని కొన్నియుఁ పచాయాతంబులుంగాక ముం

నే యానందమునేయు లోకులకు కాతికు, రామభూపాగణీ!

37

ఊ

క ० || అవాంకరాగంబులు

భావించి జనాసుర్తిబుఁ ముగ లమ్ము

ప్రాణీయగానశాస్త్రము

గావించను శార్పుదేవకవి, రామనృపా!

38

కం॥ కావున లక్ష్ము కారణ

మై వెలయును గానమాగీమంతయు శాస్త్ర
ప్రాణీణ్యం బోణొక్కయెడ
థావించిన దైన, రామ! పారివతిలకా!

39

వ॥ అట్లుగావున, నవ్విధంబున నానా దేశ రాగపరంజీతం బైన
గానంబు లక్ష్మిప్రథానంబు గా దేవాదిపూర్వార్యాచార్యులచేతు బుతి
పాశితం బై లోకప్రసిద్ధం బై యుండుగావున, నట్టి గానలక్ష్మణంబు పండిత
పామర సాధారణంబు గా సలుపు మార్గంబును లోకలక్ష్మీనుగుణంబుగా
వివరించెద, ఆకర్షింపుము. అది యొ ట్లనిన, మొదల గానంబు నానాదేశ
రాగ ప్రథానం బగు. రాగంబులు స్వరప్రథానంబు లై యుండు, స్వరంబులు
త్రుతికారణంబు లై యుండు. కావును దచ్ఛుతిస్వరూపజ్ఞానంబు తజ్జన్యుతి
స్తానలక్ష్మిజ్ఞానపురస్సరం ఒగుటంజీసి తోలుఁడోలుతు ద్రిస్తానలక్ష్మణంబును
నవ్విలు దజ్ఞన్యుత్రుతిజాతిస్వరూపంబును చిమ్ముటి దజ్ఞతశ్శస్త్రపిక్కతస్వీర
లక్ష్మణంబును, నావెనక స్తోమిభేవతానిణ్ణయంబును, వెంచియు గ్రామ
మూర్ఖునాభేదలక్ష్మణంబును, దదనంతరంబు శుభ్రతాన కూటతాన పస్తారాజి
లక్ష్మణంబును, నాపెంటన రాగ మేళలక్ష్మణంబును, ఏదనుపదంబున సుత్తము
మధ్యమాధమరాగభేదనిర్ణయంబును, నాపితుందన నాయిస్వగ్రహంశలక్ష్మణం
బును, బదంపడి యశాడవప్రాంధను సంపూర్ణ రాగ భేదాన్న కాలాది నిశ్చయిం
చుట్టు, నాశర్యాతి స్తోమి వాప్రథీభేదలక్ష్మణాను, నాచలు వాశదశప్రాణ
తాగ భేదసరూపజ్ఞానింబు నిట్లు క్రమక్రమంబును డెలియ వివరించెద నని
తలంచి త్రుతిస్వరజనకం బైన త్రిస్తానలక్ష్మణంబు మొచట నియాపించెద, ఆవ
ధరింపుము.

40

చ॥ పురుషవివ్రతే చే మనుసు బోధముఁ జెంచి శరీరవహింతో

నొఱముఁగ వహిం మామతము నూడగ వాయువు బుహ్మృగ్రంథిష్టై
బోరసి చరంచి యూధ్యముఁగ బోక్కిలి వహ్మాధతి మస్తకాననాం
తరములఁ గల్లఁజేయు వరనాదము, రామనృపాలకాగ్రజీ!

మ॥ క్రమ మొప్పారుగ నాభిహృత్పుటములం గంఠో త్రుమాంగాస్యదే

శిములం దైదు విధంబులం బోడమి ప్రాజ్యం బైన నాదంబు పో
పమరం దా నతిసూచ్యైసూచ్యైపదపుష్టాపుష్టశ్శోంకక్క

త్రైమూర్యాంకము తైడు గాంచును కల్పితా, శామఫూపాగ్రజీ! 41

క ०॥ ఈరీతి మంద్రమధ్యమ
తార్కనాదములు గీతతంత్రంబున నిం
పాపును ద్రిష్టానవ్యవ
వంచంబున, రామభూతలాధికమణీ!

42

క ०॥ పంచస్థానభవం తై
పంచార్యలు గన్న నాదు భాసిలు దైవా
వంచిత గీతవ్యవవా
రంచిత మై, రామభూతలాధికమణీ!

43

క ०॥ ఆ పంచస్యరనాదము
దీపిత మగు మనజతలికిఁ ద్రిష్టానగతి—
స్థాపిత మై సంగీత
వ్యాపారమునందు, రామవసుభాధికా!

44

క ०॥ అనుమంద్ర మంద్రకంబులు
ననుమధ్యమమధ్యమంబు లనుతారకము—
వినుతారక మని యాక్రియఁ
గను ద్రిష్టానంబు ద్వ్యవిధగతి, రామనృపా!

45

వ॥ ఇట్టి యన్నస్థానవ్రతికప్రపూణంబు తంత్రిష్టానప్రమాణంబును నొపు
కంత తగ్గియుండు నని తక్కుజ్ఞ తెలేంగి వాడుదురు, అవధరింశ్రము.

46

క ०॥ ఆ నాదము ద్వ్యవింశతి
మానితభేదములు గాంచు మతే విన్యూలచే
మానుగ నవి శ్రుతు లసఁగా
భూమత మగు, గోసులూపుభజనపాలూ!

47

క ०॥ ఇయవదిరెండు ఏధంబుల
నిరవగు నానాద మెట్టు లిం పగు నవి తుఁ
గుఱుతున శ్రుతు లె ట్లగు నన
మురుగుఁ దెల్పెదను, రామభూపాలమణీ!
వ॥ శ్రుతిలట్టాం చెట్టే తనును.

48

49

కం॥ స్వరమున కారంభక మై

మతేయ స్వరాంగకము హస్యమాత్రస్వర మై

కర మాది నెడ్ది విషబడు

నవయఁగ శ్రుతి యనఁగు బవఁగు నది, రామస్నాపా!

50

సీ॥ మంద్ర మాథార మై మలయు హృత్పుటమందు

మూఁ దూర్ధ్వానాడిక ల్యానసియుండు

నానాడికలమింద సందంబు తై యిచు

వదిరెండునాడిక ల్యాచిలముగసు

బర్యానుపర్వమై భవమును బవనస్తే

పానమార్గంబును బుఁగి యుండు

నానాడికలక్రోవ ననిలుండు నడతేరు

నన్నస్ని విధము తై యన్నినాడు

లున్నతోన్నతపుత్తమై సుత్తరోత్తమై

రసితిని మించి ద్వావింశకమ్య భేద

ములసు వినదగి శ్రుతు ఉను బొలుపు మగులు,

భవ్యగుణఫుర్య! రామభూపాలవర్ణి!

51

కం॥ ఇరువదిరెండు విధిభూతి

వరలుచు సనుమందు మిట్టు ద్వావింశతిం

స్ఫురితశ్రుతు లౌనరించుసు

బురసింపఁగ, గోసులూరిఖుభజనపాలా!

52

శా॥ ఈ రితికా గళమ స్తకాంతరములం బిం పొంచు నామభ్యమం

ఖ్యారావోచ్చుక్కల్యాకాకవం తోకై కంబు గా వింశసం

ఖ్యారమ్యిత్రుతి జ్ఞానాంజము తై కస్పట్టుఁ రన్నాడికా

థారోచోచ్చుతుప్రచారములచేర్రా, రామభూపాగణీ!

53

కఁ॥ ఇరువదిరెండు తెఱంగులు

దిర మగు శ్రుతిసిచయ మిట్టు త్రిప్రాణజ మై

యిరువదియూతు విధంబులు

బుర్జించుసు, గోసులూరిఖుభజనపాలా!

54

వ॥ మతియు నిడ్డి శ్రుతిజన్యస్వరథేదలక్షణం తెచ్చి దనిన.

55

సీ॥ తగి వడ్డబుషభగాంధార మధ్యమఃంచ
మమలు కై నతనిపాదము లనంగ
రహో మించి సతస్వరంబు లాఖాతులందు
జనియించు నన్ను దో స్వర మనంగ
నగ సౌద్రి? వివరింపు మనిచో వివరింతు
గృతిపతి వివవయ్య, శ్రుతికిఁ జవక
యం రసుస్వాత్త మై యసురణాత్మక
స్మిగ్దరూపముఁ దాల్చి దుగ్దరసము

మిచిము
మిాద మిాజినమిాగడ హన్ను మిగిలి
చొక్క మగు సొక్కునాచంబు శోత్సుచిత్త
రంజనము సేయు స్వరనాముచ్య మగుచు
రామభూపాల! మహానీయచుచ్య శీల!

51

సీ॥ బ్రహ్మంబు విశ్వమై పరిఫవిల్లినరిఁ
బా లెల్లఁ బెరుఁగు లై పరఁగినట్లు
నవసీతనికరంబు నవఘ్నిత మైనట్లు
జలములు బుగ్గ లై చెలఁగినట్లు
మిహిరమయుాఖముల్ మేఘంబు కొభంగి
నయ్యంచకరము మం కైనగతిని
వజ్రిటము లోల్య వరపర్చ మైనట్లు
శలభంబు భ్రము మై మెజినట్లు

శుక్క శోణితములు శుభశరీరాకృతి
వరలినట్లు శ్రుతుల [1] స్వరము లగుచు
విన్ను వారి కొసఁగు వీనుల విందులు
సరసగతుల, రామజనవేణ్య!

57

[1] శుకుల — శ్రుతుల + అ = శుకులే

కొ|| ఇరువదిరెం జగుర్తుతులకు
స్వరచయ మాత్రాకటి యెట్లు జన్మించేయ, నా
స్వరముల కాళ్తు లె నై
నైతిగింపు మటన్న, రామన్నపమణీ! వినుమా!

58

సీ|| సత్తస్వాంబులసంభవం బెత్తిగింతు
ద్వాపింశత్తిత్రతులో పరఁగ నందు
మొదలంట లెక్కింప మొనసిన నాలు
త్రుతియందు మడ్జంబు సొంపు మింతె
నాత్రాక్కాల్తిమాద నమరె నాబుమథంబు
తగఁ దొమ్మి కింట గాంధార మమరే
బదుమూడు మధ్యమథవ్యస్వరం ఒర్చుణఁ
బడియు నాత్రాక్కాల్తె బంచమంబు

నిరువదింటను తై వశ మిం చెసంగె
నిరువదియురెంట నై పూడ మొనక మొనఁగె
నిరువదియురెందు త్రుతులయం దీట్లు స్వరము
లేనసి యుదయంచె, రామభూమిందచంద్ర!

59

కొ|| నాలుగు మూడును రెండును
నాలుగు నాలుగును మూడు నవి రెండు త్రుతుల్
సీలఁగ సరిగమచుదనులు
చాలున నిరవొండె, రామజనపాలమణీ!

60

ఆ|| పె|| నాల్లు నాల్లు నాల్లు నలి రెండు రెండును
మూడు మూడు త్రుతులు మొనసియుండు
సమపనిగరిదారి సత్తస్విరాళిక
పొసఁగ వినుము, రామభూవరేంద్ర!

61

సీ|| సరవితో నీరితి సత్తస్వర్వత్తి
నియతసంధ్యాగుణాన్వీత తైన
త్రుతులతో నాల్లవత్రుతి మొదలో త్రుతులైలు
గారణం బగుఁ దారకార్యాగతిని

నవ్యలఁ దత్తదుపాంత తృతీయాది
 ... కాఢ్యిత్తుత్తివజంబు
 కార్యంబు లేనిటి కారణం బగు తెఱ్ఱు
 తెలుపు మన్నును విశదికరింతు

నొకటఁ గల్లిన రెండు రెండోదను మూడు
 మూట నాల్చింటఁ గాన తథ్యార్వ్యకాంకు
 గారణం బగుఁ దదూపాంశగ్రస్తుతినిచ
 యంబు నిజ మది, రామనృపాగ్రగణ్య!

62

కం॥ ఏతాడృశస్తస్తస్వర
 జాత్ముద్భవహేతుభూత సకలశ్రుతిసం
 భూతస్వరజాతిపంచక
 మాతత మగు, రామభూవ గానర్థ్యమణీ!

63

కం॥ ప్రుతిజాతిభేదలక్షణ
 మటిచటురతఁ దెల్పు చింక నాత్రుతిజాతుల్
 మలిమంతు లెంచు దెల్పైద
 మటి మంతుల కెక్కు, రామమను జీంద్రమణీ!

64

కం॥ వరుసను దీప్తయు నాయత
 ఇరుణయు మృదు మధ్య లనెడు ఘననామములన్
 మెఱయుచు నీ శ్రుతిజాతులు
 స్వరవిహితము ఎాను, రామజనపాలమణీ!

65

కం॥ ఈ సప్తస్వరపాలిక
 యే సొబగున సంఘటిలిన నీత్రుతు తై దా
 నా సొబగెల్లను దెల్పైద
 భూసురనుత! కోసలూరి బుధజనపాలా!

66

కం॥ అరయఁగ దీప్తాయతలును
 మఱియును మృదుమధ్య లనెడు మహిత్తుత్తు శ్రీ
 సరణిని నాల్గును వడ్డ
 స్వరమున సంధిల్లు, రామవసుదారమణా!

67

కం॥ కరుణయు మధ్యయు మృదు వన్
 బంగిన జాతితయంబు భాసిలు బుషభ
 స్వరమునకు సంధి కీర్తి
 సుఖరణోజ్యుల! గోసలూరి బుధజనపాలా!

68

కం॥ దీప్తయు నాయత యనియెడు
 దీప్తశుభిజాతియుగము తిరముగ మఱి సం
 ప్రాప్తం బగు గాంధార
 వాయి ప్రిని జన, రామభూవరామూల్యచణీ!

69

కం॥ అను వగుటిప్తయు నాయత
 నును మృదువును మధ్యయునను నువుర్జాతుల్
 ఘనముగ నాల్మను మధ్యమ
 మున సూధిలు, గోసలూరి మునిజనపాలా!

70

కం॥ మృదుమధ్య లాయతాఖ్యయు
 వదలని కరుణయు సనంగ వరజాతులు నా
 లొడపును బంచమపదమున
 సద్గుర! శ్రీరామభూప సత్యాలాపా!

71

కం॥ మతియును, గరుకూయతలును
 వరమధ్యయు ననెడు మూడు వర్ణతజాతుల్
 కర మరుదు కై వతంబున
 బురణించును, గోసలూరి బుధజనపాలా!

72

కం॥ మఱి దీప్తయు మధ్యయు నను
 పరమాత్మతిజాతియుగము...
 కర మఱి నిషాదస్వర
 వర మరయఁగ, వినుము రామవసుధాంధిశా!

73

కం॥ ఈ తైలఁగునే బంచశ్రుతి -
 జాతులు సప్తస్వరాళి సంధిలురితుల్
 భాతిగు డెలిపితి డెలియుము
 జాతామోదమున, రామజనపాలమణీ!

74

అ॥ వో॥ ఇంక నొకటి యొకటి యో పంచబూతులు
నాలు కైదు మూడు నాలు గాఱు
వితము లయ్యే దాని విధ మెల్లఁ దెల్పేదఁ
బోసగ వినుము, రామభూవరేణ్య!

75

ఆ॥ వో॥ పరఁగు తీవ్ర కౌద్రి వజులు నుగ్రహు
నసెపు నాలుపేరు లంధరించి
శ్రుతులు గలైనయ్యే శ్రుతిజాతి కీప్తులు
బుణ్ణసాంద్ర! రామభూవరేంద్ర!

76

గీ॥ చనుఁ గుముద్యుతి క్రోధప్రసారిణి యన
నెసుఁగు సందీపని యన రోహిణియు ననుగు
నైదు శ్రుతు లయ్యే నయ్యాయతాయ్యజాతి
వినగుగదవయ్యు, రామభూవిభువరేణ్య!

77

కం॥ తనర దయావతి యాలా
పినియుము దంతికయు నసెపు పేరులు మూటుం
బెనగున్నశ్రుతులు గరుడా
వినుతా! శ్రుతిజాతి గలిగ విను, రామసృషా!

78

కం॥ మందయు రతికా యనుగో
నందంబై క్షీతియుఁ బీతి యను పేనుల నిం
పొందుచు నాలున్ భేషము
లందెను మృదుజాతియోగ్యు, మది రామసృషా!

79

కం॥ విను మింక ఛందోవతి ८०
జని మార్జని రక్త రఘ్యు సంక్షోభిణి నాఁ
దనరుచు నాలు వితమ్ము ల
వును మేధాయ్యజాతి, రామ బుధజనపాలా!

80

వ॥ ఇట్లు పంచశ్రుతిజాతిజన్మంబు తైన తీవ్రాదిద్యువింశతి శ్రుతి
ఫేదంబులకు యథోచితంబుగా షష్ఠాదిసంపూర్వనియమంబు తత్త్వజ్ఞత్వం
సారంబు గా నెత్తింగించెద, ఆవధరింపుము

81

సీ॥ దీప్మాదియందును దీప్తయు నాయత
 మైదటను గల్లు కుముద్యతియును
 మధ్యలోనను రెండు మన్మిరంజనియును
 మృదుజాతి రెండవ సదనమునకు

...

మతేయ రక్తిక యనునది, వరుసతోడ
 నీ త్రుతులు మూడు విలసిల్లు బుషథమునకు
 సంతోధార్యనగ రంజ! శౌర్యదైర్య
 భవ్యగుణధర్య! రామభూపాలవర్య!

82

సీ॥ దీప్తలో రెండవది యగు రాగిఱు నాయ
 లాజాతి రెండవగొప్ప క్రింధ
 యనునది వరుసు దా నమ్మ గీహస్తాయు రెగ
 డును నిల్చు గాంధారమునకు నెప్పుడు
 దీప్తలో మూడవది యగుస్తు వ్యజయు
 దజ్జాతి మూడవతలమునందు
 గల ప్రసారణియును ఘన మృదుజాతి మూడ
 డవ మన్మి ప్రీతియు నవల మధ్య

యనెడు జాతిని మూడవ దైన మార
 ని యనునది గూడఁ గ్రమముగా నియుత మైన
 నాల్లు జాతుల శ్రీతులు విన్నాఁ ముము
 మధ్యసంబున, రామభూమండ లేంద్ర!

83

సీ॥ మృదుజాతి నాలవపద మైన త్సుతియును
 మధ్యలో నాలవ మన్మి రక్తి
 ఎఱును నాయతాజాతి నొనర నాలవది స్నే
 యమరు సందీపని యనునథియును

గరుడాలో రెండవ వరుస నాలాపిని
యనునది గూడ నాల్చయినయట్టి
శ్రేష్ఠులు వంచమమునఁ జూళిగొంచు బుడ్డాలఁ
దనవ మూడవడి యచాదంతికయును

నాయత్మకత నైదవ దైనిశోహి
పెయసు సీమధ్వని నైదవనెలవు రమ్య
యసు నదియఁ గూడ శ్రుతులు మాఁ దమరియఁండు
షై వతస్సురమున, రామధరపేనాథ!

84

గీ॥ దీపిలోఁ గల్లు నాలవ డెసు చుగ్గ
 యను నదియు మధ్య నాఱవ వైన యుగ్గ
 తో భిపియుఁ గూడ నీరెండు శ్రేతులు నిల్వు
 దగు నిషాదమ్మునను, రామథారుఁంద్ర!

85

వా ఇట్లు, సత్కస్వరనియత జన్మద్వాపింశతి ప్రుతిచయంబునకు
గమోదైశం బెడనిన.

86

నీ॥ తివ్వాఖ్యాయుఁ గుముద్ర్యతేసు మండకన్యుచుఁ ०

ద్రోవతి యమర దయావతినును
రంజని రత్నికారాద్రముల క్త క్రోధ శాస్త్రాన్ని న
బ్రజకయనునడి ప్రసారజీయుల్లేతి

యును మాజ్ఞనియు తేమచును రక్త యనగ సం
దీపని యాలాప దీప దంతి

యును రోహిణియు రఘ్య గూను సుగ్రయను క్షోభి
పియు నన నిటు లిక్షణియును శెండు

శ్రీతులు సరిగమపథని సంతతికి వరుస
నాల్గు మూడుసు రెండుసు నాల్గు నాల్గు
మూడు రెండుగ స్వీతి మొనిస్యండు
వెలియ వినవయ్య, రామథాత్తీతేవద!

87

క॥ ఈ తెఱఁగును బంచ్చుతి
 జాతిభవ క్రుతు లనంగ సత్కస్వర సం
 ఘాతము శుద్ధస్వర వి
 థాయ్తిని మను, రామభూవరామూలయుఁ!

88

సీ॥ శుద్ధ పడ్జకనామ శోభితసీతిఁ గాంచి
 శుద్ధ రభంబు నా శుద్ధి ఏగుల
 శుద్ధ గాంధార విశుద్ధనామముఁ జెంది
 శుద్ధ మధ్యమనామ శుద్ధి గాంచి
 కమసీయశుద్ధ పంచమనామకము దాల్చి
 శుద్ధ దైవతనామశుద్ధ మగుచుఁ
 జక్కానిశుద్ధనిషాధనామక మంది
 క్రమముతోడను సరిగమపథనులు

నొక్క టొక్కటి వేర్చేయ నొఱపు మిాటి
 సంకరము లేక సంకీర్తాత్మమునను
 నొసరిముంచును వ్యవహారయోగ్య మగును
 భవ్యగుణాంధ్ర! రామాభూపాలచంద్ర!

89

కం॥ ఏతాదృశశుద్ధస్వర
 జాతము ల్రిష్టానభైదశాతం బగుచున్
 థాయ్తి వహించెను ద్రివిధిం
 దై తనక్క, రామభూవరామూలయుఁ!

90

సీ॥ షయిధ్రువ్యాప్త మనంగ మధ్యపడ్జ మనంగఁ
 దారపడ్జ మనంగఁ దనరుచుండు
 మంద్రర్థభరంబు నా మధ్యప్రభం బన
 కొర్చుధ్రువంబును దనరుచుండు
 మంద్రగాంధారంబు మధ్యగాంధారంబు
 తొర్గాంధారంబు దనరుచుండు
 మంద్రమధ్యమనును మధ్యమధ్యమనునే
 దారమధ్యమను దనరుచుండు

మంద్రపంచముధైవతమంద్రజనులు
మధ్యపంచముధైవతమధ్యజనులు
తారపంచముధైవతతారజనులు
వరలుచుండును, రామభూపరలలామ!

91

క ०॥ అరయఁగ నికృత్తసప్త
స్వరములు త్రిసానభేదవర్ధితగతు టై
సురునిసియొక్క విధంబునఁ
బురణించును, గోసురూరిబుథజనపాలా!

92

క ०॥ ఈ లైఱిగున సప్తస్వర
జాతిస్థితిఁ దెల్చి తింకఁ జక్కఁగఁ దెలియం
జేతును దద్వికృతస్వర
జాతివిభేదములు, రామజనపాలమణీ!

93

క ०॥ ఈ రహిగను శుద్ధస్వర
వారము మతి వికృతరూపవైభవమునఁ దా
మారయఁ బిధియాఖువిధా
లై రంణిలు, రామభూతలాధికమణీ!
వ॥ వికృతస్వరం చైటి దనిన.

94

95

సీ॥ చుండుపడ్డ మనియు నచ్చుతపడ్డ మన రెండు
వికృతర్షుభం బన వెలయుచుండు
సాధారణాఖ్యాచే గ్రాలెడుగాంధార
మంతర గాంధార మనఁగ రెండు
చుండుపడ్డ మనఁగ నచ్చుతపుధ్య మన రెండు
చుండుపంచమ మనఁగ నొప్పునొకటి
వికృతపంచమ మన వెలయు వేతొక్కటి
వికృతధైవత మన వెలయు నొకటి
కై శికనిషాదకాకలీఫుననిషాద
విధము లవి రెండు సీరీతి వికృతరూప
రంజనంబున శుద్ధస్వరాలే ద్వాద
శాకృతులు దాల్చు, రామనృపాగ్గఁఖ!

96

వ॥ మతియు లక్ష్మీకసిర్వికల్పంబు తైనవికృతస్వరంబులు నాల్గు గల
వని యెట్టి వనిన.

97

కం॥ పంచశ్రుతిదైవత మను
బంచశ్రుతిబుషథ మసగు బరహగతిన్ మ
ట్టించిత్థివతబుషథము
లేంచగ నవి నాల్గు, రామనృష్ణామా!

98

కం॥ వికృతస్వరములు పదియా
అకలంకత నిట్లు వెలయు నట వరుసఁ బదా
ర్యోకృతస్వరలక్ష్మాములు
(పఁటించెద, రామభూషణా పార్థినతిలకా!

99

న॥ తత్కృమం చెట్టి దనిన.

101)

ఛ॥ ఆధారశ్రుతి మూడు మడ్జము నిశ్చాపాంత్యశ్రుతిస్థాన మా
త్యాఘారంబుగు జెంది కై శికిషాదాఖ్య ప్రీకాగి స్థితా
స్వాధిశ్రుతి నిచ్చు సీత్రుతము ద్వాగ్ని మడ్జసాధారణా
భోగ్యదారమ్యతప్పనామకము గల్క, రామభాగ్రీశ్వరా!

101

వ॥ ఇది చుతపడ్జలక్షణం బింక నచ్యతపడ్జస్వరూపం చెట్టి దనిన.

102

మ॥ రహిం దా నెప్పుడుఁ గాకలీగిరిము బర్యంగా నిషాదంబు త
త్పుహాజాతిన్ శ్రుతి యాగ మానుకొన మడ్జం బప్పు డాతో క్లైధత
ప్రహాతఫోనమునందు ర్యోకృశ్రుతులు మిఱణం బొల్పు నల్మాంగ మై
మహింతో నచ్యతపడ్జనామ ముదయింపన్, రావభూపాగణీ!

103

వ॥ వికృతస్వరలక్షణం చెట్టి దనిన.

104

శ॥ మడ్జసాధారణమువేళ మడ్జజనక
మైనశ్రుతిఁ జెంది శ్రుతులు నా లమరి బుషథ
మాత్మునిలయంబు వదలక యలరు వికృత
బుషథ మనువేర, రామమహితలేంద!

105

వ॥ మడ్జమద్యమసాధారణలక్షణం చెట్టి దనిన.

106

ఉ॥ ఆయ పడ్జమధ్వమము నాత్మపదత్రుతు లుజ్జించి టై
వాతంగఁ క్రైకాకృతి నిజైకముఖత్రుతు లానిషాదగాం
థారము లంటఁజేయుచు త్రుతద్వయయు క్తము పడ్జమధ్వనా
థారణనామమై వెలయు, థార్మికవల్లభ! రామభూవరా!

107

ఉ॥ వారక మధ్వమత్రుతిని వారణ నొక్కటి గాంచి మధ్వసా
థారణవేశలన్ త్రుతియుతం బగుకై శికిసంజ్ఞఁ జెంద గాం
థారముఁ జేరి మధ్వమఫునత్రుతియుగ్నముఁ జెంది యంత రా
థాగ్నిరమచే జతుత్రుతిసమన్విత హయ్యసు, రామభూవరా!

108

వ॥ ఇది క్రైకాంతరగాంథారస్వరయుగ్నై లక్షణం బింక చ్యుతమధ్వ
మస్వరలక్షణం చెట్టి దనిన.

109

ఉ॥ ఆయశుద్ధమధ్వమ ముపాంత్యము చేణాని స్వాళయత్రుతిన
సాము గాఁగ నొక్కఁ నిజపథమత్రుతిఁ క్రైకాభ్య గాం
థారముఁ జెంద స్త్రుతి యున్యతమం బనుసంజ్ఞ మధ్వనా
థారణవృత్తిఁ క్రైనియు, దానసురద్రుమ! రామభూవరా!

110

వ॥ అచ్యుతమధ్వమలక్షణం చెట్టి దనిన.

111

ఉ॥ చారుతర్మాయత్రుతివకంగత మై మసుశుద్ధమధ్వ మిం
పార నిజత్రుతిచ్యుతయ మంతరసంజ్ఞ వపిాంచు వ్యాళగాం
థారముఁ జెంద సంగరపిాతం బయి యచ్యుతమధ్వమాభ్య వి
స్త్రముగా త్రుతిద్వయయుత్సంభుతిఁ క్రైను, రామభూవరా!

112

వ॥ మధ్వమగ్రామలక్షణం చెట్టి దనిన.

113

సీ॥ శుద్ధపంచమ మాశ్రయత్రుతిని మాని
మతే యుపాంతనిజత్రుతి మతేగానేని
మధ్వమగ్రామసంజ్ఞ సేమఱక కాంచు
థాగ్నిచేవేంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

114

వ॥ చ్యుతపంచమలక్షణం చెట్టి దనిన.

115

ఉ॥ పంచమ మాత్రయక్తుతిని బాసి యసాంత్యనిజక్రుతంబుతో
నంచిత మై క్రుతితయసమంచిత మై వికృతస్వరూపశో
భాంచిత మైనవేళ వెలయం జ్యోతపంచమసంజ్ఞ గల్లి వ
ర్తించు, నుదారకేఖర! సుధినుత! రామనృపాలకాగ్రణీ!

116

వ॥ విక్రుతపంచమలక్షణం చెట్టి దనిన.

117

గీ॥ మధ్యసాధారణమువేళ మధ్యమస్వ
రాత్రయక్రుతి మధ్యమగ్రామపంచ
మంబు గాంచి చతుర్శుతిమహిత వికృత
పంచమం బయ్యు, రామభూపాలచంద్ర!

118

వ॥ వికృతకై పతలక్షణం చెట్టి దనిన.

119

గీ॥ ధామముననుండి మధ్యమగ్రామవేళ
పంచమాధారకక్రుతి గాంచి కైవ
తస్వరంబు చతుర్శుతు ల్సరి వికృత
కైవతాహ్వాయ మగు, రామభూవరేణ్య!

120

వ॥ కై శికినాదలక్షణం చెట్టి దనిన.

121

గీ॥ పుడ్జసాధారణమునందుఁ, జక్కుఁగా ని
పాదకస్వర మాపుడ్జకాదిమక్రు
తి నొకటి భజంచి త్రిక్రుతుల్ చనకి కై శి
కాహ్వాయంబయ్యు, రామనృపాగ్రగణ్య!

122

వ॥ కాశలినపాదలక్షణం చెట్టి దనిన.

123

కం॥ చేకొని పడ్జక్రుతియుగ
మాకలితక్రుతులు నేర్చు నభినందింపం
గాకలి యయ్యు నిపాదము
ప్రాకటగత్తిఁ, బూర్యుతిలకపార్థివతిలకా!

124

వ॥ పంచక్రుతిబుషభలక్షణం చెట్టి దనిన.

125

గీ॥ శుద్ధగాంథారకారణల్పుతినిఁ జెంది
బుషభ మరయుఁ బంచుత్తుతి బుషభనామ
మందముగుఁ జెండె లోకలహ్యసుగుణము
తెలియ నీది చూడు, రామథాత్రీత లేంద!

126

వ॥ పట్టుఖ్యాతిబుషభలక్షుణం బైప్రి దనిన.

127

క॥ సాథారణగాంథారము
సాథారము చెంది బుషభ మతులశ్రుతిష
టూక్కారకబుషభాఖ్య న
సాథారణ మయ్యి, రామజనపాలమణీ!

128

వ॥ పంచత్రుతిలక్షుణం బైప్రి దనిన.

129

శ॥ ఎంచుగ శుద్ధనిష్టాణో
దంచిత దేశంబుఁ జెండె క్రై సత మచ్ఛ్యో
బంచుత్తుతిధై వతనా
మాంచిత మగు, రామభూమి రామాల్యమణీ!

130

న॥ క్రైషుణుఁ రతలక్షుణం బైప్రి దనిన.

131

గీ॥ క్రై శికి నిషాదక సానకలిత మగుచు
క్రై నతం బొస్స ప్రముఖుతి క్రై నతాభి
ఫాన మిన వంద లోకలహ్యసుగుణము
తెలియ విను మిది, రామథాత్రీత లేంద్ర!

132

కం॥ ఈ వికృత స్వరముల యుం
దావేశం బయ్యుఁ గౌన్ని యభిథానంబుల్
భావించి వాని దెల్చైద
భూనరనుత; కోసలూరి బుధజనపాలా!

133

వ॥ అవి యెట్టి దనిన

134

క॥ చ్యాత వడ్జ నిబంధన న
చ్యాతమడ్జక మొప్పా భువిని సొరిది నిషాద
సీతికలిత వ్యవహారము
కతమున, రామతుటీంద్ర! ఘనగుణాందా!

135

క॥ చ్యాత మధ్యమగాంథార
సీతిఁ గని చ్యాతమధ్యమంబు చెలఁగును భువి ను
దతి గాంథార వ్యవహా
రతకతమున, రామభూవరానర్థ భ్రమణీ!

136

క॥ చ్యాత పంచమ మధ్యమ మనఁ
జ్యోతపంచమ నొప్పా మధ్యసూక్తి ధరిత్రిన
నుతకీర్తి గస్సుకతమున
నతులితమతి, రామ భూవరానభుంఘ్రమణీ!

137

క॥ పదియాలు వికృతు లీకతి
నొదవియు మతి తత్ప్ర్వరాలి యొరయఁగ లక్ష్మీ
స్పృదములఁ బదు నొక్కటి తై
చదు రొప్పును దెలియ, రామ జనసాంమణీ!

138

క॥ మతి తైదు వికృత భేదము
లరయఁగ లక్ష్మీముల యొడల నమరనివిత మే
వెరత్నన నన, నా వివరము
నెతీఁగించెద వినుము, రామన్నపతిలలామా!

139

క॥ అరయఁగ నాథారత్నతి
చెరనెసయొడు గల్లు నాద భేదము మటి యా
వెరత్నన స్వర భేదంబులు
బురణించును, గోసలూరి బుధజనపాలా!

140

క॥ మతైయను నాథారత్నతి

చెరయినియెడ నేల నాద భేదము కల్గున్

స్వరభేద మేల యచ్చును

బురటించుట గల్లి, రామభూపాలమణీ!

141

వ॥ కొవు నచ్చుత షడ్జాగి వికృతస్వరంబు లైదును, నాథారత్నతి భేదంబు లేకుంచుటంజేసి శుద్ధ షడ్జాడులయం దుధువించె. అది యెట్టిదనిన. 142

సీ॥ శుద్ధ షడ్జములోన సారిది నచ్చుతషడ్జ

మాగి యెక సితి నమ్మినుండు

శుద్ధ మధ్యమములోఁ జొచ్చి యచ్చుత మధ్య

మము భేద మెనయక మలయుచుండు

శుద్ధర్థములోను జొప్పాడి వికృత బు

మభము వేఱుగఁ గాక జరగుచుంపు

శుద్ధశ్రే వతముతో జుణాగి వికృత శ్రేవ

తము భిన్నగఁ లేక తననుచుండు

పెలయు చ్యుత పంచమములోన వికృతపంచ

మంబు భేవింప నేక మై మలయుఁ గార

ఇత్తతి యెకటిగఁ గల్లి నాద భేద

మెనయని కతన, రామ భూమింద్రమాళి!

143

వ॥ ఇట్లు క్రమంబున శుద్ధ షడ్జాది పంచస్వరంబులయందు నంత రాఘపంబుఁ జెందుకతంబున నచ్చుత షడ్జాది వికృతపంచ స్వరంబులు లక్ష్యం బులయందు వేర్చేఱ కసప్పటి యుండు. తక్కిన పదునొకండు వికృత స్వర భేదంబులు లక్ష్మీరూఢంబు లై యుంటు. తత్కుమోదైశం బె ట్లన్న చ్యుతషడ్జనిమాదంబును, జ్యుతమధ్యమగాంధారంబును, నంతరంగంబును, సాథారణగాంధారంబును, జ్యుతపంచమ మధ్యమంబును బంచుతుతి బుమ భంబును, క్రీతిమట్టుబుమభంబును, పంచశ్రుతిశ్రేవతంబును, నతిపేల శ్రేవతంబును ననియెడ సిటి వికృతస్వరంబులు పదునొకండును, శుద్ధస్వరంబులు నొక్కటియుం గూడ నష్టాదశస్వరంబులును లక్ష్యంబు లై రాగ భేదంబులయందుఁ దఱచుగఁ గనుష్టటియుండు. అచ్చుత షడ్జాదు లైదును

శుద్ధమధ్యార్ఘ్యభిన్నంబు దైన నొకొక్కయెడ సర్వనామ పురుషస్వరంబు
గా వ్యవహరయోగ్యంబు దై కనుపోయింపు నని సంగీతశాస్త్ర, ప్రవ
ర్తకులు లక్ష్మీమార్గవ్యవహర్త్రాలై ఎదుదాహరింతును, అవధరింపుము. ఇట్లు
బవులు ప్రకారంబులా బ్రతిపాదితంబు తైన మధ్యాది స్తప్స్వరంబులకు మళీ
యును నామభేదంబు లెఱింగించెద, అవి యొక్కి వనిన.

144

క0|| వాదియు సంవాదియు నను
వాదియును వివాది యనెడువరసంజ్ఞలు నా
ల్నాదట స్తప్స్వరములఁ
శాస్త్రమొనుఁ వినుము, రామపార్థివతిలకా!

145

క0|| ఏరాగములం దైనసు
నారయఁ దతులు చైస్తప్స్వరమఫిశకస్వరమం
దారయ వాది యనంగా
వారక రంజెలు, రానువసుథాధీశ!

146

సీ|| ఆవాడకశ్రుతులందు సిల్పిస రెండు
రెండేసి స్వరములు రేఖానుఁ సు
బండెండుగా సైన బరఁగ నెస్త్రుక్కి సైన
శ్రుతిమండలమునందు శ్రోతులు నిలువ
నవి రెండు రెండును ననోయ్యిన్యసంవాదు
లనుగుఁ చెలియు ముదూహారణము
మధ్యమధ్యములు మధ్యపంచములు
భుషభుషై వతములు నిలువ మధ్య

సామజస్వరగాంధారసామజస్వ
రంబు లివి రెండు రెండేసి రప్పిఁ వప్పిఁంచె
నొనర నొయ్యిన్యసంవాదు లనుగుఁ బరఁగఁ
రామభూపాల! మహానీయరమ్యశీల!

147

ప|| ఇట్లు వాదింవాదిలక్షేణం చెతేంగించితి. ఇంక విషాద్యసువాది
స్వరలయుఁం చెఱీంగించెద, అవధరింపుము.

148

కం॥ ఏయెస్వరముల కేస్వర
మాయాయెడ నుస్తుయెడల నవరోధక పూ
నాయాస్వరముల కాస్వర
మాయెడల వివాది యనఁగ నగు, రామనృషా!

149

శీ॥ క్రమమొప్పుఁగ నిషాదగాంథారములు ఘజ్జ
మధ్యమపంచము
ఫై వతస్వరపంచకావలికి వివాదు
లో నన్న సనచ్చు నవియుఁగాక
తనరు నిషాదగాంథారము లని తెండు
బుషభైఫై వతములయెడ వివాదు
ఎఱుయుండు ననిగాక యడ్కిబుషభైవ
తములు నిషాదగాంథారములకుఁ

జీవివాదులు గానేర్పు, కేష మైస
స్వరములేలు వివాహించాని వాగి
లక్షణము లని వినుఁడాడి లక్షణంఁల
లగుచు విలసిల్లు, రామనృషాగ్గణాయ!

150

శీ॥ బహుళస్వరంబుగాఁ బరిథువిటైడివాగి
రాజభూవంబున ర్కీఁ గాంచు
తదనుసారస్మితిఁ దనరు సంవాదియు
వాధికే మంత్రిష్టు వరలుచుండు
నారాజమంత్రుల కనువాదైయగుటచే
ననువాది భృత్యునివారువు గాంచు
విపరితన్తుత్తిచే నలరు వివాదియు
నావాదికి విరోధి ద్వై తనర్పు

ననుచు సంగితశాస్త్రజ్ఞులు తైనమునులు
వరుస సీరితి వాదిసంవాదిలక్ష
ణాదివాదివివాదిగుణానుభావ
మెఱుగుఁజేసిరి, రామమహింద్ర! వినుము.

151

కం॥ సరిగుమహనీస్వరములు
వరుసను వివరించి పలుకుమరజంతునులం
గర మధ్యిఁ దెలియఁజేసెద
నరుదారఁగ, రామభూతలాథీశమఁఁ!

152

సీ॥ నానామయూఁసంతాఁనంబు గావించు
సంతతసీతిని షడ్స్వరంబు
చాతకగోవృష్టవాతంబు వివరించు
బుషథస్వరంబు సమాపింతముగ
సతత మజావికసముదాయ మొనరించు
గాంధారనాద మఖండముగను
క్రోంచకంచాస్యసంఘంబులు సాటించు
మధ్యమస్వామును మాధవముగఁ

బంచమస్వర మెసఁగిఁ చూ బుభృతంబు
దర్శరాశ్వము లొదవించు కైవతమును
సమదగజరాజ మనును నిషాదరవము
తెలియఁదగు నిది, రామథాత్రీతలేండ్ర!

153

వ॥ మతేయును సత్ప్రస్వరంబులకుఁ గ్రమంబును గల తజ్ఞాతీలక్షణం
శెఱింగించెద, ఆక్రింపుము.

154

సీ॥ నలు వంద షడ్జగాంధారమధ్యములుదే
వకులోధ్విషసీతి నిఁక వహించు
పంచమస్వర మొప్పుఁ బంచమకులజ మై
బుషథకైవతములు బుకైకులంబు
లగు నిషాదస్వర మనురకులోధ్వవ
మలరు సత్ప్రస్వరకులము లిట్లు
సద్విష్ణుతులు షడ్జమధ్యమపంచ
మములు బుషథకైవతములు క్షత్ర

సాతులు నిషాదగాంధారజాతు లరయ
జాతు లంతెకాకలీస్వరము తైన
నగుచు శ్రాద్రజాతు తై యలరుచుండు
భవ్యగుణసాంద్ర! రామభూనాలచంద్ర!

155

వ॥ మతేయు సత్పుస్వరోత్స్తీక్రమం చెట్టి దనిన.

156

కం॥ పరమశివువలన వడ్డం
బిర వగు సీఛానువలన బుషభము కలిగ్గు
మురు వగు గాంధారము త
త్పురుఢునియొడు గోసలూరిబుభజనపాలా!

157

కం॥ మతేయు సఫూరోయని వలనను
పిగుమగు మధ్యమము వామదేవునివలనం
గ్గ మగు తై పంచను మిటు
పుగణించుఎ, గోసలూరి బుభజనపాలా!

158

కం॥ సదోర్మజాతునివలనచు
పూన్యంబగు తై వతంబు సీశ్వరువలనన్
ప్రదోర్మత మగ, నిషాదము
సదోర్మగముఁ జోచి, రామజనపాలమచే!

159

సీ॥ ధండోవతి యనంగ వడ్డమానం బొప్పు
నెనుగు రక్తిక నాగ బుషభనామ
మికనందుఁ గ్రోధాఖ్య నెనసి గాంధారంబు
మార్జని యను బొల్పు మధ్యమాఖ్య
నాలాపని యనంగ నలరుఁ బంచమనామ
మూ తై వతి రమాఖ్యఁజెందు
ఛోభిచేనామ సంశోభితాకృతిఁ గాంచి
యూ నిషాద స్వర మలరు నాత్ము

కారణాకృతి నామమల్ కలిగి యిట్లు
శుభపస్త్పుస్వరాంగనల్ క్రూతిసథిజ
సములు గోల్యంగ గాంధర్వనగరరాగ
వీధుల మెలంగు, రామభూనాథ! వినుము.

160

వ॥ ఈ క్రమంబున స్వరలక్షణంబును సవిస్తరంబుగా నెఱింగించిన విని
యంకఁ దాదృశస్వరప్రధానం పైన గ్రామమార్ఘనాలక్షణం చెఱింగించు
మనుటయు.

161

వనమయూరము

మానకురురాజ! బుధమాన్యగుణవ్రాణ్ణా!
దీనబనపోవణా! వితీర్ణజతక్ర్ష్ణా!
సూవశరసన్నిభా! విశుద్ధవరవ్రా!
భానునిభేజే! పరిపోలితనుప్రా!

162

గద్య

ఇది శ్రీరామభద్రీ భద్రాయిత కరుక్కాకటూత్వవీక్షణా సంలభ్య సార
స్వత విచిత్రీ పోలూరి మూబయమాత్య పుట్టీ నకలసజ్జనవిధేయ గోవింద
నామధేయ ప్రణితం పైన రాగశాఖచింతామజి యను సంగీతశాస్త్ర ప్రాబం
థంబునందు సంగీతమాహత్మ్యవర్షిశంసగు, గాసగాండ్రాచ్ఛఫలయ్యంబును,
దేశిరాగోత్పత్తియు, తింపానలవ్యంబును, ద్వారావింశతిక్షుతిజననంబును,
ప్రాణాదిన రస్వరాత్మత్తి విధంబును, శ్రుతిజాతిలక్షణంబును, శుద్ధ స్వరవికృత
స్వరనిరూపణంబును, వాది సంవాదాయ్యా చతుర్మిథస్వరలక్షణంబును, సత్త
స్వరూపంబు ననుసది ద్వీతీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

—: ఇది ద్వీతీయాశ్వాసము :—

త్రාల් යාජුන් මු

ක ० || శ్రీ మదయోధానగరి

థామ! ఖనశ్చాయమ! రక్తితాశేషసుర
ప్రోమ! దృగుత్పలదామ! సు
థామభురవచోభిరామ! దశరథరామా!

1

వ ॥ అవధరింపుමු!

2

క ० || శ్రుతిజాతి స్వరలక్ష్మణ

గతు లీగతిఁ దెలిపి మఱియు గ్రామత్రయ స
మృతమూర్ఖునాదిభాగ
సితు లిప్పము రామభూష! తెలిపెద, వినుమా!

3

సీ॥ జనసమాహామురితి స్వరసమాహము గూడి
గ్రామం బనంగ విథాన్యత మయ్యై
మూర్ఖునాగము శాసనములకు నార్థాలగ్కి
యాజాతులకు నాశయిఁ ఎనంగ
పెలయు నాగ్రామంఁ చెలఁగు మువ్విధముల
సందు షడ్జగ్రామ నూదిమంబు
మథ్యమగ్రామంబు మఱి రెండవది యయ్యై
నీ రెండుగ్రామంబు లేసఁగు భువిని

మఱియు గాంథారకగ్రామ మరసి చూడ
మూడవది యయ్యై, నడి స్వరభూమియందు
ముఖ్య నుగు నని గాయకముఖ్య ఉండ్రు
రామభూహాలు వితరజనస్య శీల!

4

సీ॥ స్వరసమాహమునం దెల్ల స్వీరము లుండ
షడ్జ మథ్యమ గాంథారసహిత మగుచు
గ్రామములు గల్లుక్కార్ణా మేమి యనిఁ
దెలియు జేసెన, రామభూహలయసాధ!

5

సీ॥ స ప్రస్వరంబుల సముద్రాయమున కైల్లఁ
 చెర్చిమై మొదటఁ గాన్నించుకతన
 సంవాదు లైన పంచమ మధ్యమస్వర
 మంత్రుల కథిక మై మలయుకతన
 మొదట షడ్జగ్రామమునకు షడ్జకము ప్ర
 థాన మై చెలువొందు దానివెనుక
 పాడవాడవతాన జన్మింబు నోషడ్జ
 కగ్రామమున హీనగణన లేః
 వెనుక ముందఱ సనీయాడు మొనయ స్వరము
 లా నడుమ నిల్చి వోరిలమి సస్యమంత్రి
 గానికతనను మధ్యముఖ్యింబు నెనసె
 రహిని రామేంద్ర! మధ్యమగ్రామమునకు.

6

గి॥ దైవకులమును గలుగు మధ్యమముతోడు
 బుట్టియుండెడుకతన వేల్పులకు యోగ్య
 మగుచు మూడవగ్రామాన కర్మ మై ప్ర
 థాన మగు రామభూప! గాంథార మెప్పుడు.

7

కం॥ షడ్జస్వరముఖ్యిత్వము
 షడ్జగ్రామమున కైపుకు జగుగుటకతనన్
 షడ్జగ్రామం బనఁ దగు
 షడ్జయ, నుతహ్నాదయ! రామజనపాలమణి!

8

గి॥ మధ్యమగ్రామ మారీతి మధ్యమస్వ
 రప్పథానత్వ మనెడుకారణమువలన
 మధ్యమగ్రామసామసంపద వచీంచె
 భాసుకులభుర్ణి! రామభూపాలవర్ణి!

9

కం॥ గాంథారప్రశాస్త్రము
 గాంథారగ్రామమునకును గలుగుటకతనన్
 గాంథారగ్రామం బన
 సంథల్లను తెలు, రామజనపాలమణి!

10

క0॥ క్రమమున గ్రాముత్తయమున
 స్తుతి మరిన భైదంపు లక్ష్మాఖలి మూర్ఖునభే
 దము గా రెంటికిఁ దెల్పైద
 సమరసమున వినుము, రామజనపాలమణీ!

11

సీ॥ తనచతుర్థాధారఫునతరఖ్రుతియందు
 నమరక శుభపంచమును నిల్వ
 మడ్డకగ్రామాఖ్యశాశ్వతంబగు నందు
 శుభాంశు వతము త్రిశుతులు దాల్చి
 కనబడుపడ్డకగ్రామలక్ష్మణ ఏని
 మతి మధ్యమగ్రామమహిమ వినుము
 పంచమస్వర మాత్యైభవకారణాత్మతిఁ
 బోరక యుపాంతిమహ్రుతిని శెంది

మధ్యమగ్రామనామంబు మలయునపుడు
 పంచమహ్రుతిఁ జేణొని పరఁగ కైవ
 తస్వరంబు చతుర్పుర్తిఁ దాల్చు, నదియు
 మధ్యమగ్రామ మగు, రామమనుజనాధ!

12

వ॥ ఇది పడ్డమధ్యమగ్రామద్వయలక్ష్మణంబు. ఇంక గాంథారగ్రామ
 లక్ష్మణం చెఱింగించెన, అవధరింపుము.

13

సీ॥ బుయభమధ్యమములం దేసఁగెడుశుతి నొక్క
 టోక్కుటి గాంథాను మందెనేని
 కైవత మాపేశఁ దగఁ బంచమహ్రుతిఁ
 దాల్చైసేనియు నిషాధస్వరంబు
 కైవతక్రుతి నొకం దాపేశ పడ్డక
 శ్రుతి నొకండు వహించుచోఁ దశ్శు
 నతిచిత్ర మామేశ మపుమ గాంథారక
 గ్రామం బటంచు నారదుడు వత్స

నిట్టి గాంధారక్గ్రామ వీమనుష్య
లోకమున లేదు సురరాజలోకమునకు
గలుగు నదియ గాంధారక్గ్రామమగును
నాప్రకారము, రామభూనాయ కేంద్ర!

14

సీ॥ గాంధారనామక్గ్రామంబు భువిలోన
వాడుక లే దన్న వాడు మగుడ
నామేశలక్షణ మా మార్పునారీతు
లానామఘేవ మాహారోయసౌరు
లారాగసమయంబు లాదేవతాభేద
మిది యొల్లఁ దెల్పుట కేమి హోతు
వని తెల్పు మన్నచో, నాగ్రామలక్షణ
మారీతిఁ దెలుపంగ నెఱుగ నేర్చు

బుధిమంతులు లయకాండ్రు భూమిలోనఁ
గలిగిరేనియు వార లాగ్రామరాఁ
భేదములఁ బొడుదుయ గాళ హేర్చై నచునఁ
దెలియఁజేస్తు, రామభార్తిత లేంద్ర!

15

న॥ ఇట్లుగ్రామస్వరూపం చెతింగించి యంకఁ దబ్బన్యమార్పునాప్రకశు
చెతింగించెన. ఆంద మెదటుఁ దత్స్మముదాయకలక్షణం చ్చేఁ దనిన. 16

కం॥ వరుసను స్తుస్వరమ్ములు
కరుదు గ నారోహాంబు నవరోహామున్
గితేకోల్పు మార్పునాహ్యాయ
మరయఁగ నది యసుచూ దెలియనగు, రామునృపా!

17

కం॥ పరిగ చుపథనిస యనుచును
నరయఁగ నారోహాంబు నవరోహాము మా
మతి నిధమగరిపా యన
సరి లక్ష్మీం బదియోరాష్ట్రప్రశాలమణి!

18

కం॥ వారక గ్రామత్రయమున

కారయ మును మూర్ఖునాళి యటఁ బిశైక్షణ
బాతొకటఁ కొక్కుటయ్యెను
వారణ లేక్కింప, రామవనుథాథిశా!

19

కం॥ ఒకొక్కుగ్రామమునకుఁ

జక్కుఁగ నాతొకటఁ దైన సరిమూర్ఖునముల్
శేక్కుఁ గోన నిర్వదొక టఁం
వెక్కును గ్రామములు మూటి కెది, రామస్వా!

20

కం॥ ఇక్కరఁ నొక్కు టొక్కుటఁఁ

జక్కుఁగ మూర్ఖునము లరయ సత్తుధంబుల్
నెక్కుస్వావిధ మ దె ట్లన
నిక్కుము దెల్పుదను, రామస్వపమణి! వినవే!

21

గీ॥ స్వరము లెన్ని దైనవరుసతో మూర్ఖును

లన్ని యగును గ్రామయముశమునకు
నవియుఁ బదియునాల్లు సచరియుండు నటంచు
బుధులు దెల్పి రసఫు, పొసఁగ వినుము.

22

కం॥ ఈమూడుగ్రామములలో

భూమిని గల రెండుగ్రామములమూర్ఖునముల్
గ్రామకలకుఁసంయుత
మై ముని వినరింతు వరుస నది, రామస్వా!

23

న॥ మఱియు నందు గ్రామద్వయచత్తర్షమూర్ఖునానామంబులు
మొదట సెజేంగించి పిమ్ముటఁ దల్లు క్షణంబులు వివరించేద. అందుఁ దౌలత
పడ్జగ్రామస్తమూర్ఖునానామంబు లెట్టి వనిన.

24

సీ॥ ఉత్తర మంద మాటల్కుఁమైక టొప్పు మొదటిది

రజని రెండవని దైన రమ్య మయ్య
నుత్తరాయతన మందాగి మూడవది శుద్ధ
పడ్జ నాలవది నిశ్చలము గాఁగ

మత్సురీకృత నాంగ భజియు సేవది య
 శ్రీచ్టాంత యనఁగ ముచ్చుట వహించు
 నాఱవమూర్ఖున యభ్యద్దత యనంగ
 మురు నాప్యానాతొక్కమూర్ఖున యగు

ననుచు సంగితశాస్త్రజ్ఞ వైనథునులు
 క్రమముతోడను షడ్జక్రామమూర్ఖు
 నాభ్యా లీరితి దెల్పుదు రరసి చూచి
 లాలితొదార్ధ్యా! రామభూపాలవర్య!

25

వ॥ మతీయు మధ్యముగామస్తమూర్ఖునాభిభాసంబు లైష్టివనిన. 26

సీ॥ సావిరి యనథుగ మూర్ఖున రొయప్ప మొదటిచి
 పరిశాశ్ర్య రెండవ దై తనర్పు
 మతీ కలోపనతాభ్యుఁ బచుగు మూడుఁఁ మె
 చ్చుగు నాలవది యయ్యు శుభనాభ్యు
 స్నేనవమూర్ఖున యలరు మార్గి యనంగ
 కోకోరవి యసునామ మాఱవది గసు
 పృష్టుకనామాంక మెసయంగ విలసిల్లు
 నాతొక్కమూర్ఖున నరయ ననుచు

జారుగాంధర్వశాస్త్రవిశారదాగ్
 గణ్య లీరితి మధ్యముగ్రామమూర్ఖు
 నాప్యాయంబులు దెల్పితి యందముగను
 భాగ్యదేవేంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

27

వ॥ మతీయు గాంధారగ్రామస్తమూర్ఖునానామధేయంబు లైష్టివనిన. 28

సీ॥ నందాహ్యాయంబున నలువొందు మొదటిది
 చక్క రెండవది విశాల యనఁగ
 సుముఢ యనంగ సౌచ్చుగు మూడవది రొయప్ప
 నవలు భ్రాహ్మ నాలవది యయ్యు

దసర చె దవది చిత్రవలీసమాఖ్య ను
శకోని సుఖాఖ్య నాఱనది యొప్ప
నాల ర యనువేర నాతోక్క మూర్ఖున
అవరారు ననుచు గాంధర్వశాస్త్ర

సారత త్వ్యజ్ఞాన దైనయా సారదుండు
సరసగాంధారకగ్రామస్తుమూర్ఖు
నాఖ్య లీమాడ్చి వివరించె సందము గను
రామభూపాల! మహానీయరమ్యశీల!

29

వ॥ ఇంక భూలోకయోగ్యం బైన గ్రామాఖ్యదయమూర్ఖునా
రాష్ట్రశక్తికంబునకుఁ గ్రామంబున లక్ష్మణంబులు నిరూపించెవ. అందుఁ దౌలుత
షష్ఠీగామ స్తుమూర్ఖునాలక్ష్మణం చెట్టి దనిన.

30

సీ! మధ్యమఫ్సానమ్యుతషడ్జ మాది గా
మొదటి మూర్ఖునఁ గూర్చ ముద్దు గుల్ము—
మఱి దానికిందట మంద్రనిషాచంబు
మొదలు గా రెండవ మూర్ఖునయును
మంద్రాన్ని వత మాదిమం బైన మూడవ
చొమంద్రపంచమ మాది గాఁగ
నాలన మూర్ఖున నాతోక్కటియు షడ్జ
కగ్రామమున, రామజనవరేణ్య!

...
...
...
...

(గ్రంథపాతము)

31

వ॥ మధ్యమ గ్రామస్తుమూర్ఖునాలక్ష్మణం చెట్టి దనిన.

32

నీ॥ వామనమధ్యమం బౌద్ధమంబుగను గాం
 ఫారాంత మయిన సట్టీరి యచ్చెయ్య
 దాని వెన్నుఁ గల గాంఫారంబు మొదలు గా
 రెండవ మూర్ఖసారీతి యమరె
 నావెన్ను బుమభస్య రాది మూడవ దగు
 నావెన్ను మజ్జస్య రాది గాఁగ
 నాలవ దింపొందు నావెన్ను మంద్రని
 పొదాది గాను బంచమిచెలంగు

మంద్రధై వత మాది సై మలయ నెసగు
 నాఱవది మంద్రపంచమ మాది గాఁగ
 నాతోకటి, యిట్లు మూర్ఖున లాటోకటిగు
 మధ్యమగ్రామమున, రామమచజనాథ!

33

వ॥ శిట్లు నిరూపితం బైన చతుర్ధశమూర్ఖునాసర్గంబునకు స్వీఁ తణం
 చెట్టి దనిర.

34

నీ॥ సరిగమపదనీలు సంధిల్లు మొదటను
 నిసరిగమపథలు నిలుచు రెంట
 ధనిసరిగమపలు దనరారు మూఁటను
 బధనిసరిగమ లొప్పుగఁ జతుర్ధ
 మపథనిసరిగలు మార్కును నై దింట
 గమపథనిసలును గలది పష్ట
 రిగమపథనిసలు నెగడు నాతోక్కుటు
 గ్రమ మొప్ప మజ్జకగ్రామస్త

శుద్ధమూర్ఖున లీరితిఁ జుఱుగ నెఱిగి
 గేయ మొనరింపఁగలుగు వాగ్నేయకార
 జనుఁఁ బొగదుదు రథలభూజనులు విగుల
 రామభూపాల! మహానీయరమ్మిశిల!

35

వా మతియు మతాంతరప్రసిద్ధం భైన చతుర్శమూర్ఖునాలక్షుణంబు గల దేశింగించెద. అది యొక్క దనిన, మధ్యమస్తానపడ్జంబు మొదలు చేసి కొని మధ్యమసిషాహాంతంబు గాఁ బ్రథమూర్ఖునవి... గావించుకొని యన్వల మంధసిషాహాదులు విడిచి మధ్యమస్తానజన్యంబు భైన నిషాద కైవతపంచమ మధ్యమ గాంధార బుషభంబులు మొదలు గావించి విగిలిన మూర్ఖునాషట్టుంబుఁ గల్పింపఁదగు. అని యో ట్లనిన, సరిగమపథిని యను ప్రథమమూర్ఖునయంబలి ప్రాచిన ప్రస్వరస్తానంబులందు నిసరిగమపదా యని మట్టర్చైంబునందు మధ్యమంబులు, దైనవతస్తానంబులందుఁ బంచమంబులు, నిషాదస్తానంబునందు కైవతంబును గ్రమంబున నిట్లు గ్రహస్వరంబులు నిలుపు కొని మధ్యవస్తానథిత ప్రాచి స్తస్వరస్తామూర్ఖాంబులు తగ్గక యుండు నట్లుగా నిషాదాది క్రొన రెండసమూర్ఖున సచరింపవలయు. ఇవ్విధంబున ధనిసరిగమచా యని పథనిసరిగమచా యని మచధనిసరిగమా యని మప ధనిసరిగా యని గమపథనిసరి యని లిగమంచినా యని ఇట్లు క్రమంబుగా మధ్యమస్తాన కైవతాది స్వరంబులను ప్రాచిన ప్రస్వరస్తానంబులయందును గ్రహస్వరంబుగా నిలుపుకొని కైవతంతత పాచమ మధ్యమ గాంధార బుష భంబులు మొవళ్లు గాఁ గలిగినయా తక్కిన స్తోత్ర మూర్ఖునలు గల్పింప వలయు. ఇకిషడ్జగ్రామమూర్ఖునాలక్షుణంబు, గ్రంత మధ్యమగ్రామమూర్ఖునా లక్షుణం చెఱింగించెన. అని దొట్లుస్ను, మధ్యమస్తానమధ్యమంబు మొదలుకొని గాంధారపర్యంతంబుగా మొక్కించుగా గల్పించి విమ్మట మపథనిసరిగా యనియొక్క ప్రథమమూర్ఖునయంబలిమధ్యమాసిన ప్రస్వరంబులయందు గమ పథనిసరి యని మధ్యమస్వరస్తానంబునందు గాంధారంబును, బంచమంబునందు మధ్యమంబును, దైవతంబునందు బంచమంబునందు నిషాదంబునందు కైవతంబును, పడ్జంబునందు నిషాదంబును, బుషభంబునుని మధ్యమాఁస్తస్వరస్తామూర్ఖాంబులు తగ్గక యుండునట్లు గాంధారాది క్రొన రెండసమూర్ఖున సచరింపవలయు. తశక్రమంబున సరిగమ పదనిసా యని, సరిగమపచని యని, నిసరిగమపదా యని, ధనిసరిగమచా యని, పథనిసరిగమా యని, చంధనిసరిగా యని, గమపథనిసరి యని, యట్లు పరుసగా మధ్యమానిన ప్రస్వరస్తామంబులయందు బుషభాపిన ప్రస్వరంబులును గ్రహస్వరంబుగా నిల్చుకొని బుషభపడ్జనిషాదకైవతపంచమంబులు మొద భుగాఁ గలిగిన కడమపంచమూర్ఖునలు విఫరింపత్తురుఱుఁ ఇకి మధ్యమ

మూర్ఖనులక్షణం బగు. ఇట్లు గ్రామద్వయసంభూతచతుర్థశమూర్ఖనులు
శుద్ధమూర్ఖనానానామంబు లనం చెం పెక్కియుండు. ఇంకఁ దశ్మేదంబు తెల్చిం
గించెద, అవధరింపుము.

36

శీ॥ కాళలికలిత మై కనబడు నొళభేద
మంతరయుక్త మై యమరు నొకటి
యుభయాన్నితమ్ముగా నొకభేద ఏం పొందు
నొకటి శుద్ధప్రతి నొనరి యుండు
ని క్లోక్కు టొక్కుటి యానాల్లురూపము
లింపొంద వెలసి వర్తించెనేని
క్రమ మొప్ప నొకొక్కు గ్రామాన కిరువది
యెనిచిది భేదము లేసఁగు చుండు

నట్లు గావున గ్రామయుగ్మానుగతము
తైన పదునాల్లు మూర్ఖన లమరి యుండి
యేబదాఱు విధంబుల హెచ్చు ననుచు
శాస్త్రవిదు లండ్రు, రామభూజనవరేణ్య!

37

ప॥ ఇట్లు గ్రామద్వయనిబంధ శుద్ధపట్టంచమూర్ఖనాభేదంబులు
క్రమమూర్ఖనా మార్గంబున బవులవిధంబు లయ్యి. అక్కెఱం గెల్చింగించెవ,
అవధరింపుము.

38

సీ॥ అక్కెఱంగున సేబదాఱుభేదంబులఁ
జద రొప్పనట్టి మూర్ఖనులయందు
నొకొక్కుమూర్ఖన కొనరిన స్తుప్తస్వీ
రము లొక్కు టొక్కుటి క్రమములోడ
మొదటిది మొదలు గామొగదల ల్లార్పుచు.
మూర్ఖ కలమరింప మూర్ఖనంబు
లొకొక్కు టిరవందు నొక్కు టొక్కుటిగాఁగ
సాత్తొక్కు భేదము లాసుకలన .

సేబదాతీంఘ్న లెక్కించ నెసఁగు లెక్క
రితి మన్మాటతోంబవిరండు గాఁగ
నిల్లు క్రమశంధమూర్ఖున విం పెసంగు
థాగ్యదేవేంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

39

వ॥ ఇట్టి క్రమమూర్ఖునావర్ధంబును స్వరలక్షణం బెట్టి దనిన.

40

సీ॥ సరిగొపథనులు చక్కఁగా మొదటను
రిగొపథనిసులు రెంటు నెఱుఁగు
గమపథనిసులు గనుపట్టు మూఁటను
మపథనిసరిగలు ములయుఁ దుర్యుఁ
బధని సరిగొపథలు పరఁగు నై దింటను
ధనిసరిగొపథలు దనరు మష్ట
నిసరిగొపథలు నిలుచు నాటొకటి ని
ట్లొకటి యూటొక్కు తై యొనుకతనఁ

[గమము లనుచేర మడ్డక్కగామమూర్ఖ
నంబు లిపుచది యొనిమిది, నయము గాంచ
సూటతోంబియూతు గా నూలుకొసుచు
రామధూపాల! నహానీయమ్యుశీల!

41

వ॥ ఇకి మడ్డగ్రామక్రమ మూర్ఖునాస్వరలక్ష్యంబు. ఇంక మథ్యగ్రామ:
క్రమ మూర్ఖునాస్వరలక్ష్యం బెట్టి దనిన.

42

సీ॥ నఁడుని సరిగలు మారొక్కును మొకటను
పథనిసరిగొపథలు పరఁగు రెంటు
ధనిసరిగొపథలు దనరు మూడెడనచోటు
నిసరిగొపథలు నిలుచుఁ దుర్యుఁ
సరిగొపథనులు సంధిల్లు నై దింట
రిగొపథనిసులు నెగడు మష్ట
గమపథనిసులు గలిగే నాటొకటు ని
ట్లొకటి యూటొకటిగా నొడుకతనఁ

గ్రమము లను పేర మధ్యమగామ మూర్కు
నంబు లిరువది దెనివిది నయము మిాతి
నూటతోంబదియాఅలా నూలునినియో!
రామభూపాల! మహానీయరమ్యకీల!

3

వ॥ ఇట్లు, షడ్జగ్రాంకుమార్ఘనాభేదంబులు మున్నాటతోంబది
యాఅలు మధ్యమగామక్రమమార్ఘనాభేదంబులు నూటతోంబది
యాఅలుం గూడి గ్రామద్వయాబునందు: గ్రమమార్ఘనాభేదంబులు
మున్నాటతోంబదిరెండు తెఱంగు లయ్యే వని శాస్త్రజ్ఞ లుదాహరింతురు.
ఇట్లు శుభమార్ఘనాప్రకరణం చెత్తింగించితి. ఇంక గ్రామద్వయు శుభవతు
రద్దమాలమార్ఘనాభేదంబులు పొడవొడవమార్ఘంబులచేతు దానామ
కంబు లై బవ్వావిధంబు లయ్యే. పిమ్మిట దాని దెలిపెద, ఆంగులము. 44

గీ॥ శుభమార్ఘన లీరీతి సాంగు మిాతి
పొడవొడవభావములో సంధిలంగఁ
దాననామము లయ్యే నాతాసపథము
లెసుఁగఁజేసెను, రామభూమింగఁచెంక్రు!

45

గీ॥ షడ్జక్రామస్తమార్ఘనలు వరుస
సరిగె న్యక్రమవర్జ్యమై జపగఁనేని
య్యామై దెనిమిది భేషము లేసయు చుండు
నెట్లు లన్నను, రామభూమిండ! విసుము

46

నీ॥ ఒకభేర ఏరవందు నొకషడవర్జ్యమై
ఖుపభవర్జ్యంబు గా సెసంగు నొకట
పంచమహీన మై పరఁగు వేతొకటి ని
పూవవర్జ్యంబు గా జయగు నొకటి
యొక్కాక్కమార్ఘన యొగి నాల్నభేషము
లీరీతిఁ గాంచి పెం పెసంగుకతన
షడ్జక్రామోక్తస్తమార్ఘః లిట్లు.
పట్టుయ్యారాస్సితప్పుత్తు ఇదెసు మిాతి

పాడవాహ్నియతాన విజాలగతుల
నిరువదేసింది భేదము లేనయు ననుచు
సారసంగితశాస్త్రజ్ఞ చంద్రు లిట్లు
తెలియు జేసిరి, రామధాత్రీత లేంద్ర!

17

వ॥ ఇట్లు షడ్జక్రగామ పాడవతానసంఖ్యాకమంబు తెలియంనితి.
ఈ క వధ్యమగ్రామ పాడవతానసంఖ్యాలకుంబం తెట్టి దనిన.

48

గీ॥ క్రమముతోడు షధ్యమగ్రామమూర్చు
నలును నాషడబుషథగాంధారవర్జ
ము లనునేకవింశతిభేదములు వహించె
రామభూపాల! జగదేక మృణళీల!

49

వ॥ అది యొట్టి దనిన.

50

శీ॥ షడ్జస్వరం బవర్జంబు గారై గలిగి యూ
ఉండ్రు నీంబుల నీంఱు గాం ను
బుషథస్వరంబు నిహినంబు గాఁ గల్లి
సత్కారేదంబుల జరుగుచుండు
గాంధారలాభంబు గల్లుటకతమున
సత్కమార్గంబులఁ జక్క సమరు
గ్రమమున మధ్యమగ్రామసత్కవిరుద్ధ
మూర్ఖున లీరితి మూడుకోఱు

లమరు గైకొని షట్టున్వరావాప్తు లేసుగ
పాడవాహ్నియతానవిస్తారగరిమ
సేకవింశతిభేదము లేనయుచుండు
రామభూపాల! మహానీయరమ్యళీల!

51

శ్రీ॥ ఇరువదిరొనిమిది మొదలిట
నిరువదిరొక్కటియు రెండు నీపాడనములో
పరలఁగ నలువదితోమ్ముది
యిర వగు గ్రామములు రెంటి కిది, రామస్సప

52

వ॥ ఇట్లు గ్రామహ్వయమాడవతానంబు లేకోనపంచాశచ్ఛేధంబు తై
యుదయంచె. ఇంక గ్రామహ్వయమాడవతానభేరంబు లేటేంగించెద, ఆక
ర్షింపుము.

53

గ॥ షడ్జక్ గ్రామస్త్రమూర్ఖునల వరుస
సరంగ వజ్జించి ద్వితీయిస్వరము లేడసి
శుభులు వర్ణింప భేదము లిరువదొకటి
పరఁగు నె ట్లున, రామభూపాల! వినుము.

54

స॥ షడ్జపంచమవర్జసంపన్న ములు గాక
స్త్రుభేదంబులు చక్క నమర్చఁ
దనరి నిషాదగాంధారవర్జుము గల్లి
సక్కవిభేదముల్ నీ ప్రీతిఁ గాంచు
బుషఫ్ఱైవతములు నిం పొంచగాఁ గల్లి
స్త్రవిధంబు లెచ్చుఁగఁ ఎనగ్గుఁ
|గమ మొప్ప షడ్జక్ గ్రామస్త్రవిశ్రద్ధ
మూర్ఖున లీభంగి ముంఱంగు

లరయఁ కై కొని పంచస్వరాన్వితంబు
తైనయమాడవతానసిఖాయ్తు లెచుఁ
సేకవింశతిభేదము లాకలించు
రామభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

55

వ॥ ఇది షడ్జగ్రామమాడవతానభేరలితుంబు. ఇంక మధ్యస్త్రగా
మాడవతానలియుం చ్ఛై దనిన.

56

గ॥ బుషఫ్ఱైవతపీణిత రొనయఁ గల్లి
విత్రుతిద్వయవర్జ మై వెలయుస్త్ర
మధ్యమగ్రామమూర్ఖునల్ మలయఁ బదియు
నాల్చుత్తుఁగుల, రామభూనాథ! వినుము.

57

వ॥ అది తొట్టి దనిన.

52

బుషథ్రై వతలోప మెనయుటక్కమున
స్తుభేదంబులు సంఘటిల్లు
జారునిషాదగాంధారవర్షంబు లై
మతి స స్తుపిధములు మలయుచుండు
రహి నిట్టు మధ్యమగ్రామస్తుపవిశుద్ధ
మూర్ఖున్నల్లిధిఫ్ఫై మై మెనయుక్కతను
బంచస్విరాధ్య మై పరిగునొడవతాన
విథాయాతి పదునాల్లువిధము లయ్యై

పడ్జక్కగ్రామ వూడవసంఘు మేక
వింశతియు మధ్యమగ్రామవిశుద్ధతాడ
వమును బదునాల్లు గూడిన పరలు ముప్ప
శేనుదానంబు లన, రామన్నపతిచంద్ర!

53

న॥ మతియు నిట్టి పాడవౌడవతానంబులకుఁ గ్రమంబున స్వర్ణను
ఉంబు రెఱింగించెద. అందు మొదట పడ్జగ్రామపాడవతానస్వరలక్షణం
చెట్టి దనిన.

60

సీ॥ రిగమపథని యంచు సెగడింప పడ్జవి
క్రీన మై యొకభేద మెసగు చుండు
సగమపథని యనుఁ బోగడొంది బుషథవ
రజు గాంగ నొకభేద మమరి యుండు
సరిగమపథని నా సంధిలి పంచమ
పీఁన మై యొకభేద మెనసి యుండు
సరిగమపథ యనుఁ బరఁగి నిషాదవి

పీఁన మై యొకభేద మిం పెసగు

నిట్టు లాతొక్కుతానము లెనయు నాల్లు
లెతుగు లటు గాన పడ్జవిథియుమాన
పాడవము లిర్యైడెన్నిది జరుగు ననుచు
డెలియువలయును, రామథాల్రీతి శేంద్ర!

61

వ॥ మతేయ మధ్యమగామపాడవస్వరలక్ష్యం చెట్టి రని.

62

నీ॥ మషథనిరిగ యని మార్కుల్చ షడహీ
సము గాగ నొకభేద మమరుచుండు
మషథనిసగ యని మలయింప బుషథవి
హీన మై ర్యుకభేద మెనసి యుండు
మషథనిసరి యని మతే గూర్ప గాంథాక
లాప మై ర్యుకభేద మేయపు చూపు
నొక్కుక్క టీమాడ్చై నొనరు ముత్తెఱగుల
రహిం నిట్టు సప్తమార్ఘనలు వెలయ

మధ్యమగామపాడవమహితతాన
సముదయం కేకవింశతిసుఖ్య ర్యుదవ
నుదయ మయ్యోను, సంతతాభ్యదయవితక
ఛాతిశయథన్య! రామనృపాగగణ్య!

63

వ॥ ఇట్లు గ్రామద్వయపాడవతానస్వరలక్ష్యం చెల్చింగించితి. ఇంక
నౌడవతానస్వరలక్ష్యంబు నెఱింగించెద. అందు షడ్ గ్రామపాడవతాన
స్వరంబు తెట్టి వనిన.

64

నీ॥ రిగమథనీ యన నెగడిష్టకపంచ
మరహిత మ్యుకభేదగరిమ వెలయ
సరిగమపథ యన నొఱసి గాంథారహీ
సంబుగా నొక్క భేదంబు దనరు
సగమపనీ యని నిగిడింప బుషథధై
వతహీన మ్యుకభేద మతికి యుండు
నీమాడ్చై బట్టేక మిం మూడువిధముల
సప్తమార్ఘనములు జరిగేనేని

షడకగ్రామరాజుసంజాత మైన
యచాడవాహ్యయతానచయంబు తెలియ
సేకవింశతిభేద మై ర్యుసగు నంద్రు
రామథూపాలి జగదేకరమ్యశీల!

65

వ॥ మతేయ, మధ్యమగ్రామాడవతానస్వరలష్టం బైణి ననిన.

66

సీ॥ సమనిసగా యన నమిత మై ఖుపభ్రథై

వతవర్జ మై యొక్క వితము వెలయు

మపథసరి యన మలిని నిషాదగాం

థారవర్జ మొకవిధంబు మెజయు

సీరింగి బ్రత్యేక మించెందు విధముల

నెనయుచు సప్తమూర్ఖనలు మెజయు

మధ్యమగ్రామజన్మంబు తౌడవములు

పదునాట్లు జనియుంప బర్సగ నివియు

నవియుం గలయంగ ముష్టిదిన్నొదు నొడ

వములు గ్రామద్వితయపాడవమ్మైలు నలు

వదియుంపొమ్మిది గూడ నెస్పిదియునాట్లు

తానములు గ్రాటై, రామభూజాని! వినుము.

67

వ॥ ఇట్లు పడ్డమధ్యమగ్రామజన్మంబు లైన యొంబడినాట్లు పాడ
పాడవవిధభాసంబులకు పేదో క్రంబు లైన యజ్ఞనామ కేయంబులు సంగీత
శాస్త్రప్రసిద్ధంబు లై యొక్కపుచుండు. క్రమంబున నా నామంబు తెతీంగించెద,
ఆకర్షింపుము.

68

సీ॥ ఆది నగ్నిష్టోమ మనఁగ నట్టుపపద్మా

గ్నిష్టోమ మనగను నెగడి భవిని

వాజపేయం బన నరలి పోడశ యనఁ

శాండరికం బన బాగు మిాటి

ధుశ్వమేధ నునంగ సలరా పి రాజసు”

య మనంగ నిటులు సప్తాహ్వాయములు

చక్కగా గతి పడ్డగ్రామంభూతస

ప్రమహింసపాడవతానచయము

లోన గ్రమముగ పడ్డవిహినతాన

సప్తవిధములు పెం పొందు సరసగతుల

ననుచు సంగీతశాస్త్రజ్ఞ లైన జనులు

తెలియఁ జైరి, రామభాత్రితలేంద్ర!

69

నీ॥ స్వీషక్రూ త్రునగ రాణిలి బవుసౌవర్ణ
 మన గోసేవర్డక మనఁగఁ బరఁగి
 మజి మహాపత మన మజి విశ్వజి త్రున
 నలువుగ బ్రహ్మయజ్ఞం బనంగఁ
 దనరి ప్రాజాపత్య మనఁగఁ చెం వెనుగెదు
 నీస్తు నామము లిట్లు గ్రీ
 పడ్డనామగామసంభూతసరిప స
 ప్తుమవర్జమాడవతానగణము

లోన బుషఫ్స్వరవిషీస తాన సప్త
 థేదవర్దముఁ జూపటి పేర్కీఁ గాంచు
 ననుచు గాంధర్వశాస్త్రజ్ఞ లండు నిజము
 రామభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

70

నీ॥ అది నశ్విక్రాంత మనఁగ రథక్రాంత
 మనఁగ విష్ణుక్రాంత మనఁగఁ (బబే)
 యవల సూర్యక్రాంత మనఁగ గజక్రాంత
 మన నభిజి త్రున నవనిఁ బరఁగి
 నాగయత్కగమన బాగురగతి నిట్లు
 క్రమముగా సప్తనామములు గలిగి
 పడ్జక్రగామసంజాత సరిపసప్త
 మరపింతమాడవమపింతతాన

సనుదయములోనుఁ బంచమస్వరవిషీస
 సప్తతానము లతులితదీపీఁ గాంచు
 సనుచు గాంధర్వవిద్యావిషోర కుళిల
 మతులు వివరించి లిట్లు, రామమనుజనాథ!

71

నీ॥ తొలుహొల్రుఁ దనరుఁ జాతుర్క్షాస్త్రి తునఁగను
 సముద్రాఘ్ని మనఁగ శస్త్రం బనంగ
 నను వందు నుకరిక మనఁగ స్వాత్మమణి
 య మనఁగఁ జైత్రీ సోమత్రు మూత్రి :

యుద్ధిధాభ్యం బన నొసరునీమాడైని
 గ్రమ మొప్ప సప్తనామములు దాల్చి
 షడ్జసామగ్రామసంభవసరిసన
 ప్రమహీనమాడవభవ్యతాన

వర్ణకములోపల నిపొదవర్షితంచు
 నైనతానము లాటోక్కు ఏమరి యుండు
 ననుచు వాగేయకారజనాగ్రగణ్య
 లెఱుఁగఁజేసిరి, రామమహీంద్ర! విసుము!

72

వ॥ ఇట్లు షడ్జమగ్రామమందు గలిగిన డురువడైనిలో మాడః
 తానంబులకు నామంబు లెతింగించి పెండియు మధ్యమగ్రామ సాచున
 తానము లిరువదోక్కుటినామంబు లెతింగించేద, అపథరింపుము.

73

సీ॥ సావిత్రి యన నర్థసావిత్రి యన సర్వ
 తోభద్ర మనుగఁ దోడ్డోడ ననల
 సమర నాచిత్య యం చనఁగను వాయన
 మనుగ సర్వయత మనుగఁ దసరి
 యండమ యనుగఁలు నమరుచు సీచ్చి
 నాటోక్కు నామధేయములు దాల్చి
 మధ్యమగ్రామసంభవ సరిగవిహీన
 మాడవతాన సంచయముతోడు

దనరు షడ్జకవర్షిత తాన సప్త
 విధము లతులితివిథాయితి వెలయు ననుచు
 సుసుంగితికాత్రజ్జ లెఱుఁగఁ బలికి
 రనఫుగుణధన్య! రామనృప్యాగ్రగణ్య!

74

సీ॥ అగ్నిజిత్తన ద్వాదశాఖ్య మనుగ ను
 పాంశు వనుగను పోమాఖ్య మనుగ
 నశ్యపత్రిగపూ మనుగ నొప్పారుచు
 బర్షో యనరుగ సమర్షో మనుచు

నభ్యదయాఖ్య మై యమరుచు నీరేతి
 గ్రమ మొప్ప సప్తనామములు గల్లి
 మధ్యమగ్రామమ్ముత సరిగ స్వర
 త్రయోనపాడవతానచయము

లోన పాడవస్వరపింతానవద్య
 సప్తతానవతాన ముద్దిష్ట మయ్య
 ననుచు సంగీతశాస్త్రజ్ఞ లై నభునులు
 తెలియఁజేసిరి, రామథాత్రీత లేంద్ర!

75

సీ॥ తనరారు సర్యస్వదత్తిణం బనఁగను
 సారికి దీక్త యనంగ సోమ మనంగ
 నట సమంధ మన స్వాహాకార మనంగ న
 నూనవ మనంగ సన్నుతి వహించి
 గోదావాసం బన గుఱుతుగా నీలీల
 సప్తనామంబులు చక్కుఁ దాల్చి
 మధ్యమగ్రామసంభావ్య సరిగవర్జ
 కలితపాడవతానకులములోను

పెలసి గాంధారవర్జితవిహితసప్త
 తానసంతాన మత్యంతథన్య మయ్య
 ననుచు గేయవిశారదు లైన జనులు
 తెలియవలయను, రామభూవలయనాథ!

76

వ॥ ఇట్లు గ్రామద్వయంబునందుఁ గలిగిన సలువదిలోమ్మిగి శుభ
 తానసంబులకు నామంబు లేర్పాఱచి మఱియు నా గ్రామద్వయచాడవతాన
 పంచలింశభేదంబులకుఁ గ్రమంబున నామధేయంబులు డెలిపెద, అవధ
 రింపుము.

77

సీ॥ పొనగను శాఖ్యయుఁ బురుషభేద మనంగ
 శ్రేణ మనంగ విశేష మగుచు
 వజ్రం బనంగను వరలుచు నిషు వన
 సరిగిర స్వనంగఁ బొసరగ నేరిఁ

కంకాఖ్య మనఁగ విభాగ్యతిఁ నైకొని యిట్లఁ
స్తోవ్యాయమ్యుల దీప్తిఁ గర్మి
షడ్ముఖ్యగ్రామస్త పనిగికజ్జి
తొడవతొనచయంబులోన

సంఘటిల్లిన షడ్ముచమవిహీన
స్తుతానము లద్ధుత్థాంత కీర్తి
గాంచు నం చిట్టు వాగ్దేయకారజనులు
తెలియఁబలికరి, రామథాత్రీతేండ్ర!

78

సీ॥ అమర జోయీతిష్ఠోమ మనఁగ దర్శ మనంగ
స్వాగ్యఖ్య మనఁగ నాస్యంద మగుచు
శార్ధమాస్య యనంగఁ బరఁగి పరిగ్రహం
బనఁగను రాత్రి యం చనఁగ వెలసి
శారథ మనఁ గల్లి చక్కగా నిధ్యాత్రి
నాత్మాక్కునామధేయములు దాల్చి
షడ్మువ్యాయగ్రామ సంభ్వుతసపరిగ
రిథవర్ణతొడవప్రథితతాన

దళములోన నిషాదగాంథారహీన
తొనస్తవిథంబు లుద్దామమహిమఁ
బాయక ధరించు ననుచు వాగ్దేయకార
జనులు దెల్చిరి, రామభూజనవేణ్య!

సీ॥ సాభాగ్యకృ త్తన శాంతి యనంగను
శాంతికృ త్తనఁగను మంతు కేసై
షాంతికృ త్తనఁగను సరవిని వైనతే
య మనంగ సుచ్ఛాటన మన నమరి
మఱి వశికరణాఖ్య నిరవంది యారీతి
స్తోవథానవిశాలగరిమఁ
నైకొని షడ్మక్రగామోక్కు సపనిగ
రిథవిహీనాడవ ప్రథితతాన

వర్ధమనస గల్లు బుషఫ్టై వతవిసర్జ
తానుగతితాన సప్తవిధిబు లెపుడు
వెలయ నని లిట్లు గాంధర్వవేదవిధులు
సకల గుణమూర్తి! శ్రీరామచందుమూర్తి!

80

వ॥ ఇవి షడ్జగ్రావకాడవతానంబులు. మలైయు మధ్యమృగాపకాడవ
తానంబు లెట్టి వనిన.

81

శీ॥ మొదటిచి త్రైలోక్యహోహనాట్య మనంగఁ
దనరుచు వీరాఖ్య మనఁగ నెడి
పొలుపొందుఁ గందర్పబలజాతనంబన
శంకానూడ మనంగ ఛాయ యనఁగ
రౌపుము విష్ణువిక్రమ మన స్నీకియ
సుకామై సప్తనామకము లమరుఁ
గనుప్పు మధ్యమృగామసరిధనిస
చీనొడవాహ్యయతానసమితి

లోన బుషఫ్టై వతవజ్రితానుభావ
సప్తతానము లత్యంతదీప్తిఁ గాంచు
నంద్రు గాంధర్వవేద విద్యావిశార
దాగగణ్యలు, రామన్మాగగణ్య!

82

సీ॥ క్రూగవం బనఁగ నొప్పారుచుఁ గకుదాఖ్య
మనఁగను నవభృథ మనఁగ వెలసి
యష్టాకపాలంబు స్నీష్టకృతునఁగను
గనుప్పు మతి వమట్టారు మనఁగ
మూయదాఖ్యం బన ముద్దు గుల్ముచు నిట్లు
సప్తవిధాభిధానాప్తి గలిగి
హఖ్యమృగామజమహానీయ రిధనిగ
స్వరవజ్రితాడవచాతుతాన

తతని గల్లు నిష్ఠాదగాంధారరహిత
సప్తశాశ్వము లింపొండు జగతి ననుచు
గానవిద్యావిశారదు తైన బథులు
తెరియ సేర్తురు, రామభూవలయనాథ!

84

సీ॥ ఆ యజ్ఞానామంబు లాతానముల కేల
ఘుటియింప నగు సేమి కార్య మనిస
లక్ష్మణసంయుక్త లలితగాంధర్యంబు
నందు క్రేమోనిధానంబు లగుడు
శుద్ధమార్ఘనులును శుద్ధతానంబులు
వేదచోదితము తై వెలయుకతన
సేయజ్ఞానామంబు లేతానముల కబ్బు
నాగేగుతానంబు లాత్రయించి
గేయ మొనరింతు రెట్టివాగేయకారు
ల్యావారికి నిత్య మాయజ్ఞాఫలము
లబ్బు నని గీతశాస్త్రజ్ఞ లండ్రు భువిని
రామభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

84

మ॥ ఇవ్విధంబున గామద్వయజన్యంబు తైన చతురశీతిశుద్ధతానంబు
లకు నామధేయకుమం చెఱింగించి యింక కూరుతానసలయణంబు వినరించెద.
ఎట్లనిన, మొదట సంపూర్ణం బనియును, నసంపూర్ణం బనియును దాంబు
రెండు విధంబు లయ్యు. అందు సంపూర్ణతానంబు గామద్వయశుద్ధ
మార్ఘనాథేదంబులవలన మొదటఁ జతుర్ధవిధం తై మతేయఁ గాకల్యంతర
సంయోగభేదంబులవలన షట్టుంచక్షబ్దభేదకలితం తై పిమ్ముటఁ గ్రమమార్ఘనా
భేదంబులవలన మున్నుటతొంబది రెండు భేదంబు లయ్యు. అవియును
బ్రహ్మారవశంబుననంబు లనం బరఁగి మతేయును బవులిధంబు లయ్యు. కాశ్వనఁ
దత్తుంతానసంథాయిలయణంబు ముండతఁ గ్రమంబువ సెత్తింగించెద.
మతేయును సంపూర్ణతానం భన్న దీన్యత్ర్యమోచ్చారణవశంబున షడ్య
ధంబయ్యు. తల్లికుణం చెఱింగించెద, అవధరింపుము.

85

గి॥ శ్రూర్తానమతుదినుండి పొసఁగు నొక్కు-
యొక్కస్వరమును దగ్గింప నోగి నశ్రూర్త
తానమట్టును పట్టున్నరాంత్యంబు గాఁగ
వరున నిరవందు, రామభూవలయనాథ!

81

సీ॥ సరిగమపథనీతి సప్తస్వరాన్నితి
సంవ్రాణ తానంబు జరుగునప్పుడు
సరిగమపథ యని స్వర యొక్కటియుఁ క్రింతి
పొడవంబుల నొప్పుఁ జక్కు నొకటి
సరిగమపా యని స్వరయిగ్నే మటు త్రోయ
నొడవం బనుపేర నమరు నొకటి
సరిగమ యనుచుఁ ప్రిస్వరములు త్రోయ స్వ
రాంతర మనుపేర నలరు నొకటి

సరిగ యనియు సరియు సాయని సాయని
సాను సైదు నాతు స్వరములిడితే!
నలరు సామికాఖ్య మటు గాధికంబును
బొసఁగు నార్పికంబు, వసుమతీతే!

87

వ॥ ఇల్లేకస్వరంబును ద్విస్వరంబును ప్రిస్వరంబును జతుస్వరంబును
బంచస్వరంబును పట్టున్నరంబునుం గలిగి విలసిల్లు. ఈ తానంబులు క్రమంబున
నార్పికం బని, గాధికం బని, సామికం బని, స్వరాంతరం బని, యొడవం
బని, పొడవం బని యిట్టి పేరు గలిగి వెలయు. నిజమడ్చిధతానంబులును
సప్తస్వరాన్నితిసంవ్రాణ తానంబునుంగూడ సప్తవిధంబు లైన సంశూలన
తానంబులుగూడఁ దానసంజ్ఞ కంబులై (ప్రస్తార) భాగంబులై తెన్నూల
క్రమంబుల ననుపుచుందు. అందు మతీయును సా యనెదు నేకస్వరం
లైన కోష్టం బార్పితానంబు ప్రస్తారంబునందుఁ దానభేదరహితంబైనను
నష్టాద్యష్టకార్యాద్యయోపయోగ్యత్వంబునంజేసి ఖండ మేర్పుప్రథమంబు
నందు లేఖనయోగ్యం బయి యితరహాటతానంబునకు నితోయోగ్యయోగిని
ధుగుటుంజేసి తానును గూటతానొమకంలై రంజిల్లు. ఇట్లు మతీ సప్తవిధ
తానంబులకును గ్రమంబును బ్రస్తారసంఖార్ణనిష్టయం చెత్తింగింపం దలఁచి
షైదటుఁ దల్పుంఖార్ణనోపాయంబు వివరించెడ, ఆక్రమింపుము.

88

శీ|| తొంటిగా నే డిండ్లు లోడ్రోడ్ విభయించి
యంవోక్కెళియు రెండు నవల మూడు,
నాలుగు నైదును నాఱు నాలోక్కటి
క్రమముగా ప్రాసి కోష్టములయందు
మొదటి లెక్కలచేత ముండజిలెక్కల
హోచ్చు గ గుహియించు చెనసి వరుస
పేర్చేణ నొక్కోక్క విపులమూర్ఖనయందు
నవరిన నేకస్వరాది స్తు
తాన సంఖ్యలు వెలయుఁ బ్రస్తారసిత
సంఖ్య లవి యని సుజనులు చక్కుఁ చెలిసి
వ్యవహారింపగఁ బ్రస్తారవైభవమున
సుసగుణగణ్య! రాఘవాజనవరేణ్య!

89

వ|| మఱియు సందుఁ దానసంఖ్యగుణితం చెట్టి జనిన.

90

శీ|| ఒకోక్కోక టోక ఉచ్చోయ్ నొకట రెంటుఁ తొప్పు
నొక రెంపు రెం డయ్యో నొసు నవల
చేపు మూటుఁ తొచ్చు రెండు మూ ల్లోఅంయోయ్
నాఱు నాల్సింటిఁ నతికి తొచ్చు
నాఱునాలుగు లయ్యో నమర నిర్విధినాలు
నేను నిర్విధినాలు తొచ్చు ॥५॥
నేసింట గుహియింప నిర్విధినాలైదు
లగు నూటయ్యాది యట్ల నూట

యార్యదేయు సాఱిటు తొచ్చు నేడు నూట
యిరువ వయ్యెను నెమ్మాటు యిరువ దేట్లు
నైకువేలుచు నలువకి యయ్యో గుహిత
మివియ లాసములకు, రామస్వపవరేణ్య!

91

వ|| ఇట్లు గుహితంబు లైన సప్తవిఫస్వరప్రస్తారంబులయందుఁ దాన
సంఖ్య ప్రకారం బె ట్లోన్న నేరుఅంచెద. ఒకోక్కోక మూర్ఖునయందు
సప్తవిధంబు లైన ప్రస్తారంబులు గలిగి యుండుగావున, సదు మొదటయేక
స్వరప్రక్షేపంబుసందు స్వరఫోవంబు రేమగావున, సా యనిమొతు సార్థిక

తానం బొక్కటియె జన్మించే. వెండియు సరి యను ద్విస్వరప్రస్తావంబునందు సరి యనం దగుబుషభాంతతానం బొక్కటియును, రిస యనియొసు షడ్చాంతతానం బొక్కటియునుం గూడ రెండుగాధికతానంబు లుదయించే. మతియు సరిగ యనియొడి త్రిస్వరప్రస్తావంబునందు గాంధారాంతతానంబులు రెండును బుషభాంతంబులు రెండును షడ్చాంతంబులు రెండునుం గూడ నామితానంబు లాఱు జనియించే. సరిగమ యని యిది చతుస్వరప్రస్తావంబు. అందు మధ్యమాంతతానంబు లాఱును, గాంధారాంతంబు లాఱును, బుషభాంతంబు లాఱును, షడ్చాంతతానంబు లాఱును, వరుసగాఁ గూడి స్వరాంతతానంబు లిరువదినాల్లు సంభవిణై. సరిగమపో యనం దగు పంచ స్వరప్రస్తావంబునందుఁ బంచమాంతతానంబు లిరువదినాల్లును, మధ్యమాంతతానంబు లిరువదినాల్లును, గాంధారాంతతానంబు లిరువదినాల్లును, బుషభాంతతానంబు లిరువదినాల్లును, షడ్చాంతంబు లిరువదినాల్లును నన్నియునుం గూర్చ నొడవతానంబులు నూటయిరువది యయ్యి. మతియు గిరిగమథ యనియొడి మట్టుస్వరప్రస్తావంబునందు వైవతాంతతానంబులు నూటయిరువదియును, మధ్యమాంతతానంత గాంధారాంతంబుషభాంత షడ్చాంతతానంబులు వైవేణీలఁ గమంబున నూటయిరువదిగా జతగూడి యన్నియును నేడునూటయిరువది పొడవతానంబు లుభ్యవిణై. వెండియు సరిగమథ యనియొడు స్తస్వరప్రస్తావంబునందుఁ గ్రమంబున నిషాదాంతతానంబు లేదునూటయిరువదియును, వైవతాంతతానంబు లేదునూటయిరువదియును, నిట్టు పంచమాంత మధ్యమాంతగాంధారాంత బుషభాంతషడ్చాంత నును నేడునూటయిరువది నూటయిరువదియును జతగూడి యన్నియును నైదు వేలనబువది సంపూర్ణతానంబులు సంఖుటిణై. ఇట్లు క్రమంబున నొక్కమూర్ఖున యనియొడి సప్తవిధస్వరప్రస్తావంబులయందు మొదట నార్థికతానం బొక్కటియును, కౌండు గాధికతానంబులును, నాఱు నామికతానంబులును, నిరువదినాల్లు స్వరాంతరంబులును, నూటయిరువది యచాడవతానంబులు, నేడునూటయిరువది పొడవతానంబులును గూడ నన్నియు నేనుమన్నాట డెబ్బదిమూడు సంపూర్ణతానంబులు గట్టఁ. ఇవి యును సంపూర్ణతానంబు వైదు వేల నలువదియుఁ గూడ నొక్కమూర్ఖున యందు నైదు వేలతో మృన్చుటపదమూడు సంపూర్ణమూటతానంబు లుదుయించే. ఇట్కిడి ప్రస్తావకూటతాన సంఘాటిట్టుంబు. మతియుఁ బ్రత్యేకకూటతానసంభ్యాలహసం ఛైర్పుచెడ. అందు మొదట గాముద్వయజ్ఞసిత

మట్టంతాళన్నార్ఘనలకు సంపూర్ణకూటతానంబు తెన్ని యని విగరించెన,
ఆళక్కింపుము.

92

సీ॥ బొక్కు-కు-మూర్ఖున కొనరఁ బంచసహాస్
ములు నవ్వియును దానములు ఘుటకిల్లు
కతన గ్రామవ్యాయితిములు మూర్ఖున
సేబదియాటింటి కేసఁగుఁ బూని
కూటతానంబులకొలఁది యొక్కి దటంచుఁ
దెల్పైద వినవయ్య! తెలివి మిాఅ
రెండులక్కలహోద నిండి యొన్నదిరెండు
వేలు నిన్నాటి పై వెలయునాద్దు

పదులుగా సంఘటకిల్లు సేబదియునాఅలు
మూర్ఖునావర్ధములకు సంపూర్ణకూట
శానము లటంచు సంగీతధన్య లంగ్రు
భవ్యగుణాధుర్య! రామభూపాలవర్య!

93

వ॥ మతియునూ గ్రమమూర్ఖునాసంపూర్ణకూటతానంబు తెట్టిపనిన. 94

సీ॥ క్రమమూర్ఖునలయందుఁ గసుప్పుఁ సంపూర్ణ
కూటతానంబు లేపాటి యనినఁ
దోషోడ మున్నాటింబదిరెం దైన
క్రమమూర్ఖునలయందుఁ గలినటి
కూటతానంబులు గౌబ్యును దెల్పై
సేబదియాటింటి నెసఁగు పూర్ణ
కూటతానకసంఖ్య గౌన్నిని యొడంట
సోచ్చు, గుజించిన నెనయులెక్క.

వెలయుఁ బందొమ్మై దైనభక్తలకు, ఫూఅద
నమర డబ్బిదియైద వేలాన్న అమాట
యెనుబది థుటంచు గాయకు తేర్పటించి
తెలియు తేపిరి, రామభాల్రీత తేంద్రు!

95

వ॥ మతియు సంపూర్ణకూటతానసంఖ్యలక్షుం చ్ఛై దనిన.

96

సీ॥ గ్రామద్వయమునందుఁ గనుక్కునేఁబది
యాఱు మూర్ఖనలకు నపరిపూర్ణ
కూటతానంబుల కొలది దేహమచెద
నొకొకొకొమూర్ఖన కొనరుతెక్క
గౌని యవి నూతులకొను డెబ్బదిమూడు
హారు వొప్పు నేఁబదియాఱిటిని
సెనయంగ నలువదియెన్ని కివేలను
సెనిమిదియాఱును సెనయఁ బదియు

నెన్నిదియుఁగొడ జనిత తై యెసుగు నమచు
నపరిపూర్ణక కూట తానైకసంఖ్య
తెలియు జేతురు; గాయకథిరములు
రామభూషా! మహానీయరమ్యశీల!

97

ప॥ క్రమమూర్ఖనలకు సంపూర్ణకూటతానసంఖ్య యోఁ దనిన.

98

సీ॥ క్రమమూర్ఖనలయందుఁ గలిగిన పరిపూర్ణ
మూలకూటప్రదానములకు సంఖ్య
యెఱిగింతు వినవయ్య యేఁబదియాఱింట
నపరిపూర్ణాఖ్యతానొఫుసంఖ్య
యేఁచింట చోచ్చించి యిరవంద లెక్కింపు
బరుగు మున్నాటతోఁబదియు రెండు
క్రమమూర్ఖనల కొప్పగా మూడులక్షులు
సలువదిరెండువే లొలయ రెండు

నూతులకుమీఁదు బదియాఱు నూతుకొసుగు
నపరిపూర్ణాఖ్యకూటతాసాళిసంఖ్య
పెలయు ననుచును గాంధర్వపేదవిధులు
తెలియుఁజేసిరి, రామభూవలయనాథ!

99

వా మతిము నాపదియాతలు మూర్ఖనలకు సంపూర్ణమూటతాన
సంఖ్యాక్రమం తెచ్చి దనిన.

100

సీ॥ వినుము పూర్ణపూర్ణవిత్తుత్తప్తార
మూటతానార్థి యేశ్వరుటు గేయు
మూర్ఖన యొకటికి నొగి నైదువేలును
బుగ్గఁ దోష్యుగిమాన్న పరిముమాండు
నింపొందుకతనమున నేఱియాతుమూ
ప్ఫనలకు నమరినసంఖ్యారీతి
మూర్ఖాడులక్ష లభోఽ ముహ్యపియొక్క వే
యాయు నూటయురువదియెనిమిదిగను

నమరిపూర్ణాఖ్య విలసితపిపులమాట
తానసంఖ్యలు గేయవిధానపరులు
నేఱదాతేంటి కిరీతి నేర్పుతుచిరి
రామభూషాల జగదేకరమ్యశీల!

101

వా ఇంకఁ గ్రమమూర్ఖనలకు బూర్జమూటతానసుఖ్యాక్రమం తెచ్చి
దనిన.

102

సీ॥ దౌరసినమున్నాటతొంబదిరెం దైన
క్రమమూర్ఖనలయందు గలిగినట్టి
చాటుపూర్ణపూర్ణమూటతానసంబుల
సంఖ్య నేర్పుతచెదు జక్క వినువ
యేబదియాతీంట నేసఁగినయాసంఖ్య
యేడింట రోచ్చ గుణించుకతన
ముద మొపు నిరువదిమూర్ఖులక్షలభోఽదు
బదియునాటొకవేయు పరఁగు నవే

నేనుమనూటతొంబదియాతు నింపేసంగు
బూర్జమూర్ఖమూటాఖ్య భూరితాన
సంఖ్య క్రమమూర్ఖనల కీళ్లు జరుగు ననుచు
నెఱుగుఁజేసిరి, రామభూమింద్ర! వినుము!

103

వ॥ ఇంకఁ బ్రత్యేకషాడవతానసంఖ్యాకమం చెట్టి దనిన.

104

సీ॥ మూర్ఖున రొయికటికి మురువుగా సేన్నూట
యిరువది తానంబు లేనయుకతన
నేబదియాతీంటి కిర పందషాడవ
శాటతానంబులకొలఁది విచుము
సలువదివేలైటై సలువందుమున్నూ
యికువదితానము లింపు మించ
గీసంఖ్య గైకొని యారెంట తోచ్చించ
రెండులక్షలమింద నిండుకొనఁగ

నేనుబదియు రెండువేలును నెనయ రెండు
మూలులకు మింద సలువది సూలుకొనియుఁ
గ్రమమును మూర్ఖునాలీకి నమరుఁ గూట
షాడవము లండు, రామభూజనవరేణ్య!

105

వ॥ మతియు నౌడవతానసంఖ్యాకము చెట్టి దనిన.

106

సీ॥ సలువొంద నొకమూర్ఖునకు నూటయిరువది
తానాల కొక్కుప్రస్తార పైన
నేబదియాతీంటి కెనయంగ నాతీంట
నాఱువేలేన్నూటయిలువది గను నౌడ
వాహ్యయశాటతానాలి సేర్పుజచితిఁ
(గమమూర్ఖునలయందుఁ గలుగుసంఖ్యఁ
చెలియింతు వినవయ్య సలువదియాలొక్కు
వేలును సలువది వెలలు కతన

లేక్క మున్నూటలొంబదిరెండు గాఁగ
సమరుఁ గ్రమమూర్ఖునాలీకి నౌడవాఖ్య
శాటతానాలుఁ చెలిపి రొలఁది గాయ
కాగ్గగణ్యలు, రామభూషాగ్గగణ్య!

107

వ॥ మతియు స్వరాంతరతానసంఖ్యాకమం చెట్టి దనిన.

108

సీ॥ ముద మొపు నొక్కుక్కమూర్ఖన కిరవది
 నాల్గు తాసంబులు గల్లుకతన
 ననువ్వగా నేఱిచియాతెంటికి స్వరాంత
 రాహ్యయకూటతానాళి వినుము
 వెలయఁగా మున్నాఱు వెలయ నల్యదినాల్గు
 తానము లలిక శితాసంఖ్య
 నేడింతలుగఁ జేసి తోచ్చింపఁ గ్రమమూర్ఖ
 నాళికి దనరు సంభ్రాక్రమంబు

పాటి తొమ్మిదివేల నమ్మాట యొనిచి
 దనుచుఁ గ్రమమూర్ఖనలకు సురాళ్లింతరాఖ్య
 కూటతానాళి సంఖ్య యాప్పటి దండ్రు
 గాయకేంద్రులు, రామభూనాయ కేంద్ర!

109

వ॥ ఇంక సామికతాన సంభ్రాక్రమం బెట్టి దనిశ.

110

సీ॥ క్రమ మొపు నొక్కుమూర్ఖనకు నాతెంటికి
 నాపదాతెంటికి నమరినట్టి
 సామికతానాళిసంఖ్య నేర్పుతచితి
 మున్నాటముప్పదా తెన్ను కొనుచు
 నేఱదాతెటిసంఖ్య నేడింతలుగఁ జేసి
 క్రమమూర్ఖనలకు సంఖ్యలు ఘటింప
 రెండువేలు న్నాట రెండెనుబది రెండు
 సంఖ్యలు జనియించు సామికాఖ్య

కూటతానాళిప్రస్తారథాటి ననుచు
 లెక్క మున్నాటతొంబదిరెండు గాఁగ
 నమరు క్రమమూర్ఖనాళిసంభ్రా క్రమంబు
 నిట్టు దెలిఫిరి, రామభూమింద్ర! వినుము.

111

వ॥ మతేయు గాధికతాన సంభాగ్యక్రమం చెట్టి దనిన.

112

సీ॥ ప్రకటించి యొకమూర్ఖను రెండు లెక్కను
దనరినగాధికతాన సంభాగ్య
నమరంగ నేఱదియాశు మూర్ఖనలకు
సూటపండిండు నేర్పాటు గాఁగ
నాతోక్కు యింతగా నాయేబదాతీంటి
సంభాగ్య గుణించినసంభాగ్య వినుము
వారు నొప్పి గ్రమమూర్ఖనాలికి నేమూట
యొనుబది నాల్గు గా నేసుగు మతేయు
నొక్కమూర్ఖన కార్పిక మొకటి గాఁగ
నేఱదాతీంటికి జనించే నేఱదాఱు
నార్చికాహ్వాయకూటతానాలి యనుచు
నిట్లు తెల్పిరి, రామథూమింద్రచంద్ర !

113

వ॥ ఇంకఁ గ్రమమూర్ఖనార్చికకూటతానసంభాగ్యక్రమం చేటి దనిన. 114
గి॥ ఏబదాతీంటిసంభాగ్య లేడింత తైన
లెక్క మున్నొటతోంబదిరెండు గాఁగ
నేనయుక్తమమూర్ఖనాలికి నేసుగునార్చి
కాఫ్యతానాలి, రామనృషాగగాయ్య!

115

వ॥ ఇవ్విధంబున వ్యుత్ర్షమం బేర్పడ సంపూర్ణాడవాది సప్తవిధ
తానప్రస్తారవిచేష విస్తారితకూటతాన సంభాగ్యక్రమనిర్ణయం భొసరించి తత్పుర్ణ
ఖాగ్యనిదర్శనం దైన తాడృశప్రస్తారలయణం చెఱింగించెద. అవి యొట్టి వనిన
గ్రమద్వాయమూర్ఖనలం బదియాతీంటిలో నొక్కుమూర్ఖను నార్చిక
గాధిక సామిక స్వరాంతరాదిభేదంబులచేతీం దానంబులు సప్తవిధంబులు గల్లి
యుండు. కావున నట్టి సప్తవిధతానంబులలోనే మొదటి యార్చికతానం
బేటస్వరం బగుటండేసి దానిక్రిందట లేఖ్యం చైన స్వరంబు లేదు గావున,
నదియును బ్రస్తారయోగ్యంబు గాక కేవలంబుగా ఖండమేరూపరిపథమ
పంక్తి ప్రథమతోష్టంబునందుఁ బ్రథమాంకం చై నిలిచి యయ్యార్చికతానం
బున...తానోధారాయ్యమాత్రిపేయోగంబు వీలసీల్లు. మతేయుఁ దక్కిన
గాధికసామికాధికానమష్టంబు లేఖ్యస్వరసంపన్నం బగుటండేసి నిత్యంబును

బ్రస్తారమోగ్యం బై తమ్ములక్రమంబును బరంగి యుండు. అందులోగాధిక సామికస్వరాతర్తాసంబులు మూడుడును బ్రస్తారసులభచ్ఛందంబు తై యుండు. విగిలిన యాదవపొడ ర సంపూర్ణతాసంబులు మూడుడును దానా ధిక్యంబు గలుగుటంజేసి ప్రస్తారకార్యంబు తై యుండు. కానున యథా మోగ్యంబుగా నట్టి దైన యొక్కతాసంబు మూలక్రమంబు గా నిలిపి సల క్షణంబుగా బ్రస్తారంబు కరించు సేయవలయు. అది రొంగున్న సం దొక్క సంప్రదాయంబు సాధనం వేద్యం తై. కనుప్పుటియుండు. తద్విధంబు మొదట వివరించి పిమ్ముటఁ బ్రస్తారలక్ష్మణం చెల్చింగించెన, వినుము. సరిగుమసథని యసెడు సప్తస్వరంబులయందు మొదట పడ్జస్వరంబునకు బుపబొధిస్వరంబు లాఅను బరంబు లనం బరంగి యుండు. వీనికెల్ల పడ్జంబు పూర్వునామకం తై యుండు రెండవ బుపథంబునకు గాంధారాదిస్వరంబు తైదును బరా ఖ్యంబు తై యుండు వీనికెల్ల బుపథంబు పూర్వుం బనం బరఁగు. మూడుడవ గాంధారంబునకు మధ్యమాదిస్వరంబులు నాల్మను బరాఖ్యంబు తై యుండు. వీనికెల్ల పథంబు పూర్వుం బనం బరఁగు. పంచమగునకు శైవతాదిస్వరం బులు రెండును బరాఖ్యంబు తై యుండు. ఈ రెండికిని బంచమంబు పూర్వుం బనం బరఁగు. ఆఱవశైవతంబునకు పడ్జాదు లాఅను బూర్వుం బనం బరఁగు. నిషాదం చీ యాఱింటికిని బరం తై యుండు. ఇట్లు మూలక్రమంబు తైన సరిగుమాది సప్తస్వరంబులయందుఁ బూర్వుపరవ్వచపోర సంప్రదాయం చెల్చింగి ప్రస్తారంబు గావింపవలయు. అట్టి ప్రస్తారలేఖనాలక్ష్మణం చెట్టి దనిన.

116

సీ॥ క్రమ మాది లేక్కించి క్రమ మొప్పు బూర్వుంబు
పరముక్రిందను వ్రాసి పరఁగ నిటియు
మందఱ నిల్చి దత్తాపూర్వంబే గౌని దాని
కవ్యల నిలిపి పరాఖ్య మైన
స్వరముక్రిందను వ్రాసి వరుసగా మిారటి
స్వరములు ముందత చక్కఁగ నిడి.
మొదటికిఁ బూర్వుము ముందత దగుచున్న
సందులోఁ బూర్వుంబు నవల నిలిపి

ముఖం మూలక్రమంబును కేమ
మాదిని లిథాంచి యాదితాసావరోహ

శాంతము లెతింగి తదవరోహంతము గను
బ్రస్తరింపంగఁ దగు, రామపాఠివేంద్ర!

117

వ॥ ఇట్టి లక్ష్మణ క్రమంబనను వ్రాయం దగిన ప్రస్తారక్రమం బుద్ధాహీ
రజా క్రమంబను వివరించి తెలిపెడ. అది యొ ట్లన్న నుత్తమ మందాఖ్య మైన
మద్దాఖ్యప్రథమమార్ఘసయందుఁ గలిగిన స్ఫురంతానంబులలో మొదటి
ప్రస్తారమోగ్యంబు గాని యార్పికరాగంబు దక్కుఁ దక్కిన గాధికాదితా
నంబు లాటింటిలోఁ గేవలప్రస్తారమాత్ప్రమోజనంబు తై ప్రస్తారమాల
క్రమంబు తైన మొదటిగాధిక సామిక స్విరాంతరతానంబులు మూడును
బ్రస్తారసులభంబు తై బాలబోధకంబులు గాపురు, నామూఁటిని గ్రహంబున
నుదాహారించి తెలియంజేసెడ. అది యొట్టి దగిన మొదట సరి యసెడు ద్వీ
స్వరం బైనగాధికతానంబులు మాలక్రమంబులు గా నిలుపురోని ‘క్రమాదస్వ్య
స్వరస్థాప్తః శ్రూర్యై శ్రూర్యపరాదధః’ అను న్యాయంబుచేతేబూర్యస్వర
పైన వడ్డంబునకుఁ బరం బైనబుషభంబుక్రిందలిఖంచి శేషం బైనబుషభంబును
మున్న క్రింద వ్రాసిన వడ్డంబువెనుకటిభాగంబు లిఖయించినచో రెండవ
పంక్తియందు రిస యను రెండువుతానం బవలోహారూపం బై జనియంచు.
ఆట్లు బుస భాంతతానం భోక్కుటియునుగూడ రెండుతానంబు లవరూధ
స్వరాంతంబు తై గాధికప్రస్తారంబునందు జనియించినవిధంబున సరిగ యను
త్రిస్వరాన్నితపామికతానంబు క్రమంబుగా మొదట నిలిపి యందులో గ్రహ
మాగ్నంబును బూర్యం బైనషడ్డంబును బర, బైనబుషభంబుక్రింద లిఖంచి
‘పురస్తుపరితరనమ్’ అను న్యాయంబుచేత మాది పంక్తిగాంధారంబుక్రింది
పంక్తి వడ్డంబునకు మందఱ వ్రాసి ‘మాలక్రమక్రమాద్యపు విశేషః ప్రస్తా
రుధృశః’ అను న్యాయముచేత శేషం బైనబుషభంబుక్రింది పంక్తిమడ్డంబు
వెనుక వ్రాసినచో, సరిగా యనియోడు రెండవతానం బుదయించె. అంతట
నీటి రెండవతానంబునందు మొదటిబుషభము మొదట నుండుటుంజేసి
శూర్యర బని రొంచి పంచంబునందునను వడ్డంబుక్రింద వ్రాయుద మన్న చో
మాలక్రమమార్ఘంబున దాని కిది శూర్యంబు గాపున, వడ్డంబు విడిచి
‘సచే దుపరి తత్తువర్యః’ అను న్యాయముచేత దానికిఁ బూర్యమున నున్న
బుషభంబునే శూర్యంబు గావించుకోని పరం బైనగాంధారంబుక్రింద
వ్రాసి శేషంబు తైనవడ్డగాంధారంబులను గ్రిండటిబుషభంబుమొదట
మాలక్రమంబున సగా యని వ్రాసినచో సగరి యను మూడవతానంబు

జనియంచు. అంత నామూడవం టీయందుఁ బూర్ధ్వం బైనపడ్డంబును బరం బైనగాంధారంబుక్రింద వ్రాసి మిాదటిబుషభంబును గ్రింద పడ్డంబుముంద అను వ్రాసి శేషం బైనగాంధారంబును గ్రిందటిపడ్డంబువెనుక వ్రాసినచో గసరి యనునాలవతానం బుదయించే. వెండియు నాలవ పం టీయందలి మొదటిగాంధారంబునకు పడ్డబుషభంబులు పూర్ధ్వంబులు గాని పరంబులు గావు. కాశ్రున గాంధారంబులు విడిచి పూర్ధ్వం బైనసడిమిపడ్డంబును బరం బైనబుషభంబుక్రింద నిలిపి శేషంబుబైనగాంధారబుషభంబులను గరి యని వ్రాయక మూలక్రమం బనుసరించి రిగా యని క్రిందిపడ్డంబువెనుక వ్రాయం దగు, అందుకతన రిగదసా యసువంచమతానం బుదయించే. అంత నా పంచమపం టీయందుఁ బూర్ధ్వం బైనబుషభంబును బవం బైనగాంధారంబు క్రింద లిఖియించి మిాదట పడ్డంబు సెప్పటియట్లు క్రింద బుషభంబుముందల వ్రాసి శేషం బైనగాంధారంబు నాబుషభంబువెనుక వ్రాసినచో సరిగ యనుపొదటితానంబున కవరోహి స్నే గరిసా యనునాతవతానం బుద యించే. ఇట్లు రెండు గాంధారంబులు, రెండు బుషభాంతంబులును, రెండు పడ్డాంతంబులును గూడ నాతుతాసంబు లవరోహితస్వరాంతంబు లైత్రిస్సుర ప్రస్తావంబుసందుఁ గమంబుగ జన్మించు. ఇవ్విధంబును జతుస్వీరం బైన స్వరాంతరతాసప్రస్తావం బుదాహారించి చూడవలయు. అది దొ ట్లనిన సరిగమ యనుచతుస్వీరణాసంబు మూలక్రమంబుగా పొదుల వ్రాసికొని ‘క్రమాదన్యస్వరః స్థాప్యఃపూర్వపదాదధః’ అను లక్షణంబుచే తనుట్టితాసంబునందుబూర్ధ్వంబైనమొదటటిపడ్డంబునుబం బైనస్వలనున్న బుషభంబుక్రింద వ్రాసి ‘ప్రస్తావపరివ ర్తనః’ అను నాయియంబుచేతను మిాద నున్న గమలను గ్రిందిపడ్డంబులకు ముందల వ్రాసి ‘మూలక్ర మాత్తత్పుష్టే శేషా’ అను నాయియంబుచేతను శేషం బైన బుషభంబును పడ్డంబువెనుకను వ్రాసినచో సగమ యనురెండవ శాసంబు జన్మించే. అంత నా రెండవ పం టీయందు మొదటిబుషభంబునకు ముందఱఁ బూర్ధ్వం బైనపడ్డం బున్నాని గావున ‘స చేదుపరి తత్పార్యమ్’ అనునాయియంబులైకొని దానికి మొదట నున్న బుషభంబును బూర్ధ్వంబు సేకొని సడిమిపడ్డంబును విడిచి బుషభం బును భరం బైనగాంధారంబుక్రింద వ్రాసి మిాదటిమథ్యమమును గ్రింద బుషభంబుముగదల. వ్రాసి శేషంబుబైన సగలనుగ్రమంబుగా గ్రింద బుషమ

భంబునకు వెనుకటిభాగంబున ప్రాసినచో సరిగు యనుమాండవతానం బుదయించే. అట్టిమూడపడం క్రియందు మొదటుఁ బూర్ధ్వం బైనపడ్డాయి పరం బైనగాంధారంబుక్రింద నిల్చి మిాదట రిమలక్రింద రిమలు ప్రాసి కేషం బైనగాంధారంబును గ్రింద మడ్డంబువెనుక ప్రాసినచో సరిగు యను నాలవ తానంబు సంఘటిల్లు. వెంచియు నానాలవపరం క్రియందు మొదటిగాంధారంబునకు బరంబున నున్న సరులు పూర్ణంబులుగాని పరంబులు గాపుగావున, వాని విడిచి పరం బైన మధ్యమంబుక్రింద గాంధారంబును నిలుపందగు. అట్లయిన నింక రెండుమధ్యమాంత్య తానంబులు పుట్టుకపోవు. ఆమ్ముడటికిఁ బూర్ధ్వములు ముందఱి దఱచుగం గూడి యిరువదినాల్లుతానంబులు మగరిసాయను నవరోహనాంతంబు లై తదవరోపింస్వరూపాతంబు లఱు పుట్టినట్లు గాఁ జతుస్సురప్రస్తారంబునదు సంభవించు నని యొఱిగి బుధిమంతులు తాదృశప్రస్తారంబులు లిఖించవలయు. ఇవ్విధంబున సరిగుమా యను పంచమ స్వరం బైనయాడవప్రస్తారంబుఁ సరిగువడ యందుఁ బూర్ధ్వం బచలరాశియనుస్యాయంబుఁ చేత మొదటిగాంధారంబును విడిచి పూర్ణం బైనపడ్డంబును బరం బైనబుభంబుక్రింద లిఖించి మిాదట మధ్యమంబు గ్రింద మధ్యమంబు ప్రాసి కేషంబు లైన గురులను గరి యని యని ప్రాయక మూలుక చంబు ననుసరించిరి. గా యనికింది మడ్డంబువెనుక ప్రాయుఁ కతన రిగుస యుఁ పంచమతానంఁ గలుగు. అంత నాపంచమం క్రియందుఁ బూర్ధ్వం బైన గాంధారంబుక్రింద నిల్చి మిాదటిసమలక్రింద గనుల ప్రాసి కేషం బైనగాంధారంబున కాదిబుషఫంబునకు వెనుక నిల్చినచో సరిగు యను నాల్నరతానంబు సంభవించే. ఇట్లు మధ్య మాంత్యతానంబు లాఅలును సంఘటిల్లు. ఇంక మధ్య మాంత్యతానంబు గల్పించ బ్రహ్మక్రైస్తవం బైన గాదు. కాప్పున నింకగాంధారంబు లాఅలు గ్రహంబును బుట్టనలయుటం జేసి యట్టియాజువపం క్రియందు మొదటిగాంధారంబునకు రిసులు రెండును బూర్ధ్వంబులు గావున, వానిరెంటిని క్రోసి పూర్ణం బైన గాంధారంబునకు వెనుకటిభాగంబున ప్రాయం డగ్గు అందుకతంబున సరిగు యని గాంధారాంతం బైన సప్తమ తానంబుభుయించు. ఇట్లు మొదటి మధ్యమాంతానంబు లాఅలు, గాంధారాంతంబు లాఅలును, బుషభాంతంబు లాఅలును, మడ్డాంతంబు లాఅలునుం గూడ నిరువదినాల్లు తానంబులు నగరిసా యను నవరోపించానాంతంబు లై తదవరోపింస్వరూపస్తారంబుగాఁ బుట్టినట్లు చతుస్సురప్రస్తారంబునరదు సంభ

వించు నని యొఱేగి బుధిమంతులు తాదృష్టప్రస్తావంబులు లిథంపవలయు. ఇవ్విధంబున సరిగుమా యను పంచవస్యరం తైన యాడవప్రస్తావంబును, సరిగుమహద యను పట్ట్వారాంతం తైన పాడవతానప్రస్తావంబును, సరిగుమహదని యను సంపూర్ణస్తప్తమతానప్రస్తావంబును గ్రమంబున నూటయిరమైతానంబులును, నేడు నూటయిరువది తానంబులును, అయిదువేలున్నలువది తానంబులుగల్లు. తత్తత్త్వఫమతానావరోవాస్వరాంతతానానంభాయ్వక్రమంబులెతెంగి ప్రథమతానంబునకు నవరోహిన్యైన తానంబు ప్రస్తావంబుకొనను బట్టున్నట్లుగాఁ బ్రస్తారింపవలయు. ఇట్లు ప్రస్తావలక్షణం బెర్రుఅచితి. నష్టోద్దిష్టతానోద్ధారక్రమం చెతెంగించెద. ఇ దెట్లన్న నిట్లు ప్రస్తురించిన గాళికసామిక స్వరాంతరాడవ పాడవసంపూర్ణతానప్రస్తావంబులయందు నేనప్రస్తావంబులో నేనవతానంబు కాన్చించెద. దానికి స్వరంబు లెవ్విధంబున నుండు నని యడిగినట్టిష్టుతానంబులును థరించుట షష్టుతానోద్ధారం బనం బరంగు మలియునిన్నిస్వరంబుల ప్రస్తావంబులో నీటి స్వరంబుల తానం బెన్నవదో యని యడిగినచో దాని సంఖ్యి యుద్ధరించి చెప్పట యుద్దిష్టతానోద్ధారం బనం దగు. కావున నీటి నష్టోద్దిష్టంబు లాపిమం తైన యాచ్చికతానంబు ప్రథానంబు గాఁ వివరించం దలంచి యంగులకుఁ బరమనాథనం తైన ఖండమేరుచుక్కోద్ధారక్రమం చెతెంగించెద. ఆందు నొకటుఁ దచ్చుకుఁష్టోష్టేణ ప్రకారం చెట్టే దనిన.

118

శీ॥ ఆత్మాకృత్యిలు గర్భి హరు వొప్పుకోకబంతి
 తోలుత నందంబుగాఁ డెలియ వ్రాసి
 యది యొక్కటియుఁ దోసి యాక్రింద నాటెండ్లు
 పరఁగిన రెండవబంతి వ్రాసి
 యం దోక్కటి వదల్చి యాక్రింద నైదిండ్లు
 బలిసిన మూడవబంతి వ్రాసి
 యం దోక్కటి హరించి యా క్రింద నాల్చిండ్లు
 బరఁగిన యాఱివబంతి వ్రాసి

గి॥ మతియ మూఁ డిండ్లు రెం డిండ్లు వరున నోక్క-
 యిల్లు గల బంతు లట్లు ఘటిల్లు జేయఁ
 గల్లు నాతోక్కబంతి యా ఖండమేరు
 చుక్కసీమను, రామభూజాని వినుము.

వ॥ ఇట్లు మొదట మొదట నొక్కొక్క యిల్ల తక్కువ గా నమరిన యాత్మాక్కాథండ పంక్తి గల్లు ఖండ మేరుచక్రలేఖనంబు గావించునోని యంత నా ఖండ మేరువునందు మొదటినుండి క్రమంబుగాఁ దుధిదన్మను నూర్ధ్వాభో రూపంబు లై కనుకైదు నీ సప్తపంక్తులను సేకస్యారాదు లైన యార్పికాది సప్తకానంబులకు వదుసగాఁ దానకంబు లగు నని భావించి వెండియు దాని కోష్టంబులయందుఁ దత్తానుసంభ్యాలేఖనంబు సేయవలయు. అది యొప్పి దనిన.

120

సీ॥ ఆఖండ మేరువు నాత్మాక్కాపంక్తిలో

నాద్యపంక్తినీ గల్లు శాది కోష్ట
మును నొక్కటి ఘుటించి మునుకోని తక్కిన
యాత్మిండ్లునోసున్న నమర ప్రాసి
యూర్ధ్వాభరాకృతి నొనరిన మొదటికి
మొద లై నబంతుల మొనలయందుఁ
గలిగినలెక్కలు గలయంగఁ గూవుచు
సున్న లక్షీంచట సాంగురాటిచి

అవియై మొదలగఁ గోష్టసంభ్యాగుంబు
గలుగ లెక్కించి యాక్రించినెలవులందు
నైట్రీలెక్కలు లిఖయింప నమరియుండు
ఖండ మేరువు, రామభూమండ లేందు!

121

వ॥ మతియు నీఖండ మేరుసంభ్యాలేఖనకమంబులు విస్తారంబు గాఁ
కెలియ వివరించేద. ‘స్తాద్యైకాంతకోష్టానామ్, అభోధ స్పృష్టిష్టయః’
అనునాయింబుచేతమొదట సేడిండ్లపంక్తి సందంబుగా లిఖయించి దానికింద
సాత్మిండ్ల బంతియు దానికింద సయిదిండ్లబంతియు, దానికింద నాల్చిండ్ల
బంతియు, దానికింద మూడిండ్లబంతియు, దానికింద రెండిండ్లబంతియు,
దానికింద నొంటిబంతియు ని ట్లాటొక్కుబంతియు సందంబుగాఁ గ్రమంబున
లిఖంచి ‘తా స్వాద్యా యా మధ్యకోష్టలిఖాతేషు పరేషు ఖమ్’ అను
నాయింబుచేత సట్టియాత్మాక్కాబంతిలో మొదటిబంతిమొదటి కోష్టంబు
నందు నొక్కటి లిఖితాంచి విగివినయాత్మిండ్లలో నాతుసున్నలు ప్రాసి
యంత నూర్ధ్వాభోరూపంబు లైనయయాత్మాక్కాపంక్తిలోన మొదటిచెంక్తి

మొదలుకొని యాపంక్తులన్నిటిక్రిందఁ గౌనలయందుఁ గలిగినలెక్కలు క్రమం మంబునుఁ గలయం గూడి యావైయింటి సున్నల్క్రింద రెండవబంతికోష్టములు యందు నాకూడినలెక్కలు వ్రాసి యాయిండ్లు మొదలుచేసినాని కోష్ట సంఖ్య రెట్టించి యాక్రిందియిండ్లోన నాలెక్కలు క్రమంబునుఁ గలయం గూడియావైయింటిపం క్తుల్క్రింద రెండవబంతి లిఖింపవలయును. 'ప్రాక్తుష్ట్రోణం శాంకసం యోగా దూర్భ్యాధసితప్తజ్ఞైషు జూన్యుంహ్యాధో లిఖి దంకంతం చాఫోధ స్వయోష్టుకాతీ కోష్టసంభ్యాగుణజ్ఞువ్యధింద మేరురయం మతః' అను న్యాయం బనుసరించి తత్త్వమంబున సంఖ్యాఁఖన క్రమంబును చివ చించెద. ఎ ట్లనిన. ఖండ మేరువునందు నూర్ధ్వాధోరూపంబు వైన సహ పంక్తులలోన మొదటి పంక్తి మొదటియింట నొక్క టున్నదిగావున నా యొక్కటియు 'నేక మేకంబు' గుణించి యా యొంటి మొదట సున్నక్రింది రెండవపంక్తి రెండవయింటను లిఖియించి యాపిమ్మటఁ వైబంతి మొదటి యొక్కటియు మొదటిసున్నక్రింద రెండవ పంక్తి రెండవయింటి యొక టియు నొక టొ కటి రెండని కలయంగూడి యా రెంటిలెక్క రెండవసున్న క్రింద మూడవబంతి రెండవయింట వ్రాసి యాయుల్లే మొదలుచేసి 'సిషోష్టోత్రోష్టుసంభ్యాగుణంయునేత్' అను న్యాయంబుచేత నా మూడవసంక్తి రిండవసున్నక్రింది రెండవయింటి రెంటిలెక్క రెట్టించి దానికి రెండవసంక్తి యింటను రెట్టించిన నాలుగు లెక్క వ్రాసి పిమ్మట నూర్ధ్వాధోరూపమై మూడవపంక్తిక్రిందిమూడవయింటనాల్లను రెండవపంక్తి మొదటసున్నక్రింది రెండవయింట నొక్కటి ప్రథమాది కోష్టాంకం బొక్కటియును, నీమూడు బంతులక్రింది కొన మూడిభేరండ్ల లెక్కలును గలయఁగూడి యయ్యాఱును నాఱవబంతి మూడవసున్నక్రింద రెండవయింట లిఖించి యది మొదలుచేసి దానిక్రింది రెండవయింటి యా యాఱును రెట్టించి పండిండును వ్రాసి యా యింటిక్రింద మూడవయింట నాయాఱును బంచి పెంచి పదునెనిమిది వ్రాసి మఱియు 'ప్రాక్తుష్ట్రోణంయోగాదను న్యాయంబుచేత నాలవ యూర్ధ్వాధోరూపమైన నాలవపంక్తిక్రింది నాలవయింటి పదునెనిమిదియును మూడవయింటక్రింది మూడవయింటి నాల్లను రెండవబంతి సున్నక్రింద రెండవయింటి యొకటియుఁ బ్రథమాదికోష్టాంకం బొకటియు నీ నాలు పంక్తులక్రింది కొనయిండ్ల లెక్కలోఁ గలయఁగూర్చి యా యిరువదినాల్లను సైదవపంక్తిపెయింటి నాలవసున్నక్రింది రెండవయింట లిఖించి యది మొదలుచేసినాని యా క్రింది రెండవయింటి యా యిరువదినాల్లను రెట్టించి నలవది

యెనిమిది లిఖించి యూక్రింది మూడవయింటి యూ యిరువదినాల్నను ముఖ్య డించి రెట్టించి రెండు ప్రాసి దానిక్రింద నాలవయింటను నా యిరువది నాల్నను నలువడించి క్రిందిది యాఱు లిఖించి యంతటఁ పై యూధ్యాధోరూపం పైన త్రైదవబంత్స్క్రిందికొన నైదవయింట తీంబదియాఱును నాలవ బంత్స్క్రిందికొన నాలవయింటి పదునెనిమిదియును మూడవబంత్స్క్రిందికొన మూడవబంత్స్క్రిందినాల్నను రెండవబంతి సున్నక్రింది రెండవయింట నొక్కటియు మొదటిబంతి మొదటియొక్కటియును గూడ సీట్టుదుబంతుల క్రిందికొనొక్కటియింటనైదు లేక్కలును గలయఁ గూర్చి యానూటయువది యును నాఱువపం కీమీఁది యాజివసున్నక్రింది రెండవయింట లిఖించి యూ యాల్నే మొదలుచేసికొని నూటయువదియును, నా నూటయువదియును రెట్టించి దానిక్రింది రెండవయింట ఇంచం నా యిన్నాటనలువది ప్రాసి, దాని క్రింద మూడవయింట నానూటయువదియు ముఖ్యించి మున్నాటయువదిగా విభజించి దానిక్రింది నాలవయింట నానూటయువదియును నలువడించిరాం ప్రాసి దానిక్రింది యియిదవయింట నానూటయువదియును నయింట చౌచ్చించి ఒంచి అంతట నయూధ్యాధ్యాధోరూం పైన యాజివపం కీక్రిందికొన నాఱువయింట నాఱునూఱును నయుదవపం కీక్రిందికొన నైదవయింటఁ నొబదియాలును నాలవబంత్స్క్రిందికొన నాలవయింటఁ బదునెనిమిదియును మొదటిబంతిక్రిందికొన మూడవయింటియొక్కటియు మొదటిబంతి ప్రథమకోష్టాంకం నొక్కటియును గూడ నాతీండ్ల బంతులక్రిందికొన ఖాండ్ల నాఱులేక్కలను గలయ లిఖించి యూ యేదునూటయువదియును సప్తపం కీసై నాఱు సున్నక్రింది రెండవయింట లిఖించి యూ యాల్నే మొదలు చేసికొని దాని క్రింద రెండవయింటను నాయేదునూటయువదియును రైంచి ఇంచం లిఖించి వెండియు నాయేదునూటయువదియును ముఖ్యించి దానిక్రింద మూడవయింట ఇంచం లిఖించి యూయేదునూఱును నలువడించి దానిక్రింది నాలవయింట అరాం ప్రాసి మతీయును నాయేష్ట్రాటయువదియును, నైదింట హౌచ్చించి దానిక్రింద నయుదవయింట 3 ఇంచం ప్రాసి వెండియు నాయేదునూఱును నాతీంట హౌచ్చించి దాని క్రిందికొన నాఱువయింట 43 ఇం లిఖింపఁ దగు. ఇట్లుధరించిన ఖండమేరుచక్రంబునందలి రెండవయ్యద్దపం కీ యాతీండ్లలోను మొదటింట నొక్కటియు, రెండవయింట రెండును, మూడవయింట నాఱును, నాలవయింట

యారువడినాల్నాను, వైదవయింట సూటయివడియును, నాఱవయింట 2 శం
యును గలిగి యుండుటంజేసి తత్తత్తుసంఖ్యాక్రమంబున నాయాజీండ్లయం
దును సేకస్వరాదు లైన యార్పికాదివట్టానంబులకును దాదృష్టప్రస్తావజన్మ
కూటతాన సంఖ్యల వరుసగాఁ దెలియం దగు. ఇంతమాత్రంచే కానిసం
భూర్జ సప్తమతానప్రస్తావకూటతానసంఖ్యమాత్రంబు కానిపింపరాదయ్య
నని తలంచి సూత్రకాణండు ఖండమేరువునందు నాసంఖ్య తెలియటకై
వేతే సూత్రాంతరంబు సర్వతానసామాన్యంబుగాఁ గల్పించే. అది యొప్పి
దనిన.

122

గి॥ అస్నే స్వరముల తానంబు లన్నీనిషుద
బంతులకు గ్రింద నెక్కము లంతుచేసి
యార్పికాదికతాన సంఖ్యాక్రమంబు
టేటపఱతును, రామథాత్రీతలేంద్ర!

123

వ॥ అది యొట్టిదనిన.

124

ప్లో॥ తానస్వ మితోర్ధ్వధః
పంత్రీగాత్యంకమిత్రణత్
మకస్వరాదితానానాం
సంఖ్య సంజాయతే క్రమాం ||

125

‘ఏ॥ అచూతోప్తస్వాయం బసురించి యేకస్వ రాదిన ప్తతానసంఖ్య
క్రమర్థులు ఏపించే. అది యొట్టి దేనిన వినుము, ఖండమేరుత్వందు
సూర్యాధోరూపము లైనస ప్తపుక్కలలోన మొదటితానకు నొక్కయిల్లు
గలసి మొదటిబంతి రెండవతానంబునకు రెండింట్లు గలిగిన రెండవబంతియు,
మూడవతానంబునకు మూఁడింట్లు గలిగిన మూడవబంతియు, నాలవతా
నంబునకు నా ల్చింట్లు గలిగిన సాలవబంతియు, నయిదవ తానంబునకు నయి
దింట్లు గలిగిన యయివబంతియు, నాఱవతానంబునకు నా జీంట్లు గలిగిన
యాఱవబంతియు, నాఱ్ముక్కతానకు నాఱ్ముక్కయింట్లు గలిగిన యా
ఱ్ముక్కబంతియు, నియతంబు లై యుండు: గాపున, నందులో మతియును
ని కైకరితార్థదినప్తాంతకోప్తాన్నితంబు లై యూర్ధుధోరూపంబు లైనయూ
ఖండమేరుహితస ప్తపుక్కలను పడ్జాదిన ప్తస్వరంబులకును బ్రతినియతంబు లగు

ఉంటేనీ యన్ని స్వరూపంబులతానప్రస్తావంబునకు సంఖ్యాక్రమం బడిగిన నన్ని పంక్కులక్రిందికొనయిం డ్లె యన్ని లెక్కలు మొదటిబంధిమొదటిలెక్కయిందు నుండి కూడి తెలియుఁజ్యువలయు, అది యొ ట్లుఁ గత్క్ర్యిమంబు విసుము, తెలివెద. ఆర్థికతానంబునకు మొదటిబంధిమొదటియోక్క, లెక్కయు, గాధిక తానంబునకు రెండుబంతులక్రిందిరెండును, సామికతానంబునకు మూడు బంతులక్రింది మూడులెక్కలు స్వరాంతరతానంబునకు నాల్గుబంతులక్రింది కొననాల్గులెక్కలును, నొడవతానంబునకు నైదుబంతులక్రిందికొనల నైదు లెక్కలును, పాడవతానంబునకు నాఱుబంతులక్రిందిట కొనల యిండ్లు నాఱు లెక్కలునూ సంపూర్ణతానంబునకు నేడు బంతులక్రిందికొనలయిండ్లను నేడు లెక్కలునూ గ్రమక్రమంబుగాఁ బ్రత్యేకంబునుం గలయఁగూడివచో నేక స్వరప్రస్తావంబు నొక్కతానంబును, త్వీస్వరప్రస్తావంబునందు రెండుతానంబు లును, ద్రిస్వరప్రస్తావంబునందు నాఱుతానములును, జతుస్విరప్రస్తావంబు నందు నిరువదినాల్గుతానంబులును, బంచస్వరంబునందు నూటయిరువదితానంబులున్న, పట్ట్వీరప్రస్తావంబునందు నేడు నూటయిరువదితానంబు లును, సత్కష్యరప్రస్తావంబునందు నయిదు వేలనలువదితానంబును గ్రమం భోష్ట నేకాదిసప్తతానప్రస్తావంబులయిందు జగ్నీంచు నని యిట్లు ఖండమేరు చక్కంచనం దార్శికాదిసత్కావిధతానప్రస్తావజన్మతత్తుతానసంఖ్యాక్రమంబులను బుధిమంతు తెచ్చింగి వ్యవహారింపవలయు. మఱియు నిట్టిఖండమేరుచక్కంబు కొని తత్త్వికారంబున విహితంబు లై నగాధికాదిపట్టానప్రస్తావంబులయఁదు వలిగినవచోట నష్టించిప్పతానోద్ధారక్రమంబు ఖండమేరుప్రథమపం శ్రీపథమకోష్ట సింహకస్వరార్థికతానంబు ప్రథానంబుగా వివరించి తద్జ్ఞులు తేలుపుదురు. అందు మొదట నుదిష్టాధృతారక్రమంబు తెలియక నష్టాధృతారక్రమంబు తెలియదు గావునఁ, దోలత నుదిష్టతానోద్ధారగ్రిమం చెకింగించెద. అది యొక్క దనిన.

126

గి॥ తెలియు దగుడానపంక్కి యుద్దిష్ట మైన
స్వరము లెన్నియొ యన్నిలోష్టములమీఁద
బంతియిండ్లను మొద లంటా బొదుకొల్ప
వలయుఁ గ్రమముగ, రామభూవలయనాథ!

127

గ॥ ఇట్టి పద్మాంధం పే వినరించి తెలివెద. అది యొ ట్లన్ని ‘వేద్య తాన్మూలవితాన్ న్యనే తేమ్యవలోష్టకాన్’ అను న్యాయంబుచేత మొదట

మొనట ద్విస్వరతానం బుద్ధిపుణైనచో లోప్పున్నయంబు, విస్వరోద్ధిష్టంబు
నకు లోప్పతయంబును, జతుస్విరోద్ధిష్టంబునకు లోప్పతుప్రంబును, బంచ
స్వరోద్ధిష్టంబునకు లోప్పంచకంబును, పటుస్విరోద్ధిష్టంబునకు లోప్పపట్టం
బును; స్తుస్వరోద్ధిష్టంబునకు స క్రతులోప్పంబును, నిట్టు క్రమంబున నుద్దిష్ట
క్రకారంబున షిఫ్ట్డతాసంబులకు షిఫ్ట్డంబులు గల్గ నున్నలోప్పంబులు
ఖాడ మేరువుసై యడ్డబంతియందు బ్రథమకోష్టము మొదలుకొని సప్త
కోష్టంబులయందు పరుసగా నిఱువవలను. లోప్పంబు లనగా మృత్తికా
శకలంబు లనం బరఁగు, అది మైను జణకాదిధాన్యవిషేషంబు తైనను
బుర్లోక్కడకారంబునఁ బ్రథమపంటి సప్తకోష్టంబులయం దుస్సి విత్చా
లసపకారంబున నుద్దిష్టతానోద్ధారంబు నేయవలను. తల్లుకుణం చెట్టి
దనిన.

128

సీ॥ ఎన్నిస్వరంబుల కిచ వగు నుద్దిష్ట
మన్నిస్వరంబుల నమరిసగ్గి
మరాలక్రమము ద్వానిముందఱ పుట్టిముంచి
యుగత త్రుణాన మైల్గో స్విరము
స్థునుమాలక్రమా త్యస్వరంబులపుంచో
మొదటిచి తేక్కించ కుండ గుంగు-
నెస్సున ద్యుంచ నన్నవచోకి
సున్నమిందటిసుండి చొనిపి లోప్ప

మంత్య మాఁగ ఉధింబు నవల నుంచి
శిష్టమెల్లను గ్రమ మని లోప్పసంగ
లాంకములు గూడి యద్దిష్ట మన్నవ వని
తెలుపు దగువయ్య, రామధార్తీత లేంద్ర!

129

న॥ వెండియు సిట్టియుద్దిష్టలక్షుపదాయిరంబే విస్తరించి లైలం
దలంచి షిఫ్ట్డంబు తైనయుద్దిష్టతానోద్ధారక్తమంబులయందు సులభం చైన
సంతుస్వరోద్ధిష్టతానోద్ధారణాప్రకారం బుద్ధిష్టంబుగావునఁ దదనుగుణాబుగా నాల్లు
లోప్పంబులు ఖండ మేరువుసం దూర్ధ్వాధోరూపంబు తైనసాల్గుల తులందు
మిందటి ఇందటిలోన మొదటియంటి గ మిందఁ దక్కు. లోప్పంబు నావలి

మూడున్నలమీద మూడు లోప్తంబులును నిల్చుకొని యంతటఁ జతు
స్వీరప్స్తంబునందు మగరిస యను నితివదినాలవయవరోక్తింతానం
బుద్ధివ్యంబు గా వ్రాసికొని యవ్యలసరిగుచదని యనుస్తస్వీర తాసంబ్రార్ణ
తాసంబునందు నాటుతాసంబులు ప్రస్తుతమూలక్రమం దై యన్నన్నవి. కావున
సఫియానుంగాళ యుద్ధిష్టితాసంబున నన్నిస్వీరంబులు గలమూలక్రమంబు దాని
క్రింద సరిగొ వ్రాసి చూడవలయు. కావున సయ్యద్తెంటిలోనఁ గల్లు సరి
గమ యనుచతుస్వీరమూలక్రమతాసంబు మగరిస యను సుద్ధిష్టతాసంబు
క్రింద సమానంబుగా లిథాంచి యుద్ధిష్టితాసంబున నన్నవరూపంబు మూల
క్రిమంబుకొనుండి మీఁదికి సెంచంగా నావల దై యన్నది. కావున
సూర్యాధోరూపం దైన నాలవబంతిమీఁదియింటి మూడువస్తు మీఁది
లోప్తంబు నాయింటిక్రింద నాలవయింటికి డించి యందు నిల్చవలయు, అంతే
సుద్ధిష్టమూలక్రమంబునఁ దుపలభ్యం దైనష్ట్టంబును నవ్యల వ్రాసికొని
మగరి యనుసుద్ధిష్టంబును గరిసి యనుమూలక్రమంబును ద్రిస్వీరంబులు
గలుగ సమయంబుగా నిల్చుకొని యుద్ధిష్టాంత్యం దైనబుషభంబు మూల
క్రిమంబు తునిండి మొదటికి సెంచగా మూడవ దై యన్నది కావున
సూర్యాధోరూపం దైనమూడవపం క్తమీఁదిటియింటి రెండవస్తు మీఁది
లోప్తంబు నాయింటిక్రింది మూడవయింటికి డించి యం దునుపవలయును.
ఈ ట్లుభయతాసం దైనబుషభంబును దివిచి ము స్తువ్యల వ్రాసినష్ట్టంబు
వెనుక కిరియని లిథాంచి వెండియు మగ యనుసుద్ధిష్టంబును గమ యని
మూలక్రమంబును సమయంబుగా నిల్చుకొని చూచుచో నుద్ధిష్టాంత్యందైన
గాంధారంబు మూలక్రమంబునందుఁ గొనుండి మొదటికి సెంచగా రెండవ
దై యన్నదిగావున సూర్యాధోరూపం దైనరెడవబంతిమీఁదటియింటి
సున్న మొదటిసున్న మీఁదిటిలోప్తంబును దానిక్రింది రెండవకోప్తంబునకు
డచ్చి నిలువలయు. ఇట్లుభయతాసంబులయందు నుపలభ్యం దైనగాంధా
రంబును సుగ్రహించి ము స్తువ్యల వ్రాసిన రిసలకు వెనుక గరిస యని
వ్రాసి వెండియు మ యని యుద్ధిష్టమూలక్రమంబులు సరిగ నిల్చుకొని
చూచుచో నుద్ధిష్టాంత్యం దైనమధ్యంబును స్థానశేదంబు లేక రెండును
సమంబుగా నుండుటంజేసి ప్రథమపంక్తి ప్రథమకోప్తప్రథమాంకంబుమీఁదటి
లోప్తంబునకు జలనంబు వే కమ్ము. అట్లయిన సుభయత్ర లభమధ్యంబు
లభ్యం భయ్య నని యెంచి యామధ్యమంబును ము స్తువ్యల నిలిపినగరిసల
వెనుకల వ్రాసి మగరిస యని యుద్ధిష్టతాసం చెప్పటియట్ల. సేయం దగు. ఇ

ట్లుదీప్త శాసవ్యాత్రింధారంబునం దెల్లఁ దుదినుండి మొదటికి లోప్తచలనాబు సేయుచు హచ్చి యంతట నిట్లు లోప్తంబు లేక్కిన నాల్గులెక్కులలోఁ బ్రథమ పంక్తి ప్రథమాజ్కుం బొక్కుటియును రెండవపంక్తి క్రింది రెండవయింటి లెక్కు రొక్కు రొక్కుటియును మూడవపంక్తి క్రింది! మూడవయింటి లెక్కునాల్గును నాలవపంక్తి క్రింది శాలవయింటి లెక్కు పదునెనిమిదియును గూడని నాల్గు పంక్తులక్రింది నాల్గిండ్ల లెక్కులను లోప్తాక్రాంతంబులు గావున నానాళ్లులెక్కులను గలయి గూర్చినచో నిరువవినా లగుటంజేసి యాయింతు లెక్కుచేసి కొని ‘లోప్తాక్రాంతాజ్కుసుయోగా, దుదీప్తస్వి మితి ర్భవేత్’ అనెదు నాయయుచేత మగరిస యనునుదీను తానంబు చతుర్స్వరప్తారంబునందుఁ గడనవరోహి రైనయిరువదినాలవతానం బగు నని తెలుపం దగు. 130

‘లోఁ॥ స్వరా నూర్కులకుమస్యాంతాయ్ తూపుర్వుఁ యాపతిథస్వరః
ఉదిప్తాంత్య స్తావతిథే కోప్తాధో లోప్తకం భవేత్
లోప్తచాలన మంతాయ్ లాన్య త్ర్యక్త్యు లభుం క్రమో భవేత్
లోప్తాక్రాంతాజ్కుసంయోగా దుదీప్తస్వి మితి ర్భవేత్’॥ 131

అను శాస్త్రాన్యయింబు చేతే బూర్జ్యుక్కకుమంబున వసరోహి రైన చతుర్స్వింశోదిప్త శానం బుధరించుక్రమం చెత్తింగించి మఱియును చల్లక్షణ క్రమంబున వ్యత్యత్కుమంబు లైన యుదీప్త శానంబుల నుధరించు ప్రకారం చెత్తింగించెద. అది యొటి దనిన నాక్షర్ణింపుము. ప్వయటియట్ల నాలుగులోప్తం ఖలు వైబంతి మొదటిల్లు మొదలుకొని నాల్గిండ్లను సంఘటించి గసమరి యను వ్యత్యత్కుమతానం చెన్నవ దని యుదీప్తంబుగా ప్రాసితొని దానిక్రింద సరిగు యని మూలక్కమంబు లిథించి చూచుప్పు దుదీప్తంబుకొన నున్న బుపథంబు మూలక్కమంబునందుఁ దుద సుచి మొదటికి సెంచగా మూడవ కై యున్న”. కావున నూర్ధ్వాధోరూపం జైన నాలవపంక్తి మొదటియింటి సున్న మించి లోప్తంబును దానిక్రింది మూడవయింటికి దెంచి యందు నిలుపూ దగు. ఇట్లు భయస్తలంబులయందును లభుం జైన బుపథంబు నవ్యల సెత్తి ప్రాసి పిమ్మిట గసమ యను నుదీప్తంబును గమ యను మూలక్కమం ఖలు ప్రిస్వరంబులు గల నారెండును నిలుపుకొని చూచుచోట నుదీప్తాంత్యు జైన మధ్యమంబు మూలక్కమంబునందు సరిగు గౌన నున్న ది కావున సాఫేదంబు లే కుండంటంజేసి మూడవపంక్తి మించియింటి రెండవపస్వన్న

మిాదిలోష్టంబునకుఁ జలనంబు లే దయ్యా. అ తైనను నామధ్వమం బుప లబుం బైన్టు రా సెంచుకొని యాస్సురంబు సుదీప్తమూలక్కమంబులయందుఁ ప్రోసి ము స్నువ్యల వ్రాసిన బుమభంబువెనుక మరి యని వ్రాయునంత గఁ యను సుదీప్తంబును సగ యను మూలక్కమంబును దీన్సంబులగా నిలుపు నుదీప్తాంత్యం బైన షడ్జంబు మూలక్కమంబులో దుకినండి మొదటికి సెంచగా రెండవ తై యుండి. కావున ఖండమేరువునందు మాధ్వాధోరూపం బైన రెండవపంక్కి మిాదటి సుస్నుమిాది లోష్టంబు నాసున్నప్రింది రెండవయింటికిం దెచ్చి నిలుపవలను. ఇట్లు భయత్త లబుం బైన షడ్జంబును ప్రోసి ము స్నువ్యలనుండి సమరులవెనుకను సమరి యని వ్రాసి నివ్యా పిమ్ముట గాగా యని యుదీప్తములక్కమంబులు సరిగా నేకఫ్ఱం బులుగా నిలుపుకొని చూచుచో సుదీప్తంబునకు మొదటికి బైన గాంధారంబు మూలక్కమంబునందు మొదటికి బైన సరిగా నువ్వు. కావుప నా మొదటిపంక్కి మొదటింట మొదటిలోష్టంబు చలింపక యున్న గాంధారం బుభయత్త లబుబయ్య నని తలంచి యా రెండు దిక్కులయంచు నా స్నురంబు త్రోసి ము స్నువ్యల లిఖాచిన సమరులవెనుక గసమరి యని యుదీప్తుఁ చెప్పటి యచువునవ్రాయగా దగు. ఇట్లు తుఱిస ఒపి మొదటికి లోష్టంబు చాలనంబు నేయు. వచ్చి యంతట లోష్టాక్రాంతుంబు బైన యిల్లు నాలు పంక్కులలో పూఁ డెండ్లు గావున నందులో మొదటిబంతి క్రథవకోస్తాజ్ఞాం భోక్కుటియుచు రెండవపంక్కి సుస్నుక్రించ రెండవయింప్రింద నొక్కటి యును, నాలిపంక్కి సుస్నుక్రింద మూడాడవయింట పండింషను నీ మూడిండ్ల లెక్కలుచుగలయఁ గూర్చినచోఁ బదునాలు గయ్యా. అట్టియాయింతు లెక్క చేణోని గసురి యు సుస్నుతాంబు చతున్స్నుర ప్రస్తారంబునందుఁ బదునాలవ తాను బని తెలుపంచగు. శిట్లు వ్యుత్రుమోద్దిసుతానోద్దారణ క్రమం చెఱిగిచితి. ఇత్తెఱుగున గాధికాది పట్టాసపస్తారంబులయందును ఇన్ని స్వరుంబుల యుదీప్తం భోప్పి యన్నిలోష్టంబులు ఖండమేరూ పరిపంక్కి యందు నిలుపుకొని యన్ని స్వరుంబుల..... బులు వ్రాసికొని యుదీప్తంబునందుఁ దుదనుండి మొదటికి నడుచుచు మూలక్కమంబునందుఁ గొన నుండి మొదటికి సెంచుచు స్వరం..... దని తెలుపుచు లభుత్యాగ శిష్టక్రమంబులు నేయుచుఁ దుద సుస్నుమిాదినుండి లోష్టచాలనంబు మొదటికి జేయుచుఁ బ్రథమూజ్ఞాంబు విడువక లోష్టాక్రాంతకోష్టంకంబు లన్నిఖ్యా గలయం గూడి యుదీటం చెన్నవదని తత్సంఖ్యా దెలుపుచు ని

భ్రాదవసాహూర్థావి స్వరప్రస్తారోద్దివ్తతానోద్దరణ క్రమానుగుణంబుగా షష్ఠి
తానోద్దరణావకారం చెఱింగించెన. వినుము! తల్లిక్షణం చెప్పి దనిన. 132

క్షీ॥ బై రంకై రువుసంఖ్యా సా కాలై కాబ్జుసమన్వీతా
తేష లోష్టం క్షీవేన్మౌలలోష్టసాన విదం భవేత్

ఇట్లను లోకాధంబు గలిగిన షష్ఠితానోద్దరణ లక్ష్మణవర్ణం చెప్పి
దనిన. 133

సీ॥ వాల్కై కాంకసమన్వయించిం గన్న
నేయంకములచేతి నెఱుఁగవచ్చు
నష్టతానము సంఖ్య నలు వొపు నందుల
మిందటి సున్ను లమింద లోష్ట
ములు డించి నిలిపి సున్ను లనుండి నష్టతా
న స్వరథాన మెన్నంగఁ గ్రింద
నేనవయింటను నింపాందు లోష్టంబు
లన్న వస్వరము క్రమాంతిమస్వ

రంబురగ్గఱనుండి పూర్వాన్ని కెన్న
నష్టతానాఖ్య మగుచు (లభ్యంబు) విదుచు
ఉదియగఁ వొంటిగతి నిట్టు తైన నష్ట
తాన మెఱుగఁగఁ దగు, రామథారణీంద్ర! 134

వ॥ ఇది నష్టతానోద్దారలక్ష్మణం బగు ఈయర్థంబు విస్తరించి స్పష్టం
బుగా వివరించెన. ఎట్లన్న, సెన్నిస్వరంబులతానంబునడిగిన నన్ని లోష్టంబులు
ఖండ మేరువు పై బంతియం దన్ని యిండ్లయందు మొరటినుండి నిల్చి, యంతె
నాప్రథమపం క్రిప్రథమణిష్టోరికంబుతోగూడ సెన్ని యిండ్లన్న యంకెలచేత
నష్టతానసంఖ్య వచ్చు నన్ని యిండ్ల యంకెలయందు నాపంక్తులమిందిటి
యిండ్ల నున్నయాచ్ఛాది లోష్టంబులు దించి తెచ్చి యందుల నిలిపి మింద
సన్న యున్న యిండ్ల మొదలుకొని క్రింద లోష్టంబు లున్న యిండ్లు గను
గాని దొంచుకొన్న చో మింది సున్న లయొద్దనుండి క్రింద నెన్న వయింటి
లోష్టం బున్నదియో యన్న వస్వరము మూలక్రమాంత్యస్వరము దగ్గర

సుండి మొదటికి సెంచగా నచ్చేటు గస్పట్టునపియై నష్టతానాధ్వర్యశ్వరూపం బై చెలు వొందు. ఇట్లు చూచునో లభింబు విడుచుటయును శేషంబు క్రమంబు సేయుటయును సున్నమాచితీ లోప్పంబు చేరింపక యున్నమాల క్రమంత్వ శ్వరంబును నష్టతానాంత్యశ్వరంబును సచుం బని యొంచుట యును నివియొల్ల నుద్దిపతానోద్దారణంబునందునుంబోలే వీనియిందును దెలియవలయు. ఇట్లు తెలియ నేర్చినచో నష్టతానసంఖ్య నెఱుంగవచ్చు. ఇదియునుం గాక నష్టతానసంఖ్యకు సుదేవాంబు గలిగినచో మొదట నుద్దిపతానోద్దారణంబు గావించు. నీయాయున్నిపతానసంఖ్యపకారంబున నన్ని బంతులయిండ్లయందుఁ గ్రింద లోప్పంబులుండు. నయ్యధిష్టితతానస్తాన లోప్పంబులే గుతెచేసికొని నష్టతానం బుధరించి తత్పంఖ్యకుమం బెత్తిం గింపవలయు. నది యొక్కసంప్రదాయం బగు. ఇతిశుషుంగాక లెక్కలు గూర్చుచోట నొక్కొక్కుబాతేకి నొక్కుయింట లెక్కగా సమరి యొక్కయింట భీక్కచేపి గాకయుండు, ఇది యొక్కసంప్రదాయంబు వీని నెఱుంగవలయు. ఇదియునుంగాక లుద్దిపతానోద్దారణంబున నష్టతానోద్దారణకారణం బనియును నారెంటికిఁ బ్రథమకోష్టంకంబైన ప్రథమతానంబు మాంకారణా బనియు నిది యొక్కసంప్రదాయంబు. వీని నెఱుఁగనలను. ఇష్టిక్కమంబును జతుస్వర ప్రస్తారంబునందు నష్టతానోద్దారణం బుదాహరించెన. అది యొట్టిదనిను జతుస్వరప్రస్తారతానంబులయందు నిరువది నాలవతానం చ్ఛెట్టిదని నచో ఖండుమేరూధ్వధఃపం క్షు లేడింటిలో నాల్యశ్వరంబులతానంబును నాల్లా బంతుల లెక్కలు గూడవలయు. కావున నాలవబంతికిందినాలవయింటిపదునెనిఖిదియును, మూడువబంతికింది మూడుఁడనయింటి నాల్లుకు, రెండు బంతికిందిరెండవయింటి యొక్కుటియును, మూలాజ్ఞం బొక్కటియును గూడ నాల్లుబంతులక్రింది నాల్లిండ్లలెక్కలు కలియు గూర్చినచో నిరువది నాల్యయ్య. అట్టినా దీండును నష్టతానస్వరఫానంబు లని యొంచి యాబంతుల మాచితీ సున్నుల విమాచితి లోప్పంబులు తిరుగుఁ గ్రిందికి దించి యూనష్టతానస్వరఫానంబులయందు నిలిపి తదనంతరం బొ సరిగు యును మూలక్రమంబు సరిగా విథయించి తుదినుండి మొదటికి జూచుతఱి నాలవబంతి సున్ను మిందటి లోప్పం బొక్రిందటి నాలవయింట నున్నదికావున, మూలక్రమంబు తుదినుండి మొదటికి సెంచగా నాలవ దైన పడ్జంబు నష్టతానాంత్యశ్వరం బని యొంచి యాపడ్జంబు మూలక్రమంబునుఁ ద్రోసి యవ్వుల వ్రాసి శేషంబును రిగమ యనుమూలక్రమంబు చేసికొని చూచుచో నంత

మూడవ బంచిసున్న మిాది లోప్పం భాక్రిందిమూడవయింట నున్నది గావున, మూలక్రమంబునందు దుదిసుండి మొదటికి నెంచేగా మూడవ దైన బుషథంబు నష్టతానతృతీయస్వరం బని యొంచి యా బుషథంబు సచ్చటు వ్రోసి మున్న వ్యుల సుంచిన పడ్జంబువెనుక రిస యని వ్రాసి శేషంబు రిమ యనిక్రమంబుచేసి యంత రెండవబంతిస్వన్న మిాది లోప్పంబు క్రింద రెండవయింటున్న ని గావున, మూలక్రమంబునందు న త్తైంచేగా, రెండవ దైనగాంధారంబు నష్టతానద్వితీయస్వరం బని యొంచి యది యొత్తి మాన్న వ్రాసిన నిరిసలవెనుక సరిగ యని వ్రాసి మానుశేషస్వరంబు క్రమంబుచేసి మూలాంత్యంబు మిాదికి లోప్పాంకంబు చలింప కుండుటం జేసి మూలక్రమాంత్యం పైనమధ్యమాబున నష్టతానాదిషం పై సమానం బయ్యె నని యొంచి యది యొత్తి... యును వ్రాసినస్వరంబులవెనుక మగరిస యని నష్టతానంబు వ్రాసి స్వరాంతరప్రస్తావంబునందు గుడమ నపరోపిం స్తోన యిరువది నాలవజి స్తోనష్టతానంబు ప్రత్యు నని యొఱింగింపవలయు. మతియు నిధి యనరోపిసష్టతానోద్ధారక్రమం బగు. ఇంక ప్రయ్తిమస్ట శానోద్ధారక్రమం బెతింగించెద. ఎట్లన్ను జతుస్వర్పప్రస్తావంబునందు బది యాఱవతానంబు గస్పట్ట ద్వా దొట్టి దని యడిగినచో నాల్గబంతుల లెక్కలు గూడవలయు గావున, సాయిముచుంగాక యొకబంతికి నొకయింట లెక్క గాని వేతొక్కయింటిలెక్క రాదు గావున, నందులో నాలవయుధ్వం క్రిషెనున్న యొఱింగింది మూడవయిం విషండ్రెండును మూడవ పంక్తి మిాది సున్నక్రింది రెండవయింటిరెండును రెండఃపంక్తి సున్న క్రింది రెండవయింటియొక్కటి యును మూలాంకం భొక్కటియును గూడ నాల్గబంతులనాల్చిడ్ల లెక్కలసు గలయు గూర్చినచో బియాఱియొత్యె. కావున నాల్గబంతులయందు గలిగిన పష్టతానస్వరశానంబులందు నానాల్గపంక్తులపై నున్న సున్న మిాది లోప్పంబులక్రిందికి దించి యాంచి సరిగ మ యను మూలక్రమంబు నిల్చి మిాది సుంచి క్రిందికి నెంచేగా నాలవబంతిసున్న క్రిందికి మూడవయింటను లోప్పం బున్నదిగాశున మూలక్రమం తుఫినిసుంచి మొదటి కెంచగా నందులో మూడవ దైన బైనబుషథంబు నష్టతానంత్యస్వరము నిలిపి యది ఎత్తి యివ్వుల వ్రాసి శేషంబు సగమ యని క్రమంబుచేసి చూచుచో నంతిట మూడవ బంతిసున్నక్రింద రెండవయింటిలోప్పం బున్నదిగాశునమూలక్రమంబులో దుదిసుండి మొదటికి నెంచేగా రెండవ దైనగాంధారంబు నష్టతానతృతీయస్వరం బని యొంచి యిచి యొత్తి ము న్నవ్యుల వ్రాసి యుంచిబుషథంబు

వెనుక గరి యని ప్రాసి శేషంబు మా యని క్రమంబు చేసి చూచుచో మొదటిబంతి మొదటింటిలో ప్రైంబు చలింప కున్నది గావునమాలక్రమంబు నందలి మొదటిమధ్యంబు నష్టతానంబును మొదటి దైనమానం బయ్యని యొంచి యామధ్యంబులు మునుషటి సరులవెనుకను మగసరి యని ప్రాసి యుడిచతుస్వర్పస్తారంబునందుఁ బదియాతలవ దైననష్టతానం బని యొంగి యిల్లు వ్యుత్తిమష్టతానస్వరంబు లేఱింగింపవలయు. ఇల్లు పంచస్వరస్తారాములయందును గ్రమంబున నష్టతానస్వరంబు లేఱింగింప దగు. అది రొ టల్ను బంచస్వరస్తారంబునందుఁ బదియవతానం బెట్టి దని యడిగినచో నొడవనష్టతానంబునందుఁ గలిగినపంచస్వరంబులకు ఖండమేరువునందు సేడు బంతులయండ్లు గూడవలయును గావున, నందులో నాలవబంతి మూడు యిలింటిపండిండును మూడువబంతిసున్నక్కింది రెండవయింటి రెండును మూలాంకం బొక్కటియును గూడి యిల్లే నీ మూడుబంతులయిదును మూడిండ్ల లెక్కలు గూర్చినచో బకియు నర్ముణ గావున నాపై బంతి నై కిండ్లయందును గలిగిన లోప్పములలోన నాలవబంతిమిాఁ సున్న మిాడిటి లోప్పంబు దానిక్కింది మూడవయింట నిల్చి, మూడవబంతి సున్న మిాఁ లోప్పంబు నాక్కింకి రెండవయింట నిల్చి యయిదవబంతిసున్న మొదాఁ లోప్పం బును బ్రథమమాలకోఁబుమిాఁ లోప్పంబును జలింప శేయడ యిల్లు పమాలాంకంబుతోఁ గూడ లోప్పంబుక్కిందఁ దతోఁ శ్రంబులు మూడును నష్టతానసంగ్రామతానంబు లని యొంచి యంతట సరిగమపథ యిను మాల క్రమంబు ప్రాసికొన మున్న సలిపిన నష్టతానపంచస్వర సానంబులమిాడి కోప్పంబులు తుదిసుంచి మొదటికి నెంచి చూడగా నై దవబంతిసున్న మిాడటిలోప్పంబు క్రింకికి జలింపకుండుటంజేసి మూలక్రమాంతం బైన పంచమస్వరంబు నష్టతానాంతిమస్వరం బైనమానం బగు నని యొంచి యిల్లు అబ్బం బైనపంచమంబును మూలక్రమంబున క్రొసి యిల్లు ప్రాసి శేషంబు సరిగమ యని క్రమంబు చేసికొని చూచుచో నాలవబంతిమిాడిసున్న మిాఁ లోప్పంబు దానికి మూడవయింట నున్నది గావున, మూలక్రమంబు త్రోసి యావల ప్రాసి శేషంబు తుదిసుండి మొదటికి నెంచగా నందులో మూడవ దైనబుమఫంబు భష్టతానచతుర్థస్వరం దొనని యొంచి యా యేత్తి ము న్న నల సుంచిన బంచమంబులు వెనుక భ్రష యవి ప్రాసి శేషంబు సగమా యని క్రమంబుచేసి చూచుచో మూడవడబంతిసున్న మిాడి లోప్పంబుక్కింద రెండవయింట నుస్వది గావున, మూలక్రమం చెన్నగా నందులో రెండవ

వైశ్వగాంధారంబు స్వాతానత్తతీయస్వరం వో నని యొంచి లభిం బైనగాంధా రంబును ము స్వవల ప్రాసి సరిపలవెనుక గరిపా యని ప్రాసి శేషంబు సమా యని క్రమంబు చేసికొని మీఎదినునచి క్రింది కెంచుచో మూడుడవ బంతిసుచ్చు మీఎది లోప్పంబు చలింపుండుటజేసి మూలక్రమం చెప్పుగా నందులో నంతిమం బైసమధ్వమంబు వ్యక్తానవ్యతీయస్వరం బై సమానం బయ్యె నని యొంచుకొని యట్లయినను లభిం బై సమధ్వమంబునుమూలక్ర మంబును ద్వోసి మునుపటటిగరిపలవెనుక మగరిపని ప్రాసి శేషం బై సమడ్డం బును గ్రమంబు చేసికొని చూచుచో మూలాంకంబుమీఎదిలోట్టంబు కదల కుండుటంజేసి మూలక్రమాదిక్రమం బై సమడ్డంబు స్వాతానాదిమం బైన... నం బయ్యె నని తలంచియూ షడ్డంబు నెత్తి ము స్వవర్ణ ప్రాసి యుంచిన మగరిపల మొదటను సమగరిపా యని ప్రాసి యట్లు కనిపుచ్చిన యక్కాడవ తానంబు పంచస్వరప్రస్తావంబునందు స్వం బైనపవియేవతానంబు స్వాతాన స్వరంబు లెతెంగింపవలయు. ఈ క్రమంబున పాడవసంఖ్యాదిప్రస్తావంబుల యందు స్వాతానోధారంబు సేయవలయు. ఇంద్ర ఖండ మేరుక్రారంబున నార్పికతానవ్యతాఫానంబు గా "సుద్రిష్టానోధారాయి లొనరింపనలయు ఆని గాయకాగుల లవాపారింతున. ఇట్లు సలహ్యాంబుగా బ్రస్తానిరూపణం బుచు ఖండ మేరుచుకోధారక్రమంబును, సుద్రిష్టానోధారణక్రమంబును సవిస్తరంబుగా గ్రమంబు గావిచి మతియును చి లబోధాకపం బై సకల జసలక్ష్యం బై విద్యుదాధ్యాయకజనాభిజ్ఞేయం బై వెలయునట్లు గాఁ బ్రస్తా యోగ్యాదికారి షడ్వ్యాధతాన ప్రత్యేకప్రథమసంఖ్యాజ్ఞానసాధకం బైన స్వర ప్రస్తావక్రమంబును దార్శనప్రస్తావజస్తి సప్తాదిప్తానోధార ప్రథమసాధనం బై లింగంచి చూపేద. అది యుట్టే దనిన, అందు మొదట గాధికసామిక స్వరాంతరతానప్రస్తావంబులు మూడును ప్రైమంబుగా లిఖాచి లమ్మంబు చూపేద. ఎట్లనిన.

సరి రిస సరిగఁ రిసగఁ సగరి ఆసరి	సరిగము రిసగము స
గరిము సగరిము రిగసము ఆసము సరిమగఁ	సరిగము మసరిగఁ రిమ
సగ మరిసగ సగమరి ఆసమరి సమగరి మసగరి ఆశసరి మాసరి	
రిగమస రిగిమస రిమగస మరిగస ఆమరిస మగరిస సరిగమస రిసమ	
గప సగరిమప రిగసమప ఆరిసమప సరిగమప రిసగమప సమరిగప	

మసరిగప | రిమసగప | మరిసగప | సగమరిప | గసమరిచ : సమగరిప | మస
 గరిప | గమసరిప | రిగమసప | రిమగసప | మరిగసప | గమరిసప | మగరిసప |
 సరిగమప | రిసగమప | సగరిషమ | గసరిషమ | రిగసమప | గరిసమప | సరిప
 గయ | రిసమప | సకరిగమ | వసరిగమ | రివసమప | వరిసగమ | సగవరిమ |
 గసపరిమ | సపగరిమ | వసగ మ || గఫసరిమ | వగసరిమ | రిగపసమ | గరిప
 సమ | రిగసమ | చరిగసమ | గపరిసమ | చగిసమ | సరిమపగ | రిసమపగ |
 సమరిపగ | మసరిపగ | రిసమపగ | మరిసపగ | సరిపమగ | రిసపమగ | సపరిమగ |
 వసరిమగ | రిపసమగ | వరిసమగ | సమవరిగ | మసపరిగ | వపమరిగ | పసమరిగ |
 మపసరిగ | పమసరిగ | రిచుపసగ | మరిపసగ | రిపపసగ | పరిపసగ | మపరి
 సగ | పమరిసగ | సగమపరి | గసమపరి | సమగపరి | మసగపరి | గమసపరి |
 మగసపరి | సగమపరి | గసమపరి | సపగమపరి | వసగమపరి | గపసమపరి |
 వగసమపరి | సమపగరి | సకమగరి | వసమగరి | మవసరిగ | పమసగరి | గమప
 సరి | మగపరి | గమసరి | పగమసరి | గమపసరి | పగపసరి | మపగరిస |
 పమగసరి | రిగమపస | గరిమపస | రిమగపస | మరిగపస | గమరిపస | సగరి
 పస | రిగమపస | గరిపమస | రిపమపస | వరిపమస | గపరిపమస | వగరి
 పమస | మరిపగస | రిపమగస | పరిపగస | మపరిగస | పమరిగస | గమప
 రిస | మగపరిస | గమపరిస | పగపరిస | మపపరిస | వగపరిస | —

ఇట్లు గాధికాదిప్రస్తారంబు లాహీంటినోన గాధికప్రస్తారంబునందు
 రెండు తానంబులు, సామికప్రస్తారంబునందు ఉత్తానంబులు, స్వరాంతర
 ప్రస్తారంబునందు అచ్చతానంబులును, సౌఢవ్రస్తారంబునందు గఱం తానంబు
 లును గల్ల ప్రథమతాసావరీషితానంబులు గాఁ దదవరీషిస్వర్య రాంతము
 లొక్కటొక్కటి రెండు రెండును నాటు నాటును అచ్చ నిరువదినాట్లును
 నిట్లు గాధితాదిప్రస్తారంబు లిథాంచితి తక్కిన పొడవసంబ్రూహ్నప్రస్తారంబులు
 విస్తారంబు లని లిథాంపసూడని వయ్యా. బుధిమంతు లీరింగిని నారెండు
 ప్రస్తారంబులును త్రాణి చూడవలయు. మఱియు నష్టైదిష్ట తావోద్దారమూలు
 త్యానభండకేరుచ్చకంబు లిథాంచి మాపేద. అది యొట్టి దనిష.

०	०	०	०	०	०	०
०	७	८	१४	१७०	२७०	
४	८७	४८	४८	१४०	१४४०	
		१८	२७	३८०	४१६०	
			४८०	४८०	५८०	
				४३७०		

తిక్రమంబున ఖండ మేరుచ్కంబు లిథంచి యాక్రమంబునందు పై బంటి సప్తకోష్టంబులందును వెద్దుతాన్స్వరసంభాగ్యసురూపంబు తైనతోష్టంబులు ప్రథమకోష్టంబు మొదలుకొని తుదిదనుకి నిల్పుకొని పణ్ణెధ్వపస్తారంబులలో సెట్టిపస్తారంబునందు నుద్దిష్టపస్తోదారంబు సేయవలయు, నట్టపస్తారంబునందు ప్రథమతానంబున మూలక్రమంబుగా సంఘటించి ఖండ మేరుమార్గంబునం దత్త్వీధమకోష్టాంకప్రధానంబులై నయుగిష్టపస్తోదారంబులు శూర్వీక్రమం బున బుద్ధిస్థంతులు గావింపవలయు. నిల్పు ప్రస్తావండ మేరుచ్కంబు లిథంచి లయ్యంబు చూపితి. ఇత్తైఱంగున నిరూపితంబు తైనయార్థికాదిసప్తతానంబులోనే నప్పులిష్టతానసాధనమాత్రప్రయోజనకం పైనయార్థికతానంబు దక్కినగాధికాదిపస్తాయోగ్యంబు లాజింటిలోన గాధిక సామికస్య రాంతరతానంబులు మూడును గేవలుపస్తారమాత్రప్రయోజనంటు తైయుండుఁగాని రాగరూపంబు తై గాసయోగ్యంబు తై యుండుఁ సంఘటింపదు. మిగిలినయోడవషాధవసుర్మార్గతానంబులు ప్రస్తావయోగ్యంబు లయ్యసు గేయార్గంబు తై జనమనోరంజకంబు లగుటంశేసి దేశమార్గక్రమంబున నానారూపంబు తై నిఖలజనపరిగ్రాహ్యంబు లయ్యు నని తెల్పిన(నివియు)ట్రైయోడవషాధవసంపూర్ణతానరూపంబులైనైతివిధరాగభేదం బులు సవిస్తరంబుగా నెఱింగింపు మని యడుగుటయును,

— గద్య —

ఇది శ్రీమద్రామథద్రథద్రాయిత కరుణాకటాయవిమణసంలభస్తారస్వత విచిత్ర పోలూరియోబయామాత్యుత్తుత సకలుజనవిధేయ గోవిందనామధేయప్రార్థం తైన 'రాగతాళచింతామతి' యను సంగీతశాస్త్రచంధంబునందు గ్రాముత్తయలమణంబును, గ్రామవ్యయజన్యచతుర్భవమూలమూర్ఖానా

లయణానిరూపణాంబును, దన్నామథేయాదివరణాంబును, తుధ్వకమమూర్ఖునా విశదీకరణాంబును, జతురళీతితుధ్వతానస్వరూపప్రతిపాదనఃబును, దదీయయజ్ఞ నామకథనంబును, నార్మికగాథికసామిక స్వరాంతరాడవహాదవ సంపూర్ణాది సత్కారప్రయోత్సర్వముకూటతానలక్షణాంబును, దత్ప్రిస్తారతానసంభాగ్య నిర్ణయంబును, స్వరప్రస్తారలక్షణాంబును, ఖండమేరు సట్టోదిష్టతానోద్ధారస్వరూపోపచాదనంబును, దాదృశప్రస్తారభండమేరు చక్రతేఖనలక్ష్మీవిలసనంబు నస్తుది తృటీయాశ్వాసము సంపూర్ణము.

ఇది

తృటీయాశ్వాసము

చ తు ర్థా శ్వేషము

క॥ శ్రీ భ్రమలానన వందిత!

కాకుత్స్ఫులూభిచంద్ర! కరుణాసాంద్రా

లోక స్తుత! దానవహర!

శీకాంత! గుణాభిరామ! శ్రీరఘురామా!

1

సీ॥ ఆవధరింపుము! షాడవాడవ సంపూర్ణ

రాగలక్షణము శీరాగమునకుఁ

శ్లోలుపంగఁ దలఁచి యుఁ దొబుతుఁ దత్తద్రాగ

మూరాలంబు లగురాగ మేళనములు

వివరించి తెల్పైద వెలయు నేరాగంబు

ముఖ్య మై యే మేలమున మెలంగు

నారాగనామము నామేళముల కైల్ల

దేశభాషావ్యవస్థితము లగుచు

నమరుఁ దాదృశరాగ మేళముల నిష్పదు

మొదట నిర్ధేశ మొనరించి ముఖ్యలయ

ణంబు లటుమొదను యథాశ్చతంబుగాఁగఁ

దెలియ వివరింతు, రామథాత్రీతలేంద్ర!

2

వ॥ అట్టి రాగోదైశక్రమం బెట్టి దనిన.

3

సీ॥ రాగ మేళములలో రప్పి కెక్కి మొదటి దై

యాముథారీమేళ మమర నవల

మూరహగాశక మేళ మనంగ శ్రీ

రాగ మేళంబు సారంగనాట

మేళము హిందోళ మేళము తుదరా

ముక్కియామేళంబు మతేయు నవల

దేశాశ్మి మేళంబుఁ చిన్నని కన్నడ

గాడ మేళంబును ఘనతుఁ గాంచు

శుద్ధనాటయు మేళ మై సాబగు మిాలు
నాపారి మేళ మనగఁ జెళ్మోందు నిట్లు
మేళదక్కంబు విలసిల్లు మిాసరముగ
లాలితొదార్య! రామభూపాలవర్య!

4

సీ॥ నాదరాముక్కియా నవమేళశుద్ధవ
రాళికామేళము లోలి చెఱయు
లలి నోప్పు రితిగాళకమేళము నసంత
శ్రైరవమేళకేదారగాళ
మేళహేజిజ్జికామేళసామవరాళి
కామేళములు చాలఁ గ్రాలు నవ్వు
లను చేవగు ఫైమేళంబు సామంతమే
శంబు కాంభోడిమేళంబు పెలయుఁ

బదియు మేళంబు లి ట్లయొణ్ణు బదియు నవియు
నివియుఁ గూడగ మేళము లిరువదయొణ్ణు
వరుస సిరాగమేళాళి వలనఁ గలిగి
రాగవర్ధము, రామభూరము! వినుము.

5

క॥ ఆవల సీ వింళతి మే
లావలి వరలషుంబులు లావలియామే
శావలి భవ నానారా
గావాళి వివరింతుఁ డెలియు మవి, రామనృపా!

6

గీ॥ శుద్ధనష్టస్వరంబులుఁ జొనువ శుద్ధ
మేళ మనగ ముఖారికామేళ మెంప్పు
గలిగ సందు ముఖారియు గ్రామరాగ
చయముకొమ్మెయు, రామభూజనవరేణ్య!

7

వ॥ ఇది ముఖారిమేళలషుం బగు. ఇంక మాళవగాళ మేళలషుం
రచ్చి తనిన.

8

సీ॥ శుద్ధ మజ్జివ శుద్ధమధ్యములు
 శుద్ధపంచములు శుద్ధభైవ
 తంబును జ్యోతమధ్యమం బైనగాంధార
 మునుచ్ఛుతమజ్జకమనునిషాద
 శుననిట్లు శుద్ధంబు లైదుస్వరంబులు
 వికృతస్వరంబులు వెలయ రెండు
 గూడ సప్తస్వరకూటంబు విలసిల్లి
 మాళవగాళకమేళ మమరు

గ్రమముగా నిట్టిమాళవగాళమేళ
 మున జనించినతాగసమాహ మిప్రమ
 తెల్లముగ నుగ్గడించెద నెల్ల జనులు
 తెలియవలయును, రామథాత్రీత లేండ్ర

३

సీ॥ మేళముఖ్యమయిన మాళవగాళయు
 లాలితలవితాఖ్యసౌలికములు
 సారాష్ట్రీ యనఁగ గుజరి యన మేచక
 భోలి యన ఘలమంజరి యనంగ
 మతేయు గుండక్రియ మతి సింధు రామకి
 యనఁగ ఛాయాగాళి యనఁ గురంజ
 కస్తుడబుగాళకము లన మంగళ
 కై శిక మలహారుల్ గలయ నిట్లు

రమ్యనామము తెనసినరాగచయము
 మొదలుగాఁ గొస్తు రాగము లుదయ మయ్య
 లలితమాళవగాళమేళంబునందు
 దెలియు దగు నయ్య, రామభూవలయనాథ

10

వ॥ శ్రీరాగమేళం తట్టి దనిన

11

సీ॥ శుద్ధమడ్డక మాది సాబి గౌందుపంచ్చులు
 తులు గల్లుబుషఫంబుదౌరయు నవల
 గణన సాథారణగాంథార మప్పుల
 శుద్ధపంచమును శుద్ధమధ్య
 మమును బంచ్చుతుల్ ములయుడై వతమును
 కై శికాఖ్యనిషాదక మ్యునంగ
 మూడు శుద్ధస్వరంబులు నాల్గు వికృత
 స్వర వీట్లు సర్వస్వరసముదయము

వెలయ శ్రీరాగ మేళంబు చెలువ మమరు
 నిట్టి మేళంబునందు రహించినట్టి
 రాగముల నేర్పిరింతు సరాగము గను
 రామభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

12

సీ॥ మేళపథాన మై మిాఱు శ్రీరాగంబు
 ఔరవి గౌడియుఁ బరఁగు నవల
 మతియు ధన్యసియు మతి శుద్ధశైరవి
 వేళావళియన్ వెలయుచుండు
 మాళవళీయును మే లైనళంకరా
 భరణ మాంధోళియుఁ బరఁగ జేవ
 గాంథారి యనుగుఁ జక్కని మధ్యమాదియు
 నను గల్లు, సేకాదళాఖ్య లమరు

రాగచయ మాది గాఁ గౌంతరాగనికర
 మాల జనియించె శ్రీరాగ మేళమునును
 దశరథేశ్వరపుత్ర! సీతాళశత్ర!
 శుకమునిస్తోత్ర! శ్రీరామ! శుభచరిత్ర!

18

వ॥ సారంగనాటక మేళలహాం బెట్టి దనిఁ.

14

శీ॥ పంచ్వితులు గల్లి మించినబుషథంబు
 శుద్ధమడ్డంబును శుద్ధమధ్య
 మ మనంగ శుద్ధపంచమము^{ము} పంచ్వితు
 తులు గల్లు^{ము}ధైతవ మలరు నవల
 చ్యుతపడకనిషాద మొగి చుర్మమధ్యమ
 గంభార యనంగ నిష్ట్రోంబు గంగ
 వికృతస్వరంబులు వెలయు నాలుగు మూడు
 శుద్ధస్వరంబులు సొబగు మించు

నిష్ట్రు స్వస్వరంబుల నింపు మించే
 మెఱయ సారంగనాట్రాఖ్యమేళ మెప్పుడు
 దాసనీరాగములు గల్లై శ్యాని నెల్లఁ
 డెలియఁజేసెడ, రామథార్మిత లేంద్ర!

15

శీ॥ మేళముఖ్యంబుగా మెలుగేడ సారఁగ
 నాటయు సావేరి మేటియనుచు,
 మించేన సారంగ త్వేరవి యును నట
 సారాయఁచే యనంగ సార మైన
 శుద్ధనసంతంబు సొంపిల్లుపూర్వుగా
 శియును గుంతల వరాలియును భిన్న
 మడ్డనారాయణేచారురాగద్వయం
 బాదిగా నవసంఖ్య నమరు నాట్య

రాగములు క్రైస్తు గౌన్ని సారంగనాట
 మేటిమేళంబునందు సేర్పాటు మెఱసి
 యమితసొందర్యచర్య! హోమాద్రిధైర్య!
 విఘవగుణభర్య! రామథూపాలవర్య!

16

వ॥ హిందోళ మేళలక్షణం భైష్ణిదనిన.

17

సీ॥ శుద్ధవడ్డన్నరశుద్ధపంచ్ఛుతుల్
 గర్వినబుపథంబు క్రమము మింగఁ
 సాధారణావ్యాయచారుగాంధారంబు
 మతి శుద్ధపంచమమధ్యమములు
 చూపట్టు నవ్యల శుద్ధధై వతముకై
 శినిషాద మనంగఁ, జెలగునిట్లు
 శుద్ధన్వరంబులు, సారిదినాట్లును మూడు
 వికృతస్వరంబులు వెలయుక్కన

విదితస్తస్వరంబు ల్యివ్యిథిని నమరఁ
 జారుపొందిశోళ మేళ ముదార మగును
 నంకు జనియించు రాగము ల వచింతు
 లలితగుణయూథ! రామభూవలయనాథ!

18

సీ॥ క్రిరాగేమేళలక్షీతలక్ష్యముం జూడ
 హిందోళమేళనమేళ మగుచుఁ
 బోలుపొందు నైనను బొందుగా నౌకవి శే
 మంబు హిందోళమేళంబునందుఁ
 జూపట్టు నె ట్లశ్శు శుద్ధధైనత వందుఁ
 గనుపట్టు నెస్సుణ్ణడు గలయ తేదు
 కాన్తున నీలీల ఘన మైన హిందోళ
 మేళాను గట్టురాగాల వినుము

హిందోళమార్గంబు హింగోళ రాగంబు
 భూపాలదివిరాగములు సనంగ
 నివియు నాలుగు మొదలు గా నెసుగుఁ గొన్ని
 రాగములో... రామభూమింద్రచంద్ర!

19

వ॥ శుద్ధరామక్రియాందోళలక్ష్మణం చ్ఛై దనిన.

20

సీ॥ శుద్ధమడ్డంబును శుద్ధభంబును
 దగు శుద్ధపంచముకై వతములు
 మతి జ్యోతపంచమమధ్యమమును జ్యోత
 మధ్యముగాంధారమహిత మగుచుఁ
 జ్యోతపడ్డకనిషాద మొగిఁ గూడ నాలుగు
 శుద్ధస్వరంబులు సౌరిది మాఁడు
 వికృతస్వరంబులు విలసిల్లు నికై స
 తస్వరంబులు గల్లి తనునశ్రదు

శుద్ధ రామక్రియాభ్యాత మిథ్యగతులఁ
 కైలున్న గాంచును డన్సై శకులమునండు
 సంభవించిన రాగసంచయము నిశ్చరు
 తెలియఁ జేసెద, రామభాతీతలేంద్ర!

21

గీ॥ అది శుద్ధరామక్రియ యనుగఁ బాడ
 నార్ధీచేశియు, దీపక మనుగఁ గొన్ని
 మంజూరాగాలు శుద్ధరామాక్రి యార్ణవ
 మేళమునఁ గల్లు, రామభూపాల! వినుము!

22

వ॥ దేశాంకి మేళలముం జెక్కి దనిన.

23

సీ॥ శ్రీతిషట్టుబుమబంబు శుద్ధమడ్డంబును
 శుద్ధమధ్యమమును శుద్ధపంచ
 మమునుఁ బంచ్చుతి మహితకై వతమును
 జ్యోతపడ్డకనిషాదకోభితము గఁ
 జ్యోతమధ్యమాహ్యయ స్ఫురితగాంధారంబు
 దను నాలుగు వికృతస్వరములు
 మాఁడు శుద్ధస్వరంబులు గూడ స్క్రియ
 ని న ప్రశ్నయములు సెలమిఁ గల్లి

వెలయు దేశాక్షిమేళంబు వికృతము గను
న్యామేళంబునందు దేశాక్షి మొదలు
గాఁ గలుగురాగములు కొన్ని గలిగె నయ్య!
రామభూపాల! మహానీయ రమ్యశిల!

24

వ॥ కన్నడగౌడమేళలక్షణం చెట్టి దనిన.

25

సీ॥ శత్రు లాఱు గలిగిన శోభితబుషభంబు
శుద్ధపడ్జంబును శుద్ధమధ్య
మము నొగి శుద్ధపంచమమును బంచ్చు
తియుత శైవతమును దిరముకొనఁగఁ
గ్రథికాఖ్యనిషాదకంబునా జ్యుతమధ్య
మాఖ్యగాంధారంబు నొల మెలంగ
వికృతస్వరంబులు వివరింగా నాలుగు
మూడు శుద్ధస్వరమ్ములు మెలంగ

గిట్లు సత్పస్వరమ్ముల సింపు మిగిలీ
లలితకన్నడగౌడమేళంబు వెలయు
నందుఁ గలిగినరాగంబు లభినుతింతు
క్రమము మింగఁ, రామభూరము! వినుము.

26

సీ॥ దేశాక్షిమేళసుధితలక్షణంబు క
న్నడ గౌళమ్మశ సన్నద్ధమగుచు
నొకరీతి స్నేనను నొకథేద మింపాందుఁ
గ్రథికాఖ్యనిషాదకలన నిచట
నిరవొందఁ గల వన నిటు లొప్పుఁ గన్నడ
గౌళ మెలభవరాగములు వినుము
కన్నడగౌళయు ఘుంటారవంబును
గ్రమ ముంట్టు శుద్ధభంగాళ మనఁగ.

దొరయ నవల చ్ఛాయానాట తురకతోడి
వరనాగ ధ్వనియును దేవక్రియాఖ్య
రాగమాది గఁ గల కొన్ని రాగములకు
జనక మీచ్యుత మగు, రామ జనవరేణ్య!

27

వ॥ శుద్ధనాటమేళలక్షణం బెట్టి దనిన.

28

సీ॥ శుద్ధమడ్డంబును శుద్ధమధ్యమమును
శుద్ధపంచమము మిట్టుతేక మనఁగ
కై వతయుగ్మంబు దనరాయచ్యుతమధ్య
మూర్ఖ్యగాంధార సమన్వితము గ
చ్యుతపడ్డకనిషాద మొగి నిట్టు నాలుగు
వికృతస్వరంబులు వెలయుమాఁడు
శుద్ధస్వరంబులు సొంపొందు, నీలీల
స్తుస్వరంబులజాడ గల్లి

శుద్ధనాటాఖ్య మేళం సొం వెసంగు
నిట్టి మేళంబుఁందు దుదయించు వినుము
శుద్ధనాటయు మొదలు ప్రసిద్ధ మైన
రాగములు కొన్ని, రామభూరమణ! వినుము.

29

వ॥ ఆ హారిమేళలక్షణం బెట్టి దనిన.

30

సీ॥ శుద్ధమడ్డంబును శుద్ధమధ్యమమును
శుద్ధపంచమమును శుద్ధకై వ
తమును బంచశుతుల్ దనరు బుపథమునా
థారణాఖ్యగాంధార మలర
చ్యుతపడ్డకనిషాదకోభితంబు గ నిట్టు
శుద్ధస్వరంబులు సొరిది నాల్లు
వికృతస్వరంబులు విక్రుతంబు గ మూఁడు
స్తుస్వరంబు లీజాడ

యాహారిమేళ మిం పొందు న్టెమేళ
మును జనియించె నాహారిముఖ్యరాగ

భేదములు కొన్ని సకలసంభోధరవము
లమితగుణాధన్య! రామనృషాగ్రగణ్య!

31

వ॥ నాదరాముక్రియామేశలక్షణం చెట్టి దనిస.

32

శీ॥ శుద్ధవడ్జంబును శుద్ధమధ్యమమును
శుద్ధపంచమమును శుద్ధధైన
తము శుద్ధబుషథంబు తగుచ్యుతపడ్జని
పాశంబు సాధారణాది స్నేన
గాంధార మిారితిగా నైదు శుద్ధస్వీ
రము లొప్పా వికృతస్వరములు రెండు
సత్కస్వరము లిట్లు సంఘటిల్లఁగ నాద
రాముక్రియామేశరాజ మలపు

నిట్టి మీశంబునందుఁ గన్వట్లు వినుము
నాదరాముక్రియాముఖ్యస్వీరాగ
భేదములు కొన్ని గాయకప్రేయములు గ
రావభూపాల! జగదేకరమ్యశీల!

33

వ॥ శుద్ధవరాళిలక్షణం చెట్టి దనిన.

34

శీ॥ చ్యుతపడ్జకనిమాద మొదనంగఁ జ్యుతపంచ
మాఖ్యమధ్యవము చెల్యందు నుండు
శుద్ధవడ్జరభశుద్ధపంచముధైన
తములును శుద్ధగాంధార మెనసి
తనరార నైదు శుద్ధస్వరంబులు రెండు
వికృతస్వరంబులు వెలయు నిట్లు
సత్కస్వరంబులు సుధిల్లి శుద్ధవ
రాళికామేశంబు రహిఁ దనర్ము
సట్లిమేశంబునందుఁ జూవట్లు రెప్రదు
ముఖ్యశుద్ధవరాళికాముఖ్యరాగ
భేదములు కొన్ని దేశవిభేదములను
రామభూపాల! సంతతరమ్యశీల!

35

వ॥ రితిగౌళమేళలక్షణం చెట్టి దనిన.

36

శీ॥ శుద్ధమజ్జర్ భశుద్ధగాంథారమ
ధ్వయమముఱు శుద్ధపంచమము నమరఁ
బంచత్రుతు లల్లుభన్యధై వత మొప్ప
క్రైకాఖ్యనిషాదకలితము గను
బంచశుద్ధస్వరపతితంబు గా రెండు
వికృతస్వరంబులు గలుగ నిటులు
సత్ప్రస్వరంబుల జాడ క్రైకాని రితి
గౌళమేళంబు విథాగ్యతి గాంచు

రితిగౌళయు మొదలు రితిగాగ
మేళమునఁ బుట్టె యొకనొన్ని మేలురాగ
ముఖ్యములు సర్వ్యగాయకాషాద మొనఁగ
భవ్యగుణసాంద్ర! రామభూపాలచంద్ర!

37

వ॥ చసంత్కుంపిమేళలక్షణం చెట్టి దనిన.

38

శీ॥ మ్యాతమధ్వమాహ్యయస్ఫురితగాంథారంబు
క్రైకాఖ్యనిషాదంబు మత్తిను
శుద్ధమజ్జంబుమ తిథమధ్వమమును
తిథర భంబును శుద్ధపంచ
మము శుద్ధధై వత మమరంగ నైదు తు
దస్వరంబులు వికృతస్వరత్త
యం బొస్ప సత్ప్రస్వరాలి క్వి నసంత
క్లై రవిమేళంబు రాథవిల్లు

నిట్టి మేళంబునందు జనిచి మించు
భూమిని వసతంక్లై రవి సోముగాగ
ముఖ్యరాగము లొకకొన్ని క్లౌఫ్స్టిగతుల
రామభూపాల! సంతతరమ్ముళీల!

39

సీ॥ శుద్ధమజ్జాన్నితశుద్ధమధ్యమ పంచ
మములు పంచశ్రీతిమహితబుషభ
కై వతస్వరములు థావింపఁ జ్యోతమధ్య
మాధారగాంధార మపల మఱియుఁ
జ్యోతపడ్జకనిషాద మతికిన నిట మూడుడు
శుద్ధస్వరంబులు సౌబగు మిాఅ
వికృతస్వరంబులు విశదంబు గా నాల్లు
స్తస్వరంబు లీజాడ నలర
లలితకేదారిగౌళ మేళంబువెలయు
దానినుండి జనించే గేదారగౌళ
నామనారణగౌళకనామముఖ్య
రాగములుకొన్ని, రామభూపాల! వినుము.

40

శా॥ కాకల్యంతరవర్షితంబు లయి చౌక్కం తైనమేళంబునన్
బోకై మించు దశక్కప్రభేదముల నిచ్చు నిట్లు వర్షించి యా
కాకల్యంతరయు క్కమేళముల వీకంబొక్కఁ బంచ్చిక్కి
న్నాకారంబుల నేర్వతింతు వినవయ్యా, రామభూపాగ్రాణీ!

41

న॥ అట్టి పంచవిధ మేళమధ్యంబులలోన మొదట పోజిజి మేళలక్ష్మణం
బెట్టి దనిన.

42

సీ॥ శుద్ధమడ్జరభ శుద్ధమధ్యమములు
శుద్ధపంచమములు శుద్ధాచైవ
తము నంతరాఖ్యగాంధారంబు కాకలీ
అణ్ణితనిషాదంబు గలను సిటు
పంచశుద్ధస్వరభంగులు విలసిల్లు
వికృతస్వరంబులు వెలయు రెండు
స్తస్వరంబు లీసరణి కై కొనుచు పో
జ్ఞాకామేళంబు చెల్యు మిాఅ
నందు జనియించి పోజ్జై యాది తైన
రాగములు కొన్ని మతి గ్రామరాగములును

మెలయు నీటికి గాంథారమేళ మనుచు
శార్జు దేవమతము, రామజనవరేణ్యా!

43

వ॥ అందు ద్వితీయం బైన సామవరాలీమేళలక్షణం చైటి దనిన.

44

సీ॥ శుద్ధపడ్జస్వర శుద్ధగాంథారమ
ధ్విను శుద్ధపంచమధై వతములు
తగుకాకలీనిషాదము గూడ నాఱు శు
ధస్వరా లొకవికృత స్వరంబు
సత్ప్రస్వరంబు లీ సరణిని నమరంగ
సామవరాలీకా నామమేల
మను వగు నీమేళమునఁ గలై సామవ
రాలియుఁ దోంటి వరాలీ యనుగ

రాగములు రుండు మతీకొన్ని | గామరాగ
మార్గములు గలై నవి గితమార్గవేసి
శార్జు దేవుండు బ్రివరించె సమ్మతము గ
నతుల గుణభుర్యా! రామన్నసాగగణ్యా!

45

వ॥ మతీయు సందుఁ దృతీయం బైన రేవగు ప్రమేఃల. అష్టణా చైటి
దనిన.

46

సీ॥ శుద్ధపడ్జంబును శుద్ధపంచములు
శుద్ధపంచమును శుద్ధపంచ
మము శుద్ధధై వతధైమున శుద్ధనిషాద
మంతరగాంథార మనుగ నిటులు
నొకవికృతస్వరము కలుగగతి మింట
శుద్ధస్వరిషా లాఱు సాంపు గాంచు
సత్ప్రస్వరము లిట్లు సంఘుల్లిల్లిస రేవ
గుప్రమేళము సముద్దిష్ట మయ్యా

నీటి మెళంబునందు జనించురేవ
గుప్రికాగము మతీయును గొన్నిగ్రామ
రాగము లటుచు రణ్ణకరమున శార్జ
జీవకవి దెబ్బు, రామథాత్రీతలేంద్ర!

47

వ॥ అందు మతేయుఁ జతుర్థం బైన సామంత మేళలముం చెట్టి
దనిన.

48

సీ॥ త్రుతు లాఱు గల్లిన కోభితబుషభ్రథై
వతములు కాకలీనరనిపొద
మంతర గాంధార మట శుభ్ర షడ్జము
శుభ్రమధ్యమమును శుభ్రపంచ
మముఁ గూడ శుభ్రస్వరములు మూఁ డొనరంగ
నాలుగు వికృతస్వరాలు వెలయ
సత్తస్వరము లిట్లు సంగతి రొమనరింప
సానుంత మేళంబు సంఘటిల్లు

స్తోత్రి సామంత మేళంబునందుఁ గలై
మొదటి సామంతరాగంబు మొదలు గాఁగ
రాగములుకొన్ని సకలానురాగకరము
లమితగుణాధన్య! రామస్తుపాగ్రగణ్య!

49

వ॥ మూత్రియు నందుఁ బంచమం బైన కాంభోజ మేళలక్షేణం చెట్టి
దనిన.

50

సీ॥ అంతరగాంధార మటుఁ గాశలీనిపొ
చమును బంచ్చుతు లమరిష్టి
ఖుషభ్రథై వతము నిఁడ శుభ్రవడ్జము
ధ్యములు పంచమస మేతముగ మతేయు
మూడు శుభ్రస్వరంబులు గల్లి నాలుగు
వికృతస్వరంబులు వెలయుచుండు
సత్తస్వరము లిట్లు సమైలిశేము గాఁగు
గాంభోజ మేళంబు గనరునట్టి

బైన కేళంబునందు సమగ్రముదను
మొదటి కాంభోజరాగంబు మొదలు గాఁగ
రాగములు కొన్ని యదయించె రమ్య మగుచె
రామభూపాల! హహానీయరమ్యశీల!

51

వ॥ ఇవ్విథంబున నిరూపితంబు తైన వింకతిమేళంబులు గాత్రనియ తంబు తై యొప్పుచుండు. వెండియు జంత్రమార్గంబునందు రెండువహంబులు గల్లియుండు. అవియు లక్ష్మీసమ్ముతి గా నెఱింగించెద. ఆదెట్లన్ననంతర గాం భాా కాకలీనిపొదంబులు పత్యేకస్వరంబులు గావించకొని తత్పుంయు క్రంబు గాఁ గ్రమంబున నిరూపితం తైన యా మేళపంచంబుతోఁ గూడ సన్నియు నిరువది మేళంబులు నిశ్చయం బనియొడువక్కం బొకటియును మజియు నంతరగాంభాంబునకుఁ జ్యుతపుధ్వము గాంభారంబును గాకలీనిపొదంబు నుఁ జ్యుతపుడ్జనిపొదంబును నిట్లు రెంటికి రెండును బ్రతినిధులు గావించు కొనియు. తత్పురద్వయయు క్రంబు తైన హోషిష్యాదిమేళపంచకంబు తత్పురద్వయయు క్రంబు తైన పంచదక్షమేళంబులందు లీనంబు గావించి మేళంబులు పదియే ననియొడు పక్కంబు రెండువహంబు బగు. అట్టి పంచలీన ప్రకారం తెల్పి దనిన.

52

వ॥ పసంత తైరవిమేళంబునందు హోడజ్జిమేళంబును, శుద్ధవరాళి మేళంబునందు సాసునరాళిమేళంబును, గౌళమేళంబునందు దేవగు ప్రిమేళం బును, కన్నడగౌళమేళంబునందు సామంత మేళంబును, గేదారగౌళమేళంబు నందుఁ గాంగ్రోజమేళంబును, నిట్లుతర్భావంబు గావించుకొని లిఖంచినచోఁ బ్రతినిధిపక్కంబునందు ముఖారిమేళంబు మొదలుకొని కేదారగౌళమేలాం తంబుగాఁ గలిగిన యా పంచదక్షమేళంబులు గాత్రంబునందుఁ బ్రసిధంబు తై యుండు నని సితజ్ఞ తైన బుధులు దెల్చుదురు. వెండియు నిట్లు వింకతి మేళంబులయందు జన్మించిన రాగిసమావంబులోన నుత్తమమధ్యమాధుమ ఓంగంబుల నేన్నఱచి తెలిపెద, ఆకర్ణింపుము.

53

సీ॥ ఆగియందు ముఖారి యన శుద్ధనాటను
మాళవగౌళియు మహిత మైన
శుద్ధవరాళియు సాంపోందు గుజరి
లలితాభ్యారాగంబు లలిత మైన
శుద్ధరామక్రియ శుద్ధవసంతంబు
తైరవి హిందోళి భవ్యరాగ
మవల శ్రీరాగాభ్యాస మనగ గన్నడగౌళ
రాగంబు సామంతరాగ మనగఁ

బరఁగు దేళాక్షీ ధన్యాసిద్ధా లికయును
నాపారీ రాగ మన మల హరి యునంగ
రఘ్య మాళవ్ర్షియు సారంగనాట
ఉమరు నిరువదిరాగముల్, రామభూష!

54

కం॥ ఈ వింశతి రాగంబులు

థాఁబరితప్రబంధ పటుతాయో ర్వ్యా
శ్రీవిష్వముఖులు తమగతు
తై వెలయును సంకరంబు తై రామన్పా!

55

వ॥ మఱియు మధ్యమ రాగంబు లేణ్ణి దనిన.

సీ॥ క్రమ మొప్పు, గేదారగౌళాభ్య కాంధోజ
కస్తుడబంగాళకము లనంగ
మఱియు భేటాపులరి మధ్యమానియు నార
జి యునంగ రితి గౌళయు ననంగ
నాడ రామకియ నలు వైన కొళీయు
భూపాల రేశగుర్వులును మఱియు
గుండక్కి పేశాజీజ్జి కొసరు వసంతబై
రవియును సామున రాళీ యునంగ

నిట్లు పదియేనువితముల నెసుగునట్టి
మధ్యమాహ్యాయరాగముల్ మహిని వెలయు
నతులగితప్రబంధ కాయో ర్వ్యా మగుచు
రామభూషాల! మహానీయ రఘ్యశీల

56

వ॥ మఱియు నథమరాగంబు లె నస్సిన.

57

సీ॥ సారాష్ట్రు జాలిమెచకరాగమును చ్ఛా
యాగౌళియుఁ గురంజి యునంగ సింధు
రాష్ట్ర్రీయయు గౌడరాగంబు దివిరాగ
మంగళకై శిక్షిమహిశ్శూర్య

గౌరులు సామరాగంబు నాందోళియు
ఘలమంజరీరాగ భవ్యతంక
రాఘరణాఖ్యంబు లాదేవగాంధారి
యూ తీవ్రకనసటనారాయణములు

చక్కుశుద్ధశైల రవి భిన్నమడ్డ మనఁగ
నిట్లు పదియు నెన్నొది చూడ నెన్నుఁ దగిన
సథమరాగము లసును మహాత్ము తైన
గీతచిదులండ్రు, రామభూమిాత తేంద్ర!

58

సీ॥ క్రమముగఁ గుంతలాఖ్యవరాళి యనఁగ సా
రంగశైల రవి యన రంగు గల్లు
శుద్ధభంగాళంబు సాంబగు నాగధ్వని
ఫుంటారవాఖ్య రాగంబు మార్గ
హిందోళ నాఖ్యచే నెసుగురాగంబు చ్ఛా
యానాట దేవక్రియాఖ్య మనల
నారాయణోళ చారుతోంటువరాళి
యనఁగఁ ధురకతోడి యనఁగ మఱియుఁ

జెలఁగు సాంవేరి యాశ్చర్షిదేశియు ననంగ
నిట్లు పదమూఁడు రాగము లనియు మొదలు
గల్లురాగంబు లథమరాగంబు లండ్రు
రామభూమాల! జగదేకరమ్యశీల!

59

సీ॥ ఇట్లు ముపుదిరొక్క టిం తైనలెక్కుచే
సమరిన యథమరాగములు తోంటి
యుత్తమమధ్యమప్రోక్త రాగములందు
నంతరప్పవించుచు న్యజజనులు
ప్రత్యేక కాగసంభ్రమము నందము నెంచు
బామరభ్రామకప్రభులు గాంచి
సంకీర్ణవృత్తిచే బతుగూడి గీతప్ర
బంధకాయాలాపభూగములు

నర్వములు గాక విలసిల్లు ననుచుఁ బూర్య
 గితపిదు లాడి రిష్టటి గితపిదులు
 వాని గితప్రబంధరాయానుగతుల
 నమరుజేసిరి, రామన్నపాగ్గణ్ణ!

61)

వ॥ ఇ ట్లీరువదియాఱు భేదంబులచేత నిరూపితంబు లైనయు త్రమమధ్య
 మాఘమరాగంబులకుఁ గ్రమంబున గ్రహంశన్నాసమాడవొడవసంపూర్ణ
 భావకలక్షణం చెఱింగించెద, ఆక్రూంపుము.

61

సీ॥ దేశిరాగముల్లె దెబిగొప్పమడ్డక
 గ్రామసంభవములై ఫునతోఁ గాంచు
 నాదేశిరాగమ్ము లన్నిటిలోనను
 మతేగ్రహంశన్నాసముఁదకాది
 సాడవొడవభావసంపూర్ణభావముల్
 కొన్నిటి కొనెగూడుఁ గొన్నిటిసొడల
 దేశిత్వమునఁజేసి తిర మొప్ప కుండు న
 ట్లుఱునను లక్ష్మింబు నాశ్రయించి

క్రమత నిరువదియు త్రమరాగములకు
 రపిాని బదియేనుమద్యమరాగములకు
 నథమములు కొన్నిటికి లక్ష్మిణానున్నిత్త
 యెఱుఱుఁగఁజేసెద, రామభూమిాంద్ర! విసుము.

62

వ॥ అంశగ్రహన్నాసాదిలక్షణం బ్రట్టి దగిన.

63

సీ॥ అంశగ్రహన్నాసాదిలక్షణములు
 క్రమమున విను మెఱుఁగంగఁ జేతు
 దఱుచుగా నెద్ది గితములోనే జరియించు
 నాస్వర మంశస్వరాంక మొనయ
 గితాదిగితాంతకి పితస్వరములు
 గ్రహన్నాసంబున రపిాదనర్పు
 మతియుఁ ప్రిష్టానముల్ మంద్రాదు లన నొప్ప
 మట్టురాగంబు సాడవంబు

మజియుఁ బంచస్విరాన్నితమపొతరాగ
పొడవం బగు సప్తస్విరానుష్టక్త
మైనరాగంబు సంపూర్ణ మనఁగుఁ బరఁగుఁ
దెలియ వినవయ్య రామథాత్రిత లేంద్ర!

64

గ|| ప్రస్వరంబులు గలవృత్తి నిం పెసంగు
నాస్వరంబులె యంశకన్యాసగతుల
గితముల నిల్న ననుచు సంగితపిదులు
పలుకరింతురు, రామభూపాల! వినుము.

65

వ|| మజియు రాగఁకుం జెతింగించెద అందుమొదట నుత్తమ
రాగంబు లిరువదింపిలోనే బదిపూర్ణబు లైదు పొడవంబు లైదునాడవంబు
లై యుండు. తత్క్రిమంబున రాగంబు లేప్పుతచెద. అట్టి సంపూర్ణరాగ
దశకంబునందు మొదట ముఖారిరాగలముం బెట్టి దనిన.

66

స|| పడ్జగ్రహస్వరమజ్జస్వరన్యాస
పడ్జస్వరాంశకరపింత మగుఁచు
పడ్జస్వరాధికన తశ్చస్విన్యాస
వరిపూర్ణభూవసంపద వహంచి
సకలకాఁములందు సంగితశాస్త్రాన్ని
లెలమి రాగము సేయ నిం పెసంగి
పెలయు నుత్తమరాగవింశతిలోఁ బూర్ణ
నశి రాగములలోఁ దాను మొదట

ఘనత మిఱినపూర్ణ రాగము ముఖారి
దుష్టగాయకజనతాళిదుర్ముఖారి
గణ్యగాయకులధనమ్ముఖారియనుచుఁ
దెలియవలనును, రామథాత్రిత లేంద్ర!

67

వ|| శంధ్వనాటలముం బెట్టి దనిస.

68

శ|| సంపూర్ణస్వరరాగ మై పెలయుచున్ పడ్జగ్రహన్యాసముల్
సంపన్నంబులు గాఁగ సంశ మగుచున్ సంగితవిద్యానిధుల్
పొం పొర్పున్ దినసాంతయామమున మొచ్చు ల్లుల్లు గేయంబు నా
సంపాదించినశుభ్రసాటి తగు నిష్ఠ ల్రామభూపాగ్రణి!

69

వ॥ మజీయు శుద్ధవరాళిరాగలమణం చెట్టి దనిన.

70

మ॥ అరయన్ సంతతసంగ్రహం బగుచు సన్యాసాంశసంము త్త మై
వొరయన్ శుద్ధవరాళి గాయకులు దోడ్డోఁ బూళ్ళ రాగంబుగాఁ
బురణింపంగ సమ స్తయామముల మెప్ప ల్లల్లగేయక్కియా
శిరతం బూస్పగఁ బొల్పుఁ గోసలపురీశీరామభూమిశ్వరా!

71

వ॥ సారంగనాటలమణం చెట్టి దనిన.

72

గీ॥ స్వగ్రహస్యాసాంశకసహిత మగుచుఁ
బొసగు సారంగనాట సంపూర్ణు రాగ
మనుగఁ బగటి యామంబునందు గేయ
ఫణితిఁ గాంచును, రామభూపాల! వినుము.

73

వ॥ శుద్ధరామక్రియరాగం చెట్టి దనిన.

74

గీ॥ శుద్ధరామక్రియానామసుభగరాగ
మరయస్వగ్రహసాంశకన్యాన మగుచుఁ
బూళ్ళవృత్తిని మధ్యాహ్నమునకు నెనుర
గేయ మై యుండు, రామభూనాయకేంద్ర!

75

వ॥ కైరవిరాగలమణం చెట్టి దనిన.

76

గీ॥ సాంశకన్యాస్యస్వగ్రామల్లఘ్ను మగుచుఁ
బూళ్ళరాగము కైరవి పొలుపుమింజి
పగటివెనుక టిజామునఁ చొటుచొడుఁ
బౌత్ర మై యుండు, రామభూపాలచంద్ర!

77

వ॥ ఆహారిరాగలమణం చెట్టి దనిన.

78

గీ॥ షడ్జకన్యాస్యసాంశకస్వగ్రహములు
పొసగి యాహారిరాగంబు పూర్ణవృత్తిఁ
బగటి నాలవజామునఁ చొటుచొడుఁ
జాల నొస్పురు రామభూపాలచంద్ర!

79

వ॥ సామంతరాగం చెట్టి దనిన.

80

శా॥ సామంతాహ్వాయరాగ మెల్లపుడు వజ్రన్యాససాంశ్కృగ్రహ
తీమాఱం బరిశ్రూర్ధరావమున వి సీర్క్లిం గాంచి యు
దైమం బై దివసాంతయామున నందం బొప్ప సంగీతవి
ద్వామూర్ధన్యులు పాటఁ బాడ నగు నయ్యా! రామభూమాగణీ! 81

వ॥ కన్నడగాళ రాగలక్షణం బెట్టి దనిన. 82

మ॥ అరయం గన్నడగాళ రాగము నిషాదాంశ్కృగ్రహన్యాస మై
పరిశ్రూర్ధన్యరమయ్య నొక్కువిధముల్ భావింపనారోవాణా
చరణన్ మధ్యమహిన మై దివసచ్ఛాపదాఖగేయంబుగా
బురణించున్ భువి నుత్సులప్రియగతిన్, భూమిసుతానాయికా! 83

వ॥ దేశాష్టిరాగలక్షణం బెట్టి దనిన. 84

శా॥ అమరన్ సగ్రహనాంశకస్థారితసన్యాసస్తుతు ల్లాంచి సి
త్యము శ్రూర్ధస్వర మయ్య మధ్యమసిషాదతాఖగ మారోవాణా
క్రమవేళం బురణిం గానమునకుం గన్నట్టు దేశాష్టి యో
గ్యముగా రేపటి జామువేళ, వినవయ్యా! రామభూమిశ్యరా! 85

వ॥ ఇట్లు ముఖారిరాగంబును, శుభ్రనాటరాగంబును, శాఖావగాళి
రాగంబును, సారంగనాటరాగంబును, శుభ్రరామక్రియరాగంబును, ఇతరవి
రాగంబును, నాహరిరాగంబును, సామంతరాగంబును, గన్నడగాళరాగం
బును, దేశాష్టిరాగంబు లయ్య. ఇంక నుత్తమషాడవంబు లైదును ప్రికం
బున నేర్చాతీంచెద. అందు ఫౌదల శాఖిరాగలక్షణం బెట్టి దనిన- 86

గి॥ సాగ్రహన్యాససాంశకోద్గ్రమగుచ,
మధ్యమాచిప్రితషాడవమహిమాగాంచి
బాఖిరాగంబు మాపటివేళయందు
గేయమగునయ్య, రామభూనాయకెంద్ర! 87

వ॥ శుభ్రవసంతరాగలక్షణా బెట్టి దనిన. 88

- మ॥ సరసు ల్యాథనసంత రాగము షడ్జన్యాససాంశక్రమః
చరణం బంచమహీణభావ మెనియంవన్ పాడవం బస్యై దా
నరయం బంచమయు క్రీ గాంచి, మహరూహం బైనచో గానభా
సురమై మాషటిజామువేళ రహిం మించున్, రామభూపాగ్రణీ! 89
- వ॥ మాళవద్రీరాగ లక్షణం బెట్టి దనిన,
90
- మ॥ జతలై స్వగహసాంశకస్ఫురిత షడ్జన్యాసమశల్ బౌఱిగా
సంతతింబుల్ విగతర్వభంబులు నయోజన్ మాళవద్రీమహా
స్నుతరాగంబులు పాడవం బగుచు నానాయామగేయ్యియూ
యత సై సంతతభద్రదాయి యగు, సయ్యా! రామభూపాగ్రణీ! 91
- వ॥ గుర్జరిరాగలక్షణం బెట్టి దనిన.
92
- మ॥ హరు బై మోరగ రిగ్రహంబు బుషభన్యాసాంశక్రము గ్లూడి ఘుమా
రజియుం బంచము నజీప్తితి సుఖించన్ పాడవాకార భా
సుకమై నువ్వుచరోహవేళ నయాతస్సాంత్రిక్ విగాజైల్లు భా
స్క్రచింబోదయయామగేయ మయు యిచ్చున్, రామభూపాగ్రణీ! 93
- ప॥ లలిత రాగలక్షణం బెట్టి దనిన.
94
- మ॥ లలితా గము పంచమాణ్డలతము గా గాలించిన్ పాడవః
జ్ఞీలరూపంబు వాపించి ఉగ్రహము షడ్జన్యాసముం సాంశక్రముం
దల మై సంఘటిలంగ గాయకులు ప్రాతఃకూలగేయంబు గా
వెలయింపన్ శుభదాయి రై యము సుర్యిన్, రామభూపాగ్రణీ! 95
- వ॥ ఇవ్విధంబున చౌటిరాగంబుసు, బుధవసంత రాగంబుసు, మాళవ
ద్రీరాగంబుసు, ఘుమాజ్జరీరాగంబుసు, లలిత రాగంబుసు, నీచ్చెదు రాగంబు
లయ్యై నుటియు నుత్తుమాడవ రాగంబు లెతింగించెవ.
96
- గ॥ సకలశుభదము బుషభపంచము వివర్జి
తాడవం బైన పొందించోళ మమర స్వగ
చంశ కన్యాసభరిత మై యభిల సమయు
గేయరుచిం గాంచే, రామభూసాయకేంద్ర!
97

వ॥ మలహారిరాగలక్షణం చెట్టి దనిన.

98

గీ॥ వరున గాంథారకనిపాదవర్జనమున
నాడవం బైన వలహారి యమరే సగ్
హంశకన్యాసధన్య మై యమరి యుదయ
రాగ మిది యన, రామభూరము వినుము.

99

న॥ ధన్యాసిరాగలక్షణం చెట్టి దనిన.

100

ఈ॥ సన్యాసుగహనాంశక స్ఫురణముల్ సంధిల్ బాహుర్ధ్వ మై
సన్యాసుర్భదైవతంబున న యోజ స్నౌదవాకార మై
ధన్యానందకరంబుగాం దనరు సిధన్యాసి గాంధర్వమూ
ర్ధన్య భువ్యలు గాం బ్రథాతమునఁ గూర్పను, రామభూపాగణీ!

101

న॥ మాశవగౌళిలక్షణం చెట్టి దనిన.

102

మ॥ తనగాన్ మాశవగౌళిరాగము నిపాదన్యాసాంశగ్రహః
ర్భన మొప్పన్ రిపవ్రిత్తోడవరుచుల్ సంధిల్ వేణ్ణుచ్ఛో
నను నందన్ రిపసంగతం బగుచు సాయ్యామైక గేయంబు గం
యక కాజేందులు నేయ నిం పెసేగు, నయ్యా! రామభూపాగణీ!

103

వ॥ శ్రీరాగలక్షణం చెట్టి దనిన.

104

ఈ॥ శ్రీరాగంబు గయోజోడవగతిం జెల్యందియున్ వేతె గాం
థారాస్వితము కైవతం బొకతతిన్ నల్యంద సంపత్తుభో
థారం తో నన సగహంశకలనాత్తన్యాస మా గేయ మై
మిఱున్ మాపచిజామున్, నిజము సుమిఱ్మా! రామభూపాగణీ!

105

వ॥ ఇట్లు, హిందోళిరాగంబును, మలహారిరాగంబును, ధన్యాశిరాగం
బును, మాశవగౌళిరాగంబును, శ్రీరాగంబును, ననునయిదు రాగంబు లుత్త
మాడవరాగంబు లయ్యై. ఇట్టి సంపూర్ణాప్తాడవేదవభేదంబులు గలిగిన యిరు
వది యుత్తమురాగంబులు నిరూపించి వెండియు మధ్యమరాగలక్షణంబులు
వివరించెద. అందులో నెనిమిది సంపూర్ణంబులును నాల్గు పాడవోడవంబు
లును, మూడు డోడవంబులును గూడ వదియేను మధ్యమరాగంబుల నే
తత్తుమంబున నేర్పితించెద. అందు మొదట సంపూర్ణాప్తకంబులో నాది
మంబైన కేదారగౌళిరాగంబునకు లక్షణం చెట్టి దనిన.

103

మ॥ క్రమసన్యాసక నిగణంశయుత మై గన్వట్టి కేదారగౌ
శమశోరాగము శ్రాద్ధరాగగరిమన్ లాలిత్యరత్నాకరో
పమ మై మాపటిజాము వేశ రహిం నిపన్ గానము లేసు రు
త్రమ గిరజ్ఞలు, ఓషధులికులచందా! రామభూమిశ్వరా! 107

వ॥ నాదరామక్రియాలక్షణం బైపై దనిన. 108

ఛ॥ రాగజ్ఞ లురిశ్రాద్ధ రాగ మన కూర్పున్ నాదరామక్రియా
రాగం బెప్పదు స గ్రహంశకమునుగన్యాస మై గేయపుం
బాగెం తైన ది నాంతయామయిన సంపన్న లఖు గా గాయకులీ
భూగింపన్ విలసిల్లు, భక్తిసుతశంభూ రామభూపాగణీ! 109

వ॥ కాంభోజిరాగలక్షణం బైపై దనిన. 110

ఛ॥ రాజు తైచ్చుగుఁగు బూర్జరాగగరిమం బొపించియు న్నైంచి కాం
భోజిరాగము సగ్రహంశఫుటసంబున్ మడ్డకన్యాసమున్
రాజుల్లంగ మత్తాక్కువోట మసివర్జం బోప్ప నారోహణ
శ్రీ చే న్నైంది దినాంతగేయ మగు సుర్యిన్, రామభూపాగణీ! 111

వ॥ నారాయణీరాగలక్షణం బైపై దనిన.

మ॥ నలు వందం బరిశ్రాద్ధ రితి గనియు న్నై రాయణీరాగ మిం
పలరంగా మతియొక్క వేశ బుమఫత్యగావరోహణీయా
కలితం బై చెలు వందెగ్రహముగా X న్యాససాంశంబు గా
వెలయన్ తేసటివేశఁ బొడదగు సుర్యిన్, రామభూపాగణీ! 112

వ॥ వేలావలీరాగలక్షణం బైపై దనిన. 113

మ॥ పెరు వొప్పుం బరిశ్రాద్ధ మయ్యై నొకొచో వేలావలీనామభూ
స్వరరాగం బవరోహ వేశ రిపవర్జం బొప్ప నిం పొందు సుం
దర మై తేపటివేశ గాయకులు ధన్యాసగ్రహంశక్రియా
పరతన్ గానము సేయ రక్కి గిఱ్పిల్పున్ రామభూపాగణీ! 114

వ॥ ఇవ్విధంబును గేదారగౌరాగంబును, నాదరామక్రియరాగం
బును, గాంభోజరాగంబును, సామవరాళిరాగంబును, రితిగాళిరాగంబును,
పొక్కిరాగంబును, నారాయణీరాగంబును, వేలావలిరాగంబును సీ యొని

మదిరాగంబులు మధ్యమసంవ్రాళ్ల రాగంబు లయ్యి. ఇంక మధ్యపాడవ
రాగంబులు లేర్పుతేంచెద. అందు మొదటి కన్నడ బంగాళరాగ లక్షణం
శెట్లు లనిన.

115

గీ॥ గగ్గణంశక గన్యాసకలిత మగుచు
నెనగు గన్నడబంగాళబుషథపీస
పాడవాకృతి తేపటి సమయమునను
గేయ మగు, నయ్యి! రామభూనాయకేంద్ర!

116

వ॥ దౌరీరాగలక్షణం శెట్టి దనిన.

117

గీ॥ స్వగహన్యాసనాంశకక్లాఫ్యై మగుచు
దౌరీరాగంబు గాంథార బోహ్యపాడ
వాకృతి పహించి నాలవయామమునను
వాడుకను గాంచె, రామభూవరలలాషు!

118

వ॥ వసంత శైరవరాగలక్షణం శెట్టి దనిన.

119

ఉ॥ రాగవిదు ద్వినం బుదయరాగ మనంగ వసంతశైరవి
రాగము స్వగణంశములు రంజిలపడ్డము న్యాసరూప మై
శాగిలం బంచమంబును మొబంగిన పాడవ వృత్తిఁ జెందుచో
రాగము నిందు నందజీకి, రాజశిథామణి! రామభూవరా!

120

వ॥ గుండక్రియారాగలక్షణం శెట్టి దనిన.

121

గీ॥ త్యైక్త శైవత మయ్యాను శైనతాఖ్యి
మగుచు నొకర్మెడ స్వగహన్యాసాంశ
ముఖ్యపాడవ గుండక్రి మొదటిజాము
పేశ నిం పొందు రామభూపాలచంద్ర!

122

వ॥ ఇట్లు, కన్నడబంగాళరాగంబును, దౌరీరాగంబును, వసంతశైరవి
రాగంబును, గుండక్రియారాగంబును నీ నాల్గురాగంబులు మధ్యమపాడవ
రాగంబు లయ్యి. ఇంక మధ్యపాడవంబుల వివరించెద. అందు మొదటి
మధ్యమాదిరాగలక్షణం శెట్టి దనిన.

123

గీ॥ మగ్రహ న్యాస మాంశసమగ్రమధ్వని
మాదిరాగము గ ధవళితోడ వాంక
మేరక గాంచి మాపటిజామునందు
మేలిమి వహించు రామభూపాలచంద్ర!

124

వ॥ భూపాలరాగలక్షణం చెట్టి దనిన.

125

గీ॥ మధ్వమనిషాదవరిత మహిం నకొడ
వాంక మెనయుచు స్గ్రహన్యాస లుంక
లీలఁ కైని ప్రాద్ధున మేలుకొలుపుఁ
బొసాగ భూపాలరాగము భువిని, రాను!

126

వ॥ రేవగు త్త రాగం చెట్టి దనిన.

127

గీ॥ రిగ్రహన్యాసకాంశ మై రేవగు త్త
మధ్వమనిషాదయుగ్ని మేమరక విచిచి
యాడవాఖ్యాను బళ్చిమయాముగేయ
మగుచు నిలసిలు, రామభూపాగగణ్ణ

128

వ॥ ఇట్లు, మధ్వమాదిరాగంబును, భూపాల : గంబును, రేవగు త్త
రాగంబును, నీ మాడైను మధ్వమాడవరాగంబు లయ్యి. ఇత్తేఅంగునఁ
బదుసేను మధ్వమరాగంబు లేర్పాచితి. ఇంక నథనగాగంబులు కొన్ని
శూర్పుషాడవౌడవక్రమంబున వివరించెద. అందు మొదట సౌరాష్ట్రింగ
లక్ష్మణం చెట్టి దనిన.

129

గీ॥ వడ్డకన్యాసవడ్డాంశ స్గ్రహముల
రమ్య మై మాఱు సౌరాష్ట్రింగ మెపుపు
బూర్జరాగము మాపటిభూటఁ బూడ
వలయు రామవాడఁగు భూవలయనాథ!

130

వ॥ నాగధ్వనిరాగలక్షణం చెట్టి దనిన,

131

కం॥ నాగధ్వనియును వృందక
రాగము వడ్డగ్రహంశ రమ్యన్యాస
శ్రీ గాంచి మెల్లవేళ
దా గేయం బయ్య, రామధరణీనాథ!

132

వ॥ సోమరాగలత్తణం చెట్టి దనిన.

133

ఉ॥ గాయకు లెల్ల వేళలను గాసము సేయఁగ మందుమధ్యము
శ్రీయుతవృత్తిఁ దారకముఁ జెందని దైనను బూర్జురూపముఁ
బాయుకు సగ్రహంఁ ములు పర్విగ షడ్జము న్యాస్తవై ఖరిన్
రాయఁగ సోమరాగము విరాజిలు, రామనృపాలఁఖరా!

134

వ॥ శంకరాభరణరాగలత్తణం చెట్టి దనిన.

135

మ॥ వరుసన్ సగ్రహసాంశకస్తితులఁ బర్వ్యన్ షడ్జకన్యాసముఁ
జరియింపం బరిపూర్ణురాగ మగుచున్ సామంతరాగానికున్
సరి గాఁ బచ్చిమయామగేయ మని మెచ్చున్ భూజనుల్ శంకరా
భరణం బింపు వహించు గాయకులు దెల్పున్, రామభూసాగ్రజీ!

136

వ॥ ఇట్లు సారాప్రీసాగధ్వని సోమసామంతరాగమను శంకరాభవ
రణంబులు నాలుగు పూర్ణాధమరాగంబు లయ్యు మతియు సథమషాడవ
రాగంబులలో మొదటిభుంటారపరాగం చెట్టి దనిన.

137

గీ॥ ధగహన్యాసథాంశకధర్మ మెనసి
చారుగాంధారవరితపూడవాంక
మమర ఘుంటారవంబు సమస్తకాల
గేయ సగు, సయ్యదు, రామభూనాయకేంద్ర!

138

వ॥ భిస్సుష్టరాగు చెట్టి దనిన.

139

గీ॥ భిస్సుష్టముషాధ్వమభేచ మెనసి
పూడవఫితిఁక్కు కొని స్తు పంశ
షడ్జకన్యాసములు గ్రోల సర్వకాల
గేయ సగు సయ్యదు, రామభూనాయకేంద్ర!

140

వ॥ మతియు నౌడవం పైనసావేరిరాగం చెట్టి దనిన.

141

గీ॥ థైవతాంశకధన్యాసథగ్రహములు
వెలయునౌడవ మైనసావేరి షడ్జ
పంచమయ్యులఁ తోలఁగి ప్రభాతగేయ
మగుచు నింపాందు, రామనృసాగ్రగణ్య!

142

వ॥ మతేయు నట్టియాందోళరాగం చెట్టి తనిన.

148

గీ॥ సిగల వజ్రించి యూడవనియతిఁ బంచ
ముగ్రహస్యపకాంళమై షథ్యమాని
సాఁతి నాందోళిచదమటిజూమువేళ
గేయరుచిగాంచు, రామభూనాయకేంద్ర!

144

వ॥ ఇట్లు, ఘుంటారవభిన్నపడ్డరాగంబులు రెండును పూడవంబు లగు.
సావేరియు నాందోళియు నీరెండును నౌడవంబులగు. ఇవియు నాల్గును
సంపూర్ణరాగంబులు నాల్గును గూడ నెనిమిదియును సంకీర్ణమరాగంబులే.
ఇట్లు కొన్ని యథమరాగంబులు లెతింగించితి. తక్కినయథమరాగంబులు
సంపూర్ణపూడవాదిక్రమంబునఁ దత్తదానయూగ్యకాలంబు లెతింగి బుధి
మంతులు గేయవ్యవశస్తరసమ్మయులు గావలయు. మతేయు సంపూర్ణపూడ
వ్యాదవకారంబు వైనయుత్తమమధ్యమాధమరాగంబులకుఁ గ్రమోదైశం
బొనరించెద. ఆకర్షింపుము

145

సీ॥ ఒనర నాదిముఖారియును శుద్ధనాటాఖ్య
రాగంబు శుద్ధవరాళి యనగ
సారంగనాటాఖ్యచారుం గము త్రంగ్ర
రామక్రియాప్యాయరాగ మనగ
శైరవిరాగంబు పరఁగనాహారినామ
రాగంబు సామంతరాగ మనగ
గన్నడగౌళరాగంబు దేశాష్టీరా
గంబును బదియురాగములు నరునఁ

బూర్ధురాగము లుత్తమశ్రూతిగన్న
రాగవింశతీలోన సరాగ మగుచు
శాశ్వతాదార్య! గిరిరాజసామ్యధైర్య!
థవ్యగుణథర్య రామభూపాలవర్య!

146

శీ॥ చక్కనిచౌళియు సరసశుద్ధవసంత
మాశవక్షిఫుర్మార్జురీలలితలు
నీస్త్ముదు రాగంబు లెన్న నుత్తమపూడ
వము లౌడవంబులు వర్షను విసుము

పొందిశమలశారు లిం పై నథనాయసి
ఘన మైనమాళవగాళ రాగ
మనఁగ శ్రీరాగ విట్లుయినరాగము లుత్త
వ్యాడవరాగము లనఁగఁ బరఁగు

రహించి నిరువది యు త్రేమరాగములను
పొడవోడవసంపూర్ణసరజి నిట్లు
తెలిపె నిక మధ్యమమ్ములఁ దెలియు జేతు
రామభూపాల! మహానీయ రమ్యశీల!

147

సీ॥ కేదారగాళయు నాదరాషుకియు
కాంభోజినామరాగం బనంగ
సామవరాళికాల్చఫ్యురాగము రీతి
గాళపోజ్జిరాగంబు నార
జీయును చేలావలీనియుతి నెన్నుకి పూర్ణ
మధ్యమరాగముల్ మతియు నాఱు
కన్నడ బంగాళకము జాలియు వసంత
ఫ్లరవి గుండక్రి కపఁగ నిట్లు

నాల్చు మద్యమపొడవనామము లగు
మధ్యమాది భూపాలనామముల రేన
గుప్తియును మూడుఁడు రాగము ల్లాండి మధ్య
పొడవము లయ్యు, రామపృష్టగగణ్య!

148

సీ॥ రహి నిట్లు మధ్యమరాగము ల్పదియేను
పొడవోడవ పూర్ణసగజి దెల్పి
హీనరాగంబుల నెతేగింతు సౌరాప్య
నాగధ్యనియు సోమరాగ మనఁగ
కంకచాభరణంబు చక్కగా నీనాల్చు
నథమ సంపూర్ణరాగాఖ్య ఉయ్య
ఖుటూరభాఖ్యరాగము భిన్నపడ్డము
నిని రెండు నథనభోడవము లయ్యు

నరయ సాపేరి యాందోళి యనెడురెండు
నథమ రాగము లోడవభ్యాతి నమరు
నివియు నెన్నీది యథమము లి టైఅలుంగ
వలయు మఱికొన్ని, రామభూషణలంబునాథ!

149

వ॥ మతియు శ్రీ పున్నాగరాగలక్షణా బెట్టి వనిన.

150

సీ॥ క్రమ మొప్పుఁ బుయపరాగఁబులు స్త్రీరాగ
ములు సపుంసక రాగములు నెరుంగ
వలయును వినిపి తు వరుసతో వినవయ్య
శ్రైరవిరాగ భూపాలరాగ
ములుసు శ్రీరాగఁబు మురు లైన రాగఁబు
జరనామరాగ వసూతరాగ
మూళివరాగ బంగాళక రాగము
నాటరాగఁబు సనంగ నిట్లు

పుయపరాగము తెనిమిది పోసఁగి ఎముండు
నసుచు భరతజ్ఞ లైన మహాత్ము లండ్రు
దశరథేశ్వరపుత్ర! సీతాకశ్చత్ర!
భవ్యగుణానాంద రామభూషాలచంద్ర!

154

వ॥ అట్టి పుయపరాగఁబులకు స్త్రీరాగఁబు లెట్టి వనిన.

152

సీ॥ మేఘురంజి కురంజి మేలు దేవక్రియ
ముగురు షైరవిరాగమును సంశాలు
మతియు బలాహసరి మలహారి జావిను
భామలు ముగురు భూపాలమునకు
దేవగాంధారియు దిల మొప్ప చిలహారి
సాపేరి శ్రీరాగజాయ లరయ
లలి ఏంచు దేశాంకి లలితయు దౌంటియు
రఘుసుల్చి ఫలమంజరమున కోపుడు

శుద్ధ రామక్రియాభ్యయ శుద్ధనామ
శునవరాలీయు మంగళక్కు శీకి యన్
గాంతలు మగురు శుద్ధ వసంతముసకు
రామభూపాల! జగద్దేక రమ్యశిల!

153

సీ॥ ధన్యసియు ముఖారి తగు మాళనశీయు
మాళవగాళవు నువిన లిట్టు
లెనమండ్రు శుషుఫుల కెన్న నొళొక్కురి
మమ్మార్దు లెనయుకతన
...
...

బోసంగి రిమవది నలుగురు పురుషరాగ
గొముతో ముష్టియు రెండుగాంగ నిట్టు
తగును దెలియంగ లింగభేదముల వలన
రాగభేవము, రామభూమణ! వినును.

154

స॥ ఇదియునుం గాక మాళోకొన్ని శ్రీపురుషరాగంబులు ఎలియుండు.
నవి నొచ్చియన సామంత పీఱిదోళ కేదారగౌళ కన్నడగౌళ మార్గహిందోళ
శుద్ధబంగాళ సామరాగ ఘంటాప నాగభ్యని భిన్నపడ్డక దీపకాది రాగం
బులు పురుషరాగంబు లై యుండు. కొన్ని నపుంపక లక్షణంబు లెతుంగ
వలయు. మతీయు గొందబు గిత్తపబంధలాయాగ్వంబులు గాక యథమా
ధమంబు లై నరంగంబులు నపుంపకంబు లాగ్డు. గాపున వారి మతంబున
సుత్తమమధ్యమాధమరాగంబులు క్రమంబునఁ బురుష స్త్రినపుంపకరాగంబు
లని నిశ్చితంబు లయ్యు. మళేఁయు రాగభేదంబు లేర్పుతచెద. ఎట్లన్న గుండ
క్రీయా దేవక్రియా నాదరామక్రియా సింధురామక్రియా శుద్ధరామక్రియా
భేదంబులు మాళవగౌళ, నారాయణగౌళ, రితిగౌళ, పూర్వగౌళ, ఛాయా
గౌళ భేదంబులు, శుద్ధవరాళి, సామవరాళి, పంతువరాళి,
పున్నాగవరాళి, ప్రతాపవరాళి, కుంతలవరాళి, తోండివరాళి. శోకవరాళి
యివి వరాళిభేదంబులు; శుద్ధనాట ఛాయానాట గంభీరనాట సారంగనాట
యివి నాట భేదంబులు; శైరవి, శుద్ధశైరవి, అనంద శైరవి, వసంత శైరవి,
సారంగ శైరవి యివి శైరవి భేదంబులు, కల్యాణి, భూపాల కల్యాణి,

మూర్ఖన కల్యాణి, శ్రూర్పి కల్యాణి యివి కల్యాణి భేదంబులు; కాంభోజ, గుమ్మి కాంభోజ, యొలుకల కాంభోజ యివి కాంభోజ భేదంబులు. రాగ భేదంబులు లి ట్లనంతంబులు నుండును. బుధిమంతు తెఱింగి న్యవహరింప వలయు. ఇఱ్ల రాగలమ్మణం చెఱింగించితి. మతియు నీరి రాగస్వరూపంబు లెఱింగి యు తమశరీరంబు గర్వి పరేంగిత జ్ఞాని త్వై సదా రంజనబు సేయుచు నీదోషంబు గా ముఖంబున గేయంఖా గావించువాడు వాగేయ కారుం డని తజ్జ్ఞులు దెల్పుదురు. తల్లుత్ణంబులు తెలియ వివరించెద అవధింపుము.

155

సీ॥ స్తానత్తయ మెతింగి మూనిత్తుత్తుత్తిజాతు
 లెఱింగియు శుభ్రవైకృతము తైన
 సర్వవిధంబు లెఱింగి ప్రాచిక్రగామ
 ములు శుభ్రసత్కృతిమమూర్ఖునులును
 శుభ్రతానంబులు శుభకూటతానమ్ము
 లెఱింగియుఁ బ్రస్తారకృత్య మేంగి
 కశులు వర్ణము లలంకారముల్ గ్రహముల
 సన్యాసముల రాగజాతు లెఱేగి

రాగమేళత ద్యైర తద్వీవ్యసమయ
 సూడవౌడవ సంపూర్ణచర్య లెఱింగి
 గేయ వెయసరించువాడు వాగేయకారు
 డనుచు బుధు లండు, రామస్వచ్ఛాగగా!

156

సీ॥ దేశిమార్గ విభాగదివ్యత్తార్థాత్రిక
 కలనచేబోధంబు గర్వి చిగుల
 సాంధర్యవంతుఁ దై సామనస్వయము కలి
 స్వరదోషములు నాల్లు జాఱ విడిచి
 కంపితసీత్కృతకావ్యాది పంచవిం
 శదాగదోష సంచయము దెవిసి
 స్వరలయజ్ఞాని త్వై సాహిత్య చతురుఁ దై
 రమణీయ సేత్తుతారము లమరి

ల్రివలి సంయుక్తః తై సమదృష్టి గలిగి
కంతము దృఢంబు గా నిలిపి ఘనులు మెచ్చ
గేయ మొనరించువాడు వాగ్నేయకారుఁ
డనఁగఁ బరఁగును, రామన్నపాగ్రగణ్య!

158

గి॥ తాళవిధములు తత్త్వాంధకక మెత్తిగి
యతుల గితప్రబంధకాయాదు లెత్తిగి
కాముకుఁడు గాక సద్గుర్వకలన సేర్ని
గేయపరు ఛోప్పు, రామభూనాయకేంద్ర!

159

వ॥ మత్తియు నిట్టి సద్గుర్వంబులు గల్లినవాఁ దుత్తమగాయకుం డనఁ
బరఁగుఁ, ఇందులోఁ గొన్ని గుణంబులు లేనివాఁడు మధ్యమగాయకుం డనఁ
బరఁగుఁ; సర్వగురువీతుం తై కేవలదోషయుక్తుండగువాఁ డథమగాయకుఁ
డనం బరఁగుఁ. ఇది గాక సముదాయలక్షణంబును నదియునుంగాక వేఱు
గాయకభేదంబులు నెత్తింగించెద, అవధరింపుము.

160

సీ॥ శిక్షకాభ్యుఁ డనఁగఁ జైలు వందు ననుకారి
రసికుఁ డనంగను రంజికుఁ డన
భావకాభ్యుఁ డనఁగఁ బరఁగు సేకలుడెన
యమభాభ్యుఁ బృందాభ్యుఁ లనఁగ నిట్టు
లెనమందు గాయకు లెన్నుంగ వీరల
లక్షణంబులు విను లక్షణముగ
శిక్షకుం డనువాఁడుఁ శిక్షించు నన్నుయల
ననుకారి పరభంగి ననుకరించు

రసము లెనఁగించు రసికుండు రంజికుండు
రక్తి గల్పించు నతికయవ్యక్తిఁ జూపు
గానమున భావకుఁడను గాయకుండు
రామభూపాల! నిరుపమ రమ్యశీల!

161

గి॥ ఏకము గఁ శ్వాటఁ బ్రాహువాఁ డేకలుండు
యమభీరుఁ డనఁగను బోడు గానములు నేరుయ
బృందమున గాన మొనరింప బృందుఁ డయ్యుఁ
చెవియ వినవయ్యు, రామభాత్రీత లేంద్ర!

162

వ॥ ఇది యష్టకాయకఫేదం బగు, ఇందులో విశేషించి బృందగా యనుం దుత్తమోత్తముం డని శాస్త్రజ్ఞులు వ్యవహారింతుట. తద్వందం బస్సుడి యేమి యనిన, నదియె మేళం బనబడియెడి. తల్లుక్కుం చెల్తింగించెద. అవధరింపు.

163

సీ॥ గాయకవాదకగణము బృంద మనంగఁ
దగు నది త్రివిధ మై తనరు నుత్త
మము మధ్యమము నథమము నాగు, గ్రహముగ
చిను మెఱిగింతుఁ దబ్బిధములెల్ల
నను వై నముఖ్యగాయకచతుష్టయమును
సదృశగా యక చతు యము మణియు
గాయనిద్వాదశకంబు సంశిచతు
ష్టయము మార్గమును చతుమ్మలగూడ

బృంద విట్టిది యుత్తము, మేతదర్థ
మందు మధ్యమ, మేతదంశాధ్య మధమ
మిందు లొజ్జిన సతిహీనదృష్టి యగును
రామభూపాల! వితరణారమ్యశీల!

164

సీ॥ ఈవిధమ్మును గాక యిచ్చుకుఁ దగునట్టి
రెంతయుఁ గూర్చు యథేష్ట మగుచు
నుత్తమాభ్యుధిక మై యొనరినబృందంబు
కొలాహలాఖ్య మైకొనలు గాంచు
నిట్టిబృందవిశేష మిర వందఁ గుతపాఖ్య
మగు, నని భరతాఖ్యఁ దానతిచ్చు
నతికుతపంబునం దమరి ముఖ్యంబు గా
యకవొళి యింతపాలధిగమించు

నిట్టి బృదంబు మేళాఖ్య నెసుగు భువిని
ద్రివిధమేళమ్మ లీరితిఁ దెలిసి యచట
గేయ మొనరించువాడు వాగ్నేయకారి
చ్ఛక్రి యనుఁ దగు, రామభూజాని వినుము

165

వ॥ ఇది వాగ్నీయకారలత్తణం బగు. ఇంక స్వరరాగదోషంబులు
క్రమంబున వివరించెద. అందు స్వరంబులు నాల్గు నెప్పి యనిన. 166

సీ॥ మతియు భాష్టుశము బోంభకము నారాటంబు
మిత్రకాఖ్యంబును మిాఱ నాల్గు
స్వరదోషములు। వానివరలత్తణంబులు
విను మెతింగించెద విశదము గను
సుకుమారధుర్వ సుస్నీఘమంద్రకమధ్వ
మథ్యాసంభవ...పంబు
భాష్టుం బగు దారకప్రోతీనిస్సార
పరుషచ్ఛృతసూలపాటవంబు

బోంబకం బగుఁ త్రిస్థానగుంభితైక
రమ్యశునతరగంభీరరాగ మగుచు
నారహంక లివి రెండు చేరి కలయ
మిత్రకంబగు రామభూమిశ! వినుము.

వ॥ మతియు నిట్టి మిత్రకాఖ్యదోషంబు బోంభకభాస్తుశస్వరద్వయ
సమైక్యతస్వరూపం బెన్న నొక్కి-భేదంబును మతియు నారహంబోంభక
స్వరద్వితీయసమైక్యతస్వరూపం తై యొక్క భేదంబును నిట్టుటెండుతెఱుగు
లయ్యా. అందులో విశేషపోచుపస్వరూపం తైనబోంభకస్వరంబును స్నీఘ
రూపం తైనబుష్టుశస్వరంబును బరస్పురశుభ్రరూపంబులు గాపున నీరెండు
గూడిన మిత్రకదోషం బత్వంత త్రాగ్యజం తై యుడు. మతియు ఫునరూపం
తైననారహంస్వరంబును, నిస్సారరూపం తైనబోంజకస్వరంబునుఁ గూడిన
మిత్రసదోషంబు ననోయ్యన్యనిరుద్ధస్యరాస్సితంబుగాపున గేవలపోయం బని
యొఱుగవలయు. కాన సంవిష్టధంబు తైనమాధుర్వశ్చార్యదిస్వరసమైక్యలిత
రూపంబులు డెలిసి త్రివిధం తై యుండుబోంభకంబు నిస్సారపరుషాల
చ్ఛృతరూపంబులచేతే జతుర్వీధం తై యొప్పు చుండు. నారాటంబు త్రిసాన
కలితఫునరూపంబున నొక్క భేదంబు, మిత్రకంబు సముదాయరూపంబున
మొదట ద్వివిధ, తైనసు మతియును విశేషించి బోంభకభాష్టుశస్వరత్తయ
క్రమమేళనంబునంజేసి త్రివిధం బయ్యను నారహంబుకబోంభక మేళంబునంజేసి
కొచ్చు విధంబునం గూడఁ జతుర్వీధం బయ్య. కాపున స్వరదోషంబులు

వ॥ ఇది యష్టకాయకథేదం బగు. ఇందులో విశేషించి బృందగా యనుం దుత్తమోత్తముం డని శాస్త్రజ్ఞులు వ్యవహరింపురు. తద్భుందం బస్సుడి యేమి యనిన, నసియె మేళం బనబడియే⁹ “ల్లిక్కుం చెతింగించెద. అవధరింపు.

163

సీ॥ గాయకవాదకగణము బృంద మనంగఁ
దగు నది త్రివిధ మై తనరు నుత్త
మము మధ్యమము నథమము నాగఁ గ్రహముగ
ఖను చెఱిగింపుఁ దద్విధములెల్ల
నను వై నముఖ్యగాయకచతుష్టయమును
సర్వశగా యక చతు యము మఱియు
గాయనిద్వాదశకంబు నంశికచతు
ప్రయము మార్గమును చతుమ్మలగూడ
బృంద మిట్టిది యుత్తము, మేతదర్థ
మంద్రు మధ్యము, మేతదంశాధ్య మధుమ
మిందు లొజ్జన నలిపీసందృష్టి యగును
రామభూపాల! వితరణారమ్మశీల!

164

సీ॥ ఈవిధముకైన గాక యిచ్చుకుఁ దగునటి
లెంతయుఁ గూర్చ యథేష్ట మగుచు
నుత్తమాఖ్యధిక మై యొనరినబృందంబు
కొలాహలాఖ్య మైకొనలు గాంచు
నిట్టిబృందవిశేష మిర వందఁ గుతపాఖ్య
మగు, నని భరతాఖ్యఁ దానతిచ్చు
నలికుతపంబునం దమరి మఖ్యంబు గా
యకమాలి యింతపాలధిగమించు
నిట్టి బృదంబు మేళాఖ్య శేసగు భువిని
ద్రివిధమేళము లీరించి డవిసి యచట
గేయ మొనరించువాడు వాగ్నేయకారి
చ్చర్మి యను దగు, రామభూషాని వినుము

165

వ॥ ఇది వాగ్నేయకారలక్షణం బగు. ఇంక స్వరరాగదోషంబులు
క్రమంబున విరించెద. అందు స్వరంబులు నాల్గు సెప్పు యినె.

166

సీ॥ మతియు థావుళిము బోంభకము నారాటంబు
మిళకాల్యంబును మిాఅ నాగ్గ
స్వరదోషములు వానివరలక్షణంబులు
విను మెతెంగించెద వికదము గను
సుకుమారభుర్ధ్య సుస్నీగుమంద్రకమధ్య
మథ్యానసంభవ...పంబు
థాపుళం బగు దారకప్రాతిసిస్సార
పరుషచ్యుతస్థాలపాటపంబు

బోంబకం బగుఁ త్రిశాసగుంభిత్తైక
రమ్యఘునతరగంభీరాగ మగుచు
నారహటెక లివి రెండు చేరి కలయ
మిళకంబగు రామభూమిశ! వినుము.

167

వ॥ మతియు నిట్టి నుళకాల్యదోషంబు బోంభకథావుళస్వరద్వయ
సమ్మైళితస్వరూపం బెన్న నొక్కి-భేదంబును మతియు నారహటకబోంభక
స్వరదీశీయమమ్మైళితస్వరూపం బై యొక్కి-భేదంబును నిట్టురెండుతెఱుగు
లయ్యె. అందులో విశేషచౌహపస్వరూపం బైనబోంభకస్వరంబును స్నీగు
రూపం బైనథావుళస్వరంబును బరస్పరకుధరూపంబులు గావున నీరెండు
గూడిన మిళకదోషం బచ్యుతశ్యాజం బై యొడు. మతియు ఘనరూపం
బైననారహటస్వరంబును, నిస్సారమూపం బైనభోజకస్వరంబును గూడిన
మిళకదోషంబు ననోయ్యన్యానిర్థస్వరాన్యితంబుగావున గేవలహాయం బని
యొఱుగవలయు. కాన సంవిష్టదంబు బైనమాధుర్యశాల్యాదిస్వరసమైళిత
రూపంబులు దెవిసి త్రివిథం బై యొండుబోంభకంబు నిస్సారపరుషస్థాల
చ్యుతరూపంబులచేతఁ జతుర్మిధుంబై యొప్పు చుండు. నారాటంబు త్రిసాన
కలితఫురూపంబున నొక్కి-భేదంబు, మిళకంబు సముదాయరూపంబున
మొదట బ్యావిథ, బైనసు మతియును విశేషించి బోంభకథావుళస్వరత్రయ
క్రమమేళనంబునంజేసి త్రివిథం బయ్యును నారహటకబోంభకమేళంబునంజేసి
యొక్కివిథంబునం గూడఁ జతుర్మిధం బయ్యె. కావున స్వరదోషంబులు

ద్వాదశవిధంబు లయ్యు. ఇట్టిదోషంబులు హరించి గేయంబు సేయువాడు వాగైయకారుం డనం బరఁగు. ఇది స్వరదోషవివరణంబు. మతియు రాగ దోషంబులు పంచవిశతివిధంబు తై యుండు తల్లిత్తుణం చెట్టి దనిన. 168

సీ॥ ఒనరంగ సందష్ట ముద్దుప్రభీతిశం
కిత్కాళకరభసంహతియు రథంబు
కాఖ్యంబుఁ దుంబుకావ్యిత్కకాఖ్యా వ్యయ
స్తితములుఁ గంపితసత్కాతములు
ననునాసికాఖ్యంబు నటు శిరోదీతమున్న
కంతదోషము వికలిత మనఁగ
మతియు నిరాశనిష్టురకనిస్సారచిథ
ద్రాంతశ్రుతివివర్జితాహ్వాయములు

నవలఁకాకుస్వరంబు ప్రయాణయు నగు
మానతాళహీనాఖ్యము తై నయట్టి
పంచవింశతిదోషముల్ పరఁగు నెప్పుడు
రాగములయందు, రామ! వీరాగగణ్య!

169

వ॥ ఇట్లు, క్రమోద్దిష్టం బై నపంచవింశతిదోషవర్ణంబునుఁ గ్రమంబున లతుణంబు లెఱింగించెద. వినుము, దంతంబు లొండొంటం గదియించి పంటిగానంబు సేయుట సందష్టం బనంబరఁగు. వీరరసోదూర్ఘతగాను బుద్దుప్రష్టం బనంబరఁగుఁ భయసప్యితగానంబు భీతాఖ్యాఖ్యం బగు. త్వరితంబుగాగానంబు సేయుట శంకితాఖ్యం బగు. కాకఫుకానాదంబు కాకాఖ్యంబగు. కంతం బూర్ధ్వముఖంబు గావించి చేసినగానంబు కరభం బనం బరఁగు. ఫాల వదనకంతంబులయందు నరంబులు దెలియ మహాద్భుతంబు గా గానంబు సేయుట రుంబుకం బనం బరఁగు. నదిము యంబుకాఖ్యం బని చెప్పుదురు. మటియుఁ దుంబుకారోత్సులుగల్లివితగానంబు తుంబుకం బను దగు. గద్దదాయినాదం బవ్యిత్క్యం బనం బరఁగు. త్రిస్తావ్యవస్తారహితగానం బవ్యవస్తాతాఖ్యం బగు. శిరఃప్రభృతిశరీరాయవకంవకకలితగానంబు కంపితాఖ్యం బగు. ప్రసమునస్సితాక్యారయు త్కనాదంబు సీత్కాతం బనం బరఁగు. నాసికానుస్యాతగానం బను నాసికాహ్వాయం బగు. శిరోవిపాటనోచ్చున్నానంబు శిరోతీతం బనం బరఁగు. అదిగ్నురాఖ్యం బగు. మతియు రక్షసాప్యిత్యంబు నిరా

పం చ మా శ్వాసము

కం॥ శ్రీరఘుణీ స్నానముకు ము

సారంగ విశాలవట! జలజాతామ్రా!

కారుణ్యముబుధి ప్రోవుము

శ్రీరఘుక భాభిరామ! సీతారామా!

వ॥ అవధరింపుము ఇవ్విథగిబున రాగతాళచింతామణి యను గ్రంథసామ నిద్దేశానుగుణంబుగా మొదట రాగస్వరూపం బెత్తింగించితి. ఇంకఁ తాళస్వరూపం బెత్తింగించెద. ఇట్టి తాళంబులు కాలమార్గాదిశప్రాణాకలితం బైన తార్యులికదేహంబును జీవప్రాయం బై తద్వ్యాం వహశరంబున దీపించు. గానున మొదటటియందుఁ దొర్యులిక స్వరూపనిరూణం బవశ్యక ర్తవ్యం బగుటంజేసి యాగంగినాయియంబును దాళనిరూపణంబునకు ముందు తార్యులికస్వరూపంబు విపరించెద. అఁ యొట్లన్న, నృత్తగీత వాద్యంబులు మూడును గూడు దొర్యులిక మనం బరఁగు. అదియు నాట్యవేద ప్రతిష్ఠితం బై యుండు. తన్నాట్యవేదంబు.....బ్రహ్మ దేశ్రుండు లోణిపకారంబునకై నృత్తగీతవాద్యంబులు చతుర్యోదాబులవలన సరసంబులు గా సంగ్రహించి తచాచుప్రత్తంబు నిర్మిష భరతాచార్యులు సుఖంబుగ లోకంబున విస్తారంబు గావిచె నని ము స్నేహింగించితి. కావున నట్లు త్రయిజన్య, బైనత్తుత్తగీతవాద్యత్రయంబు మార్గ దేశియథేకాబులచేత ద్వివిథం బై యుండు. తోల్లి సదాశివప్రింట్కౌత్త భుతశ్శస్తుమార్గంబున బ్రహ్మభరతాచార్యుదులు ప్రమోగించెన తోర్యుత్తంబు మార్గం బనంబరఁగు. మున్న నానాదేశంబులందుఁ త్తదేశియ జనహృదయరంజనాను గుణంబుగా భరతానుమతి మహాబుఫులు సూచన గావించిన తోర్యులింబు దేశ్యమానంబున జీల్యాందు. అట్లు ద్వివిథం బైన నృత్తగీతవాద్యత్రయంబు లోన ముఖ్యం బైన గీతస్వరంబు ము స్నేహింగించితి. కావున నిగ ప్రాప్తనిరూపణంబు బైన నృత్తగీతవాద్యంబులోన నృత్తంబు పూచ్యాను గుణం బైనను బ్రథమాద్దిష్టం బయ్యెను. అంగాంగినాయియంబున వానికన్న ముఖ్యం బయ్యెను బ్రహ్మిథం బగుటంజేసి మొదట నృత్తప్రయూపంబు వివరించెద. అవధరింపుము.

సీ॥ ఖునకి క్రి యొసగుఁ బ్రాగల్ఫ్ క్వెడఫ్వీ సా
భాగ్యోయోగానందభరము లిచ్చు
శౌర్యకైర్య స్తోర్యసాందర్య వీర్యముల్
గల్లించి సువిలాసకారణము లగ్గు
కదుదుఃఖోకా ర్తుకలితనిర్మేదంబు
లభాచి శుద్ధసితి నమరఁజేయు
బ్రిహ్మాపరానంద భావానుభవ మహా
వైభవాదికము గా వరలుచుండు

నారదాదికమునిమనోహరి యగుచు
వెలయు నీవర్ధుమునకన్న వేత్త యొకటి
దృశ్యసంశ్చావ్య మై భువిఁ దెలియఁగలడె
చాలఁ బరికింప, రామభూపాల తిలక

3

వ॥ ఇట్లు సర్వారసిద్ధంబును సకలజనానందకరంబును నైన నృత్యంబు
మతేయు నాట్యస్తత్త నామ బులచేతుఁ ల్రోవిధంబై యుండు. అట్టి త్రేవిధ
నృత్యంబునకుఁ గ్రమంబునఁ బ్రియోగ కాలనిశ్శ్యయు, బెత్తింగించెద నది యొట్టి
ననిన.

4

సీ॥ సర్వకాలములందుఁ బరంగు విశేషించి
నాట్య నృత్యక సందర్శనంబు
నృత్త మొపు డటన్న నృపతీఁ సామ్రాజ్యభి
పేకమహాశ్శ్యప్రవ శ్రేలయందు
దేవయూతాశరదేవయూత్రలయందు
స్త్రీసంగమమునందుఁ బెండ్లియందు
నగరసుఁ సేవాభినవ మందిర ప్రవే
శమునందు పుత్రీకోత్సవమునందు

సర్వపర్యంబులందును సరసనృత్య
మహిమ జూపిన సంతతమంగళంబు
లమరు నని పల్కై మున్న పద్మాసనుండ,
రామభూపాల! నిరుపమరమ్యశీల!

5

వ॥ ఇట్లు నిత్యశుభం బైన యో నాట్యసృత్తంబులకు క్రమంబున లక్షణంబులను దధేదంబులు జీవరించెద వినును. నాట్యం బన్నుది శ్యంగా రాభినయరసాపి పంక్తి కారణం బగుటంజేసి ముఖ్యత స్వరమాపం తైవిల సిల్లు. అదియును గేవలంబును నాగికవాచికాచతుర్యఫాభినయ ప్రచురం తైవిభావానుభావసంచారిభావాదులచేత రసవ్యంజకం తైనామాజికులకు రంజనంబు కల్పించుచు నుండు. అట్టి నరునంబు నాట్యం బనం బరఁగు; నానాధి కథానుబంధబంధుర నాటక ప్రబంధాశ్రితవాక్యర పదార్థం బభిన యాత్మకంబాగావునఁ దన్నాట్యంబును భరతాచినాట్యజ్ఞులు నాటకప్రసంగంబులయందు బ్రచురంబుగాఁ బ్రమోగింతురు. ఇట్టి నాట్యంబునకు నభిన యంబు గారణంబుగావున, నట్టి యభినయభేదంబు లేతేంగిఁ చెద. ఆశ్రిం ప్రము.

సీ॥ ఆంగికవాచికమృద్యసౌత్రీకనామ

కాభినయచతుష్టయంబు వలయు

కరచరణాధికాఁగనోమదర్శనా

భినయ మాంగిక మన ననుసరించు

నాటకాలాకారనయవాగిగ్నిలాస్పా

చారంబు వాచిక క్లామ్య వామ్య

పారకేయారణోపీర వివిధ భూమ

ణాపళి హృద్య రంచ గనఁ బరఁగు

మతీయు సాత్రీకభూమంభావితంబు

సాత్రీకం బగుఁ నిటు నాల్లు జాడ లమర

నభినయంబులలోపల నాంగికాభి

నయము త్రివిధంబు, రామభూనాయకేంద్ర!

1

7

అత్రైతం తైవి దనిన, శాభాభినయంబును, నంకురాభినయంబును, సూచ్యభినయంబును ననియొడు నీ యభినయత్రైయంబునందు మొదట శాభాభినయంబు చిత్రవిచిత్రకర ప్రవర్తనాత్మకం తై యొష్టుచుండు నుండఱ రాఁ దగిన వాక్యంబు నుపచీవించి కావించునభినయంబు లంకురనామకం తై యఁ ఁడు. భావికారోధిపచైవితంబు తైన కరణాంగపోరాదులతోఁ గూడిన యభినయంబు సూచ్యభినయం బనం బరఁగు. ఏతాడృశాభినయత్మకంబు నాట్యం బనం దగు. మతీయు విభువానుభావంబుల కాశ్రయం తైన యో

నాట్యంబులోకథర్మియు నాట్యధర్మియు నని రెండు తెఱంగులఁ బరిథవిల్లు. తల్లికుణంబు వినుము. చిత్రపుల్లైత్రైత్రైకం పై కైకమార్గంబున లోక వృత్తానుకరణపురస్సరంబు గాఁ బ్రహ్మర్తిలీన నాట్యంబు లోకథర్మియుననం డగు. మతియు బ్రాహ్మణవృత్త్యాత్రైకం పై కేవలవైదికాశ్రయాంగవిన్యాస పురస్సరం పైన నాట్యంబు నాట్యధర్మి యనం బరఁగు. ఇదియునుం గాకఁ యాంగికాభినయయు క్రూంబును సేకోనపంచాశీద్ధావ సహితంబు నైన నట నంబు మార్గస్త్రుత్తం బనంబరఁగు. మతియు గాత్రిని క్షేమమార్గం పై సర్వాభి నయవజ్ఞతం పై యాంగికప్రకారంబున నటించు నర్తనంబు, నృత్యం బనం బరఁగు. అట్టి నృత్యంబు తొండవలాస్యఘేదంబులచేత ద్వివిధం పై యుండు. తల్లికుణం చె ట్లన్న వథమానాధికరంబులు గితుబులును ద్రువాదితాళంబు అను గరణాగహారాదులునుం గలిగి నటించునప్పాము మణాదరాంగ విన్యాసంబులు గల్లనది తొండవం బను డగు. సుకుమారాంగసోరంబులు గల్లి కృంగారస ప్రచురం పై మకరధ్వజవర్ణనం పైన నటనుబు లాస్యం బనం డగు. అందు తాండవం బనం డగునది హోడశవిధం పై యొప్పుచుగాఁ. లాస్యం బన్నుది సప్తవిధం పై చె ల్యందుచుండు. ఇట్టి లాండవలాస్యం బులు పార్వతీపరమేశ్వరులను బ్రియించు తై లోకప్రసిద్ధగుబు తై యుండు. మతియు స్టో విషమనికటలఘు ఫేదంబులచేతఁ బ్రివిధం పై యొప్పు. ఇందులో రజ్బుమణపూర్వకం పైసి ఃపమన్సుత్తం బుం బరఁగు విరూపంబు తైన వక్షోవయవాద్యంగహారంబులు గలది వికటన్సుత్తం బనం బరఁగు. అల్పంబు తైన కరుణాదులు గలిగి రంజికంబు తైన బౌరిమండలంబులతోఁ గూడిసటి లఘున్సుత్తం బనం బరఁగు. కావున నిట్లు నిరూపితంబు తైన నాట్యం బష్టవిధంబులఁ బ్రసిద్ధం పై యుండు. అదియును గాక మతియును శుధాహిసప్తనాట్యంబులు గల్లియుండు. అది యొట్టి దనిన.

సీ॥ శుధనాట్యంబున జూపించు నొక్కటి
దేశ్య మనంగ సంధిల్లు నొక్కటి
పేరణి యనగ నుద్దిసించు నొక్కటి
పెక్కటి యనగ పెంపెక్కటి నొక్కటి
కుండలి యనుపేర కొమరొప్పు నొక్కటి
దండన్సుత్యం బనఁ దనరు నొక్కటి
బవుచారి యనగను రపొ నొప్పు నొక్కటి
ఱుట్టి నామంబుల నెనగు నొక్కటి

న ప్తునాట్యంబు లాడిన జనుల వినుము
 హరుడు హరురాణి యజుదు నాయ్యంజుని రాణి
 హరియు హరిరాణి రంభాదు లట్టి నాట్య
 విధము లాడిరి, రామభూవిభులలాము!

9

వ॥ ఇవ్విధంబున నాట్యలక్ష్మణం చెల్లింగించితి. ఇంక నట్టి నాట్యంబు
 లాడి యాడింప సేర్పినవాడు నాట్యచార్యుండగు తల్లిక్ష్మణం చెల్లింగిం
 చెద. ఆక్ష్యుంపుము.

10

సీ॥ మాచికులంబున మహాసీయుఁ కై పుట్టి
 వరనాట్యశాస్త్రతత్త్వంబుఁ దెలిసి
 ఇంకిరియజయము వహించి యూహాపోవా
 లేతెఁగి లక్ష్ముఁ జూపుగరిముఁ గాంచి
 కవితఁ జెప్పఁగ సేర్పి ఘనవార్యవారనా
 దక్కుఁ కై (ఆ) నాట్యశిక్షుఁ గల్లి
 శిమ్ముల శిక్షింప జీత్రచాతురిఁ బూని
 సంగీతవిద్యకు జాణ యగుచు
 వివిధ దేశియనృత్యసంవేది యగుచు,
 గామశాస్త్రజ్ఞుఁ కై గర్వక్షణము లేక
 సంక్రదాయూగతోపదేశంబు గల్లి
 నటుడు విలసిల్లు, రామభూనాయ కేంద్ర!

11

సీ॥ అతిమాంసలుడు గాక యతికృశాంగుడు గాక
 పుట్టియు మిక్కిలి పొడుపు గాక
 సంస్కృతాంధ్రాదిక సకలదేశోద్ధవ
 భాషావిశేషము ల్పరఁగుఁ దెలిసి
 సామాదికాధీష్టసాహిత్యము లేతెఁగి
 సద్భులంబున జిత్రశమము గల్లి
 వేగ వేషాంతరాభోగంబుఁ గౌన సేర్పి
 సమయాచితంబుగాఁ జదున్న గల్లి

తనకు సరి మైన పరిజనుల్ దండ్య గల్లి
తలను దలవెంద్రుకలు గుంపు దాల్చి మిగుల
మధురశారీరనాద సంపదలు గల్లు
వాడు నట్టుడగు, రామభూవలయనాథ!

12

సీ॥ సవయూవనంబు సాందర్భంబు శుచియు నా
నాచేశలక్ష్మాజ్ఞాన మహిమ
దేశనృత్జమి ఫీరత్యమును గల్లి
పాత్ర నొద్దికసేయు పటము దనరి
మేళవశ్యము గల్లి మేటి మై నిష్టామ
తాయతాంతర్యుథత్వంబు లమరి
సంగితసాహిత్యచతురు డై సంకీర్తి
ధన్యం డై నాగవేత్రంబు దాల్చి

ఇంగిత, మెఱింగి సవపాత్రనృత్యిక
పాత్రము గ జేసి సభలోనఁ జీతగతుల
నాట్య మాణించ నేర్చిన నట్టుడు నట్టుడు
రామభూపాల వితరణరమ్యశీల!

13

వ॥ కానున న్యాయిక సద్గుణావిశేషంబులు గలవాడు నట శేఖరుండని! వేరు
దెల్పుదురు. అట్టి నటులు సాక్షాస్త్రావణటుంపునుబోలె సర్వజనపూజ్యం
డై విలసిలు. అంత నాగవేత్రశిరోపేషువంబులు ధరించు సామర్యంబు గలుగ
సేరదు. అది యొట్టి దనినఁ దన్యమాత్యంబు డెల్పెద. తొల్లి యొక్క సము
యంబున సరస్వతీ నదిశిరంబునందు దారుకావనాశ్రమవాసు తైన ముసీంద్రు
తెల్లను దురహంకార సంకలిపహూదయు తై నిరీశ్వరవాదంబునంజేసి కేవల
కర్మపతంత్రీ తై మాటి నిజకాంతాపాత్రితత్వ మహాత్యంబునంజేసియు,
నిజతపోమ మాత్యంబునంజేసియు, లోక్యరుం డైన శిశుని నొక్క చీరికిం
గొనకయుండు నట్టియొడ, సర్వజ్ఞం డైన పరమేశ్వరుండు వారల దురహంకా
రంబు నివారింపం దలంచి సకలలోకసమ్మాహనాకారఘురంధరుం డై దిగం
బరచేషంబుస దారుకాశ్రమపీఠులయందు బ్రవేశించి సకలమోహనానంద
భాండవంబు సేయుచు, భిక్షోటసంబుఁ గొవించునట్టి సమయంబున నచటి.

ముని రాజకౌంతాజనంబులు పరమేశ్వరుని దివ్యజగన్మైవాన దిగంబరాకారంబుఁ గనుంగొని మోహించి కామాంధకారం బొవరింప నిరతయమోహసారవశ్యంబున దేహంబు లెఱుంగక నిజనీవిభంధంబులు సంసారబంధంబులు భోల్చి తమకుడామే వదలి జాఱ నిర్వ్యాణావేషంబులు ధరించి యమ్ముపోక్కు రుని దివ్యమోహాన నిర్వ్యాణావేషంబు నిర్మి మేషంబుగాఁ జూచు సనుయంబున మహాతపోధను లైన యమ్ముసీక్ష్యరులైన సీక్ష్యరక్కపానిజకాంతా మానభంగంబునకుఁ జాలు గోపించి యాధిచారికషాఖమంబుఁ గావింప నం దొక్కురాత్మసచిరం బుదయాచి చిత్రుని డాయం జనుషప్పు డప్పురమేశ్వరుడు నవ్వుచు నవ్వుకటక్క త్రీశిరంబుఁ దనశిరంబున ధరించి మఱియొక్క నాగంబు వచ్చినదాని శిరోపేష్టనంబు గావించె. మఱియు నొక్క మహానాగంబు సనుదెంచిన దానిని కటినూత్రంబు గా వస్తించె. వేటొక్క చిత్రపిచిత్రాకార మహానాగేంద్రంబు పఱలెంచినం జూచి యాశ్చర్యంబునం బొదలుచుఁ దన్నాగవిభూషణండు తన్నాగంబును నిజదివ్యహస్తంబునకుఁ బొత్రం బైన వేత్తంబు గా ధరించి, నిజస్థానంబునకుం జని యం దొక్కునాడు మహాశ్లూసంబున మహోశ్వరుం దూర్ధ్వాక్యాండవంబు సేయుచు తన తాండవంబునకు జ్ఞాని సైన్మై తాళంబు గద్వించిన బ్రహ్మకు సంతోషాతిశయంబున నాగవేత్రంబు శిరోపేష్టనంబులు రెండును బహుమాసంబులు గా నొసంగె. అతండు వాని గొన్నాశ్లూ ధరించి నిజపుత్రుం ఛైస భరతాచార్యున కొసంగె. అతం ఛొకనాడు రంభాదుల నాట్యంబులు సూచి మెచ్చి వారిని శిత్యించిన నటు శేఖరునకుఁ దల్లాంభనంబు లాసుగె. అతు డ్రునున కొసంగె. అతండు భూలోకంబునకుఁ దెచ్చి విస్తారంబు గావించె. ఇట్టు నాగవేత్రశిరోపేష్టనంబులు భూమికి వచ్చిన లెఱుఁ గని పెద్దలు దెల్పుదురు. అట్టి నాగవేత్రంబు మప్పుది యాఱంగుర్చుల నిదుపును, బంచపర్యంబులును, కనిష్ఠాంగుళిశ్చోల్యంబున గలిగి లిలసిల్లు. ఇట్టి బెత్తుంబు మొదటిగణపును జందుండును, రెండవ గణపున రుద్రుండును, మూడవగణపున విష్ణుండును, నాలవగణపున బ్రహ్మ దేవండును, నేనవగణపున సూర్యండును, నధిదైవతంబు లై యుండుదురు. అట్టి నాగబెత్తంబు ధరియుంచిన యమ్ముహన్తకుని శరిరంబును దెల్లి నీయధిదేవతలు నిల్చిరక్షితుఁ. ఇది నాగవేత్రమహాత్మ్యంబు ఇట్టిది నాట్యజ్ఞలయంబు. ఇంక నాట్యమోగ్యం బైన పాత్రలయం చెట్టిదనిన.

సీ॥ కులమును గుణమును గోరంతయును లేక
చక్కని రూపు లేశంబు లేక
శూచిక కనుదోయి పొడు వైన నెమ్మేను
బొట్టితనంబును మిట్ట నొసలు
గదువెద్దవాషేఱ నిదుపవల్మిరుసయు
గొంచెపు⁴ జన్ములు గూని పీపు
గొక్కురమెడయును జిక్కినదేహంబు
బలిసిన యొడలును బట్టితలయు

సున్నతపు తోమ్మి చింతాకువస్తైకన్న
లడిరి బెడఁగారు బెడిదంపునదుము⁵ గలిగి
వెలయునట్టిందు వెలదులు వలదువలదు
సాట్టు మొనరింప, రామభూనాయకేంద్ర!

15

వ॥ మతీయును.

16

సీ॥ కతినదేహము గల్లి కడుందాముకేశి స్నే
యతిరక్తి గృహ్నవర్ణాంగి యగుచు
నక్షరవిజ్ఞాన మావంతయును లేక
సంగితశిక్ష లేశంబు లేక
దీర్ఘ రాగవికారి దీని స్నే ప్రభ్రావి
హీన స్నే యవయననూర్ణన యగుచు
దాసికి విధవకు⁶ దనుజ స్నే మట్టిప్త
పంచాపుమాసగర్భములు గల్లి

వెలయునట్టింది దుర్గణస్తీల సెప్పడు
భరతశాస్త్రజ్ఞ⁷ డగువాడు భన్యనాట్టు
శిక్ష సేయంగరా దని శిప్పడు మున్న
పార్వతికి దెల్పు, రామభూపాలచంద!

17

వ॥ ఇట్లు దెల్పినదుర్మాంబులు లేశమాత్రంబులు లేక సకలసాము
ద్రికశుభలక్షణంబులును, దివ్యసౌందర్యానవయూహనః లాసవిభ్రమంబులును,
కైర్యాస్త్రయ్యచాతుర్మోదా ర్యాది సన్మానిశేషంబులును, సద్గాచారసంప్రతిథిము

గల్లినకాంతాశిరోమాణిక్యంబు నాట్యశిక్షకుఁ బ్రాత్రైమై సకలజనస్తుతపాత
మై విలసిల్లు. అట్టికాలాంతరత్నంబు సలహుణంబుగా భరతకళాశాస్త్రిదు
లభ్యసీంచి నానావిధకళానిథాన నాటకాలంకార ప్రసంగచమత్కారపటు
త్వమాస్యనొపొత్యంబు నిత్యంబు గాఁ గల్లి నృత్యితవాద్యవద్యహృద్య
ప్రయోగానివార్యచాతుర్యధర్యరూపాలై రంగమంటపంబున నిల్చి పుష్పం
జలిఁ జేసి, నాట్యంబు గావించుఁఁ 'మొదట సముపొదంబును సమర్పిస్తియుఁ
గల్లి రేఖ ప్రాపత్తాకహా స్తంబులతో నిల్చుప్పడు దాని రేఖయందు సకల
జేవత లభివసింతురు. కాఫున నిట్టిరేఖాసమయంబున సకలశుభలక్షుణసంసన్నం
శైన నర్తకేశి శిరోమాణిక్యంబున సర్వదేవతామయంశై, సకలజనసందర్శనీ
యంపై, యాటపాటలచేత సభారంజనంబు సేయుచు నిఖలసజ్జనహృజనీయం
శై యందు. ఇట్టికి పాత్రలక్షుణంబు. మటియు నాట్యపకరణసంగవంబు
ను బ్రాహ్మాపసరంబు గాన్ను, మార్గవికాదిలక్షుణంబులు క్రమబున సెతింగిం
చుద, ఆకర్షింపుము.

18

సీ॥ వరవర్కవ్యక్తసుయచితరేఖలు

దనరి యూర్ధ్వకవాద్యక్కు మెత్తిగి
హస్తలాఘవభర మవథానపరిచయ
త్రమజయపాత్రానుసరణమహించు
లమరి ముఁ జర్మవాద్యప్రవీంత గల్లి
సకలరంజనసాందర్య నామ్యహృదయ
మంజుళాచాండమల్ మార్గలిపుఁడు గల్లి
సకలాంజనసాందర్యహృదయ

...

...

...

సన్నతి వహించు, రామభూజనవరేణ్య!

19

గీ॥ ఇట్టిగుణములు గల్లినయటివాఁడు
మార్గలికచంద్రు డగు నట్టిమార్గలిపులు
నియన్త శైనసు నలువురయేని వలయు
నాట్యవేళను, రామభూజాయోంద్ర!

20

వ॥ మతియుఁ దాళథారిలక్షణం బెట్టి దనిన.

21

ఛ॥ తాలజ్ఞానము శీఘ్రహం స్తతయునుం దత్తత్వ్యరాహిత్వ్య వా
క్వాలీమార్దాముల్ బ్రసన్నముఖముం బాణాషరవ్యుత్కీ లీ
లాలాలిత్వ్యకరస్తిరత్వములు శీలజేయ మూకారముం
జాలం గల్గినవాడ తాళథరుఁ డెంచన్, రామభూపాగ్రణీ!

22

వ॥ మతియు వైణవలక్షణం బెట్టి దనిన.

23

గ॥ నృత్తిత్వాద్యనిరుపమచాతుర్వ్య
విమలరూపశీల విశదమతులు
గల్గి వెలయువాడు ఘనవేణువాద్యంబు
దాల్పవలయు, రామథరణెనాథ!

24

వ॥ శ్రుతిభస్తికావాద్యథారియును నట్టివాడు గావలయు సంద్రు.
బృందపాతకలక్షణంబు మున్న రాగాశ్వాసంబున నెఱింగించితి. కావున నిష్టి
పరిజనంబు గల్గినపాత్ర నాట్యం బైన సభాజనరంజనంబు గావించు నని భరత
జ్ఞలు దెల్పుదురు. ఇట్లునాట్యస్వరూపనిరూపణానంతరంబునందుఁ బ్రసంగవక్షం
బునంజేసి మహానటనటీలక్షణంబులును మాద్దిలిక తాళథరవేణుధరాధిస్వరూ
పంబు లేర్పుతచి వరుసగా నెఱింగించితి. ఇంక వాద్యస్వరూపంబును దన్మై
పొమయుఁ దశ్మేదంబులు క్రమంబున నెఱింగించెద, నవధరింపుము.

25

కం॥ తతమును నాన్దంబును
నతులిత మగుసుషిరఫుము లనునామములన్
జత రైనై నాలుగువితములఁ
బొత మగు వాద్యంబు, రామభూపాలమణీ!

వ॥ తలక్షణం బెట్టి దనిన.

26

సీ॥ వీణాదితింత్రికావిశ్రుత వాద్యంబు
లన్నియుఁ దత్తవాద్య మనగఁ బరఁగు
వేణుకాపాతముఖ్య వివిధ వాదిత్రంబు
నన్నియు మమికాభ్యంబనగుఁ బంగు

రది యొట్టు తన విప్రుఁ డశ్వుమేధమునందు
వీణ వాయింపుచు వివిధగతుల
గానంబు సేయుట క ర్తవ్య మనియును
వసుధాదినాథులు వైషీకులకు

ధనము లిత్తు రనియు దరుఱులు గాయక
జనులు వలతు తనియుఁ జారుగీత
కామహోతు వనియు గానంబు వీణెను
బొడము ననియు రామభూవరేంద్ర!

30

సీ॥ మతియు వీణావాద్యమహితవాదనమార్గ
చఱు లయ్యు స్వరలయజ్ఞాను లయ్యు
త్రుతిజాతిలక్షణశోధననిప్రఱు లై
తాళ్లక్షణములు తగ నెతీంగి
రాగమార్జ్ఞానరమణీయు లై మింతి
లక్షణశ్శాంగి గా శికు గల్లి
గానంబు గావించుఫుసులను మోతుంబు
సులభం బనియు నిటు శ్రుతులు దెల్పు

కతన నీరితి ధర్మార్థకామమోత్త
ఘలము లౌసెగుచు వల్లకి వెలయు ననుచు
యాజ్ఞవల్మాక్యదిమునిజను లభినుతించి
రిత్తైతంగున, రామభూమింద్రచంద్ర!

81

సీ॥ పొలుపొందు నీరితిఁ బురుషార్థసాధన
విఫవంబు కైకొన్నువీణ యొప్పకు
సప్తతంత్రీభవస్వరవూర్ధ్వమూర్తి వైపై
పరివాదిని యనంగ బరిధవిల్లు
రుద్రప్రియం వైనభద్రసితి వహించి
రుద్రపీణి యనంగ రూఢి గాంచు
మతి రుద్రపీణియు మార్గభేదముచేత
మహాతి యనంగను బృహతి యనంగ

వరుసంగ గచ్ఛపియనఁ గఢావతి యనంగ
వెలయునితాడ్యదినామాంక వీణె లగ్ర
భృతము లొ నారదాదికప్రియము లగుచు
రామభూపాల! మహానీయ రమ్యశీల!

32

శీ॥ నిత్యనారాయణనియతిశబ్దము ప్రోయు
మహాతిని నారచమాని గాంచు
నెవ్వరి కేలాగు నింపిడునాలాగే
బలైట్రెడుబృహతి విశ్వావసుండు
వరియించు వేదాదివరవాజ్ఞాయనినాద
మహరుగచ్ఛపిని బ్రహ్మాణి దాల్చు
గాంధర్వమునఁ గల్లుకళల మిన్న గఁబల్కు
వౌరయు కథావతిఁ దుంబురుండు

దాల్చు నిట్టిఁడీవీడెలు తమకుఁదామె
రాగమేళము లమరిన రాగము గను
నాద మొదవింపఁ తుంబురునారదాదు
లభప్రుఁ గోల్తూరు, రామభూపాగ్రగణ్య!

33

వ॥ ఇట్లు సకలదేవ శామయంబును సకలలోకరంజనంబు నైన యిఁ
విఁఁమహిమంబు వర్ణింప నవాజ్ఞానసగోచరంచై యుఁదు. మఱేయు నిట్టి
తంత్రికావాద్యరాజం పైనుద్రవీణె కనుసారిక లొస్వరమండలంబును మందిక
యనియును, కామాటి యనియును, తంబుజయనియును, రావణావాస్తు
యనియును నిట్టి జంత్రవాద్యంబులు మార్గభేదంబులు ననేకంబులు గన్ని
యుండు. అందు స్వరమండలంబు ద్వారింశతితంత్రిథాకలితం కై పార్వతీ
ప్రియం బగుటం జేసి రుద్రపీణాసామ్యంబున సకలలోకప్రసిద్ధం బయ్యి. మఱేయు
నిఁకింత వీణానుసారంబు లగుటం జేసి దండిక తుంబురువీణె, యని కొండాలు
నెప్పదురు. ఇదియునుంగాక తల్లుకుఁంబు భరతశాస్తుంబునందు బ్రతిపాదితం
కై యుండు. మఱేయుఁ గామాటి తంబుజవాద్యంబులు కలికాలకల్పితంబు
లని చెప్పదురు, రావణావాస్తుం బష్ట ది కై లాసం చెత్తినసమయంబున బర
మేళ్యరప్రార్థనార్థంబుగా ననాదికం పైనిజవాస్తుంబు జంత్రవాద్యం బొనర్చు
గానంబు జేసి యాశ్వరప్రియంబు గాపించి రావణుండు వాడినవాద్యంబు

రావణమాస్తు బని పెద్దలు చెప్పమందు, కిన్నెరవాద్యం బని కొండ అందురు.
ఇట్టివీణాగితంత్రీవాద్యమహిమంబు. మతేయుఁ జర్మివాద్యముఖ్యం ఔన
మర్దశమహాత్మ్యంచెట్టి దనిన.

34

సీ॥ కుంభాగమున బ్రహ్మా యెడమభాగంబున
దైత్యరి నడుమ సదాశిఖుండు
నివసించు సామజనినదంబు చందుండు
దక్షిణాదంబు తపసమరార్థి
విలసిల్లు నెడుమ కుండలియండు శంఖుండు
కుడికుండలిని దక్షకుఁడు వహించు
గోమూర్తికాబంధగుణమున వాసుకి
సంది మృదంగంబునందు వెలయు

నరయ నీరితి మూర్తిత్యాత్మై మైన
మర్దశంబునఁ దన్నాదమహిము గౌసఁగ
నావహింతురు పరమేశ్వరాజుఁ బూని
సకలనురలును, రామభూజనవరేణ్య!

35

కం॥ తద్దింతోస్నంగంబున
సిసిని దగబుగులుపుమ్ము చిత్రమృదంగం
బిద్ధారచంద్రకరమున
శుని గ వాయింపులయు సుమి, రామస్నాపాల!

36

వ॥ ఇట్లు ఉకలదేవతామయంబున సకలజనయోగ్యం ఔన మర్దశంబు
నకు సందికేశ్వరుం డధినాయకుం డగు నని యామృదంగమహాత్మ్యంబు
బ్రహ్మా దేవుండు నిజపుత్రుఁ దైనభరతమునికిఁ దెర్పై. ఇట్టిమృదంగవాద్య
వాదనసమస్తు లయిన కుమారనుదికేశ్వరులు పరమేశ్వరతాండవంబునందు
మృదంగంబులు వాద్యంబులు వాయించి శివుని మెప్పింతు రని శాస్త్రసిద్ధా
ఖగాఁ జెప్పాదురు. గావున నిట్టిమృదంగవాద్యం బితరలాకరంజనం బగు
బెంతయుఁ బోద్యంబు. ఇది మృదంగలక్షణంబు. ఇకఁ దత్పుళాతీయంబు
తైశచర్మవాద్యఫేఫంబు లెట్టి వనిన.

37

నీ॥ తమ్ముటమ్ము లనంగఁ దశ్చైట లనఁగను
 డోలిక లనగ మధ్యుక లనంగఁ
 దముకు లనంగఁ దంతిమములు వీకాలు
 భక్తులు మలహారు ల్యమరుకములు
 పూజవాద్యంబులు పటుయుర్ధుర్ధంబులు
 మురజమ్ము లనఁగ గోముఖము లనగఁ

నిట్లు బహుభేదములచేత నిం పెసంగి
 యంకమాలింగమూర్ఖక మనెడుచర్మ
 వాద్యభేదము లివికొన్ని పసుధలోనఁ
 వెలయు నీరీతి, రామభూవలనాథ!

38

నీ॥ సర్వేశ్వరుం డై నశంకరుం దానంద
 తాండవం బొనరింపు చుండువేళ
 సూర్యండు చంద్రుండు సురుచిరమురలికా
 వాద్యము ల్లాచ్చి సంహృద్యగతులఁ
 దాశమానమ్రియాధర్ముంబు లైఱుఁగుఁ
 వాయింతు రనియును వాసుదేశు
 డైనగోపాలకుం డాగోపగోవికా
 జనులకాసుక్రిడసలుపువేళ

మురళినాదాతిశయమున మోహపఱ చే
 పనుచు నీరీతి భరతజ్జు లభినుతెంప
 స్వరమై యొప్పు సుషీరవాద్యములలోన
 మురళివాద్యంబు, రామభూవరలలామ!

39

వ॥ మతియు సుషీరవాద్యంబు లెవ్వి యనిన.

40

గి॥ కాహశము శంఖములు నాఁగ స్వరము శీలు
 కర్మకంబులు భేరీలు కంచుకొమ్ము
 భూరుగ లనంగ భవ్యాభంగఁ బొనఁగు సుషీర
 వాద్యవిధములు, రామభూవరలలామ!

41

వ॥ ఖునవాద్యముఖ్యం బైనతాళమహిమం బెట్టి దనిన.

42

సీ॥ నాదము గలగఁగ నదియును శివరూప
మగు నందు వరుసతో సందుతోన
శివనాద మేసఁగు దక్షిణతాళ మావాము
తాళంబు శక్కినాదంబు లొసఁగు

నథిపుఁ డగుశివతాళమధ్యమున శివుడు
దైవమగు శక్కితాళమధ్యమున శక్కి
సాగియ నారదతుంబురుల్ సురలువరున
దాళములు రెంటికిని, రామఫరణినాథ!

43

వ॥ తాళమూలంబునందు బ్రహ్మా దేశుండు, తాళమధ్యమున జనాద్రి
నుండు, తాళయుగ్మాంతరంబునందు రుదుండును, నాదిధైవంబు లై
యుండుటుఁ జేసి తాళంబు త్రిమూర్త్యాత్మక మైయుండు. మతియు నిట్టి
శివశక్కాత్మకతాళంబులు రెంటిలో శక్కితాళంబు కటకాముఖవాము
హస్తంబున భరియించి శివతాళంబు కపిశాఖ్యదక్షిణాహస్తుఁబున నెత్తి
వాయంపవలయు. ఇట్లు నేయక తద్విపర్వయుంబు 'గావించినచో శివతాళం
బునం దల్పనాదంబును, శక్కితాళంబునం దధికనాదంబును సాధవించు.
అందపవలన రసభంగదోషంబు ఘుటియించు. కావున నట్టు గాక యథా
క్రమంబు పర మేశ్వర నిర్మితంబయ్యసు, జిటితాళంబు బ్రహ్మానిర్మితం
బయ్యసు రెండును లోకప్రసిద్ధంబు లై యుండు. ఆటి చిటితాళంబు భరి
యించి మహేశ్వర తాండ్ర బునందు బ్రహ్మా తాళం బుగ్గడిండు, నని భర
తజ్జలు దెల్పుడు, ఇప్పిది తాళమహాత్మ్యంబు. నభియును, గంట జామంట
చితుఫుంట, గజ్జెలు మొద లైన కాంస్య వాద్యంబులు కొన్ని గల
వన్నియు ఖునవాద్యబాలీయంబు లై యుండు. ఆన్నిపో ముఖ్యంబును
నాట్యాంగంబును, దేవతాళయోగ్యంబును, శివశక్కాత్మకంబును నయి
తాళంబు విలసిల్లు. ఇది వాద్యనిరూపణం బయ్యి. ఇవ్విధంబున నొకొ
కృతి బహురూపంబు లై యుండెడు ను త్రగీతవాద్యస్వరూపంబు లేతింగి
చితి. ఇంక నట్టి తౌర్యప్రీకంబునకు బరమార్థం బైన తాళలక్షణాంబు నిరూ
పించెద. ఇందు మొదటం దాళస్వరూపమహిమంబు బెట్టి దనిన.

44

సీ॥ సుప్రస్తాభిసంకోథిత తలభాతు
 భవరూప తాళ్ళబ్బంబు వెలయుఁ
 గావును దొర్చుత్తికంబు తాళ్ళబ్బను
 సుప్రతిష్ఠితవృత్తి సొంపుఁ గాంచి
 తనధినవృత్తి రై దాళ్ళక్రియామాన
 సరణి లోకరంజనము నేయు
 కతమున ఘనగంధగజమున కతినిచి
 తాంకుశస్తితి సుద్ధాశ్వమునకుఁ

గర్కుశభీన సూత్రంబు కరణి బెనుగి
 తాను నడచిన తెఱిగున దాని నడపుఁ
 గాన తొర్చుత్తికనయ ముఖంబు తాళ్ళ
 మగును నిజ ఏది, రానునృపాగ్గణ్య!

45

వా మతీయుఁ దన్నిజరూప మైట్రీ దనిన.

46

గీ॥ హా స్తతలమున వేతొక్కు హా స్తతలము
 నంటుఁ దాటించి క్రమ్ముల హాస్త మెత్త
 సదుమ నెంతటి కాలంబు నడిచె నకియ
 తాళ్ళరూపంబు రామఫూపాలచంద్ర!

47

వ॥ ఇట్లు తాళ్ళక్రియామానస్వరూపం రైన తాళ్ళబ్బనకుఁ దొర్చు
 త్రికావశ్యకత్వం బెట్టి దనిన.

48

సీ॥ భానుబింబము లేని పగటిచందంబున
 రపైని జందుడు లేని రాత్రి పగిది
 రాజరమ్మణ లేని రాష్ట్రి బురీతిని
 దీపంబు లేని మాదిరము గతిని
 పుణ్యసంపద లేని పురుషునివై ఖరి
 ఖర్మంబు లేని విత్తుంబు కరణి
 ఘనవితరణ లేని మనుజాధముని భూతి
 పతి ప్రోఫులేన్ట్రీ పణాతుకవలై

ప్రభాణవాయువు లేని దేహంబుమాడ్చి—
నరయిం దాళము లేని తార్యుత్రికంబు
వ్యుర్మగు రంజనము లేక యందుకతనఁ
బొసగుఁ దాళ మవక్ష్య మో, బుధవరేణ్య!

49

సీ॥ శివరూపమహిమను నులగు నుదారంబు
మతిలాతురము శక్తిమహిమ గాంచు
శివశక్తిరూప విశిష్టులక్షణము
న్యుతతాళము జగత్పువిత్ర మయ్య
శిసక్తియుక్తిని జెల్యోందు విశ్వంబు
శివశక్తిరూప మై చెలఁగు నిట్లు
శివశక్తి, రాగవిచేషభావం బైన
తాళంబువలన విస్తార మగుచు

సకల తార్యుత్రికప్రపంచంబు వెలయు
నిత్యతాళస్వరూప మై నియతి మించ
నట్టి తాళంబు మహిమనుబ్రహ్మదులైన
బొగడజాలరు, రామభూపాలచంద్ర!

50

గి॥ తాతురముఁ డెల్పుఁ బదియాలు తాండవములు
లాతురముఁ డెల్పు నాయుక్కు లాస్యవిధము
నట్టరీతిని దాళంబు నాట్యరూప
దీపితం బయ్య, రామభూతీతలేంద్ర!

51

వ॥ మతేయ నిట్లు తాళంబు తాండవలాస్యత్రికంబు గానున,
నవియు రెండును నృత్తరూపంబు గానున నదియును గిత వాదోపబృం
హిశం బగుటంజేసి తాళంబు తార్యుత్రికం బయ్య. అట్టి తాళజ్ఞానసాఫల్యం
చెట్టి దని.

52

సీ॥ తాళస్వరూప మై తార్యుత్రికం బొప్పుఁ
దాళంబు నాద మై తనరు చుండు
నాదంచె బ్రహ్మ మై నయ మొప్పుఁ గానున
బ్రహ్మస్వరూప మై పరంగినట్టి

తాళత్వ మెజీగియుఁ దౌర్యుల్చికమునందు
వర్తించు నతడు తత్త్వజ్ఞా దీట్లు
శివశక్తిరూపంబు శ్రీకరణబును భుక్తి
ముక్తిప్రదము లోకరక్తికరము

పాపపరిషారి దశవిధి ప్రాణయుతము
మంగళప్రద మాతాళమహిముఁ గన్న
మోహ మఱచేత నభ్యనబ్యారము లోక
పాపనము తాళ మగు, రామపార్థివేంద్ర!

53

వ॥ ఇవ్విధంబున శివశక్తాత్మకం బై తార్యుల్చికప్రథాను బై కాల
క్రియామానసలక్షణం బై నాదస్వరాపం బైన తాళంబును కివ్యదేహక
ప్రాణాపానాదిదశప్రాణంబులు భూతమయశరిరిం బోలె.

54

ణీ॥ కాలో మార్గాక్రియాంగాని
గపణో జాతి కలా లయా
యతిః ప్రస్తారకష్టేన
దశప్రాణాస్పమహితాః

అనియుడు దశప్రాణంబులు గల్చియుందు. అందు కాలమార్గాదు లైదును
మహాప్రాణంబు లై యుందు. ఇతరగహకలాదు లైదును నుప్రాణంబు
లై యుందు. అట్టికాలాదిప్రాణాదశకంబుగోనఁ గాలప్రాణంబు ప్రాణంబు
నుంచోలే ముఖ్యప్రాణా బై యుందు. ఇతరప్రాణానవకంబు తన్నయం బై
యుందు. అట్టికాలప్రాణాను మొదలుకొని మహాప్రాణంబు లైదింటికి నీ
క్రమంబున లక్షణంబు లేర్పటించెన. అందు మొదటఁ గాలస్వరూపం బెట్టి
దనిన.

55

సీ॥ తమ్మురేకులు నూతు తగ వోతిగా నిల్చి
సూదిచే నది గ్రుచ్చి చూడ నెంత
కాల మాం, నది చూడ త్యం మనఁ బరఁగును
త్యంము లేనిమిది గూడ జరుగు లవము
లవము లేనిమిదిగూడఁగల్లు నిమిష
కాష్ట లేనిమిది గూడఁగల్లు నిమిష
మానిషిషాష్టక మగుఁ గళ; కళలు రెం
దమరఁ జతురాఘ మమియు రెండును

తగ సన్నదుత మకి రెండు దనర దుతము
రెండుదుత లైన లఘువగు, రెండు లఘువు
లమర గురువు లఘుత్తెయ మగునుప్పుతము
రామభూపాల! వితరణరమ్యశీల!

58

వ॥ ఇట్లు డెలిపినకాల భేదంబులలో క్షణంబు మొదలుకొని చతు
రాఫిగపర్యంతంబును నాటు సూక్ష్మరూపంబు లై వ్యవహారమోగ్యంబు
గాక యుండు, ఇవ్వల నన్నదుతంబు మొదలుకొని ప్లతాంతంబుగా నైదు
భేదంబులు తరతమభావంబున స్థాలరూపంబు లై తాళాంగంబు లసంబరఁగి
వ్యవహారమోగ్యంబు లయ్యో. ఏనున సూక్ష్మంబు లేక సూలంబులైదు
గావున నచి యును వానికిఁ గారణం బగు నని తెలియవలయు. మజీయు
ఉటిసూలకాలరూపంబు లైనయనుద్రుతాదు లై దింటియందు నన్నదుతము
పాదమాత్ర మనియును, ద్రుతం బర్ధమాత్ర యనియును, లఘు పేకమాత్ర
యనియును, గురువు దీపమాత్ర యనియును, జ్ఞాతము త్రిమాత్ర యని
యును, భరతజ్ఞులు వ్యవహారింతు. ఇట్టిది కాలప్రాణలక్షణంబు. మజీయు
రెండవమార్గప్రాణలక్షణం చెట్టి దనిన.

59

గీ॥ దక్కించు వార్తిక మన జిత్ర మనఁ జిత్ర

తర మనాగను సర్చిత్రతర మనఁగఁ
జిత్రతమ సున మార్గము లైలఁగి యాఱు
తాళమన కొప్పు, రామభూపాలతిలక!

60

వ॥ ఇట్టి మార్గపట్టగబునకుఁ గ్రమంబున లక్షణం చెఱింగించెద. అది
యొట్టి దనిన,

సీ॥ ఎనిమివి మాత్రల నింపాందు కళతోడ
దక్కించు మార్గంబు దనరుచుండు
నాల గుమాత్రల నలువండుఁ కళతోడ
వార్తికమార్గంబు వరలుచుండు
రెండుమాత్రలఁ జాల నిండినకళతోడ
జిత్రమార్గం బొవ్వఁ జిత్రమగుచు
మజీరొక్కమాత్రచే దొరసినకళ కల్గి
చిత్రతరంబు రండొళ్ళుచుండు

61

సర్వమాత్రయే కళ గాంచు సర్ధచిత్ర
తర మనుద్రుతమాత్రను బరఁగుకళను
మలయు నతిచిత్రతమ విట్లు మార్గమట్ట
మిం పెంచేను, రామభూమిందుతిలక!

62

వ॥ మతియును మూడవక్రియాప్రాణలక్షుం చెట్టి దనిన.

63

సీ॥ మార్గక్రియ లనంగ మతి దేశ్యక్రియ
లన నిరుదేఱగుల నమరుఁ గ్రియలు
నారెండు తెఱగుల యందు నొక్కొక్కటి
యెనిమిది తెఱగుల నెంగు చుండు
నెతి మించు నావాపనిష్ట్రీమవి హైప
సంప్రదేశభ్రమశమ్యశాశ
సన్నిపాతాయయష్టవిధమార్గక్రియ
లందు నావాపమార్గముగ నాల్గు
క్రియులు నిశ్చబ్దముల్ భ్రమక్రియ యు మొకలు
నాల్గుక్రియలు సశబ్దము ల్లటియుండు
రెండు తెఱగుల మార్గక్రియలు వెలయు
రామభూపాల! జగదేక రమ్యశీల!

64

వ॥ మతియుఁ దేశ్యక్రియనామధేయంబు తెట్టి వనిన

65

సీ॥ భ్రమకాఖ్యా మొదలిడి తోరంపు సర్పిచి
క్రేష్ట పద్మిని వివరిత యునంగఁ
దనరు విషేష పతాకయుఁ బతితయు
నన దేశ్యక్రియ లష్టవిధము
లగు నందులో భ్రమకాఖ్యక్రియ సశబ్ద
మగు నితరక్రియ లాతోకటియు
నిశ్చబ్ద సంజ్ఞల నెతిమించు నీ రెండు
విధములకు వెలయు వేఱువేఱ

తాళపంచాంగములఁ గౌల్ముతాడులందు
వరున వినియోగ మెతిగింతుఁ బరఁగ వినుము

సంతత సంకీర్తసాహిత్య సరసవ్యాదయ!

రామభూషాల! సంతతరమ్యశీల!

66

వ॥ తత్క్రియా వినియోగం చెట్టి దనిన.

67

సీ॥ ఒక్క శబ్దకియ యొనరంగ రెండు ని
 శ్యాబ్దముల్ ఫ్లాతమున జరపవలయు
 నొక సశబ్దంబును నొక్క నిశ్యాబ్దంబు
 గురువున కెప్పుకుఁ గూర్పవలయు
 లఘువు లెచ్చట నున్న లలితశబ్దక్రియ
 లచ్చట నెల్లును నతుకవలయు
 ద్రుత మనుద్రుతము పొందుగ నొక్కయొట
 శబ్దనిశ్యాబ్ద మిత్రంబు లగుచుఁ

జాల నీరీతి మార్గదేశ్యక్రియాంగ
 శబ్ద నిశ్యాబ్దగతులు విశాలతాఁ
 లలిత పంచాంగములయందుఁ దెలుపవలయు
 రామభూషాల! మహానీయరమ్యశీల!

68

వ॥ ఇట్లు సశబ్ద నిశ్యాబ్దకియలచేత వ్యవవారింపుడగిన తాళస్వరూపంబు
 హాస్తయుగసు యోగ వియోగాత్మకంబు గారువన తాడృశవ్యవహారంబు
 నందుఁ దాటియపంచాంగగోచరం బైన హాస్తక్రియాప్రమాణన్నిటి యం చెట్టి
 దనిన.

69

సీ॥ అంగుళద్వయమాన మమర హాస్తము నెత్తుఁ
 బౌసుగు ననుద్రుతమును నెపుడుఁ
 జతురంగుశంబుల మితుము గా హాస్తంబు
 ద్రుతమున కెత్తుంగ దొరయు నెపుడు
 నష్టరకాలంబు వీక్షించి హాస్తంబు
 లఘువున కెత్తుంగ లలిత మగుచు
 ద్వీగుణిత లఘుమాన విలసితంబు గ హాస్త
 మెత్తుంగ గురుపున కిం మెంగుఁ

ద్రిగుణలాంచిత లఘుమాన దీప్త మైన
హస్త మెత్తుట ఫ్లాతున కమరియండు
నిల్చు హస్తక్రియామాన మెఱుఁగవలయు
తాళ్ళతులండు, రామభూపాలలిలక!

70

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ గ్రియాప్రాణలక్షణం చెఱింగించితి. ఇంక నాలవ
యంగప్రాణలక్షణంబు వివరించెద. ఎట్లన్న మున్ను డెలిపిన కాలమాన
రూపంబు తైన యనుద్దుతాది పంచాంగంబులు భరత్శాస్తు ప్రసిద్ధగబు తై
తాళ్ళంబునకు గల్లియండు. తాదృశాంగ పంచకంబునకుఁ గ్రమంబున
జన్మాదిలక్షణంబు లేతింగిఁచెద, ఆకర్ణింపుము.

71

సీ॥ నాట్యవేదము సేయు నలువ దలంచే ద
న్నృథి భుజోరు పదాబ్జములను వరున
ద్రుతలఘు గురువులు దోద్దోడు జ్లూతమును
జనియంచి తజ్జన్మిసమయమునకు
ముఖమున బుగ్గేర్వదమున ద్రుతం బుదయించే
మలె వెన్ను లఘువు సామమునఁ గ్రృతి
గురువు యజుర్వేర్వదసరణిని జన్మించే
జ్లూత మథర్వొవేదమున జనించే

నంగములు నాలు గిల్లు నిజాంగములను
గ్రమముగాఁ గల్లుఁ గనుగొని కమలగర్భుఁ
డవ్వుల విరామహంస పాదాహ్వాయాంగ
ములను గల్పించే, రామభూవలనాథ!

72

వ॥ ఇట్లు బ్రహ్మా దేవుండు నిజవదనబోవుఁ రుపాదంబులయండు
గ్రమంబునఁ బుట్టిన తాళ్ళతులరంగంబులలోన మొదట ద్రుతంబు బ్రాహ్మాణ
జాతి యనియును, లఘువు క్షత్రియజాతి యనియును, గురువు తై శ్వాజాతి
యనియును, జ్లూతంబు శూద్రజాతి యనియును బిమ్ముటుఁ గల్లిన విరామం
బహురకాలమాపంబున సర్వానుస్వాయంబు గావున, సంకీర్ణం బనియును, నా
పిమ్ముటుఁ గల్లిన హంసపాదంబు సర్వబహివ్యాప్తంబు గావున సంకీర్ణసంకరం
బనియును, గ్రమంబున జాతి నిశ్చయంబు గావించి యిట్లు తరతమభావం
బన నిశ్చితంబు తైన పడంగంబులలో సంకరాంగంబులు రెంటిని విసర్జించి

ముఖ్యద్రుతాది చతురంగ ప్రథానం తైన తాళంబుఁ గల్పించి యాతాళంబు
బ్రాహ్మణ జాతియతాళం బని నిశ్చయించి, యంతట గమలగర్భం డిపర
క్షత్రియాది జాతియతాళంబులు గల్పింపఁదలఁచి సంకరంబు తైన విరామ
వాంసపాదంబులలోనే గేవలసంకీర్ణ సంకరం బైనపాంసపాదంబు తాళక్రియా
సముయంబును గాచిత్కుం బైన యగతికగతిప్రాయంబు గా గ్రాహ్యం బోఁ
గాని సర్వధా తాళయాగ్యంబు గా నేర దని వర్జించి విరామంబు సదాను
స్మాగ్యత లక్షణంబున సంకరం తైనసు బ్రస్తారయోగ్యంబు గాను నవశ్ర్వ
గ్రాహ్యంబుగాను నగు నని యొంచి తాదృశ విరామంబును ద్రుతాపర
పర్యాయనామం బని నిశ్చయించి యట్టి యనుదుత్పదుతాది పంచాగ
యుక్తంబు తైన తాళంబులు నాల్గు గల్పించె. ఇట్లు మొదటి చతురంగ
ప్రథానం బైన క్షత్రియవైశ్యశూద్ర సంకీర్ణ జాతి తాళంబులను గ్రమంబుగఁ
గల్పించి యొట్ట తాళపంచకంబునకుఁ జతురక్రాదిపంచకంబు క్రమంబునఁ
గల్పించె. గావున బ్రాహ్మణ జాతియం బైన చతురక్రితాళప్రస్తారంబు లను
ద్రుతంబునకు భేదాంగం బైనసు సంకరంబు గావునఁ, దద్యజ్ఞితం బై శుద్ధ
ద్రుతాది చతురంగమాత్రప్రథానం తై యొప్పయండు. కావునఁ దత్తప్రస్తార
జన్మతాళంబు లన్నియును సంకరంబు లేక వరిశుద్ధంబు తై యుండు. తేక్కిన
క్షత్రియత్రయిక్రాది తాళప్రస్తారంబులెల్ల సంకరాగంబు లగు పంచాగం ప్రథా
సంబు తై యుండు. కావున తజ్జన్యతాళంబు లవియును దాదృశంబు తై
యనుదుతయుక్తంబు తై యుండు. ఇట్లు కంటిగర్భండు విప్రాది జాతియ
తాళపంచకంబు గల్పించి తన్నయంబుగఁ దౌర్యలికప్రపంచంబు విస్తారంబు
గా నిర్మించె. ఇట్లు కల్పితంబు తైన తాళపంచంబునకు మర్యాదాలక్
ణంబు క్షత్రియమాలంబు గావున, నీఁ తౌర్యలికప్రపంచంబునుడుఁ గల్లిన
జతురక్రాది పంచజాతియ తాళజాతంబునకు ననోయ్యన్నసంకరంబు లేక
యుండు. మర్యాదాలక్షణంబునకై నిజబొహుజన్యం బైనక్తిరీయ
లఘువును రాజును గావించిన పంచజాతులయండుఁ బంచవిధప్రమాణంబులు
గల్లినఁఘురాజు పట్టంబుగట్టి తదనుగుణముగా గురువులను జ్ఞాతుద్రుతముల
సంఘటించి తౌర్యలికప్రపంచంబు రక్షించె. అప్పుడు పంచజాతియతాళ
జన్మంబులు నిజరాజులఘుప్రమాణావిభక్తులక్షణంబు తై పరస్పరసాంకర్యంబు
లేక చతురంగపంచాగా దినిజన్మభావంబులతోఁ బ్రవరిల్లుచు నుండు. ఇట్లు
పంచజాతులయండుఁ గలిగినబ్రాహ్మణవర్గం బైనదుతంబు లన్నింటియండును
తొక్కువీధంబున నుండు. మజియును లఘుగురుఫుతంబులు తత్జ్ఞతిలఘు

ప్రమాణానుగూంబుగా భిన్న భిన్న ప్రకారంబు లై యుండు. సంకరవర్ణంబైన యనుదుతంబు త్ర్యుశాధిచత్తుభ్రాతులయందును నొక్కరూపం బైనను వెండియు. నష్టరకాలరూపంబున సర్వజాతిసాధారణరూపం బైయుండు. ఇట్టి పంచజాతియతాళప్రస్తావపురం బైనతోర్యాతికప్రపంచంబు వేదమూలంబుగా. గల్పించి దానికి యథోచితమర్యాదానియామకం బైననాటకంబు బ్రహ్మా దేవుడు గల్పించె. ఇవ్విధంబునఁ దౌర్యాతికప్రపంచక త్ర త్యైనచతుర్ముఖ నిజవదనాదిచతురంగంబులయందు జనియించి విప్రాదిచతుర్వ్యాంబు లైన ద్రుతాదిచతురంగంబులకుఁ చిమ్ముటఁ బుక్కినమాతంబునం జేమునర్యాను స్వాతం బగుటంజేసి సంకరాఫ్యం బై చతుర్శివిప్రజాతికి నర్మంబుగా కన్నమాతం బైగాని యనుదురీతంబు వ్రిస్తారంబులయందును నష్టరకాల పరిషులయందును నద్రమాత్రిం బైనద్రుతంబులో సగం బై పాదమాత్రి యనఁ బరఁగె మతియా నష్టరకాలరూపంబునఁ దాళంబులకుఁ బ్రిధమాంగం బై వెలయుటంజేసి యతీరం బైనయనుద్రుతంబు ద్రుతితాదులకు మొదట నిచ్చియును ద్రుతాదిపంచాంగబిలగఁనంబుఁ జేసి వ్యవహరింపవలయు. కానున సిట్లు పరిగజితంబు లై బ్రిహ్మంగసంభవంబు లైనయనుద్రుతాది తాళపంచాంగబులకుఁ గ్రమబున స్వరూపలక్షణంబును నథి జేనతాళ్లిమంబును వివరించెద, అది డెట్టి దనిన.

73

సీ॥ అర్థచంద్రాకృతి నమరు ననుద్రుత
మవ్యలఁ బూర్జ చంద్రాంధ మగుచు
ద్రుత మొప్పు లఘువ్ర పొందుగ నూర్ధ్వశరహూప
మగు వక్కిచాపాభ మగుసు గురువు
గురుచేఖ లై శిఖిఁ గూర్పుఁ జ్ఞాతాకృతి
యమరు నిఁ పొందు పంచాంగములకు
నథి దై వతంబుల నమరింతు వినవయ్య
హరి యనుద్రుతమున కథిపతి యగు

హారుడు ద్రుతమున కథిధైవ మా లఘువుకు
గిరిజ దైవంబు గౌరియు గిరిశుఁ డినువు
రరయ గురువున కథిన్నాఖు లాఘ్వతాధి
పతులు ముమ్రూర్తు లగు, రామపాథి వేదర్థీ!

74

వ॥ మతియు ద్వీతాది తాళపంచాంగంబులకుఁ బర్ధాయనామంబు లెట్టి
వనిన.

75

సీ॥ అర్థచంద్రము రంగ మవ్వుక్త మనునాసి
కము విరామ మనంగఁ గలిగి క్రమము

గా ననుద్రుతనామకంబులు విలగేల్లు
నర్థమాత్రంబ్బుకోయిమాహ్నయంబు
నర్థబిందు నన మలయాఖ్య మనంగను
ద్రుతనామకంబులు వొరసియుండు
ప్రాస్వంబు సరళంబు నలమాత్రకం బని
రాయపక మనుషేర్ల వరలు లభ్యును

వరుసు ద్వీమాత్ర మనంగ లా వక్ర మనంగ
వీరు యమఛాఖ్యలఁ జైలపగఁ దిరము కొనియె
గురు సమాఖ్యలు భరతజ్జు కోటి బొగడ
రామభూపాల! విత్తణారమ్యశీల!

76

వ॥ మతియును ల్లతనామంబు లెట్టి వనిన.

77

గి॥ త్రైండ మనంగ దీష్టమనంగ సోమదాఖ్వ
మనఁ క్రిమాత్రక మన నమరినట్టు
నాల్గుతీఱు లాప్ప నలిగనా ప్లతమున
కరయ, రామభూవరాగగణ్య!

78

వ॥ ఇట్లు దెలిపిన పర్మాయనామంబులు క్రైని తాళాంగవ్వువశఁ
రంబులయందు ననుద్రుతాది పంచాంగఁగంబులు గావింపవలయు. ఇట్లు
నలువది దైన యాగప్రాణంబు నిరూపించితి. మతియుఁ బంచుం శైన
జాలిప్రాణాలయణం లెట్టి దనినౌ, బూర్యోక్తంబు శైన చతుర్శత్ర్యక్షి విసు
ఖండ నంకీర్ణంబు లనియెదు పంచనామంబులు గల్లి క్రమభున బ్రహ్మాష్టత్రియ
శైత్ర్యశూదసంకీర్ణంబు లనియెదు పంచజాతులు తాళంబులకు బ్రహ్మానిర్మి
తంబు శైనవి గల్లి యుండు. అనియును భిన్నభిన్న నిజలఘు ప్రమాణంబుల
చేతే ఉన్నపుర శృంగామంబులు గాంచి యుండు. అందులో విద్రశాతిర్మైన

చతుర్శ్రజ్ఞతికిఁ బూర్టోక్కుమబున ద్రుతాదిచతురంగంబులును త్వాతి
యూదు లైన త్ర్యుషాది జాతుల కనుద్రుతాది పంచా గంబు లన్నరియుండు.
మతేయుఁ గ్రమంబును దల్లము ప్రమాణంబు లెతీంగిఁచెవ. అది యొట్టిదనిన. 79

సీ॥ చతుర్శ్రక్తరంబుల జరగెడి కాలంబు
చతుర్శ్రలఘువున సంఘుటిల్లు
నాఱుక్తరంబుల నమరినకాలంబు
త్ర్యుష్రక్తలఘువున కమరి యుండు
సప్తాత్మకాన్నిత దీప్త కాలము విశ్ర
జాతీయ లఘువున జరుగుచుండు
పంచాత్మకాంచిత భవ్యకాలము ఖండు
జాతీయ లఘువున శౌతి గాంచు
మతే నపాత్మకాలంబుమై. దనర్చి
రితి గాంచెను సంకీర్ణ జాతి లఘువు
వెలయు నీరితి లఘుభేసకవితతాళ
పంచజాతులు, రామభూపాలచంద్ర!

80

వ॥ మతేయు నష్టరం బనంగ నేమి యన్న నదియును ద్రుతఁబనం
బరఁగు. ఆవి రెండు. ద్రుత మనం జనునట్టి ద్రుతానుద్రుతంబులు రెండును
సర్వజ్ఞతిసాధారణప్రమాణంబు లై యుండు. తక్కిన లఘుగురు స్తుతంబు
తత్తజ్ఞతీయాత్మరకాలానుగుణంబుగా భిన్న భిష్మప్రకారంబు లై యుండు.
ఖాఫియునుంగాక కొండఱు భరతజ్ఞలు క్షత్రియజాతి లఘువు పడుత్తరకాలా
న్నితంబు గా దని పరిహారించి యిత్తరత్తయకాలంబు నిర్వహించి సంభ్యా
ప్రస్తారయంత్రాదులయందు నంణోయాంత్ర్యతృతీయ పశ్చనవమస్తానంబులు
గూర్చి వ్యవహారించి తౌర్యత్రిక వ్యవహారంబులయందుఁ ద్ర్వ్యక్షరప్రమా
ణంబు గా లోకలయ్యం బనుసరించి తాళంబు ప్రయోగింతురు. ఎట్లునూను
ద్ర్వ్యత్రణాతికి పడుత్తరకాలప్రమాణంబు దేవలోకస్థిద్ధం లై ప్రామాణికం
లై యుండు. అందుఁ బ్రమాణం జేమి యన్నఁ సూఛాదిసప్తతాళంబులలో
మొదటి ద్రుతంబునందు లఘుగురుద్రుతంబులు మాఁ డంగంబులు. కావున
నందున్న లఘువు ధేవలఘు వనియును, దేశ్యలఘు వనియును, మనుచ్య
లఘు వనియును గ్రథుంబున పడుత్తర పంచాత్మర చతుర్శ్రక్తర ప్రమాణంబు

తెలుండు. కావున నా షడక్రాన్మిత లఘువు క్రత్తియజాతియం తై
దేవలఘు వని వేరు గాంచి దేవలోకసిద్ధం తై మార్గసూళాది ధ్రువంబు
నందు గలిగియండు. పంచాంగులఘువు ఖండజాతియం తై హృద్యకాల
దేశవ్యవహరమోగ్యం బయ్య. చతుర్షక్రలఘువు చతుర్షక్రణాతియం తై
శ్రూర్యకాలదేశవ్యవహరమోగ్యం బయ్య. చతుర్షక్రలఘువు చతుర్ష
జాతియం తై యిప్పటి కలికాలమనుష్య వ్యవహరమోగ్యం బయ్య.
కావున నష్టటిలిక్ష్యంబు నసునరించి యిట్లు ప్రమూళం తైన షడక్ర ప్రమా
ణంబు త్రైశత్రజాతియందు బరిహరింప శక్యంబు గా దని గుణగ్రాహు తైన
భరత్జ్ఞలు తెలిసి వ్యవహరింపవలయి. ఇట్లు కాలాదిమహాప్రాణవంచకంబు
నిరూపించి యింక నుష్టాణంబు తైనగపకలాలయ యతిప్రస్తావంబులకు
గ్రమంబున లక్షణంబు లెతింగించెద. అందు మొదటిగ్రహం బన్నది యతీ
తానాగత సమవిషమఫేదంబులచేతు జతుర్మిధం తై యండు. దానికి
గ్రమంబున సల్లక్షణంబులు వివరించెద. అది యొట్టి దనిన,

81

గి॥ గితమునకు వెనుకు గిర్మించి తాళంబు
సవియు రెండు నొక్కయవసరమునఁ
దీర్ఘ నేర్వ నకి యతీత్క్రమ మని
భరతప్రిధులు, రామప్రాధివేంద్ర!

82

గి॥ తాళమునకు వెనుకు రగ గిత మొనరించి
యవియు రెండు నొక్కహరువు గాగు
దీర్ఘ నేర్విరేని తెలియ సనాగత
మదియ, రామభూవరాగ్రణ్య!

83

గి॥ గితతాళములను గిర్మించి యొకసారి
గాను నదియు రెండు గణాగి యొక్క
సరిగు దీర్ఘిరేని చను సమగ్రహ మని
యొంచ, రామభూవరేంద్ర! వినుము!

84

గి॥ తుదిమొదల్లయండు దౌరయు సామ్యము శే
గితతాళయుగము గిలుకొనుగ
విషమగతుల నదియు విషమగ్రహం బండు
తాళగతులు రామభూరుణీంద్ర!

85

వ॥ ఇట్టు ప్రతిసాదితంబు తైన యీ చతుర్యిధగ్రహంబులలోన నతీత్
గ్రహం బిష్టివారికి దాళవ్యవశోచరంబు గా దండ్రు. లక్ష్మీను
గుణంబుగా నకి రొఱింగి వ్యవశారింపవలయి. ఇంకఁ గఢాప్రాణం బెట్టి
డసిన, నదియును సేకకళయు, వ్యోకకళయు, చతుర్ముళయు నను ప్రివిధం తై
నుండు. తల్లుక్కుంబు క్రమంబును దెల్పేద. అవధిరింపుము.

86

గీ॥ ఏకకళ యథాక్షర మగు సెంచ నుంచు
మించఁ గ్రియతోడ ఇంచు రెట్టించిచేని
మతి ద్వికకళ యగు నని తాళమానవిదులు
తెలియుడైతురు, రామథాత్రితశేంద్ర!

87

గీ॥ ద్విగుణితంబు గఁ గ్రియతోడ ద్వికకళ ఇంచు
నడి చెనేనియు నది నూచి నాట్యవిదులు
శైలప్రదురు చతుర్ముళయని తైల్పుము గ-
రామభూపాల! మహానీయరమ్యశీల!

88

గ॥ మఱియు లయూభ్యాప్రాణాలక్షుణం బెఱింగించెద. అది రొట్టి
ననిన, లయ యనంగా ను త్రగితవాద్యత్రయంబునందు నించుమించులు లేక
యొక్కసమంబు గఁ దాళంబు నడుచు; తాళంబు నడుచుట లయ యనం
బరఁగు. అసియు విశంబమధ్యాదుతనామంబులను ప్రివిధం తై యుండు.
క్రమంబును దల్లక్షుణంబులు దెల్పేద. అది నొట్టి రనిన.

89

గీ॥ తన యథాక్షరకాలంబు లాలిపు గను
క్రియు వాడను మెల్లన గీలుకొల్పి
యుమరఁ గడపిన నడి విలంబాభ్యాలయ యు
టంచుఁ చెప్పిరి, రామనృపాగ్రగణ్య!

90

సీ॥ నిజయథాక్షరకాల నియతియుఁ దత్త్రుయల్
దఱుఁగ కెప్పటిరీతిఁ దనరి నడున
దానిని రెట్టించి తగ్గిన మధ్యమ
లయ యండ్రు తాళకాలజ్ఞ తెల్ల
మతి యథాక్షరకాల మరయంగఁ గ్రియలతో
హాతరి రొప్పటియట్ల నడుచుపుదు

మధ్యమలయతగ్గి మఱియు రెట్టించిన
ద్రుతేలయ యని పల్ముదురు మవత్తు

శ్లో ద్రుతమధ్య మవిఛంబ హృద్యలయల
కాడ తెఱుగుచుం దాళేము ల్యాడవలయు
నతులతొర్ధ్వత్రిక వ్యవహారములకు
రామభూపాల! మహానీయరమ్యశీల!

91

వ॥ శ్లో లయప్రాణంబు నిరూపించి యింక యతిప్రాణలక్ష్మణం
శిఖింగించెద, విసుము. తాళంబులయం దంగవిన్యాసవి శేషంబు యతి యనం
బరంగు. అధియును నవ్యిథం పై యుండు. తన్నామంబులు క్రమంబున
సెత్తింగించెద. అది యెట్టి దనిన.

92

క॥ సమయతి ప్రోతోవహయతి
యమరిన గౌప్యచ్ఛయతియు నతులమృదంగో
సమయతియు వేదిమధ్యవి
మమయతు లివి యాఱు, రామజనపాలమణి!

93

వ॥ క్రముబునీ దల్లక్ష్మణం బెట్టి దనిన.

94

ఏప్పు యంగంబేసి కులుచయంగంబేసి
తాళంబులో నెల్ల తాపులందు
వరుసగా నొకరితి వర్తినై సేనియు
సమయతి యనవచ్చుం జక్కు మొటట
కులుచ యంగంబులు కొన్నిటి ఘుటియించి
గౌప్యయంగంబులు కొనకు గూర్చి
తాళంబు నడిపింపి దగునది ప్రోతోవ.
పంచిఖ్యయతి యని యామ్యు లవుడు.

మొదట గౌప్యయంగములను సంధిలఁ జేసి
కొంచె సైనయంగకులము నెల్ల
కొనలఁ జీర్ణిన కొడ గౌప్యచ్ఛయతి ఉచ్చాడు
ఘరవ్రష్టములు, రామకాథిపెంద్ర!

95

సీ॥ అల్పాంగముల నిల్చి యాద్వింతములయందు
నడుమను నథికాంగ మడరఁజేసి
తాళంబు నడుప మృదంగనామకయతి
యనుదగు మతియు నాద్వింతములను
గొప్పయంగంబులు గూర్చి యు నడుపగఁ
గుఱుచయంగంబును గూర్చినట్టు
తాళంబు వాడినఁ దగ వేదికామధ్య
యని తాళవిదు లంద్రు ఘనత మిాణ

రగణంబు లఫువును రల మంచు వినుచును
తగణంబు గురువును తగ మనఁ దగు
తగణంబు లఫువును దల మనఁ దగు నంద్రు
రగణంబు గురువును రగ మనఁ దగు॥

96

గి॥ నగణవగణద్వియముఁ గూడి నవ మనఁ దగు
నగణవగణద్వియముకూర్చు నహి మనఁ దగు
భగణలఫువులు గూర్చిన భల మనఁ దగు
రామభూపాల! శాశ్వతామ్యసీ! 1

97

గి॥ భగణగురువులు చేరిన భగురు వయ్య
సగణలములఁ జేర్చిన సలల మయ్య
నగణలలములఁ గూర్చిన నలల వయ్యఁ
సగణగగములు గూడిన సగగ మయ్యఁ
బంచిత మిదియ, రామపార్థివేంద్ర!

98

గి॥ సగణమగణంబు లొనతిన పమ మనఁ దగు
సగణవగణంబు లొనఁగూడి సహి మనఁ దగు
మగజగసగాడిగణములు మతియుఁ గొన్ని
తెలియఁ దగు నిందు, రామధాత్రీతలేంద్ర!

99

వ॥ ఇవ్విధంబున హగణవగణ లల గగ నల మల రల రగ తల తగ
సమసహి భల భగ సలల నలల నగగ వగంబు లనియెడు వేషోనవింశతి సా
మరశులు గరిచిన యుచగణశంబులు లమ్మణంబు నిరూపితం బంధుమ్మ, కృష్ణ ఛం

దళ్ళాన్నిచేతం బైన వృత్త ప్రస్తావంబునందు గురులఫు వినాళ్ళపాత్రుక్క మగణాద్యప్ర గణోపగణ వ్యవహారంబునుం బోలె, నాట్యశాస్త్ర గోచరం బైన తాళప్రస్తావంబునందు గురులఫు రూపాంగ సద్గుహంబునంజేపి తావృ శలఫు గురువిళ్ళాను విజేషరూపం బైన మగణాద్యప్ర గణోపగణ వ్యవహారంబు గల దని భరతజ్ఞులు వ్యవహారింతురు. కావునో బ్రసంగ వశంబునం జేసి యిచ్చట గణలక్షం బెతీంగించితి. ఇకి యతిప్రాసలత్తణ వివరంబు. ఇంకం బ్రస్తారరప్రాంబులక్షణం బెతీ దనిన, భారతికిరింబువకు నువ్వప్రాంబంచ మం బైన ధనంజయంబును బోలె తాళశక్తిరింబునకుం బంచముప్రాం బైన ప్రస్తావంబు నితాళ్ళనుస్మాత్తంబై యుండుఁగావును, దల్లుత్సారబు సపి స్తరంబు గా నెతీంగించేవ. ప్రస్తావం బన నేమి యన్నను నక్కరకాల ప్రమాణంబున నొక్కతాళంబునందు బహుతాళంబులు గలుగ విస్తావంబు సేఱుట ప్రస్తావం బని చెప్పచుందురు. అట్టి ప్రస్తావలక్షణజ్ఞానోపథోగంబు గఁ దాళపంచ జాత్యునుపారు బైన యంగ్రేషిసంఖ్య లక్షణంబులు చేయడట నిరూపించేద, ఆక్రియము-

100

సీ॥ బ్రాహ్మణాభాతికీ బరగ నంగ్రేషి

మొదటింటు ద్రుత ఏడి ముందతీండ్ల
కదియ యేకో త్రుత మగునట్లు పోచ్చించి
యది మహార్థేనరించి యందు వ్రాసే
యథికాంగ మల్పాంగ మచుచుఁ గుడియెడ
మల నిల్చి కాలక్రమంబువలన
సలసినయంతయు వ్రాయ నంగ్రేషి
చను నిట్టు త్ర్యిశాచిషాములందు

నంగక్రేషి కాలక్రమానుగతుల
సూలుకొనేశేపి మొదట నన్నదుతంబు
సదియు సేకో త్రేరస్తితి నచుర వ్రాయు
దగును నాళ మంతయు, రామథాయింద్ర!

101

వ॥ మాతేయు సంభ్యాలమ్మారఁయు దెలిపో. సంఖ్య యన నే మన్నను నిట్టు లిఖించిన యంగ్రేషియందలి మహాత్ములఁ గసుంగోని యా మహాత్ము వ్యుప్రస్తావంచ డిస్కరింగాన్నాతాళమూ వ్యుప్పు నన యడినటిస్టో స్టో

హత్తు ప్రస్తావంబున నన్ని శాశంబులు ప్రశ్న నని చెప్పటమ సాధనం జైన
లెక్క సంఖ్య యనం బరగు. తల్లికుణ బు జాతిభేదంబులవలను బంచవిధం
జై యుఃకు. అది యొజింగించేన, ఆవధరింపుము-

102

నీ॥ తోలుత నంతోయిపాంత్య తుర్వషాంబులు
సంఖ్యఁ గూర్చిప బ్రహ్మజాతిసంఖ్య
చక్క నంతోయిపాంత్యపస్త చతుర్థముల్
సంఖ్యఁ గూర్చిప త్రైజాతి సంఖ్య
మొనయ నంతోయిపాంత్యమున మను మూర్ఖునల్
సంఖ్యఁ గూర్చగు వై క్యజాతి సంఖ్య
పరఁగ నంతోయిపాంత్య ప్రణవావతార ప
కుములు గూర్చగు జూదజాతిసంఖ్య

రహాని నంత్య ముపాంత్యంబు బ్రహ్మపర్వ
శారకాహ్వాయసంఖ్యలు దారసిలఁగ
సంఖ్యఁ గూర్చిప సంత్స్కాజాతిసంఖ్య
లనుచు దెల్చిరి, రామస్సప్రగగణ్ణ!

103

మ॥ ఇట్లు తత్ప్రాత్యక్షద కాలక్రమంబున నంగచేణి లిఖంచి దాని
క్రింద నంఖ్య ప్రాయమప్పుడు, మొదట మొదట నాశాంత్య మొక్కాఁ
లిఖంచి ఎమ్ముచు నంత్యం బొక్కాఁయును, నాశోపాంత్యంబు మఱియొక్క
ప్రియు గూర్చి యవ్వల లిఖంచి తత్ప్రాతిసంఖ్యప్రకారంబులు గై కొని, లఘు
గురు వత్తుంబులక్కింద నాశలు గూర్చును నిట్లు పంచజాతులకు బంచ
సంఖ్యఁ భేదంబులు వ్రాసి యూ మహత్తుక్కింద బ్రస్తరించినఁ దాలంబులెన్ని
క్రతై నని తెలియునుంగాక, మతికొందరు భూరతజ్ఞుల
మత్తీయజాతిక దేవలోకప్రసిద్ధం జైన మధుచర్కాల్పుమాణాంబుల. లిఖంచి
తత్ప్రమాంబును బ్రస్తారయంత్ర సష్టదిష్టాదులు స్థాధించి వ్యవహరించును.
తత్త్వమాణకంబు లో పూర్వశాస్త్రంబులు * పోల్పం బగుటంజీసి క్యాచి
త్రైమం జైన శాదృశోచ్చిన్న శాస్త్రమార్గంబు సెఱుంగసేరక యందఱు
పరాన్యాయంబున భ్రాంతి వ్యవహారగమ్యం జైన లక్ష్మంబు గనుంగాని
తదనుగుణంబు గా లక్ష్మణాంతరంబులు స్వర్పపోలకర్మితంబులు గావించుటం

జేసి యకి సత్యం బని పెద్ద లంగీకరించి రట్లయినను సృత్తంబును గీతంబును
బోలె నసమర్థభాంత లక్షోనుగూళం తై శూర్విశాస్త్రమాన్ భ్రష్టం
బయ్యను గలి కాలజనానురంజనంబు నేయుచుఁ బ్రహ్మం బయ్య. ఇదియు
నుంగాక భరతశాస్త్రంబులు బవ్వావిదంబులు గావున నిష్టటి లోకలక్షోను
గుణాకల్పిత శాస్త్రంబులు గాక సదాచివ్లఖ్యాభరతకశ్వపాది శూర్వి భర
తంబులలో నర్సీయం బైన యూ లోకలక్షోనుగూళంబుగా ద్రుష్టిజాతికి
ద్రుష్టికర ప్రమాణా లఘువు కల దది సిద్ధంబు గా గల దని యుండెనేని
యునేక దేశనుతం బని సత్యంబుగా విశ్వేంచి తల్లికుంబును సంగపించి
శాశవ్యవహారంబు బుధిమంతు తైన భరతజ్ఞులు గావించుట యొగ్యం
తై నుండు. ఇంత మాత్రంబే కాని యాదిమ హౌశ్వరప్రాక్తం బైన మడ
కురకాలకలిత ఉఘు ప్రమాణంబు తు త్రీయజాతి నే దని లోకలక్ష్మిభావనం
జేసి పరిహరించ శక్యంబు గాదు. ఇది ఏరినిశ్చయంబు. ఇట్లు నిజసంఖ్యలక్షణం
చెఱిగించితి. ఇంక నిజసంఖ్యక్కిందఁ బాతాళానంఖ్య లిఖంచు క్రమంబు
కెలిపెద. అా సొట్టి ననిన.

104

గీ॥ అంత్యతార్మాభ్యునిలయ ముహాంత్యగ్నిపాము
క్రమము గా జాతిసంఖ్యాప్రకారములు...
సంఖ్య మార్పిను బాతాళసంఖ్య కాది
నమును నూణ్యన, రామున్నప్పాగగాయ!

105

వ॥ ఇట్లు పాతాళసంఖ్య లిఖా అండ ను దాని యిష్టపాతాళసంఖ్య
నుంచెదగు. అది రొట్టి దనిన.

106

గీ॥ ఆశతో నంత్య మొక్కాఁ యండ సిద్ధియు
వెండియును నంత్య మొక్కటి వేసి యవల
మజీయుఁ దజ్జతిసంఖ్యక్రమాన గూర్చ
నిష్టపాతాళ మది, రామున్నపతిచంద!

107

వ॥ ఇవ్విధంబును దెలిపిన సంఖ్యలయందు మొదటి నిజసంఖ్యకు
మున్న ఫలంబు దెల్చితి. ఇంక బాతాళైష్ట పాతాళ సంఖ్యఫల లక్షణం
చెపికించుద, అద్ది రొట్టు దనిన.

108

నీ॥ ప్రస్తారములయందు బ్రహ్మవశం బైన
 లఘుగురులకు మూల... గనియె
 నిన్నిన్ని యని తెల్పి యితర జాతులయందు
 నిన్ని యనుద్రుత లిన్ని ద్రుతుల
 లఘుగురుఫ్లత లిన్ని లలి నుండు ననిజాతి
 సంఖ్యాక్రమంబునఁ ఇక్క.. డఱిపి
 యన్నియు లాంపము లిన్ని లఘుగురు ఫ్ల
 తాంత తాళము లని యగజాతి

కనుద్రుతాంతాది తాళచయంబు వలనఁ
 గలుగు పాతాళసంఖ్య లాళ్కృతిగఁ జేశి
 జాలఁ దెల్పిరి పాతాళసంఖ్య ఘలము
 లభిన్యజ్ఞులు, రామన్నపాగ్గగణ్య!

109

వ॥ ఇట్లు సంఖ్యలక్షోబు నిజపాతాళేష్ట పాతాళభేకంబుచేతఁ
 జతుర్ధింబుగఁ బ్రతిపాదితం బయ్యె. ఇంకఁ బ్రప్తారముఁ చెఱింగించెద,
 ప్రస్తారఁబు బవువిధంబు లై యుండు. అట నుగ్గేపేయంకలి మహాత్మ
 లెన్ని గల వన్ని క్రిందను బ్రస్తారంబు పుట్టుగావున మహాత్మ లె ను య్యెనో
 యన్నిప్రస్తారంబులు గట్టి యుండునట్లు బవువిధంబైన ప్రస్తారంబుమొదట
 జాతిభేదంబునఁ జేసి పంచవిధం బై యొప్పా. అందు మొదటఁ జతుర్శ
 ప్రస్తారంబునఁ బ్రపుట్టింగ సంభవం బైన ద్రుతాంగ జతురంగంబులే కాని
 యన్యాంగంబు సంఘటింప నేరదు. పంచమం బైన యనుద్రుతులు ద్రుతాను
 సారి లై.....ని క్రిందఁ ప్రస్తారయోగ్యం బైన యనంత్యజన్యంబు గావున
 శుద్ధజాతి ప్రస్తారంబునఁ సంకలితంబు గా దని సదాశివ బ్రహ్మది కేద
 తోర్ధంబులు వివరించె. ఇట్లు ప్రస్తారయోగ్యం బైన విరామంబు పరిహ
 రించి నిర్మయించుట, కేమి కారణం బనిసు, వినుము. లోక పితామహం
 డనఁ దనరు చతుర్ముఖందును జరాచర ప్రపంచంబు గల్పించి భూతమయ
 ప్రాణి శరీరంబు లన్నియు నొక్కవిధంబైనను నందులోని హరితాది వర్ణంబు
 లును లోచారుగుణస్వభావంబులును నుత్తమాధమభావతారతమ్యంబులును
 భిన్నభిన్న ప్రకారంబులు గా నీ ప్రాణి శరీరకంబులకు నెట్లు గల్పించె నవ్వి
 ధంబు నొక్కవిధం లై యుండ దని బవువిధంపు లోకప్రమంచంబులగల్పించి
 ఇట్లు తోర్ధుతిక ప్రపంచంబునఁ గాలనాదన్నారూపంబు లై తాళ శక్తి

రంబులు వినోదార్థంబు గా జాతిలక్ష్మణ క్రియాఫేదంబులచేత భిన్నభిన్న ప్రకారంబులఁడేసి గల్చించె. ఇట్లు సర్వస్వతంత్రం బైన బ్రహ్మాది లోకేస్వి రుల సిద్ధ సంకల్పంబులు త్రోయ శక్యంబులు గావు. కావుసఁ జతువ ప్రకార ప్రస్తారంబులు దుతాది శుద్ధ చతురంగ ప్రథానంబు లై యుండు. ఇట్లి జాతి ప్రస్తారంబులు నాల్గును నసుదుతయుక్తంబు లగుచుండేసి కంచాంగ ప్రేథానంబు లై యుండు. మతియున్ట్రై చతురశ్ర ప్రస్తారంబునందు భేదాన్యం గంబులు నా ల్లయిను బంచాంగ వాళ్యపారంబునంజేసి పంచాంగ ప్రస్తార నామంబు గలుగు. కావున నాది ప్రస్తారంబునందు ద్రుతంబుకంటె నల్గొం గంబును, ఘృతంబుకంటె నధికాంగంబును నని యొఱింగి సర్విదుతాంతంబు గా నశ్చరకాల్కమంబునఁ బ్రస్తరింపవలయు. ఇతరజాతి ప్రస్తారంబులయందు విరామంబుకంటె నల్గొంగంబును, ఘృతంబుకంటె నధికాంగంబును లే దని తెలిసి యక్కర కాల్కమంబున సర్వానుదుతాంతంబు గా భరతజ్ఞులు ప్రస్తరింపవలయు. ఇంక నిట్టి ప్రస్తారంబునకు ఘలం జేమి యస్తు రాగ్రోహింపం భాగ్యకమంబున నిట్టై మహాత్ముగ్రీంద నిన్నితాళం బుంగ పుట్టే నని తెలియ స్తోగునని యితెఱు లడిగిన నందును బ్రస్తారంబొనరిచు గాక తాళంభాగ్య నిశ్చియింపరాదు. కావున సుదుకుఁ బ్రస్తారంబొవశ్యకం పై ఉండుటఁజేసి తల్లేఖనోపాయంబు తెలిపెద. అది నోట్టి దనిన.

110

నీ॥ జాతులలో నెట్లి జాతియం బైనను
బ్రస్తారయోగ్యమహాత్ము చిక్క—
సందు భేదయ్యం బైన యంగంబు క్రింద న
ల్లాంగంబు సంధించి యచ్చుటు కేవ
మత్తర కాల్కమానురోధంబు గా
దగ మహాత్మును జేయుఁ దగిన జేసి
క ర్తవ్యమున నిల్చి గణ-కెక్కుదునట్లు
మహాత్ము నేయంగను మణినట్టి

కుడి నమమ నిడియును జిక్కికొనిన యట్టి
యధిక మల్పంబు నిపుచు యథాంగమును య
థాంగము గ వ్రాయుఁ బ్రస్తార మమరు నిట్లు
జాతుతై దింటిని, రామజనవరేణ్య!

111

న॥ ఇత్తెజంగునఁ జతుర్కృంబునందు సర్వైదుతలాశా, తబును సతర
జతులయందు సర్వానుద్దుత తాళాంతంబును గల్లఁ బ్రస్తరించిన ప్రస్తావం
బుబు మశోభేదంబులవలన భిన్న భిన్నసంఖ్యాన్వితంబు లై బవువిధంబులై
యుండు. కావును దాళంబు లనంతంబు లనుచుఁ వెలియం దగు. ఇది ప్రస్తా
వలకుణం బగు. ఇట్లు ప్రస్తావితంబు లైన తాళంబులను సస్మోదిష్టావంబులు
డెల్పెద. తచ్ఛివ్యధంబై యన్ననిస్ని మాత్రల మహాత్ముక్కింగు ఇస్తరించినతాళం
బులయందు నిన్ననితాళంబు ఈనపట్టు దది సొట్టి దని యడిగిన తాళంబు
నష్టాఖ్యం బగు. ఇట్టి యంగంబులు గలిగినతాళంబు ప్రస్తావంబునందు నెన్న
న దని యదేశించి యడిగినతాళం బుద్దిపోఖ్యం బగు. ఇట్టి సప్టు జిష్టంబులు
రెండును పంచజాతి క్రమంబున దశవిధంబు లయ్యే. క్రమంబున దానికినెల్ల
నంగ్రేషేసింఖ్యలయందుఁ దత్తజాతి సంఖ్యానురూపంగుఁ ఉఁ నల్లిష్టంబు
లేటి వనినిఁ—

112

సీ! అడిగిన లెక్క మహాత్ములెక్క లలోనఁ
బుచ్చి యంతోయ్యాంతయ్యముఁ చు సోయ్య
మును గూర్చి భు_క్కిఁ భూతమురెండిం_
వెంఁఁనే త్రోసి యావెస్క గురుఁ
కలనుచు నంత్య ముపొంశ్యముఁ గూర్చి చెం
డింథుభు_క్కిఁదోసి యరయ లఘుపు
నకు నొక్క యిలు గూర్చి యొకుఱై భు_క్కిఁ
గడపుచుఁ దనచేతుఁ గలుగుసంఖ్య

ఇట్టి సంఖ్యలు దగినవి యాడిద్రుతములు
తొడపి మూత్రల కొదవకు ద్రుతము నిదుచుఁ
డెల్పు దగునిట్లు విప్రజాతీయనష్ట
తాళ పిది, రామభూపాలచంద్రవర్గి!

113

వ॥ ఇవ్విధంబున నంగ్రేషేసింఖ్యక్రమంబుఁ జూచుకొని జాతిసం
ఖ్యమార్గంబున నష్టతాళంబు డెలుపవలయు. ఇంక నిట్టి నష్టతానోధార
క్రమంబున నుద్దిష్టతాళంబు డెలుపదగు. అది రొట్టిదనిన

114

సీ॥ ప్ర్విజక్షాతృతార్థసంధితచారులఫుగురు
 ప్రశ్నతములఁ గని లోంటిగతిని నిండ్లు
 సంగతి గావించి సరితెక్కలకు వచ్చి
 నవి యని భ్రక్తము లవలఁ గడుపి
 యాక్షించి ద్రుతముల నివి సరిపొసుగ తె
 క్కలకు వచ్చిన వంచుఁ దెలిసి మాత్ర
 కొదవకు స్విదుత మొదవె నం చెత్తిగించి
 సమసంఖ్య లన్నియుఁ జక్కుఁ గూర్చి

యొకటిగఁ జేర్చి యూ సయొట్లులెక్క మొదవి
 సంఖ్యలోఁ ద్రోసి లెక్కలు సంఖ్యఁ జూపి
 పల్కుఁ దగు నిట్టితార్థ మిాపట్లు దయునఁ
 బొసుగ నుద్దిష్ట మనిరామభూవరేంద్ర!

115

వ॥ ఇట్లు చతుర్శనష్టోదిష్టంబులు నిరూపితంబు లయ్యు. నొకుఁ ద్ర్విత్రే
 నష్టోదిష్టంబు లెట్టి వనివ

116

సీ॥ అడిగిన లెక్క మహాత్ములెక్కను ద్రోసి
 యంత్య ముపాంత్యహష్టోఽములను
 నొనసూర్యు ప్రశ్నతమున కొనరంగ భుత్కుఁ కే
 నారింగు జుపుచు నవల గురున
 కంత్య ముపాంత్య పడర్కుము ల్లార్చుచు
 నింపుత్తి భుత్కుఁ యంచేంటుఁ జొనిప
 లఫువు నంవోఽపాంత్యలలితంబుగం జైసి
 నాల్మింపుఁ భుత్కుఁ నడిపి ద్రుతకు

నొక్కయి ల్లార్చి భుత్కుఁ నొక్క టిచ్చి
 చేతి సంఖ్యకు గృహసంఖ్య చేరకున్న
 మాత్ర కొర్క వైన నిది విరామమునఁ ద్ర్విత్రే
 నష్ట మని యందు, రామభూనాయ కేంద్ర!

117

వ॥ మతియుఁ దదనుసారియో నుద్దిష్టలవుణం బెట్టి దనిన

118

సీ॥ త్త్త్వితాళమునందుఁ గని ద్రుతలఘుగురు
 ప్లతముల కారీతిఁబూన్ని యిట్లు
 సంధి లేనివి యెల్ల సరినైన లెక్కలఁ
 గనిపించి భుక్కలు గట్లు నొసగి
 మతి విరామంబులు సరిగాని లెక్కల
 కమరిన పని డెల్చి యయిన మాత్ర
 కొదవలకు విరామ మొదవుట యెఱిగించి
 సమసంఖ్య లన్నియుఁ జక్కుఁ గూర్చి

యంతుగాఁ జేసి యాలెక్క యామహత్తు
 లెక్కలోఁ ప్రోసి ఏగిలిన లెక్కుఁ గాంచి
 చెలుపు దగు సట్టితాళ మాదిక్కు దనుచు
 కు త్త్వియోడిష్ట మది, రామజననరేణ్య!

119

న॥ మతియు దీశ్రష్టస్తోదిష్ట మెట్లి దనిన.

120

సీ॥ అడిగిన సంఖ్య మహత్తుసంఖ్యఃసు ప్రోసి
 ప్లతము నంతోఁ పాంత్యమును సుఁఁంగ
 సంగతంబు గఁ సూడి సవరించి భు_క్కి
 నేడింట్లు గురువుకు నిం పెంగఁ
 జక్కు నంతోఁ పాంత్య స_ప్రమంబులు గూర్చి
 నేడింట్లు భు_క్కి నెఱిఁగి ప్రోసి
 అఘువు నంతోఁ పాంత్యలలితమ్ము గఁ గూర్చి
 భు_క్కి రెండింట్లు బుచ్చి ద్రుతకు

నొక్కయిలు గూర్చి భు_క్కి నొక్కయిలై
 చేతిలో లెక్క సరిపోవిఁ విరామ
 మిదుచుఁ గొదవకు నడుచుట నెసఁగు మిశ్ర
 నష్టతాళంబు, రామభూనాయకేంద్ర!

121

వ॥ మతియు దీశ్రష్టస్తోదిష్టతాళం బెట్టి దనిన

122

సీ॥ మిత్రతాళమునఁ బమ్మిన గ్రుతలఘుగురు
 పూతములఁ గనిపట్టి పోల్చి నిట్లు
 సవరించి సరి త్యైనసంఖ్యల కీళి వచ్చే
 నని భుత్కి యొప్పటియట్లు తోసి
 యట విరామముఁ జూచి యాది సరిపోనులె
 కృతు వచ్చే నని దెల్చి కణఁగి మాత్ర
 కొడవకునుం గ్రుత మొదవులు దెలిఖంచి
 సరిసంఖ్య లన్ని యుఁ జక్క నొక్క—

సియతిగాఁ గూడి యాసంఖ్య నిజమహంత్తు
 సంఖ్య నూడ్చియుఁ జీక్కిన సంఖ్యఁ జూచి
 య్యైతాళంబు నిచోచ్చట నెసఁగె ననిన
 మిత్రతోదిష్ట మిది, రామమేకినీంద్ర!

123

వ॥ మతీయును ఖండజాతి సష్టోదిష్టంబు లైభై వనిస

సీ॥ ఆడిగిన లెక్కను మహాతు లెక్కను గ్రోసి
 యంత్య ముపాంత్య బొణాలాతాఁ
 ములఁ గూర్చి న్నోదింట్లు పూతభుత్క నోసంగి
 గురున కంతోఽపాంత్యశరయుతము గ
 నమరించి భుత్కి నయి దింట్లు వజ్జించి
 యంత్య ముపాంత్యగృహంబుఁ గూర్చి
 లఘువుకు మూర్ఖ డెంట్లు లలి భుత్కు గ్రోయుచు
 గ్రుత కొక్కయిలు గూర్చి యొనవ భుత్కి

యొక్కయి లైచ్చి జేతిల్లో లెక్కయింట
 లెక్కలకుఁ దగ్గమాతల లెక్క కొడవ
 కెనయుఁ గూర్చి రన్నగ్రుత మిట్లు ఖండ
 నష్టతాళంబు, రామఫూనాయకేంద్ర!

125

వ॥ మతీయు నుద్దిష్టక్రముర చెట్టి డనును

126

సీ॥ ఖండతాళమునందీఁ గల్దుతలఘుగుగు
 పూతమున కని తొండిగతిని గృహాము
 లౌనఁగూర్చి సరింఖై లౌనపిన నిని రచ్చె
 సని భుక్కులారీతి నమయఁ ద్రోసి
 సరి పోనిలెక్కల కరయ నసుదుతుల్
 మాత్రల కొదలకు మఱి విరామ
 మున్నది యనిశైలి నిన్నగా సరిలెక్క
 లన్నియు నొకటిగా నమయఁ గూర్చి

యుట్టి సంఖ్యను ద్రోసి యూ మహాతు సంఖ్య
 లోన ఏగిలిన సంఖ్య సనాము గాసు
 నిఁటితాళంబు లీపట్లు నెనఁగు ననిన
 చనరు నుద్దిచ్చ ఏది, రామనుజనాథ!

127

వ॥ మతియు నంకీన్ జాతి నష్టోద్ధీష్టంబు లేవ్వుఱచెద. త్రిత్తమం బెట్టి
 దనిన.

128

సీ॥ ఆడిగిన సంఖ్య మహాత్తు సంఖ్యను ద్రోసి
 యంత్య ముపాంత్యంబు లజ్జగర్భ
 చవ్వంబు లౌనఁగూర్చి భవ్యపుతుంబున
 కింప్లు తొమ్మిది భుక్కి కిటు గురునకు
 బరఁగ నంతోక్కాపాంత్య పద్మాసనులఁ గూర్చి
 యింప్లు తొమ్మిది భుక్కికి నెనయఁ ద్రోసి
 యంత్య ముపాంత్యంబు నమరించి లఘువుకు
 భుక్కి నే డించ్చు దొనఁగ విడిచి

యొకటి గూర్చుచు ద్రూతభుక్క కేనొక టిడి
 చేతినో లెక్క సరి పోమిచేత మాత్ర
 కొదవచేత నసుదుతు ల్లార్ప సంక
 రాఖ్య నష్టంబు, రామన్పాగ్గణ్య!

129

వ॥ మతియు సంకీర్ణాద్విత్త తాళంబు లెట్టి వనిన,

130

నీ॥ సంకీర్తాళ మెసంగఁ ఖ్లుతంబున
 గురుదుతలఫువులు గూర్చి యిల్లు
 జత గూర్చి సరి రైన సంఖ్యల కింగ్ గతే
 నని భుక్కి మునువటియట్లు త్రిసి
 మతియును క్రూత లున్న వరుసలు గని యవి
 సరి పోని లెక్కలజాడ లనుచు
 మాతల కొదవక మలయ విరామంబు
 లని యుంచి సరిలేక్క లన్ని యొక్క

హారువుగఁ గూర్చి యా లెక్క దొ మహాత్మ
 లెక్కలో ద్రోసి మిగిలిన తేస్తుఁ జాపి
 యిట్టి తాళంబు లిచ్చోట సెసంగు సనుగఁ
 బరఁగు నుంపు మికి. రామపార్థివెండ!

131

ను ఇట్లు ప్రస్తావజన్యతాళంబుల కత్యావశ్యకంబు లైన డశబిథి సట్ట
 ద్వష్ట తాళోధారకమంబు లెఱింగించితి. అదియునుంగాక యవి శత్రుంచ
 జాతియ ప్రస్తావభయంబున వివరించ లే జయ్య. ఇట్టిరి ప్రస్తావంబు. ఇట్లు
 కాలావిఖాత్యంబు లైన మణ్ణప్రాణంబు లైదును గ్రహణి ప్రస్తావంంబు
 లైన యుప్రాణంబు లైదును గూడ డశప్రాణంబులు నిరూపితంబు లయ్యా.
 ఇట్టి తాళ శ్రీప్రాణంబులందుఁ బూర్చోద్దేశక్రమంబు. 'గ్రహంబు ఇమ్ముట
 జాతి కాక, జాతి పెమ్ముట గ్రహంబు లేదు. కావును బ్రుసిధి పూర్తోద్దేశంబు
 లకు వ్యత్యాసం చెట్లు సేయం దగున నన్న చో, వినుము. తత్పూర్తోద్దేశంబు
 పరిగణనామాత్రక ప్రయోజనం బగుఁ గాని తారతమ్యపాదకంబు గాదు,
 కావును దారతమ్యంబుగల్లుటంబేసి వ్యత్యాసకరణంబు శ్రీప్రాపాదకంబు గా
 సేరదు. అట్టి తారతమ్యం చెట్టిదనిన వినుము, తాళప్రాణికిఁ గాలప్రాణంబు
 వైతస్యస్వరూపంబు. మార్గం బాకారవి కేషరూపంబు. క్రియాప్రాణంబు
 సహజ చర్య ప్రతిపాదకంబు అంగప్రాణంబు కరచరణాది రూపంబు
 జాతి జన్మ స్థానంబు. కావున నీ రైనదును నత్యావశ్యకంబు లైన మహా
 ప్రాణంబు లనం బరఁగు. మతియు గ్రహం బన్నది గ్రాహ్యగ్రాహకత్యని
 తూపకంబు. కశాప్రాణంబు తేజోబలప్రతిపానంబు. లయప్రాణాబులకుఁ
 దారతమ్యంబు వివరించుట వలన జాతిగ్రహ వ్యత్యాసంబు సేయుటంబేసి

శూరోద్దిష్టమార్గంబునకు శేయస్తరం బగుఁగాని, భంగంబు గాదనియును నపి కల్పనాచమత్తారం బనియును గుణగ్రాహకు లైన భరతజ్ఞ శేఖరు లంగి కరింపవలయి. ఇట్లు దశప్రాణాయుక్తంపై తార్యుత్రిక ప్రపంచనిర్మాహకం పై సకలభరత శాస్త్రప్రతిపాదితం పై శివక్షాంత్యత్తుకం పైన నాట్యవేదంబునకు మహాప్రాణంబునబోలై నాంది మూలం పైనాదాత్మక సదాశివస్వరూపం వై లోకప్రసిద్ధం పైన యామహాతాళంబు పంచజాతీయ ప్రస్తారయుక్తంబు పార్వతీ పరమేశ్వరుల యొశానాది పంచ ముఖంబులనుండి చంచత్ముట చాచపుట మణ్ణుతా ప్రత్యుత్తిక సంపదేష్టోద్భుట నామకంబు లైదు పంచమహాతాళంబులు క్రమంబున సంభవించె. తాదృశపంచతాళ జననాంతరంబున నాసిభరతాచార్యుఁ దైన యహ్యపేశ్వరుండు తదనుగుణంబు గా మఱీ నుండి నూళాది సప్తతాళంబులు గల్చించి మార్గంబున దౌర్యుత్రికవ్యవశాంబు గావింపుచు నుండఁ ద్విణీతియ భరతాచార్యుఁ దైన చతుర్ముఖండు తాదృశతాళఫేదమ్ముల మ్ముషణలేశ్వరునినలన సుగ్రహించి తత్త్వానుగుణంబు గాఁ దత్పంచతాళంబులతోఁ గూడ నూటయిరువదినాల్లు తాళంబులు వేతెకల్పించి లోకప్రసిద్ధంబు గావించె. కావున నిట్టి యాది మహేశ్వరేతితంబు లై తార్యుత్రికవ్యవశాంబు ద్వాకంబు లో సూళాదిసప్తతాళంబులు ముందు నెఱింగించి పిమ్ముట బ్రహ్మానిర్మితాదితాళఫేదంబులు క్రమంబున నిరూపించెద. ఈలయాలాదితాళంబు లన్నవి మార్గధేశిఫేరంబులచేత రెండు తెఱంగు లై యుండు. అందు మార్గసూళాదులు శుద్ధులమ్మణంబు లై దేవలోకప్రసిద్ధంబు లై యుండు. దేశ్వరసూళాదులు భూలోకప్రసిద్ధంబు లై యుండు. అట్టి సూళాదిసప్తతాళంబులకుఁ గమంబున నామంబులుఁ దల్లత్మణంబులును నెఱింగించెద. అది యొట్టి దనిన. 132

సీ॥ ధ్రువము మర్దింబును రూపకాఖ్యంబును
జంపెయుఁ త్రిపుటాఖ్యంబు చారుత్తాళ
మటతాళ మేకతాళాఖ్యంబ నఁగ నిట్లు
సప్తతాళంబులు జరుగు నిందు
ధ్రువ మయ్యు లఘుద్రుతలఘులఘు మర్వుతా
తాశము లఘుద్రుతలఘుక్రమముఁ గాంచె
ద్రుతలఘుస్థిరితంబు దూపకం బగు జంపె
లఘు విరాముద్రుతములతోఁ నిష్పు

ప్రిపుటూళ మేసగు ద్రుతి ప్రికవిరామ
మగుచు నాజ్యంతలఫుషభ్య మైన రెండు
ద్రుతము లటూళ మగు నొక్క ద్రుతము నేక
తాళ మగునయ్య, రామభూపాలవర్ణ!

133

వ॥ ఇట్లు నిరూపితంబు లైనసప్తతాళంబులలోన విరామయు క్రంబు
లైన జంపె ప్రిపుటూళంబులు రెండునుం గాక తక్కినదుతాదిపంచతాళం
బులు విరామవ్యవహరపీతమైన చతురశ్రపోతియందు మజీయు విరామ
యు క్రంబులైనత్ర్యశాధిచతుర్భాతులయందు రఘంపాల్పిపుటూళంబులు
గలిగియందు. అట్టితాళభేదం బషుర కాలభేదంబువలనడ త్రష్టాతియంబుగాఁ
దెలిసి బుధిమంతులు తోర్చుతికంబునందుఁ బ్రయోగింపవలయు. అట్టి సప్త
తాళంబులు సకల మతసాధారణంబు లైనను నొక్కాక్కటి ప్రకృతంబునఁ
బ్రతేశ్వరమునిజనాభిమతంబు లై ప్రయు క్రంబు లయ్యు. అట్టి మఱనిజనంబుల
నెతోంగించెద. అది యొఁదనిన.

134

క ०॥ కుంభభుండు నభస్య
త్యంభర్మఁ దాయాజ్ఞావల్మి సుగీతాదులో
గుంభితరూపకతాళా
రంభవు లై నడిపి రపుడు రపో, రామనృపా!

135

క ०॥ అర్జునమతంగణోహాథు
లార్జునమున మారుతాభ్య మగుతాళంబున్
వజ్రింపఁ సమ్మత మని
యార్జిం చిరి, రామభూపరామూల్యమణీ!

136

క ०॥ భరతచ్ఛవనకనందీ
శ్వరముఖ్యలు సృతగీతవాదిత్రములన్
దౌరయంగ జంపతాళము
ప మని వాడుదురు, రామపార్శ్వపచంద్రా!

137

క ० || జలజభవశంఖపాలక

బలహద్దుశవలముఖ్యభరతాచార్యుల్
లలిత మని త్రిపుటితాళము
పొలుపుసు జేణి, రామభూపాలమణి!

188

క ० || గుహాదేవేంద్ర బలీందులు

మహితంబు గ నృత్తగీతమార్గాదులను
విహితం బని యటతాళము
ప్రహాతముగాఁ గొనిరి, రామపార్థివలీలకా!

189

క ० || సకలసురసమ్మతం బై

సకలబ్రహ్మంబురి సన్నత మగుచున్
సుకరము గ నేకతాళము
ప్రకటస్తోత్రి గాంచె, రామపార్థివలీలకా!

190

వ॥ ఇవ్విధంబునఁ సూళాదిసప్తతాళశంబులొం చెత్తింగించి, వెండియు
బ్రహ్మానిర్మితం బైన నూటయిరువదినాల్లతాళశంబులకు లక్షణం చెత్తింగిం
చెద. అచియును బ్రహ్మాంగసంభవంబు తై విప్రాదిచత్తుర్ముత్తాతీయంబు తైన
ద్రుతాదిశుద్ధచతురంగంబు లాయులయిదుఁ గలుగుటుజేసి క్రమంబున న్యై
తాళశంబులు న్యాల్లు తెఱంగు లయ్యై. అందులో ద్రుతాదివిప్రతాళశంబులు
.....న్యాల్లును, లఘ్యాదిక్షత్తియతాళశంబు లేంబదియాయును, గుర్వాది
తైశ్యతాళశంబు లిర్వ్యదియాయును, భూతాదిశూద్రతాళశంబు లేనిమిదియును
గూడ నూతునిరువదినాల్లు శుద్ధతాళశంబులకు ద్రుతాదిక్రమంబున నామంబు
లుద్దేశించెద. మొదట నేకతాళశంబు నుత్తేశిరంబును దర్శణంబును, జర్వరి
యును, గందర్పంబును, రంగతాళశంబును, బరిక్రమంబును, వర్ణభీన్నంబును,
రాజమాడామణియును, నవమాలియును, మిత్రవర్ణంబును, తురంగలీలయు,
ద్వితీయకతాళశంబును, మకరందంబును, గుడుకతాళశంబును, గ్రీడాతాళశం
బును, సంతరక్రిడయును, చీవకంబును, విషముబును, బూళ్ళకగోళంబును,
శుంపత్పత్తియంబును, లలితయును, గరుడాతాళశంబును, వట్టాశంబును, వర్ధ
సంబును, నాదితాళశంబును, నాథుశరీరంబును, సింహాశలయును, శ్రీరంగ

191

తాళంబును, దాళలీలయు, రాగజలీలయు, ప్రిభిన్నంబును, పీరవిక్రమం, బును, హంసలీలయు, సింహావిక్రిడితంబును, ప్రిశ్రవ్యంబును; వర్షతాళంబును, హంసనాదంబును, సింహానాదంబును, మల్లికామోదంబును, శరభలీలయు, విజయానందంబును, బ్రతితాళంబును, గీర్తితాళంబును, బ్రకాళమధ్యంబును, రాజవిద్యాధరంబును, సకారమర్యంబును, నిస్సారకంబును, ప్రిథంగియును, సమతాళంబును, నందనంబును, నుహ్యేకుణంబును, మధ్యకతాళంబును, నధినందనంబును, మల్లికతాళంబును, ననంగతాళంబును, నందితాళంబును, గుందారతాళంబును, ముకుందతాళంబును, విమవకంకాళంబును, రుందుటతాళంబును, నథంగతాళంబును, జతుర్ముఖంబును, బ్రతిమత్యంబును, వసంతంబును, రతితాళంబును, వర్షయతియును, జ్యుముఖంబును, విలోకితాళంబును, లలితప్రియంబును, బద్ధాభరణంబును, భేతాళంబును, నుత్సవతాళంబును, మర్మకతాళంబును, నిస్సారణాజయతాళంబును, గంతుకతాళంబును, భద్రబాణంబును, ఘనమర్యంబును న్యిట్టి.. ములైన యేబదియాఱుతాళంబులు త్రైయతాళంబు లయ్యు. వెండియు జంచత్వుటంబును, జాచపుటంబును, నుద్ధుటంబును, సింహావిక్రమంబును, బ్రత్యంగంబును, రంగదోయతంబును, రాజతాళంబును, జతుర్ధశవర్ణంబును, రంగప్రాపికంబును, రంగాభరణంబును, సింహానందనంబును, జ్యుప్రీఫకారమత్యంబును, భేతాళంబును, గాకలప్రియంబును, బ్రక్కిరితాళంబును, బిందుమాలితాళంబును, మధ్యకతాళంబును, థంకితాళంబును, సమకంకాళంబును, జతుస్తాళంబును, రాజబంగంబును, జగజంపెయును, శ్రీనందనంబును, కిగ్రొజయంబును, రుల్లికాతాళంబును న్యియియాఱునియాఱు తాళంబులు గుర్వాదు తైనవైశ్యతాళంబు లయ్యు. పట్టికాపుత్రకంబును, సంకద్వీష్టాకంబును, అండవర్ణంబును, విజ్ఞతాళంబు, భిన్నచంపుర్ముఖంబును, బ్రతాపశేఖరంబును, ప్రిమాతయును, నవాభరణంబును, న్యియెనిమిది ప్రతాదు తైనశూగ్రతాళంబు లయ్యు. ద్రుతాదు తైనముచ్చినాల్లతాళంబులకు: గ్రమంబున లమోరభు కెఱింగించెడ. అది యెక్కి ననిన.

141

సీ. ఇక్క ద్రుతాన్విత మైస్టేకతాళం బొప్పు
 నర్థమాత్రమ్మాఫ్రి నధిగమించి,
 ద్రుతవిరామాధ్యమై ద్రుతశేఖరం బొప్పు
 ముక్కాలుమాటచే ముద్దు గుచ్ఛి

ద్రుతయుగ మేకగురుసీతి మూడు మాత్రలు
 గ్రృ దర్శణతాళ్ళన తుము
 నష్టవార మనుదుతాంత్య ద్రుతద్వయ
 మేకలఘుసీతి నెసఁగుకతనఁ

బలియు నెన్నై దిమాత్రలు బరిథవిల్లి
 బహ్య జాతీయరూపవ్యభము లేక
 చర్చినామణాళంబు సంఘటిల్లు
 నమితకృతపుణ్య! రామనృపాగగణ్య!

142

కం॥ చిందుద్వయయగణోన్నతి
 సందంబుగ నాఱుమాత్ర లమరఁగ వెలయం
 గందర్పనామతాళము
 పొందుగ విను, గోసలూరిబుధజనపాలా!

143

కం॥ నాలుగు ధ్రువములు గురువులు
 నాలుగు మాత్రలు చెలంగ, నలువొప్పంగా
 మే లయ్య రంగాళాళము
 పొలంగా, గోసలూరిబుధజనపాలా!

144

కం॥ వలయద్వయ పగణంబులు
 పలగోన్నను బంచమాత్ర ఎల్లభ మగుచున్
 వెలయుఁ బరిక్రమతాళము
 పొలు పమరఁగఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

145

కం॥ ద్రుతయుగ్మైము లగసంగతి
 నతుకఁ జతుర్మాత్ర మగుచు నతులిత మగు సీ
 గతి పర్మభిన్నతాళము
 పొత మెనయఁగఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

146

కం॥ గణనకు చిందుద్వితయన
 గణములు ద్రుతయుగము లగము క్రమమున నిలువం
 బ్రజాత మగు రాణచూడఁ
 మాకి మాత్రమైకముఁ గళకు మను, రామనృపాఁ

147

సీ॥ వలయచతుష్టంబు వరలఘుద్వితయంబు
 నవ్యల దుర్జయుగై మవల గురువు
 క్రిమ మొప్ప సీరితి ఘటియంప స్తుమా
 త్రైలు గల్లి సవమాలితాళ మొప్ప
 ద్వ్యాదశదుర్జతముల వరుసలో నాలవ
 దనుదుర్జ కవల నాలవవలయము
 న తొకొక్క వెన్నును సర్చంద్రిము నిల్పు
నందు కతన

నాదు ముక్కలుమాత్రిస్తై పాదుతొనేగఁ
 దనరుఁ దా ఏశ్రీవర్ణాఖ్యతాళ మరయ
 నిదియు జాతిని జౌరరానివిధము గాంచు
 రామభూపాల! జగదేకరమ్మశీల!

148

కం॥ దుర్జయుగళము లఘు వొక్కటి
 జూ గూర్చుఁ ద్రిమాత్రీ మగుచు సన్నుత మగు స
 మృత మై తురంగ లీలా
 ల్లతతాళము, కోసలూరిబుధజనపాలా!

149

కం॥ మలయద్వితయము లలముసు
 దలకొన్న ద్విమాత్రీ మగుచు దనరుచు సుంధుం
 జెలఁగి ద్వితీయకతాళము
 పొలు పొందగఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

150

కం॥ చిందుద్వ్యయ మొకగురువును
 బొందు గ సగణంబుతోడఁ తొలుపొందగ ప
 ట్యూందరమాత్రీలు గల మక
 రథపూతాళ మొప్ప రహిం, రాఘవుపా!

151

గి॥ రెండు ద్వారితములు లఘువులు రెండు గూడి
మూడు మాత్రిలతో డను ముద్దు గుల్చి—
దనరు చుండెకుష గుదుకతాళ మరయ
రామభూషాల! జగదేకరమ్యశీల!

152

కం॥ అకలంక ద్వారితయుగ్నము
నొక యనునాసికము మఱి గు నొకటియుఁ గాలా
త్వైక మయి క్రీడ నా
మక తాళం బోప్పు, రామ! మానవనాథా!

153

గి॥ దుతము లొకమూఁ డనుద్రుత వెఱకండు
మలసి రొముక్కుటి ముక్కులుమాత్ర చెలఁగ
నుత్తర్మిడి యనుతాళ మొదని వించు
రామభూషాల! జగదేకరమ్యశీల!

154

గి॥ అర్ధమాత్రపద్మయంబును నవలమువు
యగణమును గూడ స్తుమాత్రాత్మాభ్య మగుచు
దీర్కాహ్యాయతాళంబు దీత్తీ గాంచె
రామభూషాల! జగదేకరమ్యశీల!

155

గి॥ దుర్గితచతుష్ట యమును దుర్గితమును చిందు చ
తుష్టయంబుఁ నసుదుర్గితముఁగలసి
నాటు నథమాత్రీ నలువొండి విషమాఖ్య
తాళమని వ్యిజాతినకాలి నెలచు.

156

గి॥ అర్ధమాత్రచయము హగణములొఁ గూడి
పంచమాత్రలు గలపుఁగుఁ బూడు
కంకొళియఁ యుంకు ఫునబిందుయుగ్నంబు
గాఁగ నొప్పమాత్ర గలగ, రామ!

157

గి॥ ఉండి కంకొళ మిరవండి రెండుద్రుతలు
నొకవిరామము నొకలఘు నొదవెనేని
మలసి తుండెన రెండుగాల్చుత్తె గిలి
చేలయఁచుండును, రామభూషాభులులూతు!

159

క ० || ద్రుతయగళ తుఫచంద్రము
 ద్రుతము విరామమును గూడఁ టోడ్లో మాత్రల్
 కృతిఁ గూడి రెండు పెలయఁగఁ
 దృతియతాళ మది యగును, థిరవరేణ్య!

159

శీ|| బిందుయుగ్నింబును శెంపొందు గలమును
 గూడి మాత్రలు నాల్లు కొమరు మిాఱ
 లలితతాళం బొప్పె వలయచతుష్టింబు
 నిండింప మాత్రలు రెండు గర్జి
 కరుణతాళం బొప్పె ఘనబిందుషుట్టింబు
 మురు వొప్పె మాత్రలు మూడు గర్జి
 షట్టాళ మిరవండె షద్గ్రీతద్వయమును
 లఘును భ్లుతమును లలితగురువు

నొకటి ఘుటెయింప స్ఫ్రమాత్రకము లమర
 వర్ధనాహ్వాయతాళంబు వరలు ననుచు
 భరతతాత్రజ్జ తైసటిభవ్యజనులు
 తెలియఁజేసిరి, రావాత్రితలేంద్ర!

160

గ|| వలయయగళంబు జగణ మవ్యలను గురువు
 నొకటిఁ గూర్చిన మాత్ర లాటొకటి గాఁగ
 రాజనారాయణాహ్వాయరమ్యతాళ
 మింపు మిాతెను, రామభూమింద తిలక!

161

క ० || ద్రుతయగ్నిము నొకగురువును
 నతులితగతి మూడు మాత్ర తై చల్యాందన
 మతి సెంచ మదనతాళము
 వితతస్థితి గాంచె, రామ! నుతవిసేమా!

162

సీ॥ అర్థమాత్రయుగంబు హృస్వయుగైంబును
 భావబిందుద్వయభనభములను
 మలయంబఁ బదియేనుమాత్రలఁ బార్వైతి
 లోచనతాళంబు లోకువయ్యై
 ద్రుతచతుమ్ముముమీఁడు దొడరి విరామంబు
 రెండుపాతికమాత్ర నిండ గరుడ
 తాళంబు చెలువండై దగ్గరుత మొక్కటి
 లఘుగురుయుగైంబు లలిని గూడ

మూడు నరమాత్ర లఱు శాళమునకు వెలయు
 ద్రుతయుగివిరామలలనులతోడి స్తుతము
 గలయ లష్టై శాళంబు వెలయ నాయ
 పాతికయ మాత్ర యన, రామపాఠి వేంద్ర!

163

గీ॥ అందు యుగమును ద్రుతబిందు లమకలఘులు
 రెండుముప్పాతికమాత్ర నిండఁగలిగి
 రంగప్పనశాళము రహిని నొప్పు
 రామభూతాంల! మహానీయరమ్మశీల!

164

వ॥ ఇవ్విధాబున కుతాడు తైనవిపతాళంబులు ముప్పచినాల్లాను,
 వివరించి డంక లఘ్యాదు తైనక్క త్రియతాళంబు లేబదియాతేంటికిఁ గ్రమం
 బున లక్షణంబులు ప్రతిపాదించెద. ఆకర్ణింపుము.

165

కం॥ ఏకలఘుస్మృతిం తై
 యేరోజ్యైలమాత్ర మగుచు నింపు దనర్చైన్
 శ్రీకలిత మాదితాళము
 ప్రాకటశుభసాంద్ర! రామపాఠివచంద్రా!

166

కం॥ ఒకలఘు వన్దుదుతంబులు
 నొకటి నుఁ గాలాత్మై గాఁగ నొఱై వెలయన్
 సుకరము లఘుఫేడకనా
 మకతాళము వెలయు, రామమనుజాధికా!

167

క ०॥ నరకద్వానుమధ్యంబును
బరంగఁగ బిందుత్తయంబు భాసిలు మూయన్
నవమాత్ర సింహాలీలా
వరతాళమునందు, రామవనుభాధితా॥

168

క ०॥ సగణంబు లఘువు ప్రతమును
నగణితమాత్రాష్టవమ్యై నగుచు నెసంగన్
సాగసుగ శృంగారాహ్యయ
మగుతాళము, రామభూతలాధికమణీ!

169

క ०॥ రతీలీలాతాళంబున
కతులితలఘుయుగము రెండు యమతము లమరన్
మతి నెంచ నాఱుమాత్రలు
సత మై విలసిల్లు, రామజనపాలమణీ!

170

సీ॥ లఘుచతుమ్ముము మొద లలితవిరామంబు
గలిగి యున్నను లేక తోలఁగియున్నఁ
(గమ మొపు నాలుగాల్చైత్రయు నైన
నాలుగుమాత్రల మేలి మైన
దనరంగ ఖజలీలతాళంబు విలసిలై
లఘుగురుపుతములు లలిని గూడి
యాఱుమాత్రలు గాఁగ నమరుఁ క్రిభిన్నాఖ్య
తాళంబు లఘుయుగ్ని...యమత

ములు ఫుటించిన పంచమాత్రలు వెలుంగ
వీరవిక్రమతాళంబు వెలయు ననుచు
శరతచాన్సుల్లు లెల్లరు పలికి రిట్లు
రామభూపాల! వితరణరమ్యశీల!

171

ఇం॥ వరలఘుయుగైమునన్ ద్రుత
 భారసైతిఁ గాంచి రెండు పాతికమాత్రన్
 గిజేకొన్న హంసీలా
 స్థిరతాళము వెలయు, రామ! థిరవరేణ్య!

172

సీ॥ మాతుయుగైంబును మితేయొక్క స్ఫుతమును
 రలమును జ్లుతయుగైకలిత మగుచు
 నొనగూడ బఁదియు సాతోక్కమాత్రగ నయి
 సింహావిక్రీధాఖ్యం జెలఁగి మించు
 సరశంబు ద్రుతయుగై, సగణంబు లలవడి
 షణ్ముత్రకలిత మై జరిగెనేని
 త్ర్యశవట్టాభిఖ్య మగుమేళ మిరవందు
 నాద్యంతలఘుమధ్య మాధ్యందు

నవకసంగీతదశలఘుప్రవణమర్మ
 వర్ణ తాళంబు ద్వాదశభరితమాత్ర
 వర్ణ తేషిత్తు త్రియవర్ణముఖ్య
 వర్ణ మయ్యైను, రామభూవరలలామ!

173

గి॥ ప్రాస్య మొక్కటి స్ఫుతయుగై మధ్యమాత్ర
 యుగశ మెన్ని దిమాత్రల నొఱపు మిఱి
దగ హంసనాదాఖ్యశాళ
 మరయ నొప్పును, రామభూవరలలామ!

174

కం॥ యగణమగణంబు జోడై
 నిగిదినమాత్రాష్ట్రకంబు నెగడ వగణ్యం
 బుగ సింహసనాదతాళము
 జగములలో సెప్పదు, రామభూవాలమణి!

175

గీ॥ సరళయుగ్ంచు ద్రుతచతుష్పయము గల్లి
నాఱుమాతలు తదిశాం.....మమరే
మల్లి కామోదతాశంబు మహిమం గాంచి
తెలియఁ దగునయ్యి, రామథాత్రితేంద్ర!

176

గీ॥ మాత్రయుగ్ంచు చతుర్ధవూతములను
ప్రాస్యయుగ్ంబుఁ గూడంగ నాఱు మాత్ర
లమరి విలసిల్లు శరభలీలాఖ్యాతాశ
మద్భుతం బయ్యె, రామసృపాగ్రగణ్య!

177

క ०॥ లలమును మగణముఁ గూర్చిన
నలుసడిమాత్రాఖ్యంబు నలు వై మించన్
విలసిల్లు విజ్ఞానందన
బలవాతాశంబు, రామపాఠివచంద్ర!

178

క ०॥ వెలయఁగ మాత్రేద్వయమును
వలయద్వయ ఏంపు మించు వరమాత్రల జే
వెలయుచుఁ బ్రతితాశంబులు
పొలుపొండెను, గోసలూరిబుధజనపాలా!

179

క ०॥ సరగల నాతతగణప్త
సారసితి గాంచి ద్వాదశస్తిరమాత్రీల్
కర మొస్తు సేతుతాశముఁ
బురణింశును, గోసలూరిబుధజనపాలా!

180

గీ॥ లగము శ్లూతమును ద్వాతయుగ్ంచుఁ గూడి
సప్తమాత్రప్రిచారంపు సంఖ్య లలర
రాజవిచ్ఛాఫలాఖ్యాయంమ్యాతాశ
షతికయిట్లెను, రామథోపాగ్రగణ్య!

181

కం॥ ఓలిగ నగణము భగణము
 కేలిక నొగి సప్తమాత్రీర్తిత మగుచుం
 గ్రీలంగా సంకాళమ
 తాళము లిరవందు, రామభరణీనాథా!

182

కం॥ సగణము బిందుచత్తుష్టము
 సాగియఁగ వణ్ణుత్రీమహిమ సొంపులు గుల్మం
 దగుగా సకారమక్ష్యక
 మగణితముగ, రామభూప రామూల్యమణీ!

183

గీ॥ లల మనుద్రీతయు క్తు మై మెలఁగేనేని
 రెపడుపాతికమాత్రీచే నిండ వెలయుఁ
 జారు నిస్సారుకాభిఖ్య సరసతాళ
 మథలగుణాధన్య! రామ! గుణాగ్రణ్య!

184

గీ॥ భగణమాగణప్రకారంబు భూసీంగ
 సప్తమాత్రీలు గై కొని సకలనటులు
 చాలు గొనియూడుగుఁ దీఘంగితాళ మొష్టు
 భవ్యగుణానాంద్రు! రామభూపాలచంద్రు!

185

గీ॥ మాత్రీయుగళంబు వలయుయుగ్నుంబుఁ గూడి
 యద్రచంద్రుంబుఁ గలసిన నగ్రజాతి
 క్రూ మనుగాక సమతాళ మయర మూడుడు
 నరయ మాత్రీలు, రామభూపాగ్రణ్య!

186

గీ॥ లఘుపు లౌక రెండు దృఢయుగళంబు స్తుతము
 కరుసు గూడిన వణ్ణుత్రీషై భవంబు
 దనుర నందనతాళంబు తెజ్ఞ జ్ఞాని లైంచ
 వెలయుచుండును, రామభూపిథులలామ!

187

క ०॥ ఉద్దీష్టణతాశంబును

నువ్వీష్టణ మయ్యె సగణయోగము మాత్రిల్
విద్యస్థుత నా ల్యంచును
విద్యజ్ఞు లండుర్, రామ! విబుధస్తోమా!

188

క ०॥ సరశద్వయవలయద్వయ

సరశంబులు బిందుయము సంధిలి మాత్రా
ధరమా దువర్షమత్కృక
వరతాళమునందు, రామ వసుధారమణా!

189

గీ॥ హ్రీస్వవలయంబునకు మింద హ్రీస్వవలయ

యమకములు గూర్పుఁ బంచమాత్రాధ్వర్య మగుచు
హారువు మింతెను నభినందనాఖ్యతాశ
మాద్యగుణఫన్య! రామభూపాగ్రాగణ్య!

190

క ०॥ వలమును వలయద్వయమును

గల మనుసాసికము తైదు గాల్మైత్రిము గా
పేలసెను మల్లికతాళము
పాలుపొందుగుఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

191

సీ॥ సరలఘులాస్వీత సగణాస్తతంబులు

మలయ నేకాదశమాత్రీ లమరుఁ

దగు ససంగాహ్యయతాశంబు మట్టియును
లఘుయుగదుర్తియుగ్నై లలగగములు
గలిగి తోమైదిమాత్రీ లలవడ నంపితా
శము వెన్నై నగణంబు లగముఁ గూడ
పైకొన్న మాల్మైత్రీఁ జారుతాళం బొప్పు
లఘువును దుర్తయుగ్నై లగము లమరుఁ.

బంచమాత్రాస్వీతము కుందభవ్యతాళ
మము యగణాధ్వర్య తైనచో తైదు మాత్ర
తోరి పెఱయంగ విషమకరాళతాళ
మమరే యాంచిరదై రామస్థుపాగ్రాగణ్య!

192

కం॥ నగణానుద్యోగకలితం

బగుచునుబ్రాదాన్యితాంతమాతాంచిత మై
సెగడినయప్పటికొళ్ళము
పొగడంగఁ దగుఁ, గోసలూరి బుధజనపాలా!

193

గి॥ ఒక్కలఫువులోడ నొక్కదీ ప్ర మొనఁగూడ
నాల్గుమాత్ర లమరి నలువు మింటి
వెలయు మఱి యథంగవిశ్రుతతాళంబు
బుధవిరామ! భూప! పురుషరూప!

194

కం॥ ఒకజగణం భోకదీ క్షము

సుకరంబుగఁ గూర్చి సక్కతుభమాత్రలచేఁ
బ్రుకటుచతుర్మృఖతాళము
సకలోన్నత మయ్యు, రామజనపాలమణీ!

195

కఁ॥ కృతు తెంచ సగణాభగణము

లతికిన నది యష్టమాత్రలమరంగఁ దనరం
బ్రిప్పమయ్యతాళ విది య
ద్వుతము గ విను, కోసలూరిబుధజనపాలా!

196

సీ॥ నగణంబు మగణంబు నవమాత్ర తై సిల్వీ

లతిని హసంతతాళంబు వెలయు
వగణాన్యితంబు గా వరలైషు రతితాళ
మరయంగ శబ్దత్రయాధ్వీ మయ్యు
లద్వ్యయబద్వ్యయలాలితం బగువర్ణ
యతితాళ మష్టమాతాంక మయ్యు
సలవలయద్వ్యయసరశ మై జయముట
తాళంబు హస్తమ్మత్రఫన్మై మయ్యు

లఘువు గురువును ద్వితయాగాశంబు స్తుతముఁ
గూడి యా తీక్కుమాత్రీ గా గులుతు వించఁ
దగు విలోకితాశంబు తడ్జ్జు తెంచ
రామభూపాల! శాక్యతరమ్యశిల!

197

క ०॥ లలితగణంబులు గూడిన

విలసిత మై సప్తమాత్రీవిల్సీత మగుచున్
లలితపీయతాశం బగుఁ
బొలు పొందగుఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

198

గీ॥ సగణమునకు వెనుక యగణాద్వయముఁ గూడి
పదిశు మూడు మాత్రీ లాడవనేని
సంగతాశ మమరసంగత మై యొప్పుఁ
బుణ్ణసాంద్రీ! రామభూతచేంద్రీ!

199

గీ॥ సరళదీ ప్రసరళసంయు క్రు మై పంచ
మాత్రీరూప చుగుచు మహిాని వెలయు
భరతవిదులు మెచ్చ బంధాభరణాశ
మరయ, రామభూప! యవనినాథ!

200

క ०॥ లగలములు వలయద్వయు

మగణిత షాక్యత్రీ లమర నతిజయతాశం
బగు నండుఁ భరతవేత్తలు
పాగడం దగుఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

201

క ०॥ వలపా రొముక్కుమహాత్మవ

విశులం జగు సత్పువాఖ్యవిల్సీతతాశం
బుచంపఁ జతుర్ముత్తాశీ!
లపితము మకతాశ మగుసు, రామ్ముపాలా!

202

కం॥ నగగమున లలము గూడినఁ

దగు నిస్సారణాయుభ్య తాళము మాత్రీల్

నెగడఁగ ద్వారకసంఖ్యను

బొగడం దగుఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

203

కం॥ లలనలములు ప్లతయుగ్నముఁ

గలిఁన పదుమూర్చుమాత్రీకంబులు వెలయం

శైలువగుఁ గంతుకతాళము

బొలుపందగుఁ, గోసలూరిబుధజనపాలా!

204

కం॥ నలరలతలవగణంబులు

గలయుఁగుఁ బర్వ్యంగ మళ్లి కాతాళము చె

ల్వ్యలురగ వింశతిమాత్రీలు

బొలుపొందును, గోసలూరిబుధజనపాలా!

205

సి॥ నగణాథగణసగణరగణంబులు గూడి

పదియు నాఱుమాత్రీ లొదవునపుడు

భద్రీబొణామభవ్యతాళం బొక్కు

భువిని, గోసలూరిబుధవరేణ్య!

206

కం॥ సలనగణము లొసఁగూడిన

విలసితమాతార్పీష్టకంబు విశ్రీత మగుచున్

వెలయును ఖునమత్యావ్యాయ

సలలితతాళంబు, రామజనపాలమణి!

207

వ॥ ఇట్టు, లఘ్వాదు తైన యేంబదియాఱు మ. త్రియతాళంబులు నిర్మా

ఫించి, యింక గుర్వాదు తైన వైశ్వతాళంబు లిరువదియాఱెంటికిఁ గోమం

బున లష్ణంబు లేర్పుటెంచెద. ఆకర్ణింపుము.

208

కం॥ గురుయుగ్నము లఘుదీప్తము

లరుదు గ సంధిల్ల మాత్స్యకాష్ట పశంగన్

సురుచిర మై చంచత్పుట

వరతాళము వెలయు, రాముపసుభాణిఛా!

209

కం॥ గలమును లగమును జతగా

వలగొనే జాసత్పుటాఖ్యాతాళము వెలయున్
సాలితపణ్ణుత్రీకములు
పోలుపోందును, గోసలూరిబుధజనపాలా!

210

కం॥ మగణమన్నితెలీలను

బోగడగఁదగి యాఱుమాత్రములఁ శైల్యందన
నెగదును నుద్దుటనామక
మగుతాళము, రామభూవరానర్థుమణి!

211

శీ॥ మలపలగవయోగమహిత మై పోడశ

ఫునమాత్రసింహాదికర్మము వెలయు
మగణంబు లలమును మలసిన యష్టమా
త్రిలు గల్లి వృత్యంగాంశ మొప్పు
గాత్రియలమువీక్షకలిత మై దశమాత్రి
లమరంగ ద్వ్యాతన మరయవెలుఁగు
గురుప్పతద్రుతయాగ్నుగలవ మై ద్వాడశ
ధన్యమాత్రిల రాజతాళ మెగు

థగణమర్థమాత్రియుగ మేళగురుపును
నదరి సప్తమాత్రి లగుచు వెలయు
జగములోన మజీయుఁ జతురశ్రవర్ణక
లాళ మరయ, రామధరణినాథ!

212

కం॥ తెగణగురుష్టతయు_క్తం

బగు నిది రంగపదిపితాహ్యాయతాళం
బగణితగతి దశమాత్రల
నెగడెను భువిలోన, రాయిన్నపుసుతార్మమా!

218

కం॥ తలమును దీ ప్రముఁగూడిన

విలసన్న వమాత్రీ మగుచు విశ్వితలీలన్

వెలయును రంగాభరణో

. జ్యోలతాళము భువిని, రామజనపాలమణీ!

214

సీ॥ తగణాట్లతంబులు లగవలయద్వయ

తగణము ల్పులపముల్ భగణ మొకటి

నిశ్చ్యునలముతో నెతలు గాఁ గూడిన

ద్వారింశమాత్రీవిస్తార మగుచు

సింహానందనతాళశేఖరం బిం పొందె

రగణంబు తగణంబు రహిం వహించి

మాతాప్రస్తుకంబు గా మలయుచు భువిలోనఁ

దగు జయిశ్రీనామతాళ మెషుదు

భగణహాగణాట్లతంబులు పరఁగఁ గూడి

పదియుమాత్రీల రీతిని బరిథవిల్ల

లలిథకారకమత్యాతాళంబు వెలయు

రామభూపాల! జగదేకరమయ్యిల!

215

కం॥ రలవలయద్వయదీ ప్రము

లాలయఁగ జయతాళ మొప్పు నూర్మితలీలన్

విలసితదశమాత్రీలచే

బొలుపొందఁగఁ, గోసలూరి బుధజనపాలా!

216

సీ॥ గురులతాట్లతయు క్రోకిలపించుతాళ

మాతు మాత్రీలచేత నమరియుండు

దగణంబు సరళంబు దనర హణ్ణుత్రీ మై

శ్రీకృతాళంబు చెలువు గాంచు.

నాద్యింతగురుమధ్య మాహర్షితము చతుష్పు
యము మాత్రిషట్టు మై యమరేసేని
బిందుమాలిసమాఖ్యై బెంపాంది గురువల
యత్తుతంబులుమాత్రి లైదు నరయి

గాకమక్కైక్కలాశంబు ఘనతిఁ గాంచె
రగణ మనువేర సైదు మాత్రిలు చెలంగి
శేంగికాతాళ మింపాందె తీవితోడ
భవ్యగుణసాంద్రీ! రామభూపాలచంద్రీ!

సీ॥ తగణ చెప్పుటిగూర్చుఁ దగు సమకంకాళ
తాళంబు పంచమాత్రిలకు నమరు
గురువలయత్రియభరితచత్తుస్తాళ
మున మూడు నరమాత్రిఁ దనరుచుండు
రగవలయద్వియరంజిత రాజబం
గాళంబు నూత్రాప్రస్తకమున వెలయు
గద, ప్రశ్నాసుగమును గలిగి దృతితంబులు
భుషిలోన జగజంపె బొలయుచుంకూ

బందకలితల్లిమాత్రిసుభరిత సగుచు
మజీను భగణార్థతంబులు మఁ సైనేని
యాఱునొక మాత్రి శీర్షిసంచనాఖ్యతాళ
మిం పెసంగును, రామభూమింద్రిచంద్రీ!

సి॥ మగణవగణంబు లౌకాన్మాతి నగదైనేని
పెలయఁ వొమ్మెదిమాత్రిల విశద మగుచు
కీర్మిజయనామతాళము దీత్తీఁ గాంచె
రామభూపాలి! శాక్ష్మాచిరమణశీలి!

కం॥ గురువును లఘుయుగ్నింబును
వరుసను ఫుటియింప నాల్గు వరమాత్రీల కే
బరఁగుచు రుల్లిక తాళము
బురఁఁచును, గోసలూరి బుధజనపాలా!

220

వ॥ ఇత్తెఱంగున గుర్వాదు లైనఁరువదియాఱు వైకృతతాళంబు
లును నిరూపించి, యింకఁ జ్లుతాడు లైనశూద్రీతాళంబు లెనిమిదింటికిఁ గ్రమం
బన లక్షణంబు లెఱఁఁగించెద. అవధరింపుము.

221

సీ॥ పగలముల్ గలపముల్ పరఁగినప్పుణ్ణా
పుత్రీంబు ద్వాదశమాత్రీ మాణ్య
పుతుమగణపుతుయతము సంపద్మైపు
మునకు ద్వాదశమాత్రీములు దనర్పు
పుతుగురుద్రుతముగ్నిములు తగ నుక్త మై
యమరిన ఖతంప్రాణ్యతావ
మున కెంచెబదుమాడు ముఖ్యమాత్రీలు నిలిపి
పుతుగురుపుతుగురుసూఫ్తుకి దనరి

విజయతాళము దశమాత్రీవిశద మయ్యే
జ్లుతెలఘుసూఫ్తుకి మాత్రీలఁ బొసఁగునాల్గు
తోన విలసిల్లు భిన్నచతుర్ముఖాఖ్య
తాళ మిాలోన, రామభూపాలచంద్రీ!

222

కం॥ పుతుయుగ్మం బమునాసిక
యుత మగుతుఁ బ్రితాపఁఁథిరోజ్యలతాళ
స్తుతి సాదాన్యితప్పాన్న
త్రీతున విలిల్లు, రామభరణీనా థా!

223

గీ॥ శ్రుతవలష్టతయు క్త మై పొసంగెనేని
తనరఁ విమాత్యకృన్నాముతాశమునకు
మాత్యదశకంబు నిజము గా మలయు ననుచు
భరతవిదు లండ్జీ, రామభూపాలచంద్రీ!

224

క ०॥ మతి దీప్తతీకలలములు
బరగినబింభరణనామ భాసుర తాళం
బరయుఁ బదియేనుమాత్యీలు
బురణించును, గోసులూరిబుధజనవాలా!

225

వ॥ ఇత్తైఱంగునఁ దొలుత నొకవచనంబుచేతు దాళంబు లన్నియు
వరునగా నుద్దేశించి, వెండియు నలువదియొక్కపద్యంబుచేత దుర్గాశిబహాది
తాళంబులు ముప్పుదినాల్లును, నలువదినాల్లు పద్యంబులచేత లఘ్యాది
మత్తియతాళంబు లేబదియాఖుఁ, బండ్రేండు పద్యంబులచేత గుర్వాల్
ప్రేశ్యతాళంబు లిరువదియాఖుఁ, నాల్లు పద్యంబులచేతు జ్లుతాది శూద్ర
దాళంబు లెనిమిదియును గా నంతు తాళసంఖ్య గఱర. ఈతాళంబులకు లక్
ణంబులు క్రమంబున సేవ్యాతిథి. మతియు నిందులో విశేషంబు దుర్గ
శేఖరంబును, జిర్మిరియు, నంతరక్కిడాణాళంబుఁ, నాయంత క్రీడా
తాళంబును, రథంపయంతీతమకతాళంబును, గరుడతాళంబును, ఏశ్రవ్యం
బును, రంగవర్ధనంబును ననున్నిట్టి దుర్గాదితాళంబులు వదియును లముశేఖరం
బును, గజీలయు, హాంసీలయు, వర్ణతాళంబుఁ నిస్సారకంబును, సను
తాళంబును, మల్లతాళంబుఁ, రథంపటంబును, సను నిట్టి లఘ్యాదితాళంబు
లెనిమిదియును, గుత్యాదియతాజంపాతాళం బొక్కటియును, జ్లుతాపి స్యున
ప్రీతాపశేఖరతాళఁ బొక్కటియునుం గూడ నిర్వదితాళంబులును దక్కు
డక్కిన నూటనాల్లు తాళంబులును జతుకశార్ధిపంచజాతులయుఁ ఇంచు
భిన్నప్రీకారంబు లై మహాచ్ఛేషంబులవలస జనియుంచి తజ్ఞాతియలఘ్యాష్టరు
బుల ప్రమాణంబునుఁచేసి దుర్గసారథ్యాగ్యంబు లై యుంపు. మతియు
స్టై దుర్గశేఖరచచ్చ శాశ్వదితాళంబు లిరువదియును విరామయు క్తంబులు.

కావున విరామప్పాతం తైన ననురక్రీజాతియందు సంభవింప సేరక విచారు రపీతంబు తైన త్రైశార్ధివిచపుర్ణాతులయాడును సంభవించి లఘ్యక్రూర ప్రమాణాఖీవంబులవలన వ్యవహారమోగ్యంబు తై యుండు. అత్యైనను నిష్టి విరామయుక్తాదితాళంబుకు మాతార్మినిర్మయంబెట్టునేయందగు ననినచో విచుము. అదియును దత్తతాళనియతాంగభృతంబు లేక యుండు సామాన్య లఘ్యపమాణంబు చేణిని, చతురక్రీజాత్యానుగుణంబుగా మార్గప్రీదర్శనార్థం తై తాళమాత్రమినిష్టయంబు గావించితి. అందునలన భార్యింతి జెండక బుధి మంతులు తత్జాత్యుక్రూరకాలంబు లెఱింగి మాతార్మినిష్టయం బొనర్పి తాళ వ్యవహారంబు గావింపవలయు. అదియునుంగాక యన్యతాళంబులు కొన్నిటి నెఱింగించెద, అది యొట్టి దనిన.

226

కం|| మగణము గల దీపంబులు

గగలపములు గూడి మాత్రికము లిరువకి గా
నెగడె వినాయకతాళము
పొగడ్డిందఁగు, గోసలూరి బుధజనపాలా!

227

కం|| నాలుకుద్రుతములు లఘువును

మాపీశగాఁ బుచఫూతమత్యాప్యాయుస
తాళమున మూడుమాత్రిప
కేలితె మగు, రామభూషణకి రికలాపా!

228

వ|| ఆట్లు, దాళంబులు భిర్షుభిశ్చుప్రమాణోదంచిత పంచాలీయ మహాచైపవిస్తారపస్తారాతిశయంబుకలన సపార్శారాపారంబుల రీతిని నం తంబు తై యుండు. అదియుచేఁగాళ తొల్లి పర్యవిచ్యానాథుం ఔసవైమాతురస్వరమండటంబునకుఁడాళప్రస్తారసాగరంబుల పారంబు తై సుమస్తరంబు లయ్యుని భరత్తు తైనమహాత్ములు దెఱుపుచు. అట్టితాళ ఖీవంబులును, దల్లము. బుఖును యథ్రోక్తంబుగా నెఱింగి తార్యులికవ్యవస్థారంబునంచు బ్రువ బ్రీంచునఁంసు ఉటిభామచేయగు నేని మహేశ్వరుంపు నిజభరతంబు వివరించు: అది తాళ ఖీవనిష్టప్రాపణంబు. ప్రస చూపదర్శింపుపు.

229

— గద్యము —

ఇది శ్రీరామభద్ర భద్రాంబితకరుణాకటూత్వవీకుణ సులభ సార్వ
స్వత వివిధ పోలూరియొబయ్యామూర్ఖ్యపుత్ర సకలసజ్జనవిధేయ
గోవిందనామధేయప్రశేషం దైన ‘రాగతాళచింతామణి’
యను సంగీతశాస్త్రియ మహాపబంధంబున నానావిధ
నాట్యలమ్మణంబును, నటనాసీమర్ద్దలీశాండి లక్ష్మణ
బును, జతుర్యథాభినయనిర్మాపణంబును, దాళ
మును వర్ణంబును, తాళదశప్రాణనిర్మియం
బును, జాంళాండి స్వతణాళలమ్మణంబును,
జంసుర్యింళత్యంత్ర శతాండి కుఠ
తాళ నిర్మాపణంబు దైన పంచ
మాణ్యసము సంపూర్ణము

ఓం తత్పత్తి

ఇది పంచమాణ్యసము